



Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

L'escoltisme a Gràcia. El relat general

Gerard Maristany, Albert Musons

DESEMBRE 2000

FUNDACIÓ
JAUME
BOFILL
Jaume Bofill

L'ESCOLTISME



A GRÀCIA

TREBALL DE RECERCA PER LA FUNDACIÓ JAUME BOFILL

EL RELAT GENERAL

**Gerard Maristany
Albert Musons
15/12/2000**

sumari

1. Notes preliminars

1.1. Justificació

1.2. Problemes metodològics

2. El marc general

2.1. Definició del moviment

2.2. Aproximació a l'actualitat de l'escoltisme català

PRIMERA PART: 1900-1923

1. L'evolució de l'escoltisme català en aquest període

1.1. L'enquadrament del jovent català, objectiu de diversos col·lectius

2. Els orígens de l'escoltisme a Gràcia

2.1. Les escissions dels *Exploradores*, a Gràcia

2.1.1. *Agrupación Escultista de Gracia*

2.1.2. *Agrupación Atlética y Excursionista*

3. Un moviment proper a l'escoltisme: els Pomells de Joventut

SEGONA PART: 1923-1936

1. L'escoltisme català, en aquesta època

2. La joventut a Gràcia en el primer terç del segle XX

2.1. L'escola

2.1.1. Marc General

2.1.2. L'escola a Gràcia

2.1.3. El Patronat Domènech i la direcció d'Artur Martorell

2.1.4 La Mútua Escolar Blanquerna i el paper de la Família Galí.

2.1.5 Les escoles vinculades a l'església Catòlica

2.1.6. Les escoles protestants

2.2. El paper de l'Església Catòlica davant la joventut

2.2.2. Centre Morai i Instructiu de Gràcia

2.2.3. Cercle Catòlic

2.2.4. Les parròquies de Gràcia

2.2.5. L'oratori de Sant Felip Neri

2.3. El paper dels protestants en l'educació del jovent

2.4. La joventut als nuclis obrers

2.4.1. L'Ateneu Popular de Gràcia

2.4.2. Les Cooperatives

2.5 Els centres excursionistes i les primeres seccions infantils

3. El naixement de les seccions de Minyons de Muntanya a Gràcia

3.1. Seccions sota el signe de l'excursionisme: Rafel de Casanova i

Joan Fivaller

3.2. L'escoltisme de Batista i Roca i les escoles

3.3. Neix l'escoltisme catòlic, a Gràcia

3.3.1. Però qui era Mossèn Batlle?

3.3.2. Les activitats prèvies dels escolans

3.3.3. La cèlebre trobada entre Batlle i Batista i Roca

3.3.4. El Mossèn i el Centre Moral

3.3.5. Els locals de la secció

3.3.6. Comencen les activitats

3.3.7. Els Fets d'Octubre de 1934 propicien un nou èxode forçat

3.4. el Guiatge

TERCERA PART: 1936-1939

1. Les vicissituds que passa l'escoltisme català en aquests moments de penúria

2. Gràcia en els albors de la Guerra Civil

3. Les vivències dels escoltes graciencs

3.1. Els escoltes de Mossèn Batlle, a la Vall Ferrera

3.2. La detenció de Mossèn Batlle i altres escoltes

3.3. Les diferents activitats que els minyons de Gràcia fan, com a escoltes, durant la guerra.

QUARTA PART: 1939-1955. Els difícils camins de la represa

1. La Gràcia de la primera postguerra

1.1. Desaparició i represa de les activitats

1.2. La situació de l'escola fa encara més necessari l'escoltisme

2. La situació de l'escoltisme català acabada la guerra

2.1. L'organització de la joventut i de les entitats de postguerra a l'estat

2.2. A grans trets, què era aquell Frente de juventudes?

2.3. Reunions clandestines per reprendre la Institució Catalana d'Escoltisme

3. L'escoltisme gracienc d'aquests moments

CINQUENA PART: LA DDE I EL BOOM DE L'ESCOLTISME

(1955-1975)

1. L'escoltisme català, dividit

2. El segon franquisme a Gràcia

3. L'escoltisme gracienc: el paper substitutori en el dia a dia del moviment

3.1. L'escoltisme laic busca el seu lloc

3.2. El mètode, camí d'una revolució total

3.3. La repressió del moviment escolta

3.4. L'arribada de la coeducació i el consegüent debat

SISENA PART: Eclipsi i estabilització del moviment (1975-anys 90)

1. S'amplia la competència en les hores de lleure: la difícil competència amb els esports

2. La Gràcia de l'època

2.1. L'assemblea democràtica de Gràcia

2.2. L'escoltisme català s'instal·la al barri

2.3. El naixement de noves entitats que es preocupen de joves i adolescents

2.4. Florida dels mitjans de comunicació

2.5. Moment de canvis per a la OJE

3. El terrabastall de l'escoltisme gracienc

3.1. L'escoltisme gracienc, estable dins la gravetat

Bibliografia

1. Notes preliminars

1.1. Justificació

La història de l'escoltisme a Gràcia es va plantejar en un principi com la voluntat de dos escoltes de recollir la trajectòria dels agrupaments del seu barri. La voluntat no arribava més enllà de la que podien tenir dos persones, un escolta de 45 anys i un altre de 20, periodistes tots dos, i que volien saber més coses del moviment que tant els havia aportat en el barri que tant estimaven. Aquest treball havia de ser, doncs, de l'interès de tots aquells escoltes que volguessin repassar, més enllà dels típics resums històrics que acostumen a fer els agrupaments quan els toca aniversari, la història de tots els grups escoltes que hi havia hagut ben a la vora del seu.

Poc a poc, però, l'enfocament ha anat variant i evolucionant fins a constituir-ne un altre de totalment nou i, creiem, considerablement més ambiciós. En primer lloc, una primera batuda de la documentació existent revela de forma clara que l'escoltisme gracienc ha produït una gran quantitat de dirigents del moviment hereu de Baden-Powell i ha registrat entre els seus carrers alguns dels episodis més cabdals de la història de l'escoltisme català. Evidentment, però, aquests grans fets i aquests grans personatges havien estat considerablement explicats i estudiats des d'una amplitud de punts de mira diferents que deixava poc lloc per a fer noves aportacions.

I va ser llavors quan vam acabar de reblar el clau. La història que presentem intenta aprofundir en tot l'esmentat –les històries de cada agrupament tenen un pes important i separat del relat, i d'altra banda, els grans fets i personatges són analitzats convenientment– però anant un xic més lluny: vol contenir la quotidianitat de l'escoltisme, en un grup humà

concret, el de Gràcia. Així doncs, es planteja un treball que pretén contextualitzar l'escoltisme en dos vessants, la del moviment i la de la joventut a Gràcia, per tal d'intentar explicar el dia a dia dels escoltes. Aquesta doble vessant planteja un doble interès: d'una banda, l'estrictament local, ja que mai s'havia historiat d'una forma profunda els moviments de la joventut a Gràcia –nosaltres pretenem fer-ho- ni tampoc existeix una bibliografia gaire exhaustiva sobre recerca històrica d'aquesta antiga vila del pla de Barcelona; de l'altra, el fet de poder explicar una història que, pel caràcter en uns casos paradigmàtic, en altres de motor del moviment a nivell català, volem que serveixi com un primer pas per explicar què ha significat realment aquest escoltisme per a tots els qui mai no surten en les cofoïstes relacions d'escoltes il·lustres. Que són, que som, la majoria.

1.2. Problemes metodològics

L'ambició d'intentar reconstruir una història com més propera millor a les bases de l'escoltisme han forçat que la matèria prima d'aquest treball siguin les entrevistes fetes als protagonistes dels agrupaments. Això ha fet que calgués aplicar tècniques sobretot periodístiques –deformació professional, potser- de confrontació d'opinions que en tot cas s'ha intentat completar per la via de la contrastació bibliogràfica o hemerogràfica (Casa de l'Ardiaca de Barcelona, els fons d'escoltisme català que estan dipositats a l'Arxiu Nacional de Catalunya, per posar dos exemples d'arxius on s'ha trucat la porta). Destaca la precarietat dels arxius dels agrupaments que en molts casos –per canvis de local o de responsables-han anat perdent documents pel camí. En qualsevol cas, cal remarcar molt el fet que els autors d'aquest treball han tingut la immensa mala sort de començar a fer un treball com el que presentem en un moment en què les dues entitats més nombroses de

l'escoltisme català es troben reorganitzant –procés llarg, així ho asseguren els seus responsables, que ja dura massa, completem nosaltres- els seus arxius com a conseqüència dels respectius canvis de seu. Això ha fet impossible fins al moment de consultar una base de documents que considerem prou importants com són els relatius al sector o sotsvegueria, cosa que ens podria haver permès calibrar la relació que es dona entre els agrupaments, i d'altra banda, la que es viu entre els seus dirigents. Creiem que aquesta és una gran mancança d'aquest treball que només la paciència ens permetrà subsanar.

És per aquesta raó que en principi es planteja una història de l'escoltisme a Gràcia, un fet que pot sonar estrany ja que aquest districte no es correspon amb la divisió territorial que han teixit les entitats escoltes. La raó més petita és aquesta mancança de documents, i la cabdal, el convenciment que el districte de Gràcia, format en l'actualitat pels barris de Gràcia, el Coll, , La Salut, , Vallcarca, Camp d'en Grassot i Penitents és un territori que manté, sobretot en els 4 primers nuclis, una coherència social i històrica que no es pot oblidar.

2. El marc general:

2.1. Definició del moviment

L'escoltisme és un ampli moviment internacionalment consolidat i que fundà el militar anglès **Robert Baden-Powell** l'any 1907. Aquest home d'armes havia passat per l'experiència de sortir airós del setge a la petita ciutat de Mafeking –en el marc de la guerra dels bòers-, i en aquell moment tingué l'ocasió de comprovar les virtuts pedagògiques de

l'educació en la responsabilitat, ja que els infants que hi havia en aquella petita ciutat van dur a terme diverses tasques auxiliars coordinats per Baden-Powell. La seva gesta tingué un fort impacte en l'opinió pública tot i que militarment la victòria era més simbòlica que efectiva. Ja a Anglaterra de nou, va publicar el llibre *Aids for scouting* en què ressaltava el valor pedagògic de la vida dels exploradors. Aquest llibre, adreçat a militars, va ser força ben rebut també pels infants anglesos, i així Baden-Powell desenvolupà la idea d'aplicar aquell text com a mètode pedagògic. Era un bon moment, tenint en compte que la flaire d'un important conflicte armat es començava a sentir. Calia, segons la voluntat regeneracionista i racial que de vegades mostra el militar anglès, un moviment pedagògic que permetés fer ciutadans anglesos de nobles valors, alts ideals, disposats a ser bons ciutadans i si feia falta, bons militars¹. Així doncs, Baden-Powell va dur a terme una experiència amb infants al campament de Brownsea, prop de l'illa de Wight, del 25 de juliol al 9 d'agost del 1907. Era la primera vegada que s'aplicava al món el mètode escolta. D'aquella experiència, el general britànic n'extreuria el corpus teòric per escriure *Scouting for boys* l'any següent.

El moviment escolta organitza els nois en petits grups, i els adjudica responsabilitats que hauran de seguir en un procés de desenvolupament personal. El marc de la natura és essencial per a aquest mètode, que crea per mitjà d'una simbologia pròpia un Gran Joc, el Joc Escolta, que reproduceix en moltes situacions la vida mateixa². Salut física, formació del caràcter, habilitat manual, servei al proïsme, seran alguns dels eixos que definirà Baden-Powell com a objectius a perseguir. L'escoltisme del militar anglès es veu totalment integrat

¹ "L'escoltisme fol formar "bons ciutadans", nois sans, íntegres, eficaços, plens de coratge i útils a llur país. Es tracta, doncs, d'una renovació nacional per mitjà de l'educació individual". VAN EFFENTERRE, H. (1967, 2ª ed.), p.60

² L'escolta no deixa de ser-ho quan surt del cau o torna a casa després de les excursions. La figura de la boina obra diària a la que es comprometien els escoltes, és un bon exemple de la transversalitat del mètode respecte l'escola o la família.

en la seva societat, i els minyons juraran fidelitat a Déu i al Rei. Basat tot el mètode en l'educació activa, es cerca tant confiar en el noi com adaptar-se a ell per tal de poder desenvolupar les seves potencialitats. A nivell pràctic, Effenterre (1967) assenyala com a punts essencials *l'aplicació del sistema de patrulles* ("l'infant viu en patrulla, és a dir, en un petit grup de cinc a vuit nois dirigit per un d'ells"), *disposa d'un programa metòdic de desenvolupament individual* (mitjançant l'ús d'ensenyas que queden cosides a l'uniforme, i marquen en certa manera el moment en què aquell escolta ha assolit un objectiu, una tasca, una especialització), *l'exigència d'una llei moral positiva sobre la base d'un compromís personal* (aplicació de la llei escolta³), *la crida a una vida d'esbargiment* (vaja, a passar-s'ho bé) i *la fidelitat a l'esperit de Baden-Powell*. És evident, s'anirà veient en aquest treball, que aquests requisits i aquesta definició de l'escoltisme, basada fonamentalment en un llibre escrit a mitjan 60, avui ha deixat de ser vàlida. L'escoltisme segueix sent escoltisme? Segons aquestes definicions sembla que no, o no gaire. Però els actuals dirigents del moviment defensen a tort i a dret la vigència d'un moviment que ha hagut d'evolucionar per no morir.

2.2. Aproximació a l'actualitat de l'escoltisme català

³ "Us considereu escoltes? Heus aquí com es comporta un escolta: només té una paraula, és fidel, preta servei, és l'amic de tothom i el germà de tot altre escolta, és educat i generós, estima la natura, on veu l'obra de Déu, sap obeir promptament, somriu davant les dificultats, és estalviador i polít, net de cos, de paraula i de pensaments". Frase de Baden-powell que recull la llei escolta. Citat per Effenterre (1967), p.76

La divisió de l'escoltisme català ha estat una constant històrica que encara avui es manté. Tres associacions reconegudes internacionalment, una quarta amb només onze anys d'història, i també altres grups minoritaris, com els vinculats a les escoles de maristes, configuren el panorama actual del moviment a Catalunya⁴.

Minyons Escoltes.

Amb 15000 efectius i 159 agrupaments (un d'ells, el que presta servei d'ordre cada diumenge a Montserrat), Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya (MEGSJC) és, sense cap mena de dubte, l'associació més gran del Principat i també del conjunt dels Països Catalans. Integrada al *Movimiento Scout Católico*, reivindica com a orígens la tradició de l'escoltisme catòlic de Mossèn Batlle⁵. Malgrat la clara confessionalitat de l'organització, qui ha estat darrerament la seva comissària general, Neus Forcano⁶, afirma no creure "en un escoltisme catequitzador". De fet, una bona part dels seus efectius no es defineixen com a catòlics. "El nostre moviment es confessa lligat a l'Església, però això no implica que els seus membres n'hagin de formar part", respon Forcano. Segons qui va compartir amb ella comissària general, Josep M^a Gasch, l'associació reivindica "l'acolliment sense reserves que caracteritza l'Església".

Escoltes Catalans.

⁴ Les dades estadístiques recollides en aquest capítol corresponen a les que cada associació ofería com a oficials l'any 98.

⁵ Mossèn Batlle va ser l'impulsor de l'escoltisme catòlic, en la figura del gracienc A.E. Mare de Déu de Montserrat. Passada la guerra i a causa de l'exili del fundador de la Germanor de Minyons de Muntanya, l'intel·lectual nacionalista Batista i Roca, Batlle és reivindicat com el garant de la unitat de l'escoltisme unificat el 1937. Home d'idees renovadores, tindrà, com veurem al llarg d'aquestes pàgines, un pes molt important tant per l'escoltisme a gràcia com per al moviment a tot Catalunya.

⁶ Escolta provinent del Sant Joan de Gràcia, Neus Forcano era comissària general a finals del 98, quan els autors van entrevistar-la.

Una acusació que també es deixa anar sobre el moviment, és la del seu suposat militarisme, en especial pel que es refereix a les formes. Els Scouts de Catalunya i la Germanor Escolta de Catalunya s'emporten en aquest tema el major nombre d'atacs. És freqüent veure'ls camí d'alguna acampada, vestits –a diferència dels membres de MEGSJC i EC- amb un uniforme que, recordem-ho, està estèticament basat en el de la Policia Muntada del Canadà. Salvador Arnaldo (SC) es mostra contundent en aquesta qüestió i diu: “nosaltres no som militaristes, som formals i transmetem als nois i noies el sentit de la disciplina i la responsabilitat en els seus actes”. Pel que fa a l'uniforme i a les ensenyes ho considera un element d'identificació i, fins i tot de cohesió social, ja que, manifesta Arnaldo, “quan a una activitat conjunta t'hi arriba un escolta d'un agrupament d'algun barri benestant, i un altre d'una zona menys afavorida, l'uniforme actua d'instrument igualitari”.

En relació a l'uniforme i altres simbologies escoltes, MEGSJC és un dels col·lectius que menys n'ha mantingut la seva aplicació i, bàsicament, només conserva l'ús generalitzat del *foulard*, tot i que cada agrupament té certa llibertat per a ésser més oberts en aquest tema. És una manera de trencar tòpics i, tal com diu Neus Forcano “preferim que sen's noti més per les nostres accions que per la nostra imatge”. La majoria de dirigents escoltes del Principat coincideixen que gairebé tots els tòpics negatius sobre el moviment provenen d'una interpretació reduccionista i en molts casos ridiculitzadora, feta per un bon nombre de mitjans de comunicació.

La competència dels esplais

L'escoltisme com a mètode educatiu, ja en plena democràcia, va veure néixer moviments de formació en el lleure que hi establien una franca competència. Després d'un període llarg de dictadura, en què el moviment creat per Baden-Powell havia servit de paraigües per a molts corrents d'oposició al règim, l'escoltisme va ser espectador de l'arribada dels esplais i de com, paral·lelament, una bona part dels seus quadres es desplaçava cap a altres activitats que llavors ja es podien practicar de forma oberta. Això va dur el moviment a un període de debilitat en el qual no va saber arribar a les noves institucions democràtiques. "L'escoltisme és el gran ignorat institucionalment en els primers anys d'autogovern a Catalunya", afirma Eduard Vallory (EC), i afegeix: "Només li donaren una Creu de Sant Jordi el 1984, uns quants copets a l'esquena, i prou". L'historiador del moviment a Catalunya i antic dirigent escolta, Genís Samper, va més lluny: "en aquell moment, els dirigents escoltes no van voler l'ajut institucional perquè no tenien afinitats ideològiques amb el partit en el poder de la Generalitat". Vallory, que va compaginar el seu càrrec a EC amb el de president del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, considera que "la vinculació internacional de l'escoltisme li dona molta més autonomia que a d'altres moviments juvenils, i això resulta molest per al poder" i afegeix que "hi ha alguns moviments que surten més bé de preu a les institucions".

Després d'aquest període d'ostracisme, però, tots els dirigents del moviment conclouen que la situació ha començat a canviar. El principi d'entesa amb les institucions i un cert creixement en els seus efectius ha permès que, tant EC com MEGSJC s'hagin atrevit a entrar en una fase de patrimonialització (basada en l'adquisició de sengles immobles a Ciutat Vella de Barcelona i a Valldoreix, respectivament), que els permeti afrontar el futur amb més seguretat en termes econòmics.

La proliferació d'ofertes en el mercat de l'educació en el lleure ha posat en guàrdia les organitzacions escoltes, i cadascuna cerca vies d'actuació, davant d'una competència que, en molts casos, està professionalitzada, enfront d'un moviment escolta que s'ha nodrit històricament de voluntaris. La professionalització dels quadres del moviment xocaria de ple amb l'essència de l'ideari escolta. Tal i com afirma Josep M^a Gasch, qui el 1998 era comissari general de MEGSJC i alhora president de la Federació Catalana, "volem ser una associació pura, no subjecta a decisions d'una gerència". Escoltes Catalans han trobat una resposta francament imaginativa al repte de la competitivitat: la creació d'una estructura paral·lela que porta el nom de Fundació Catalana d'Escoltisme Laic. Aquesta fundació es dedica a prestar un seguit de serveis professionalitzats d'educació en el temps lliure, i arriba allà on el treball voluntari dels agrupaments no podria arribar mai. La fundació aporta beneficis econòmics que permeten desenvolupar la tasca d'EC i li garanteix el seu caràcter voluntari. Sempre seran, però, responsabilitat d'EC, i no pas de la Fundació, l'elaboració del marc ideològic i el control dels programes educatius.

Scouts de Catalunya creu que els esports no són competència directa dels agrupaments; sinó que simplement són ofertes diferenciades. Salvador Arnaldo (SC) afirma que "cal explicar clarament quines són les diverses opcions d'educació en el lleure". Adaptar-se no vol dir renunciar als principis de cada moviment o organització, i en aquest sentit, SC posa per davant de la possibilitat de créixer, la pròpia coherència: "No volem captar agrupaments simplement per increment numèric; els agrupaments que vinguin amb nosaltres han d'acceptar els nostres mètodes i continguts", afirma Arnaldo. Precisament aquests mètodes i continguts són els que estan en un període de profund canvi en aquesta associació escolta. Cal pensar que, com ja s'ha

dit, és la que arrossega un major llast històric de tòpics negatius: la seva voluntat d'arribar a un estatus social semblant al de les dues grans fa que, en paraules de Salvador Arnaldo, "ho estiguem revisant tot: imatge, programes educatius dels agrupaments, etc."

Quant als mètodes, Escoltes Catalans es troben en ple debat i, per exemple, ja apliquen la seva reforma pel que fa a les etapes educatives, en cicles de tres anys. Però, la visió que tenen d'un escoltisme renovat totalment, els impulsa a presentar un cert model d'agrupament ideal que ells ja estan generant. Segons Ferran Benach, president d'EC, algunes de les seves característiques serien "comptar amb caps d'agrupament d'entre 23 i 25 anys; desenvolupar activitats d'aventura; implicar-se en el seu barri o poble; generar projectes de cooperació i solidaritat, tant a nivell local com internacional...". És cada cop més evident que molts joves d'avui se senten atrets per aquestes propostes.

La renovació metodològica en el si de MEGSJC comença, en aquests moments, per qüestionar-se i veure què significa realment l'any 2000, el propi article primer dels seus estatuts, que es refereix a l'objectiu de formar ciutadans responsables i cristians conscients. Aquest replantejament pot obrir una nova via a l'escoltisme, en un moment en el qual, "ni l'escola ni, en molts casos la família, són eines suficients per al creixement personal del jove", tal i com afirma Josep M^a Gasch. Un altre dels problemes que pateix la gran organització de l'escoltisme catòlic català, és la manca d'implicació efectiva d'un bon nombre dels seus membres. "L'entitat és molt grossa i es fa llunyana de les bases", creu Neus Forcano. Aquesta situació no es dona a EC, SC i GEC, ja que les seves menors dimensions possibiliten que, proporcionalment, un major grau de caps participin en les assemblees generals i altres activitats conjuntes. Per intentar paliar en certa mesura aquesta problemàtica, MEGSJC va organitzar l'any 2000 una trobada a Vic ("Xarbot") dels seus 15000 membres.

Vigència i futur

¿Consideren les quatre associacions que la unitat de l'escoltisme català és un objectiu necessari de futur? ¿O en tindrien prou amb un règim federatiu ampliat al màxim? ¿Estan disposades totes elles a oblidar personalismes històrics i a renunciar a algunes de les seves característiques pròpies més volgudes? . Ni en les bases, on aquest debat té escassa amplitud, ni en els dirigents on es planteja de forma moderada, pot intuir-se alguna resposta clarificadora. D'una banda, a Ferran Benach (EC) sembla que li sigui suficient, "la relació de convivència i complementarietat que hi ha entre nosaltres i MEGSJC" i té molt clar que "no hi ha un sol escoltisme a Catalunya, perquè n'hi ha un de català i un d'espanyol, i un de laic i un altre de confessional". Eduard Vallory, matisa les paraules de Benach quan manifesta que la divisió actual del moviment només es deu a problemes personals històrics no superats i, també, "a l'enorme voluntat de l'Església Catòlica de controlar el moviment".

Per al president d'SC Salvador Arnaldo, que diu no sentir-se a gust amb la marginació que pateix el seu grup a la Federació Catalana, "una unitat de l'escoltisme català seria desitjable, sempre i quan es respectessin escrupolosament les ideologies de cadascú". Cal recordar, de tota manera, que els Scouts de Catalunya malden des de fa 18 anys per tenir veu i vot a la Federació, però alhora, semblen poc disposats a renunciar al vincle amb la federació espanyola ASDE.

PRIMERA PART: 1900-1923

1. L'evolució de l'escoltisme català en aquest període:

Tres anys. Tot just feia tres anys que a Baden-Powell se li havia acudit d'editar en forma de fascicles i després com a llibre el seu *Scouting for boys*, el primer i més important document dedicat a l'educació de joves en el gran joc de l'escoltisme. En aquells tres anys, en què el moviment havia agafat una revolada impressionant a la Gran Bretanya, n'hi hagué prou perquè la llavor del moviment es plantés a Catalunya. De fet, fins i tot havia arribat a Japó (1911) i a l'Argentina. La revolada era important a la Gran Bretanya, i la novetat s'exportà molt ràpidament.

A Catalunya, una col·lecció de postals on apareixien *boy-scouts* anglesos fent pràctiques escoltes havia arribat a mans del fundador del Club Excursionista Avant, en Ramon Soler. Eren d'un dels nois que ell portava d'excursió. El seu pare era anglès i les hi havia donades. Amb aquella informació gràfica, començaren a imitar les pràctiques dels scouts anglesos. I fou així, fent aquestes activitats, que el capità de Cavalleria, Pere Rosselló, trobà aquell grup, mentre feia unes maniobres amb el seu esquadró a les rodalies del Camp d'en Galvany (avui, Plaça de les Glòries).

Immediatament, Ramon Soler estigué d'acord a incorporar-se a l'organització que tenia Rosselló al cap: Els Exploradores Barceloneses, que, en poc temps, passarien a ser una

delegació regional de l'associació a nivell d'estat, els *Exploradores de España*, dirigits pel també militar Teodoro de Iradier.

No foren aquestes les úniques persones que pensaren a tirar endavant un moviment com el de Baden-Powell. La idea del militar anglès generà en un curt període de temps tota una munió d'organitzacions basades en aquell moviment d'enquadrament de la joventut. Fou un temps que l'historiador més reputat en aquest període de la història de l'escoltisme a Catalunya, Marcel Gabarró, anomena aquells "sis o set fabulosos mesos d'octubre del 1912 a l'estiu del 1913- durant els quals Barcelona va viure amb intensitat la introducció de l'escoltisme".

En alguns casos, hi hagué voluntat, però no acció. Tal fou el cas dels Centres Excursionistes, que veien amb bons ulls un escoltisme que pogués nodrir l'excursionisme de nous membres. Segurament, l'escoltisme que ells tenien intenció de prendre com a model, el de Rosselló, no tenia les característiques de catalanitat que sí que se li atribuirien als Minyons de Muntanya de Batista i Roca.

En altres, hi hagué voluntat i acció, però el moviment no arribà a res. Tal n'és l'exemple de l'organització que intentà endegar el mestre Romà Clausolles i que, després d'una campanya mobilitzadora, no aconseguí una convocatòria de més de 5 nanos. També és exemple d'aquest darrer cas el periodista Ignasi de L. Ribera i Rovira. Membre de la Unió Federal Nacionalista Republicana, fou el primer que parlà obertament d'escoltisme a Catalunya, pronunciant una conferència al Foment Republicà de Sants el 6 de juliol del 1912.

La seva proposta eren els Jovestels, uns minyons que per sobre de la llei escolta, prometien estimar Catalunya i que estaven fortament polititzats. Tant, que la seva gestió corria a càrrec de la Secció Permanent de Propaganda de la formació de Ribera, i no pas a altres com la d'esports o Joventut. Entre aquest factor, i el fet que Ribera era un ideòleg però no tenia gaire idea de com portar un grup de nanos, el seu moviment moria en el silenci el març de 1913, havent aconseguit, això sí, crear dues seccions en el si del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI).

Així mateix es crearen grups d'escoltes des del Partit Carlí (anomenat en aquell moment Jaumí) i també des del Partit Radical de Lerroux. Tant ells com els Jovestels de Ribera punxaren en el fet que els dirigents no tenien una organització adequada ni informació suficient. La experiència era nul·la i això féu que aquestes iniciatives tinguessin una minsa durada.

Cal destacar la voluntat regeneracionista que compartien els escoltismes catalans amb el del propi Baden-Powell. També aquí es parla de crear una nova raça on els xicots esdevinguin autèntics homes de caràcter, formats sota una sèrie d'ideals que l'escoltisme preconitzava. Evidentment, però, les organitzacions ideologitzades com les dels tres darrers exemples farien un escoltisme a la seva mida, submís a un ideari concret.

Però tornem als Exploradores. Tot i mantenir-se fermes quan els altres queien, aquells escoltes tingueren molts problemes d'acceptació per part de la societat catalana. De fet, en el moment de la creació del Comitè Provincial dels Exploradores Barcelonenses, el novembre del 1912, els càrrecs d'acció directa quedaven en mans de militars i l'organització, plena de gent de diners i de rellevància social, era presidida pel totpoderós president de la Companyia

de Tramvies, el Marquès de Foronda. Aquesta organització, que no tingueren les altres iniciatives, fou clau per garantir la supervivència d'un moviment nou que calia defensar. Ara bé, el militarisme que ofegava aquesta institució, el seu espanyolisme, i una indefinició en qüestions polítiques i religioses ⁸ que en l'època no eren gaire recomanables faria que els *Exploradores* tinguessin una imatge cada vegada més depauperada davant l'opinió pública.⁹ Essent cap d'aquesta institució Carlos de Cifuentes, es feren intents de catalanitzar-la, per tal d'apropar-la a la societat catalana. No seria, però, fins al temps de la República, que la catalanització arribaria de ple, després d'una violenta escisió de la que parlarem més endavant.

Abans d'acabar aquest capítol introductori, no podem deixar de parlar de les experiències de guiatge que s'intentaren també a Catalunya. Fou aquell mateix 1913 quan es traçaren les línies i, ja el 1914, començaven a funcionar alguns grups. Tot això passaria abans fins i tot que el propi Baden-Powell assignés a la seva jove esposa Lady Olave la tasca d'organitzar la branca femenina del moviment que anys abans ell havia endegat. Aquells primers grups, les *Muchachas Exploradoras* o *Guirl-Guides*, sucumbiren ben aviat a casa nostra. Una proposta d'aquestes característiques no podia ser fàcilment acceptada per una societat que no volia veure com les seves joves es transformaven en "cavallots".

⁸Tant és així, que els propis estatuts de l'organització prohibien explícitament, que durant qualsevol reunió de l'associació es parlés de política ni de religió. Evidentment, aquesta qüestió és molt relativa si tenim en compte que alguns dels conceptes que envolten les pràctiques escoltes són eminentment polítics (vegem, si no, conceptes com el de Pàtria) o religiosos (l'escolta concebut per Baden-Powell no era pas ateu). En tot cas, en altres organitzacions l'escoltisme era adulterat y servit en base a una submissió política

⁹ *Barcelona d'excursió* (1999), pags. 110-112

1.1. L'enquadrament del jovent català, objectiu diversos col·lectius

La joventut i la infància recuperaven l'atenció que els adults els havien negat durant segles, i passaven a ser el centre d'atenció de diversos àmbits socials, des de l'església fins als grups anarquistes. Les experiències de renovació pedagògica tenen el seu tret de sortida en aquesta època, però a banda d'aquest important fet, es veu la necessitat d'enquadrar la joventut en diferents moviments que persegueixen l'enquadrament de la joventut a favor en cada cas, de diferents ideologies. La influència del moviment escolta en aquests intents és sovint evident. Posem-ne un exemple, potser el més significatiu. L'escriptor nacionalista Josep Maria Folch i Torres faria el 1920, a través de la popular revista *Patufet* (un altre exemple d'atenció a l'infància, l'existència d'una revista majoritàriament adreçada a aquest sector¹⁰) una crida a la joventut catalana per endegar un nou moviment. En el paràgraf més significatiu d'aquesta crida hi llegim el següent: "Amics volguts: Jo voldria que en cada poble, en cada indret, en cada escola, en cada entitat, oficina, despatx o magatzem de la nostra Catalunya o d'allí on sigui que s'hi trobin aplegats almenys cinc amics patufistes, s'hi formés un "Pomell de Joventut", amb paraula donada, entre ells, de realitzar, individualment o col·lectiva, cada setmana, si més sovint no, dues bones obres: una virtuosa, una altra patriòtica"¹¹. El concepte de la bona obra pot considerar-se com a influència de l'escoltisme, amb qui

¹⁰ Es tracta de la primera revista infantil en català. La fundà l'any 1904 a Barcelona Aureli Capmany. Des del 1909 el seu director i principal col·laborador en fou Josep M^e Folch i Torres que hi publicà, entre d'altres seccions i a partir de 1915, les seves cèlebres "Pàgines Viscudes". La revista, que va anar conquerint més i més públic i sent llegida per amplis sectors de la societat catalana, grans i petits, va anar posteriorment evolucionant fins a esdevenir, sobretot, un producte per a adolescents. A partir dels anys 20 el seu prestigi va patir un declivi entre els medis intel·lectuals del país, tant per la sensibleria en que queia sovint, com pel dubtós gust de les històries i acudits que publicava. Va deixar de publicar-se l'any 1938, però es va reprendre la seva edició entre 1968 i 1973.

¹¹ *Patufet*, 9 d'octubre del 1920. El subratllat forma part del text original.

comparteix la voluntat de regeneracionisme *racial*¹² com a contingut subjacent al missatge que s'adreça a la joventut¹³. Els Pomells de Joventut van ésser dissolts el setembre del 1923 per ordre governativa del dictador Miguel Primo de Rivera¹⁴. En els tres anys que va viure aquesta institució es van arribar a formar una quantitat realment sorprenent de grups de pomells: fins a 800 a tot Catalunya, segons reflecteix puntualment la revista del moviment, *Àmfora*.

2. Els orígens de l'escoltisme a Gràcia

La primera notícia d'organització escolta a Gràcia cal situarla en una de les seves masies històriques, vestigi encara avui dempeus, del passat rural de la vila: el mas de Can Trilla, ubicat a l'actual carrer Gran de Gràcia, 177 a l'alçada de la plaça que porta el mateix nom. A començaments del segle XX Can Trilla va acollir un centre educatiu privat, el *Colegio Ibérico* que, per la seva banda, veuria néixer al seu redòs un dels primers nuclis d'*Exploradores Barceloneses* batejat amb el nom d'Iberia. En la mateixa època i també a Gràcia es creà un altre grup, en aquest cas de *Muchachas Exploradoras*, en una escola, dirigida per Rosa Borràs, que es trobava en el 166 del passeig de Sant Joan. Mentre que la versió espanyolista dels escoltes tingué presència a Gràcia, la catalanista representada pels Jovestels que havia fundat Ignasi Ribera i Rovira, no hi deixà cap mena de rastre, més enllà

¹² El concepte antropològic de raça té en aquests moments tota la vigència i tardarà molt de temps a ésser desautoritzat.

¹³ En paraules del Doctor Lluís Carreras, un dels més significats del grup de capellans "europeus" i màxim responsable de la Lliga espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, "la seva finalitat concreta és doble: fer dels pomellistes els millors cristians i els més forts patriotes". *Revista Popular*, 25 de juny 1922. Text reproduït amb prèvia traducció a *Àmfora*, el butlletí dels Pomells, al número de juliol d'aquell any.

dels locals que el partit polític del seu impulsor, la Unió Federal Nacionalista Republicana, tingué a la vila. Com hem vist abans, de Jovestels només se n'organitzaren un parell de grups en el si del CADCI, a Ciutat Vella.

Deturem-nos, però, un moment a Can Trilla. La referència documental més remota de la que es disposa data del 1728 en què la propietària Ermenciana de València i Sagrera, vídua del noble Tomàs de València i Regàs, se la va vendre a un ciutadà francès de cognom Dupré. Diversos canvis de propietat, ja fos per transmissió hereditària o per venda, portaren a que la titularitat de la finca esdevingués, a començaments del segle XIX, de la senyora Agueda Trilla. Fou ella qui, de la mà de l'arquitecte Pere Serra i Bosch, inicià el procés d'urbanització de l'antiga explotació agrícola. Vàries fases i divisions parcel·làries posteriors conduïren a l'obertura de la petita plaça del davant i dels carrers adjacents, a la construcció de nuclis d'habitatges i, fins i tot, a la creació d'una sala de cinema.¹⁵ Paral·lelament, l'estructura interior de la masia s'anà modificant i, com dèiem abans, amb l'inici del segle XX s'adaptà per a ús escolar. El Colegio Ibérico, de titularitat privada, tenia els seus alumnes en règim intern i la posta en escena dels seus espais comuns (rebedor, sala de visites, etc.)¹⁶ inclina a pensar que la tipologia de l'escola estava orientada per a la classe mitja. Aquell primigeni grup d'Exploradores de l'Iberia, doncs, foren impulsats per les nobles parets d'un dels edificis històrics més emblemàtics de Gràcia i per una estructura

¹⁴ *Ànfora*, butlletí dels Pomells, publicava aquesta ordre que havia aparegut publicada al Boletín Oficial el 22 de setembre del 1923, al seu número 34, òbviament, el darrer que es va publicar.

¹⁵ Es tracta d'un cinema que hi havia al carrer Gran, 171-175. Hi ha referències que indiquen que, ja a l'any 1905, s'hi duïen a terme projeccions cinematogràfiques. Al llarg de la seva història l'establiment va tenir diversos noms: Salón Trilla, Estudio Cirera, Select Cinema, Selecto i, finalment, Fontana, denominació amb la qual va tancar definitivament les seves portes el 20 de març de 1988.

¹⁶ A l'Arxiu Municipal del Districte de Gràcia es conserva una col·lecció de fotografies del Colegio Ibérico, que formen part del Fons Buch del Club Excursionista de Gràcia.

escolar, almenys pel que fa a l'aparença, de tipus petitburgesa. Les seves activitats, però, les desenvoluparien ben lluny d'allí, a un local del Carrer Ample, ben a prop del Port.

Els primitius escoltes graciencs de l'Iberia formaven part d'aquell inicial gruix d'agrupacions sorgides a l'empara d'escoles i acadèmies privades, cap als anys 1913-1914, sota l'impuls del Comitè Provincial dels Exploradores Barcelonenses¹⁷ que presidia el Marquès de Foronda i del qual n'era secretari el capità Pere Roselló.¹⁸ De la presència més aviat important dels Exploradores a Gràcia n'és també una prova l'aparició, ja en el 1918, del número 1 d'un butlletí anomenat *El Guia*, corresponent a la "*Tropa de la Zona Norte (Gràcia) de los Exploradores*". L'activitat dels *Exploradores* és ben viva i es pot seguir a través del butlletí *Cataluña Escultista*, on per desgràcia, els grups apareixen totemitzats sota el nom d'animals, i per tant, es fa difícil saber a quina entitat o àrea geogràfica pertanyien. En tot cas, els autors d'aquest treball no han aconseguit pràcticament cap dada sobre aquest grups primigenis, més enllà dels materials facilitats per l'historiador de l'escoltisme especialista en aquesta època, Marcel Gabarró.

Enric Ros i Bofarull és un gracienc que l'any 1933 s'apuntà al grup de minyons de *Mossèn Batlle* a l'Agrupament Mare de Déu de Montserrat i recorda amb desgrat allò que abans de conèixer el *Mossèn* havia vist relacionat amb el moviment. "...En aquell moment hi havia els 'Exploradores de España', els *boy-scouts*, que per mi eren una cosa llunyana. A més m'eren

¹⁷ El Comitè provincial va deixar morir el 1914, un any després de la seva creació, la secció de *Muchachas exploradoras*, tot afirmant que no hi tenia res a veure. Deduïm que el grup de Rosa Borràs al Passeig de Sant Joan devia desaparèixer poc després, com el conjunt de les *Muchachas*. Caldria esperar encara uns anys per tornar a veure noies guies pels carrers de Gràcia, i en general a tota Catalunya.

una mica antipàtics. Jo de petit quan els veia passar per allà Horta quan anaven cap al Tibidabo, en aquella època sempre anaven formats, marcant el pas..... Jo els veia una mica militars i, per això, no m'agradaven.”

2.1. Les escissions dels Exploradores, a Gràcia

2.1.1. Agrupación Escultista de Gracia

Seguint amb el fil de la història, cal dir que el 1918 Gràcia va protagonitzar una escissió – que no seria l'única - en el si dels *Exploradores Barceloneses*. Aquell any Luís Aguilera abandonà l'organització i el dia 10 de gener va fundar l'*Agrupación Escultista Española*, entitat amb estatge social al carrer Argentona, 3 i 5 i que, a partir de l'any següent, publicaria el seu propi butlletí¹⁹. Un escut amb el lema “*Levántate y anda*” i la representació d'un camí en direcció al nord vers un estel conformaven la iconografia de la capçalera de l'òrgan d'expressió de la nova entitat. En un dels primers números del butlletí, el del mes d'agost de 1919, el seu director *Ricardo Crespo* presentava la lletra d'un “*Himno Escultista*” que ell mateix havia compostat. La tercera de les estrofes deia, per exemple, que: “*A la patria debemos adictos y fieles, respetando sus leyes cual hijos honrar, que en la vida tan sólo son dignos laureles, los que un hijo a su madre le puede ofrendar.*”

També en la pròpia capçalera del butlletí, l'*Agrupación* parlava de les finalitats del moviment que pretenien representar: “*¿ Qué fin persigue el escultismo en el orden social ?; - Hacer*

¹⁸ El nom del capità *Pere Roselló* va donar lloc l'any 1957 a la creació d'un agrupament que encara avui existeix, en el si del Club Excursionista de Gràcia.

¹⁹ *Barcelona d'Excursió* (1999), p.118

perfectos ciudadanos; - ¿ Y en el orden moral ?; - Crear un principio de fraternidad sin distinción de raza, credo, ni color.”

Només dos anys sobrevisqué *Aguilera* a la fundació de l'entitat, ja que va morir el 10 de març de 1920. La lectura d'un parell d'articles publicats en el butlletí corresponent al quart aniversari de la seva desaparició, permet constatar que *Aguilera* fou un veritable líder per als membres de l'Agrupación Escultista, que en parlen amb absoluta i, fins i tot, exagerada veneració. L'anomenen “*Maestro*” i “*Él*”, així en majúscula.

En el primer dels articles citats, Narcís Masmitjà escriu en català: “Si ens preguntem nosaltres mateixos qui era en LLuís Aguilera, sentirem dintre nostre una veu que diu: ‘un màrtir’. Sí, fou un màrtir perquè sacrificà la seva vida en una obra benefactora, i per nosaltres, els quin el coneguerem, i els qui no han tingut aquesta ditxa, un veritable Sant de la Humanitat”. I en el segon dels escrits, Enrique Mir , després de congratularse que en els actes del quart aniversari del traspàs del fundador, hi haguessin participat un bon nombre d’“*escultas*”, s’expressava en termes com aquests: “*Yo quisiera que al recordar todas las obras, toda la bondad y toda la abnegación de nuestro Maestro, no fuese solamente para hacerlo presente en aquel momento, sino que fuese para imitarlo, para seguir la senda que Él nos trazó*”.

Però més enllà de cantar les excel·lències del líder, Enrique Mir es referia també a la necessitat que els “*escultas*” portessin les idees i les ensenyances que rebien a l’*Agrupación* fora d’ella, que les estenguessin perquè “*en cualquier sitio que sea, en todos los actos de la*

vida, puede hacerse escultismo; podemos practicarlo con nuestros amigos, en el trabajo, etc. etc., incluso con nuestra familia. Todo lo que aprendemos en la Agrupación, lo podemos enseñar a todos los seres con que nos unen las diferentes fases de la vida; pero todo esto tiene que ser enseñado por la práctica, pues la teoría casi siempre resulta nula sino va acompañada del ejemplo, y así cada uno de nosotros, actuando como agentes de escultismo, en poco tiempo y sin darnos cuenta, podemos hacer una Agrupación grande, tanto interiormente como exteriormente...”

De l'esperit d'aquests i altres textos dels butlletins de l'entitat s'en desprenen coincidències clares amb la filosofia del moviment escolta: l'universalisme, l'aplicació pràctica de l'ideari que defensaven, en tots i cadascun dels moments i espais de la vida personal, la dedicació al proïsme, l'amor a la Pàtria, l'esperit cívic... Ara bé, ni aquestes coincidències, ni el mateix nom de l'entitat, ni el seu origen com a escissió dels Exploradores, són suficients per a garantir, al cent per cent, que l'organització del carrer Argentona fos indiscutiblement escolta. A les pàgines del seu butlletí²⁰ no apareix enlloc cap referència ni a la metodologia més intrínseca de l'escoltisme, ni a com s'organitzaven internament, ni a la distribució per edats en la seva, d'altra banda evident, labor formativa, etc...

L'anàlisi del seu òrgan oficial permet, també, conèixer la tipologia de les activitats que desenvolupaven habitualment, sobretot de caire excursionista. Feien sortides a Valldoreix, Sant Cugat i altres indrets de la serra de Collserola, a Montserrat, a Badalona, a la platja del Masnou, al Garraf, a Terrassa, a Horta i els seus voltants, a Caldes de Montbui... Al marge,

però, d'aquesta activitat muntanyenca amb desplaçaments que avui dia semblen excessivament modestos, però normals per una època en la que encara no havia arribat el "600", l'Agrupación disposava de biblioteca pròpia i impulsava certa vida cultural, com és ara les visites a museus.

L'Agrupación Escultista era una entitat arrelada al territori de Gràcia. La seva ubicació concreta dins el barri de La Salut la va portar, per exemple, l'any 1935 a organitzar una marxa atlètica anomenada precisament "Volta a La Salut", pels carrers de la zona i, al llarg de la seva existència, varen col.laborar amb diverses entitats excursionistes graciencques com el Centre Excursionista Rafel Casanova²¹; en una ocasió els nanos de l'Agrupación varen desenvolupar serveis mèdics en una excursió de la gent del Casanova. La seva col.laboració s'estengué, igualment, a nuclis de muntanya d'altres barris com el Centre Excursionista Àguilas, de les Corts. Una entitat amb la qual mantingueren estreta relació fou la Cooperativa de consum dels Teixidors a Mà²², a la seva seu social del carrer Terol, 26 hi dugueren a terme actes com les festes d'aniversari de la creació de l'Agrupación. Igualment, hi ha referència d'excursions conjuntes amb la societat esperantista graciencca Paco Kaj Amo (Pau i Amor)²³.

²⁰ Del que primer s'anomenava *Boletín de la Agrupación Escultista* i després *Portantveu de l'Agrupació Escultista* n'hi ha referència hemerogràfica fins poc abans de l'inici de la guerra civil.

²¹ Aquesta entitat excursionista es va fundar l'any 1915 i tenia la seu al carrer Verdi, 55. Després de la guerra, l'any 1940, va donar lloc, juntament amb el Grup Excursionista Perla i amb algunes persones procedents de l'Orfeó Gracienc, a l'actual Unió Excursionista de Catalunya-Gràcia.

²² La Cooperativa dels Teixidors a Mà és una de les entitats més antigues de Gràcia i fou una de les cooperatives de consum més importants del país. En ella, per exemple, hi va desenvolupar una gran activitat l'historic cooperativista i estudiós *Albert Pérez Baró*. La seva existència data del 1876 i 110 anys més tard es convertí en estatge de l'actual Teatreneu.

En el si de l'*Agrupación Escultista*, d'altra banda, es va produir amb el pas dels anys un viratge ideològic cap a posicions més progressistes. Així, si en els primers butlletins consultats es fa permanent referència a l'engrandiment de la personalitat humana i s'emfatitza en el lideratge d'Aguilera, és en els últims butlletins, ja del 1935, on hi trobem les activitats amb la *Paco Kaj Amo* i un evident canvi en l'enfocament ideològic dels seus textos.

Un dels temes en el qual es nota molt aquest viratge és en el tractament del paper de la dona dins la societat. Mentre que en un parell de números del butlletí de l'any 1924 es dediquen sengles poemes al grup femení de l'entitat, titulats respectivament "L'Instint d'amor" i "Roses d'Abril", ja cap a les darreries, l'any 1935, l'editorial del número 100 es dedica a reivindicar l'emancipació intel·lectual de les dones.

A l'esmentat poema "L'Instint d'Amor" s'hi contenen versos com aquests: "Donzelles xamoses, gentils, / de les cares macarines / que sembleu pomells collits/ en l'albada matutina. / Sempre teniu bon humor, sempre doneu l'alegria. / Vosaltres sou el timó / de l'Agrupació Escultista". I, en el de "Roses d'Abril": "Escultes aimades, / escultes gentils, / no arranqueu les roses / dels florits jardins. / Com vosaltres elles / en tenen un cor, / mireu-les, tan belles, / no els dongueu la mort".

²³ La Esperanta Societo Paco Kaj Amo es va fundar l'any 1907 i va sobreviure fins al l'acabament de la guerra civil. Gràcia va gaudir d'una forta tradició esperantista i una altra de les entitats del ram fou la *Universala Fratero*.

L'editorial de 1935, en canvi, acabava amb les següents afirmacions: "...prejudicis socials, basats en una sola paraula, moral, són els únics obstacles per a la total emancipació per aquest ser igual a nosaltres, que és la dona, i no obstant, encara amb bastantes migrades llibertats, parangonades amb els homes. Tenim el deure d'ajudar-les amb llurs justes aspiracions, i per damunt totes les coses, devem fer-ho." Només amb el pas d'una dècada l'evolució de conceptes havia estat radical.

Val a dir, abans de tancar aquest capítol, que el veterà periodista radiofònic Teodor Garriga, fill de Gràcia, recorda que a començaments dels anys 20 hi havia un centre teosòfic al carrer Congost, ben a prop, per tant, de la seu de la Agrupación Escultista, on hi podria haver hagut un incipient nucli escolta. Garriga explica que, "aquella gent tenien un tracte d'una bondat sensacional, d'un humanisme gairebé exacerbat. Estimaven profundament l'ésser humà". Segons Garriga, "en aquell centre teosòfic ja hi practicaven l'escoltisme, abans de Mossen Batlle a Jesús de Gràcia. Cada dissabte anàvem al camp de l'Estrella, a Les Planes, que el tenien llogat, i ens hi estàvem des del dissabte a la nit fins el diumenge al vespre, en què tornàvem a casa". Garriga, aleshores un nen, recorda perfectament com "a la nit del dissabte a diumenge fèiem un foc de camp, jo era molt, molt menut, es cantava, recordo que aquesta gent portava una paella molt gran feien menjar comú per a tots. Per a mí aquest és el primer sentiment d'escoltisme que jo tinc de Gràcia". Les vinculacions amb la teosofia que podria haver tingut també l'*Agrupación escultista* fan pensar que entre l'entitat de què parla Garriga, i l'esmentada *Agrupación* hi podria haver alguna cosa més que una simple proximitat geogràfica. Els autors d'aquest treball, però, no disposen de dades que confirmin ni desmenteixin aquesta hipòtesi.

2.1.2. Agrupación Atlética y Excursionista

Però els Exploradores Barceloneses varen patir, per la mateixa època i també a Gràcia, una altra fuga de contingents. En aquest cas el protagonista de l'escissió fou Joaquín Gimeno que, el 4 d'abril de 1918 va inscriure oficialment una nova entitat, l'*Agrupación Atlética Excursionista*, amb domicili social "en Barcelona, Rambla del Prat, 2, gimnasio". Els locals que ocuparen eren els d'un gimnàs anomenat Garcia Alsina, i l'article primer dels seus Estatuts –aprovats el 14 de març d'aquell mateix any--, definia el caràcter de la nova entitat: "(...).se constituye una asociación que tendrá por objeto la práctica de los deportes en general, atendiendo al mismo tiempo al fomento de la educación intelectual y moral de los asociados, por medio de conferencias, cursillos, etc..." Gimeno, de tota manera, no va ésser el cap visible de l'*Agrupación*, ja que n'ocupà el càrrec de secretari, mentre que Francesc Avinent n'exercí la presidència.

Pel que fa a aquesta segona escissió gracienc, els dubtes raonables sobre la seva possible vinculació amb l'escoltisme, encara són molt més contundents. Ni en el propi nom de l'entitat, ni en els textos dels seus Estatuts, ni en el Reglament Intern del qual es dotaren, res ens acosta a la metodologia escolta ni tampoc a un sistema d'organització que se li assembla. Un primer aspecte que constata l'allunyament en relació a l'escoltisme és el fet que per ésser socis actius de l'*Agrupación Atlética* calgués tenir més de 16 anys. No sembla, doncs, que la formació dels infants i adolescents constituís un dels seus objectius prioritaris.

Tampoc de les vocalies que integraven la junta directiva –material i esports- s'en pot deduir cap vinculació clara amb el moviment

Quant a les activitats que duïen a terme eren, sobretot, excursions, sortides d'entrenament, cursos, conferències i altres varies. Mai però, res que parlés de mètodes que tinguessin a veure amb l'escoltisme.

Tot sembla indicar doncs que, o bé *Gimeno* i els altres escindits havien quedat molt decebuts del funcionament i objectius dels Exploradores, o senzillament decidiren crear quelcom que no hi tingués res a veure²⁴. En qualsevol cas l'Agrupación Atlética Excursionista no gaudia de cap mena de *pedigri* catalanista i, a diferència de l'escoltisme que arribaria més endavant a Catalunya de la mà de Batista i Roca o, fins i tot, del de Mossèn Batlle, l'apoliticisme de l'entitat es portava fins a les últimes conseqüències, tal i com s'explicitava amb claredat en l'article 10 del Reglament interior d'aquesta organització que va arribar a tenir un centenar de membres: “Donat el caràcter de l'Agrupació, no serà permès dins de l'hostatge de la mateixa cap classe de discussió sobre matèria política ni religiosa, així com entregar-se a jocs prohibits per la Llei”. Característiques aquestes que sí compartien, gairebé al peu de la lletra, amb l'entitat de la qual s'havien escindit, els Exploradores..

3. Un moviment *proper* a l'escoltisme: Els Pomells de Joventut

²⁴ Cal dir que Gabarró, al seu article “L'excursionisme a Catalunya 1912/1939”, dins de *Barcelona d'Excursió* assegura que aquesta entitat és una escisió dels *Exploradores*.

De jove, la Natàlia Casals i Tous vivia al carrer Santa Rosa i ja tenia afició per l'escriptura, una afició que la portaria a crear poesia durant tota la seva vida. L'any 1982, en una entrevista que li feren a la revista *Carrer Gran*²⁵, recordava com ella i la pedagoga M^a Àngels Garriga, que vivia al carrer Pere Serafi i era la mare de Marta Mata²⁶, havien escrit diversos articles per a *La Veu de Catalunya* i que sempre els hi havien publicat. Per aquells mateixos dies, la Natàlia i la M^a Àngels van anar a cantar a l'Orfeó Montserrat²⁷ pertanyent a l'entitat catòlica Centre Moral i Instructiu de Gràcia. Anys després, aquella jove catòlica i catalanista es casaria amb en Josep Saló, un carlí gracienc de pro, que havia estat president de l'Europa²⁸ i de l'Associació de Veïns de la Plaça del Sol, on el matrimoni va anar a viure. A la citada entrevista de *Carrer Gran*, Natàlia Casals explicava que el seu marit era diferent: "(...) Quan va venir en Macià jo vaig penjar la bandera catalana al balcó i el meu marit la va llençar feta un nus al mig de la plaça".

Catolicisme i catalanisme. Amb aquests dos ingredients no és d'estranyar que la Natàlia Casals estigués vinculada directament amb almenys dos dels grups dels Pomells de Joventut que sorgiren a Gràcia en el temps que va existir aquell moviment, entre 1920 i 1923. A la seva pròpia casa de soltera del carrer Santa Rosa s'hi reunia el grup 278 dels Pomells, anomenat "Roses d'Amor" i d'un altre dels nuclis, que portava per nom "Roses de Sant Jordi" i desenvolupava moltes activitats sardanistes, la Natàlia també en formà part.

²⁵ Revista "Carrer Gran", núm. 43, de la segona quinzena de gener de 1982. "Carrer Gran" fou una publicació d'informació general de Gràcia que s'edità entre 1979 i 1989.

²⁶ *Marta Mata i Garriga*, pedagoga i dirigent política del socialisme català.

²⁷ L'Orfeó Montserrat es fundà el 22 d'abril de l'any 1906 i en va ser el primer director el mestre *Josep Comellas*. Al llarg de la seva història va tenir altres insignes directors com els mestres *Sánchez Marraco* i *Antoni Pérez Moya*.

Una altra de les propagandistes graciencques del moviment creat per Josep M^a Folch i Torres fou la Carme Nolla, col·laboradora, com M^a Àngels Garriga, dels primers anys de la revista *Or i Flama*²⁹. A la seva torre del carrer Balcells, 50 hi varen arribar a funcionar tres grups de Pomells, el de les “Flors Carmelitanes”, el de les “Poncelletes del Carmel” i l’anomenat “Liris i Estels”.

El capellà Jaume Escudero, vicari de la parròquia dels Josepets i impulsor del grup 219, anomenat “Patufet”, fou un altre dels militants pomellistes convençuts i exercí de conseller de diversos dels nuclis formats a Gràcia que, en total, rondaren els 25, la majoria d’ells ubicats en cases particulars. A part dels ja esmentats, alguns dels noms amb els quals es batejaren foren: “Gracienc”, “Fe i Pàtria”, “Liri de Gràcia”, “Amics dels Vells”, “Ciència i Virtut”, “Cantaires de la Terra”, “Visca sempre la Pàtria”, “Niuada”, etc.

Moltes foren les accions concretes d’apostolat pomellista dutes a terme pels grups de Gràcia i, per escollir-ne alguna, ens referirem a la que l’esmentat nucli “Patufet” va desenvolupar el dia de Nadal de 1922. Aquell 25 de desembre, juntament amb el grup “Manelic” de Sant Gervasi, varen repartir 70 quilos de pa entre les famílies necessitades d’aquest barri, de Gràcia i de Valcarca. D’altra banda, el mes de maig de 1921, el grup de l’Escola Cristiana dels Josepets havia contribuït “a la subscripció de ‘En Patufet’ per als nois famolencs”, segons puntual ressenya de la revista *Àmfora*, portaveu oficial dels Pomells.

²⁸ Fundat el 1907, el Club Esportiu Europa és l’entitat futbolística més emblemàtica de la vila.

²⁹ “Or i Flama” (després “Oriflama”) és des del gener de 1924, i fins avui mateix, l’òrgan oficial del Centre Moral Instructiu de Gràcia.

Com hem vist abans, els Pomells de Joventut –també els de Gràcia--, sortien de tant en tant de les llars, les escoles o les entitats que els acollien i celebraven festes públiques d’afirmació patriòtica i religiosa. A la vila, els escenaris d’aquelles celebracions varen ser diversos: l’església de les Monges de la Divina Providència, al carrer Verdi-Biada, la parròquia de Sant Joan, la de Jesús, la dels Josepets, l’església de Pompeia, els caputxins de la Diagonal, la seu de l’Orfeó Gracienc, el Centre Moral, la plaça del Diamant... Hi va haver un grup que s’anomenava “Flors Oloroses” i tenia l’adreça al carrer Salmerón, 56. A finals de l’any 21 consta que havien pres la decisió d’assistir regularment als oficis litúrgics de l’església de Jesús portant les noies la caputxeta blanca que les caracteritzava. La revista Àmfora del 25 de desembre d’aquell any deixava constància del fet i donava compte que les noies pomellistes havien estat molt ben rebudes tant pel rector de la parròquia, que era Mossèn Marcellí Garriga, com pels fidels que acudien als esmentats oficis religiosos. El rector Garriga, de qui es parla més endavant en aquest treball, estigué molt vinculat a Mossèn Batlle i al Centre Moral, entitat de la qual en fou consiliari. De la seva llarga etapa com a responsable de la Parròquia de Jesús –de 1916 a 1933-, en va quedar el record d’un home obert i receptiu als nous corrents d’apostolat i de renovació litúrgica, així com a tot el que fes referència a la formació dels infants i dels joves. No és gens estrany, doncs, que Garriga dongués bona acollida al moviment creat per Folch i Torres, com després ho faria també amb l’escoltisme.

La curta però intensa vida dels Pomells de Joventut va tenir a la vila una data clau, la celebració –el 7 de maig de 1922-, de la “Diada dels Pomells de Gràcia”, amb la participació

dels 19 grups que s'havien constituït fins aquell moment. A les nou del matí hi hagué missa de comunió solemne als Josepets, amb l'assistència de pomells de tot Barcelona i contorns, així com del mateix Josep M^a Folch i Torres. La majoria de les noies duïen la caputxa blanca i molts nois la barretina, però –segons la crònica d'Àmfora–, “Algunes noies duïen caputxa negra”. La cerimònia la va presidir el rector dels Josepets, Mossèn Àngel Rovira³⁰ i va predicar el vicari i conseller de Pomells Mossèn Jaume Escudero. Després de dinar, els pomellistes anaren a portar diversos regals als interns de l'asil de les Germanetes dels Pobres al carrer Sant Salvador³¹. Ja a la tarda, el Centre Moral fou escenari d'una gran festa patriòtica. En representació de l'alcalde de la ciutat, va ocupar la presidència el senyor Nunell, tinent d'alcalde de Gràcia. També hi havia el regidor senyor Tusquets, i en Josep M^a Folch i Torres, juntament amb altres membres del directori de l'organització. El fundador va ser nomenat president honorari dels Pomells de Gràcia i va pronunciar un abrandat discurs en el qual entonà un cant a la llibertat de Catalunya, “redimida per l'amor de les nostres joventuts”. L'Orfeó Montserrat, sota la direcció del Mestre Pérez Moya, va oferir un concert i l'acte finalitzà amb els cants de l'himne dels Pomells i dels Segadors: novament, Fè i Pàtria.

³⁰ Mossèn Àngel Rovira i Giró fou rector dels Josepets entre 1920 i 1932.

³¹ El 12 de març de 1890, el bisbe Dr. Jaume Català va donar permís a les populars “hermanitas” per a obrir un asil a Gràcia, “para recoger y asistir a los pobres de ambos sexos, ancianos de 60 años para arriba” i mantenir-se “con la caridad pública, por el postulado de las mismas hermanitas...”.

SEGONA PART: 1923-1936.

1. L'escoltisme català en aquesta època

Corria el 1927, i els Exploradores seguien essent mal vistos per una societat, la catalana, que no se'ls podia sentir com a propis. El fort militarisme que s'acusava en les seves files feia cada vegada més difícil que fossin acceptats, en una societat que veia els militars com agents que atemptaven contra les seves peculiaritats nacionals. Sense anar més lluny, era precisament un militar, Miguel Primo de Rivera, qui com a dictador pretenia anorrear els símbols de la identitat catalana. Cal recordar, també, la intensa relació que s'atribueix als Exploradores respecte al dictador i, així, el Capità General Emilio Barrera, "inflexible executor de la política descatalanitzadora de Primo de Rivera", esdevenia "jefe honorario"³² dels Exploradores barceloneses. El caràcter militarista dels Exploradores s'havia accentuat fins i tot un any abans de l'inici de la dictadura de Primo, com a conseqüència d'una reforma dels estatuts que primava aquest aspecte i, a més, incrementava el centralisme de l'entitat.³³ Amb l'arribada de la dictadura, diversos col·lectius provinents del nacionalisme radical veien amb preocupació com la posició moderada de la Lliga Regionalista havia estat un fracàs.

³² *Balcells i Samper* (1993), pag. 52

³³ "Els Exploradores de España, el 1922, any que conicidí paradoxalment amb llur entrada al *Boy Scouts International Bureau*, redactaren un nou reglament molt més centralitzador i amb certes característiques militars poc apropiades al moviment: els "comitès provincials" serien eliminats i en lloc d'ells hi hauria un "delegat provincial"; el Govern intervindria directament al Consell Directiu i nomenaria per Reial Ordre els càrrecs més importants; cap altra associació similar no seria permesa dins l'àmbit territorial de l'Estat; cada localitat tindria una "tropa" única –tan nombrosa com calgués -, aciollida en un local únic; els nois de 18 anys podrien si ho desitjaven, rebre instrucció militar –que comprendria el maneig de les armes-; l'acte de la promesa escolta seria convertida en el de la promesa de la bandera, de característiques idèntiques al de la jura militar...". Bastardas R.: "L'Escoltisme a Catalunya" dins a Effenterre, H: *L'escoltisme*, pàg. 137.

D'altra banda, els intents d'insurrecció al Garraf o a Prats de Molló havien acabat també en desastre. Fou en aquest context que es plantejà a Catalunya un intens debat sobre l'educació de la joventut per encarar aquests temps de dificultats. Hi havia dues opcions contraposades: saviesa contra caràcter³⁴.

Qui era en aquells moments un destacat excursionista. l'etnòleg i secretari del CEC Josep Maria Batista i Roca, apostà per la segona opció. Però no es quedà només aquí. Inicià un procés de documentació similar al que en el seu dia havia endegat Teodoro Iradier per posar en marxa els *Exploradores de Espanya*. Calia cercar un mirall on es pogués mirar un moviment d'enquadrament de la joventut. Calia fugir de l'individualisme, i agrupar el jovent per a enquadrar-lo. Els estudis de Batista i Roca a la recerca d'un moviment d'aquestes característiques el farien barallar diverses propostes: els sòkols txecoslovacs, els balillas italians, els scouts anglesos. La darrera opció, seria l'escollida, i entre el 1927 i 28 faria diverses conferències a centres excursionistes exposant la seva visió.

És època en què també estan passant moltes coses en l'àmbit de l'excursionisme i, de fet, moltes entitats veuen l'escoltisme com una manera d'aprofitar-ne les sinergies per a nodrir-se de nous elements.

L'intens rebuig que produïa a la societat catalana l'ús de l'uniforme complet dels *scouts* per part dels Exploradores feu que de bones a primeres s'eliminassin bona part de la simbologia més militarista (ganivet o barret d'ala ampla). Cal tenir en compte que aquests símbols

³⁴ Aquest debat té com a caldo de cultiu al fet que, com ja s'ha dit més abans, la societat catalana havia vist com les iniciatives destinades a la formació de la joventut eren cada vegada més nombroses en el seu sí.

tampoc serien utilitzats pel fet que “els Exploradores tenien l’exclusiva oficial de l’escoltisme a Espanya i eren l’única associació reconeguda per l’Oficina Internacional de Londres.”³⁵

Ja aquell 1927 apareixia a Barcelona la primera secció de Minyons de Muntanya, la colla Isards. Els primers nuclis de la ciutat apareixerien a les barriades més populars. Poc temps després Mossèn Antoni Batlle creava a Gràcia el primer agrupament escolta catòlic dels Minyons. L’enquadrament de la joventut crearia divergències entre els dos dirigents: de fet, Batlle s’oposà sempre a què els seus escoltes es barreguessin en política, mentre que Batista i Roca arribà a convocar-los a servei d’armes durant els Fets d’Octubre del 34³⁶.

Pel que fa a l’escoltisme femení dins d’aquest nou context, la primera secció de noies guies aparegué a Barcelona, al grup excursionista Joventut Catalana, el 1930. De totes maneres, el moviment no va néixer, en la seva primera època, com a instrument d’emancipació de la dona, sinó que més aviat, pretenia ser, si més no, en la propaganda que feia circular, una eina adequada per a formar mares i esposes. Al marge de la nova Germanor de Noies Guies, naixeria a Gràcia, de la mà de Mossèn Batlle i la germana Maria Teresa Moliné el primer agrupament femení catòlic: el Congesta, el 1932.

Mentrestant, davant la competència que els havia sorgit, els *Exploradores* de Catalunya intentaren una tímida catalanització. Després de l’assalt als locals que la “tropa” de

³⁵ Balcells i Samper (1993), pag. 63.

Barcelona tenia a la Universitat, s'evidenciava la necessitat de canvis. S'Aprovaren uns nous estatus descentralitzats, es catalanitzà la revista que feien (*Cataluña Escultista*)... Però l'estigma militarista i espanyolista pesava molt, de fet, el procés de catalanització culminaria amb l'escisió de la majoria dels efectius catalans de l'organització a nivell estatal en la Federació dels *Boy Scouts de Catalunya*. Aquest cop formava part d'una estratègia liderada per Alexandre Pinyol i Josep M. Benet i Caparà per fer caminar l'escoltisme català cap a una unificació i cap al reconeixement institucional sota el patronatge de la Generalitat. EL xoc però, provocà l'enrabiada dels *Exploradores* que, des de Madrid, es negaren a tramitar una petició a Baden-Powell perquè reconegués l'autonomia dels BSC. Aquesta escisió es produí el 1933, però l'unificació dels BSC i de la Germanor de Minyons de Muntanya i el patronatge de la Generalitat sobre tot l'escoltisme català³⁷ arribaria el 1937. Massa tard, com s'evidenciaria passat el conflicte fratricida.

³⁶ Batista i Roca ja havia organitzat paral·lelament un moviment d'enquadrament de la joventut en un marc polititzat: es tractava de Palestra, una entitat per a joves dirigida des d'un nacionalisme radical. Molts nois d'aquella entitat també agafaren les armes durant els Fets d'Octubre.

³⁷ El 1934 les dues organitzacions reberen per separat el patronatge de la Generalitat

2. La joventut a Gràcia en el primer terç del segle XX

El final dels anys 20 i fins la Guerra Civil són els moments d'eclosió de l'escoltisme a Catalunya i també a l'antiga vila de Gràcia. Abans d'entrar en aquest segon aspecte, cal fer una ullada prou àmplia a la situació que havia viscut la infància i la joventut al barri al llarg del primer terç del segle, per veure quins són els condicionants de l'arrelament de l'escoltisme a Gràcia. En aquest llarg capítol s'intenta fer un vast repàs a tota l'oferta tant escolar com en hores de lleure a què podien accedir els infants i joves en aquests moments, tenint en compte també aquelles entitats que no tenien en els menors el seu únic públic objectiu, com van ésser les cooperatives, les parròquies, o els centres excursionistes.

2.1. L'escola

En aquest capítol fem un escadusser repàs del marc general de la pedagogia de l'època, i ens endinsem a les escoles presents a Gràcia en aquesta època. Amb especial interès en la tasca d'Artur Martorell a les escoles del Patronat Domènech i a la presència de Blanquerna a la Diagonal, ambdós centres marcats pel signe de la renovació, no s'oblida la presència d'altres equipaments educatius a la zona, sovint marcats encara per una pedagogia desfassada.

2.1.1 - Marc General

El regeracionisme de la joventut és un corrent de pensament que aparegué ja des del darrer terç del segle XIX. Tot i així, "és gairebé obligat d'assenyalar J-J Rousseau com a gran precursor de l'educació activa. Entre les intuïcions genials contingudes en *l'emili o de*

l'educació. hi trobem que l'infant *aprèn tot fent*, és doncs, un ésser actiu, ansiós d'obrar³⁸. Mentre que l'escola tradicional entendria l'infància com una etapa de la vida que no té altre significat que la preparació de l'edat adulta, l'escola Nova vol entendre la infància com una edat autosuficient, amb finalitat en si mateixa. Seria en el primer terç del XX quan algunes d'aquestes idees es plasmarien a Catalunya, en un procés que impregnaria tota la societat, i per tant, els dirigents dels diversos moviments d'educació en el lleure, des de la FEJOC fins a l'escoltisme, passant per moviments tan dispars com els Pomells de Joventut endegats per l'escriptor Josep Maria Folch i Torres.

Contribuiria a aquest fet la ideologia anarquista i els moviments obrers, que es posaren com a fita el domini de l'educació com a pas necessari per millorar la qualitat de vida dels treballadors. Prova d'això és la gran revolada que agafaren els ateneus obrers, centres on l'educació es posava a voltes al servei d'una millora en les condicions de vida, i en altres, com a eina d'emancipació social en el camí de la lluita de classes³⁹. Vegem, també aquí la ingent obra de l'escola Moderna de Ferrer i Guàrdia.

³⁸ *L'escola Nova Catalana, 1900-1939*, p.26

³⁹ "El moviment d'ateneus obrers intentava de trobar una resposta a les qüestions següents: *en què* ha de consistir la instrucció, la cultura popular, *qui* se n'ha de beneficiar, *com* s'ha de dur a terme, i *qui* l'ha de proporcionar i pagar [...] D'una banda, de vegades hi predominava una funcionalitat social 'integradora'. És a dir, aquests ateneus formaven, promocionaven, una categoria de treballadors manuals qualificats i, en general, guanyats als valors i les creences del reformisme burgès. Aquests obrers, a la curta o a la llarga, quedaven segregats dels seus companys de classe. El caràcter dels centres on esformaven era, doncs, reformista i políticament neutre. [...] En altres ocasions, els ateneus i els centres culturals obrers prendran una orientació decidida a favor d'un saber crític com a arma d'emancipació social i amb un fort contingut de classe. La seva actitud compromesa, progressiva, els imposarà aleshores una trajectòria molt més exposada a la repressió, i per consegüent, molt més discontinua en el temps que no en el cas dels centres amb vocació 'neutral'". SOLÀ, P: *Els Ateneus obrers i la Cultura Popular a Catalunya* (1978).

L'Escola Nova o d'educació activa suposà un canvi radical en les teories de pedagogia presents fins aquell moment a les escoles catalanes. El jove, el nen, passava a ser el protagonista del procés educatiu, en detriment de la figura preeminent de l'educador, que ara serà un guia en l'aprenentatge. Aquest procés passava a inserir-se en l'activitat natural de l'alumne⁴⁰. La implantació d'aquests nous corrents fou possible gràcies a la intervenció de diversos grups socials, a més d'estar plenament inserides en el Noucentisme que impregnaria Catalunya a partir dels anys 10 del segle. L'educació era necessària per poder articular la transformació de la Catalunya en Catalunya-Ciutat, un dels pilars ideològics que sustentaria la Mancomunitat de Prat de la Riba. El qui "exportaria" temps després l'escoltisme a les Balears, Eladi Homs, seria el 1913 l'encarregat de divulgar les noves idees, a través del Consell de Pedagogia de la diputació de Barcelona. La implantació, però, d'aquest nou corrent, se centrà bàsicament en el marc de l'escola privada de tall catalanista.

Cal situar també aquí la forta influència que tingué a Catalunya en la renovació pedagògica el mètode i les idees de la pedagoga italiana Maria Montessori. L'estudiosa desenvolupà el seu mètode a partir de les experiències que tingué a la clínica psiquiàtrica de la Universitat de Roma. Consisteix en el foment de l'expressivitat i la iniciativa dels infants. Aquest mètode dotava de còrpus teòric el que s'estava començant a aplicar a Catalunya, i seria divulgat al Principat a a partir del 1914, quan se'n feren les primeres experiències.

⁴⁰ L'escola Nova es mostrava com l'antítesi del que en Joan Palau Vera explicava al seu text "Quan jo anava a estudi...", publicat als quaderns d'estudi: "A l'entrar al col·legi, el primer que vaig rebre va ser una gramàtica llatina *escrita tota ella en llatí*, i que amb un llapis em van assenyalar una pàgina i mitja perquè me l'aprengué de memòria". Davant d'això, qui seria impulsor de l'escoltisme, Narcís Masó explica el següent: "Per fer l'Escola Nova, el més essencial no és ni refer l'edifici, ni canviar les taules, ni substituir els llibres, ni suprimir els horaris. Per fer l'Escola Nova el més essencial és *saber què és un infant*. És saber com es desenvolupa la seva vida i fer que l'ensenyament vagi de cara a les seves necessitats" (text recollit a *L'escola Nova Catalana*, de Marquès, Salomó: *Narcís Masó pedagog de l'escola activa*. Girona, 1990).

El fet que, com ja hem explicat, les idees renovadores pretenguessin incidir en l'activitat normal de l'alumne, estenien l'educació a tots els camps de la vida, i no només a les hores en què el jove anava a escola. Seria així com moviments d'educació formal serien tan ben rebuts per educadors com el qui fou col·laborador de la pròpia Montessori, Mossèn Batlle ("L'escola no és res si no es lliga a la vida", diu Masó (op.cit)).

2.1.2- L'escola a Gràcia

Mn. Francesc Llanas va fer el 1895 una anàlisi de la situació de les escoles a Gràcia, aludint a la demarcació de la parròquia de Sant Joan: *"Hay en esta parroquia nueve colegios de niños y diez de niñas. Asisten mil doscientos niños y seiscientas niñas. Colegios Religiosos: dos de niños dirigidos por los PP. del Sagrado Corazón de María y Hermanos de la Doctrina Cristiana, y uno de niñas de las Hermanas de la Divina Providencia. Escuelas municipales: dos de niños y una de niñas. Las restantes son particulares. [...] Los más concurridos son los religiosos⁴¹".*

L'agregació de l'antiga vila de Gràcia a Barcelona, que es produeix dos anys després que Llanas faci aquestes anotacions, no contribuirà gaire a canviar la situació, i més encara, s'agreuja per un progressiu increment de població que no s'estabilitza fins mitjan segle XX. Segons expliquen Josep M^a Huertas i Jaume Fabre⁴², "el curs 1916-17 eren 1752 els infants que podien anar a les escoles del districte Vuitè, al qual pertanyia Gràcia. El cens d'aquells anys donava un total de 66228 habitants al districte. És fàcil deduir que la quarta part devien ser nens i nenes en edat escolar. La manca de places era, doncs, espectacular".

⁴¹ Bastida, X (1984), p.242

⁴² "Els barris del districte de Gràcia" a *Els barris de Barcelona. Volum III*. Barcelona, 1997. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana

L'analfabetisme tenia una taxa elevada i els únics equipaments públics dedicats a l'ensenyament que hi havia al barri eren una escola unitària del carrer Congost i el Patronat Domènech, del qual es parla més avall. A banda d'això, hi havia diverses escoles a càrrec de particulars, que ocupaven pisos en diversos punts de la zona. De la majoria d'elles no en queda ni rastre a l'Institut Municipal d'Educació. Algunes d'elles serien de l'estil del Colegioa Ibérico ubicat a Can Trilla i que, com hem vist, dona lloc a un grup dels *Exploradores Barceloneses*. L'únic vestigi que queda de centres com aquest és alguna escadussera fotografia que es conserva a l'arxiu històric de Gràcia. Així mateix, s'hi institueixen alguns asils, i escoles nocturnes per a joves treballadors, algunes d'elles, endegades per entitats com el Centre Moral, que volien enfrontar-se de tu a tu amb l'extensió del protestantisme al barri que, al seu torn, havia pogut obrir també algunes escoles.

2.1.3.- El patronat Domènech i la direcció d'Artur Martorell

Tal com hem vist, un dels pocs establiments públics dedicats a l'ensenyament era el Patronat Domènech. Retrocedim fins el 1884. Aquell any, Adela Domènech, filla de qui fou alcalde de Barcelona, Jacint Felix i Domènech i el seu marit, Josep Maria Llinàs, degà de l'escola Normal de Madrid, vulgueren crear a la ciutat una escola elemental i una altra de pàrvuls. L'alcalde Rius i Taulet els cedí un solar a l'actual Parc de la Ciutadella. L'exposició Universal engegà el projecte a rodar, i el matrimoni renuncià a un solar alternatiu que li proposà l'ajuntament.

Finalment, mort ja el senyo Llinàs, Adela Domènech fundà les escoles projectades a un edifici de la seva propietat, al carrer Sant Pere Màrtir. El pacte que féu l'ajuntament era que

en morir, l'edifici seria propietat municipal sempre que s'empres com a escola. Un Patronat vigilaria el compliment del pacte i vigilaria, també, que es complissin els estatuts establerts pel difunt senyor Llinàs.

Les escoles del Patronat Domènech entren de forma destacada en la història de l'escola nova catalana gràcies a l'il·lustre pedagog Artur Martorell, que en fou director entre el 1919 i el 1931. Martorell tenia 25 anys, i tot i així, arrossegava una intensa formació en el camp de la pedagogia que ja l'havia fet passar per l'escola Vallparadis de Terrassa, participar en diverses colònies municipals, i participar en programes com el IV Curs Internacional montessori celebrat a Barcelona. A través del Patronat Domènech Martorell duria a terme les seves investigacions en el marc de la renovació pedagògica i dotaria el centre d'estructures pedagògiques inèdites fins aquell moment al nostre país. La finalitat de l'escola seria, per a Martorell, "despertar i desenvolupar la personalitat dels nois fent-los passar de mers objectes d'experimentació i futurs éssers rutinaris, a éssers amb capacitat pròpia i lliures, i amb iniciatives en l'esdevenir"⁴³

No hi ha dubte que Martorell quan parlava dels "futurs éssers rutinaris" es referia als que propiciaven aquelles *escuelas nacionales* de començaments de segle que Teodor Garriga, que fou alumne del Patronat Domènech en l'època del pedagog, descriu ben clarament: "...brutes, plenes de sutge, sense sol, amb mestres amb una palmeta a la mà que ens feien rodar per les classes dient "uno y uno dos, dos y dos son cuatro...". I és que abans de descobrir el Patronat Domènech, l'històric radiofonista havia anat a una d'aquelles escoles que hi havia a la plaça del Sol, cantonada amb el carrer Canó. Garriga, que va entrar al

⁴³ Citat a "Les Escoles Domènech" (Ajuntament de Barcelona. Àrea d'Ensenyament – 1986), Pag. 20.

Patronat Domènech quan tenia 9 anys recorda que “amb prou feines sabia posar el meu nom”, i comenta que “els mestres van veure que d’aquell producte defectuós que tenien, per les defectuositats de l’ensenyament, no en podien fer un savi, però intentarien fer-ne un ciutadà, patriota, i una persona honrada”. Teodor Garriga, un dels pocs alumnes vius que queda d’aquella època, s’esplaia a l’hora de recordar anècdotes que posen de manifest tant la categoria pedagògica de Martorell com del conjunt de l’escola: “Un dia hi va haver un noi de l’escola que es va quedar uns diners que els pares havien dipositat per poder comprar tots els llibres junts. En assebutar-se’n, Martorell va reunir tots els nanos. Allò va ser un drama. Les nenes ploraven. Martorell ens va dir que, efectivament, un noi havia robat diners i que això era un cas gravíssim. És la primera vegada que vaig veure com Martorell pegava un nen. Foren dues bufetades. Però em fa l’efecte que més aviat estava influenciat per aquella tradició del segle passat en què quan s’executava algú, els pares portaven els fills a la presó perquè ho veiessin, i en el moment en què es produïa l’execució donaven un parell de bufetades als fills perquè els quedés gravat, perquè mai se’ls oblidés. Poc després d’aquest fet va venir el pare del noi en qüestió, i va dir que comprenia el disgust de l’escola i que s’emportaria el seu fill. Martorell li digué que, ben al contrari, ara era quan més necessitava el nano estar al col·legi. I el va deixar a la classe; però el va posar en un pupitre tot sol, i a l’hora de la recreació, en el pati, gairebé sempre es podia veure Martorell amb aquell noi assegut a la falda, explicant-li coses. I va esdevenir un nano com tots”.

Teodor Garriga defineix també el Patronat Domènech com una escola amb un alt sentit de la solidaritat: “entre nosaltres hi havia un company, l’Àngel Estivill, que va arribar a ser metge, i líder revolucionari durant la Guerra Civil. L’Estivill era d’una família molt pobre que vivien al carrer Sèneca, entre la Riera de Sant Miquel i Gran de Gràcia. Una zona on ben sovint

Alexandre Galí i altres pedagogs varen fundar l'any 1923 la Mútua Escolar Blanquerna, per poder així continuar en la tasca de renovació pedagògica, ara des de l'escola privada, que havien endegat en la dissolta Escola Graduada de la Mancomunitat i que havia estat dissolta per decisió de la recent instaurada dictadura de Primo de Rivera. La Blanquerna va obrir en un principi locals a diversos indrets de Barcelona, i en concret, els estudis de Batxillerat i Comerç els impartiren, des de l'abril de 1929, en un xalet llogat a l'Avinguda Diagonal 468, a Gràcia, on hi instal·laren l'Acadèmia Monturiol. Només un any més tard de la creació de l'acadèmia s'hi va formar en el seu si un grup de minyons de muntanya, amb el nom de Narcís Monturiol.

Un dels aspectes de la formació de la Blanquerna fou, evidentment, el religiós, tasca dirigida pel doctor Lluís Carreras, que des del seu lloc de consiliari de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat acolliria pocs anys després l'agrupament de Mossèn Batlle en els seus locals. Un altre dels capellans de l'equip era mossèn Higiní Anglès, que havia estat director de l'escola Montessori de la Diputació de Barcelona. En la seva tasca quotidiana Anglès era ajudat per Mossèn Batlle, que entre altres activitats, hi donava classes d'Història Sagrada. Les qüestions relacionades amb el culte diari eren conduïdes per Mossèn Manuel Trens, vinculat també a l'escoltisme. Tots aquests i altres capellans formaven un grup conegut com el dels "europeus". Es tractava de sacerdots avançats clarament al seu temps que, en el si del primer Congrés Litúrgic de Catalunya, celebrat l'any 1915 a Montserrat, havien impulsat canvis profunds en les formes del culte de l'església catalana. Eren capellans que propugnaren, també, un clar arrelament de l'Església amb el compromís catalanista, i que apostaren igualment amb fermesa pels processos de renovació pedagògica. Als socis del Centre Moral i Instructiu de Gràcia els deuria sobtar les signatures d'alguns capellans

esmentats, i d'altres com Gregori Maria Sunyol, a les pàgines dels primers números de l'organ oficial del Centre. Corria l'any 1924 i amb tota probabilitat, Mossèn Batlle fou qui els convidà a escriure a Or i Flama, prova de la intensa coonexió ideològica i, perquè no dir-ho, de la gran amistat personal que els unia a tots ells. Cal recordar que aquell mateix 1924, Batlle havia entrat com a consiliari de la secció de joventut de l'entitat.

Però tornem altra vegada a la Blanquerna. Mossèn Trens, com a responsable del culte, organitzava la missa setmanal per a cadascun dels cursos, una missa dialogada en la qual els escolars hi llegien en català els textos de l'epístola i l'evangeli simultàniament a la celebració en llatí. Aquelles misses dialogades es celebraven també a les Monges Carmelites del carrer Montseny, on l'any 1932 hi naieria el primer agrupament catòlic de noies guies de Catalunya, el Congesta. Aquelles noies guies i els minyons del Mare de Déu de Monserrat participaven en el mateix tipus de misses que els alumnes de la Blanquerna.

Però la història de la Blanquerna, com tantes d'altres, entrarien en època de gran dificultat amb la Guerra Civil. Ja el mateix juliol de 1936, Raimón Galí i Jaume Font, alumnes dels seus darrers cursos i ambdós escoltes i futurs dirigents del moviment, varen anar a l'edifici de la Via Augusta i esborraren de les seves parets qualsevol rastre de simbologia de caràcter religiós. Eren dies en què el compromís catalanista de la Mútua podia no ser siuficient salvaguarda per al profund odi anticatòlic que imperava en l'ambient. De tota manera, Ventura i Gassol, conseller de Cultura de la Generalitat, va pactar amb Alexandre Galí la incautació per la institució salvant no només l'edifici, siinó mantenint a més com a escola pública el caràcter renovador i d'assiag iniciat anys enrera.

Però la guerra va passar, i el darrer Nadal de la contesa, el de 1938, fou especialment trist per a una Catalunya irremediablement vençuda. Aquells dies va tenir lloc una darrera

vetllada amb la participació dels professors i diversos alumnes de Blanquerna. Enmig d'aquella última sessió confraternitzadora, Alexandre Gali va pronunciar unes paraules ben representatives del tràgic moment que vivia el país i de les contradiccions que havia provocat la Guerra Civil. Va dir: "jo me'n vaig. Amb els rojos, el catalanisme m'ha salvat; amb els nacionals, la creu no serà suficient per a salvar-me".⁴⁴

Encara hi va haver uns dies més de classe a la Blanquerna. Però el 21 de gener de 1939 les aules de la Via Augusta s'ompliren per darrera vegada de professors i alumnes d'aquella escola renovadora. Alexandre Gali abandonava Barcelona el 25 de gener, hores abans de l'entrada dels feixistes, dels anomenats *nacionales*, per la Diagonal. Camí de l'exili, encara va aturar-se unes hores a la seva natal Camprodon. I després Mèxic, i un paper destacat en l'edició dels tan recordats Quaderns de l'Exili. No massa temps després, l'edifici de la Mútua Escolar Blanquerna passava a ser l'Instituto Nacional de Segunda Enseñanza Menéndez y Pelayo. Ja res seria igual que abans entre les parets d'aquell edifici. Ja res seria igual que abans dins els límits del nostre país.

2.1.5.- Les escoles vinculades a l'Església Catòlica

Si alguna cosa preocupava sobremanera les altes instàncies del catolicisme, a nivell de país i a nivell internacional, era l'ensenyament. I en una Gràcia que, des del 1856 com a mínim, veia moltes idees lliurepensadores i revolucionàries escamparse amb tota normalitat pel seu territori, començaren a arribar —des de mitjan segle XIX— les més importants ordres religioses que es dedicaven fonamentalment a l'educació. Recordem-ne les més significatives.

⁴⁴ Masabeu J. (1989). Pàg. 266

El 4 de novembre de 1859 els religiosos Fills de l'Immaculat Cor de Maria prenen possessió de la Casa Missió de Gràcia, en els terrenys ocupats avui per la parròquia del Cor de Maria i pel Col·legi dels Claretians, a la mançana integrada pels carrers Pare Claret—Sicília—Travessera i Nàpols⁴⁵.

No gaire lluny d'allà, el 25 de juliol de 1880 les teresianes s'aplegaren com a comunitat a la vila i es coneix que, al cap de molt poc temps, ja tenien "...70 jóvenes grandes que van a la escuela nocturna y más de 70 que van de día..."⁴⁶. En algunes cartes del Pare *Enric d'Ossó*, fundador de la Companyia de Santa Teresa de Jesús, hi consta l'interès que havia tingut per obrir casa, "...en un indret tant necessitat com era Gràcia degut a la influència que hi exercia sobre la joventut l'abundància de protestants, espiritistes, etc..."⁴⁷

Els germans de les Escoles Cristianes, els de la Salle, popularment coneguts com els "del pitet" per aquella mena d'escapulari blanc que els hi penjava del coll quan encara duïen uniforme, varen obrir el seu primer col·legi a Gràcia l'1 de setembre de 1892, al carrer de la Iglesia 4, davant l'entrada lateral de la parròquia de Sant Joan. Obriren amb 218 alumnes. Aquella primigènia escola lasaliana de Gràcia fou destruïda l'any 1936 i es tornà a aixecar, passada la guerra, a la plaça del Nord / carrer Sant Salvador. Avui s'ha convertit en La Salle Gràcia.—Josepets, i el seu edifici construït de biaix respon a les previsions urbanístiques

⁴⁵ Actualment en aquest complex religiós-educatiu hi existeix una triple activitat: la parroquial, l'educativa del Col·legi Claret, i la deportiva, amb l'Esportiu Claret.

⁴⁶ *Revista Teresiana*, abril 1881. Citat a Bastida, X. (1984), p.214

⁴⁷ Bastida, op.cit. 214

d'una famosa Via O nonada, que els anys 70 pretenia esquarterar la vila graciencina en dos troços.⁴⁸

El gener de 1902 foren les Missioneres del Santíssim Sagrament les que s'instal·laren a Gràcia, en concret al carrer Encarnació, 62-64. Tenien capella pública, escola de primera ensenyança gratuïta per a nenes, menjador escolar, escola nocturna per a dones treballadores, i classes dominicals per a obreres i dones de servei.

L'any 1858, per altra banda, la poetessa *Josefa Masanés* va fundar un Patronat que s'encarregava d'unes sales-asil per atendre els fills dels obrers durant les hores de treball. Aquesta obra s'ubicà en el 46 del carrer Torrijos i les monges Dominiques de la Presentació, conegudes com "les franceses"⁴⁹, hi foren cridades a col·laborar formant-se així una comunitat el 29 d'agost de 1896. L'any 1903 es traslladaren al número 62 del mateix carrer Torrijos per haver-se quedat petit el primitiu local davant el creixent nombre d'infants als quals sel's hi donava instrucció i dinar. Més endavant s'afegí a les sales-asil un col·legi. Actualment, i després que l'activitat escolar cessés l'any 1989 per falta d'alumnat, a l'espai del carrer Torrijos s'hi desenvolupen labors d'assistència i educació social

⁴⁸ Aquesta via, una avinguda que havia d'anar des de la plaça Lesseps fins a la de Joanic, estava prevista en el Pla Comarcal del 1974, però la frontal oposició dels veïns i veïnes de Gràcia va aconseguir que la idea dormís per sempre "el somni dels justos". D'haver-se consumat l'obra, al seu pas per Gràcia hagués creuat la plaça del Nord i s'hagués endut la meitat de la seu dels Lluïsos. Quan els germans de La Salle ajuntaren els col·legis de Gràcia i dels Josepets en un sol edifici nou, la Via O encara era vigent i, per aquest motiu, les autoritats de l'època els obligaren a edificar l'obra seguint el traçat previst en el projecte.

⁴⁹ L'Ordre havia estat fundada l'any 1696 a la població francesa de Saiuville, per *Marie Poussepin*.

Les esclaves de l'Immaculat Cor de Maria, les Paüles, les Franciscanes, diversos nuclis de carmelites, etc... són altres de les ordres religioses que decidiren fer apostolat a Gràcia a través de l'ensenyament.

2.1.6.- Les escoles protestants.

Com s'explica més endavant en aquest mateix apartat de l'estudi, la presència dels protestants, dels missioners que portaren a Catalunya les idees de la Reforma, fou especialment notable a la Gràcia de l'època. Pensaren que a la vila hi trobarien un terreny abonat i, en aquesta línia, la creació d'escoles —sempre lligades a institucions o centres religiosos— es convertí en un dels objectius prioritaris. L'any 1869 es va obrir una primera escola elemental i gratuïta per a infants al carrer Sant Joan, avui Monistrol, i el 1870 s'instal·là una primera congregació, també amb funcions educatives, al número 9 del carrer Sant Gabriel. Però els focus més importants d'influència educativa dels reformadors a Gràcia foren les dues esglésies que han existit i que encara avui subsisteixen en el territori gracienc. Esglésies, de les quals es parla més endavant amb deteniment en aquest mateix apartat i que desenvolupaven funcions educatives considerables. Tal i com explica el pastor evangèlic gracienc Angel Cortes, en aquelles esglésies “es preparava els nanos amb primària i secundària, eren escoles molt ben considerades”. No per tothom, en tot cas. El Centre Moral i Instructiu creà les seves escoles com a primer objectiu de l'entitat, i amb una clara finalitat de contrarrestar els centres on s'impartia educació de signe protestant, com veurem en el capítol corresponent.

2.2.El paper de l'església catòlica davant la joventut

generar: “(...) proporcionar la enseñanza del catecismo a toda clase de personas, muy especialmente a la juventud(...)”.

També l'any 1878 es creà la “Sociedad Católica Ateneo Graciense”, els promotors de la qual deixaven ben clars els seus objectius en el moment de sol·licitar la preceptiva autorització per realitzar activitats, al Vicari General Capitular de la Diòcesi de Barcelona: “... establecer en dicha villa [Gràcia] una asociación cuyo objeto sea la propagación y defensa del Catolicismo y la instrucción y recreo mútuos ...”.

En ambdós casos, aquestes entitats no tingueren gaires anys de vida. La feconda labor de les tres entitats més importants citades en primer lloc i la seva pervivència actualment, mereixen en canvi que ens hi detinguem, si més no, unes ratlles.

2.2.1.- Lluïsos de Gràcia

A la confluència dels carrers Verdi, Biada i Topazi existia, des de l'11 de març de 1849, un dels convents de monges més populars de Gràcia, el de les Germanes Clarisses de la Divina Providència⁵⁰. És en aquest convent on cal situar els orígens més remots dels Lluïsos de Gràcia, ja que el capellà que hi exercia, Mossèn Jaume Alsina i Pi, hi va crear el 24 de juny de 1851 la *Pia Unión de Jóvenes Devotos de San Luis Gonzaga de la Villa de Gracia* i poc temps després hi organitzaria el *Gimnasio de los Luises*. Quatre anys més tard, el 12 de

⁵⁰ A l'església d'aquell convent hi va desenvolupar el culte la Parròquia de Sant Joan, abans de la seva obertura i, també, en el període immediatament posterior a la Setmana Tràgica, en què Sant Joan fou destruïda pels incendiaris.

setembre de 1855, Alsina va fusionar aquelles dues associacions i va fundar la *Corte Angélica de San Luis Gonzaga de Gracia*.

Ja en els inicis del nou segle, l'any 1911, arribà a consiliari dels Lluïsos un home que esdevindria cabdal per a la formació en el lleure dels infants i joves de l'entitat, Mossèn Alfons Muñoz i Trilla. Un d'aquells infants que al redòs del Mossèn es deia Joan Pellisa, que anys més tard ocuparia, ell també, la direcció espiritual de la casa, i avui recorda així el seu primer contacte: "S'acabava de morir el meu pare i jo vivia en un ambient familiar rodejat de dones, la mare i dues germanes. Aleshores, la meva mare em va portar un dijous a la tarda a la plaça del Nord per apuntar-me en el grup de nanos que duïa Mossèn Muñoz, el qual em va rebre amb aquestes paraules: 'Vine amb nosaltres i t'ajudarem a fer-te home' ". Els dijous a la tarda hi havia moltes escoles que no feien classe i els nois anaven a passar l'estona a indrets com la plaça del Nord, a jugar a pilota, etc. Mossèn Muñoz se'n va preocupar i els va aplegar, els hi ensenyava catequesi, sel's emportava d'excursió... Tal i com explicava Melchor Armangué en el número extraordinari de *Nuestra Acción*⁵¹, amb motiu del centenari de l'entitat l'any 1955, referint-se a Mossèn Muñoz – "*...tanto amó a los pequeños, que jugava con ellos en el patio, salía con ellos de excursión los jueves por la tarde, se preocupaba con seriedad de sus pequeños problemas, dejando tan amoroso recuerdo que, no pudiéndolos ya cobijar bajo su manto inolvidable, los ampara ahora bajo su nombre evocador*". I és que, onze anys després de la mort del Mossèn, ocorreguda el 2 de juny de 1928, coincidint amb la represa de l'entitat en l'immediata postguerra l'any 1939 es va organitzar una secció de Lluïsos d'educació en el lleure d'infants i joves, a la qual

⁵¹ "Nuestra Acción", òrgan intern dels Lluïsos que es va publicar entre 1915 i 1965.

es batejà amb el nom de l'antic consiliari. De fet, i tal com es reflectia en una Circular de l'entitat de 18 de juny de 1941: *"La constitución del Grupo M. Muñoz dentro de la estructuración de nuestra amada Corte Angélica no debe en manera alguna considerarse como una innovación; pues en el fondo no es otra cosa que la continuación de lo que vino a llamarse la 'Segunda Sección', o sea, el grupo de los jovencitos congregantes activos, desde su Primera Comunión hasta la edad de 15 años"*.

La postguerra, doncs, va portar a Lluïsos un primigeni grup d'esplai, encara vigent en l'actualitat i amb una divisió per edats semblant, però no exacte, a la de l'escoltisme: amb el límit general situat per dalt en els 15 anys, els anomenats grumets correspondrien, més o menys, als llobatons escoltes, els ardits als rangers, i els conqueridors als pioners. I així, quan l'any 1957 es constituí en el si de Lluïsos el seu nucli escolta, l'Agrupament Bisbe Irurita, es pot parlar ja d'un exemple de competència –generalitzada actualment–, entre centres d'esplai i agrupaments escoltes. Com es veurà més endavant en aquest mateix treball a l'hora d'explicar la història particular del moviment a Lluïsos, l'escoltisme fou rebut amb importants reticències internes, generades sobretot, encara que no únicament, pel que alguns sectors de l'entitat el consideraven innecessari, donada la tasca que ja es duïa a terme des del Grup Mossèn Muñoz (GMM). Avui en dia, el G.M.M. i l'Agrupament segueixen convivint en els Lluïsos i, en la seva actual carta de presentació, l'entitat n'especifica les diferències i les fronteres. El Grup –es diu–, té com a objectiu "l'educació integral dels nois i noies en el temps lliure fent activitats pròpies d'un esplai". L'objectiu de l'Agrupament és "la formació integral de l'infant i el jove a partir del dinamisme i mètode de Minyons Escoltes".

Però, des dels seus inicis, l'ofeta dels Lluïsos per educar els joves i els adolescents en les seves hores lliures fou més àmplia. El propi excursionisme –les primeres notícies de

l'existència del seu grup daten del 1870—i, sobretot esports com l'atletisme, que es practicava ja cap al 1915, i el bàsquet, secció que s'estructurà el 1945, constituïrien peces en la metodologia formativa de Lluïsos. No podia ser d'altra manera en una entitat en la qual fins i tot la seva estructura organitzativa bevia d'aquest esperit de joventut: aquell soci que petjés un altar per casar-se, ja mai més podria tenir cap càrrec a la Junta Directiva. Una limitació que duraria fins ben avançada la història del casal de la plaça del Nord.

Per entendre clarament quina era la visió de l'entitat pel que fa al seu paper en la formació dels joves, resulta molt significatiu un escrit que Mossèn Ricard Penina⁵² va enviar als congregants el mes d'agost de 1942 en el qual definia els Lluïsos com a universitat i com a seminari: *“También aquí se prepara a los jóvenes para una carrera, la gran carrera de la vida; aquí se adquiere disposición y aptitud para la nobilísima profesión de cristiano; aquí entran los congregantes niños para salir hombres completos.”*

2.2.2. Centre Moral i Instructiu

En parlar del Centre Moral s'ha de tenir en compte que la seva pròpia gènesi respon a la voluntat d'un seguit de famílies de la burgesia graciencina i barcelonina que, el 2 de febrer de 1869, fundaren l'entitat, - ubicada en els primers moments en un pis del número 67 del carrer de l'Àngel (avui Montseny)⁵³ - , amb l'objectiu bàsic de crear escoles on educar els

⁵² *Ricard Penina i Ruiz* fou un altre emblemàtic consiliari dels Lluïsos, entre 1939 i 1952.

⁵³ Després d'aquest local, el Centre es traslladà l'any 1884 al carrer de Sant Antoni, 43, 1er. (avui Astúries). Tres anys després se n'aniria al carrer Las Gracias, 11 (avui Ros d'Olano) indret on més endavant adquirí la finca del número 9. Allà és on s'ha va aixecar l'actual edifici modernista que, encara actualment, ocupa el Centre Moral i que fou obra de l'arquitecte *Francesc Berenguer i Mestres* (1866-1914).

nens i les nenes sota l'orientació catòlica. Es tractava d'una clara reacció als incipients nuclis d'escoles lliures o, fins i tot, d'ideologies obertament contraposades a l'esperit de l'Església que començaven a estendre's arreu, alhora que s'endevinaven en un futur no massa llunyà, moviments educatius radicalment renovadors⁵⁴; de fet, no havien passat encara cinc mesos de la Revolució del 18 de setembre de 1868 que havia enderrocat la reina Isabel II^a i obert un parèntesi de progressisme en el conjunt de l'Estat. Alguns dels fundadors del Centre eren socis dels Lluïsos que, degut a la limitació que hem comentat abans, no podien ocupar-hi responsabilitats directives per haver-se casat i, en canvi, tenien ganes de continuar impulsant i desenvolupant tota mena d'activitats.

En l'ànim d'aquells homes, d'aquelles famílies que fundaren el Centre hi va pesar molt, també, l'arribada i creixent influència —que volien contrarestar— a la Gràcia de l'època de missioners protestants que deixarien un important rastre divulgador de les idees de la Reforma. El mateix any 1869, el pastor gal·lès Sior Lawrence ja es passejava pels carrers de Barcelona i de Gràcia i, en alguns indrets com la mateixa plaça d'Orient (actual Rius i Tauler), s'aturava i obria les finestres del seu primitiu “bibliobus”, una tartana tirada per dues mules, i distribuïa llibres com *La Bíblia* o *El Nou Testament*, perquè fossin els mateixos graciencs els qui s'hi poguessin acostar sense mediació, un dels eixos de la doctrina protestant. Com ja s'ha dit, *Lawrence* va fundar, també el 1869, una primera escola elemental gratuïta per a infants al número 35 de l'actual carrer Monistrol, aleshores Sant Joan i, un any més tard, va obrir una congregació al número 9 del carrer Sant Gabriel. Al

⁵⁴ Set anys després, el 1876, es fundaria a Madrid la “Institución Libre de Enseñanza” i, ja amb el nou segle l'any 1901, *Francesc Ferrer i Guàrdia* endegaria l'anomenada Escola Moderna.

redòs de l'impacte que els fets de la Revolta de les Quintes de l'any 1870⁵⁵, varen provocar a Gràcia i de la imatge inconformista que de la vila es projectà arreu, començà a sovintejar, doncs la presència de nuclis protestants en el territori gracienc⁵⁶. Vingueren predicadors d'Anglaterra, de Gibraltar, etc... i crearen, igualment, una llibreria evangèlica, un hospital, diverses publicacions⁵⁷, tot allò, en definitiva, que els pogués ajudar a difondre amb eficàcia els seus criteris educatius i religiosos.

Que tots aquests nous fenòmens varen influir en els fundadors del Centre ho palesa clarament una cita de R. Pich Salarich, apareguda a la revista "Or i Flama"⁵⁸ del febrer de 1929. L'entitat havia nascut –s'hi deia– "per lluitar contra l'indiferentisme dels pares, en enviar llurs fills a escoles de les quals els consta que se'ls parla de tot menys de Déu i en algunes, com en les escoles protestants, ho fan d'una fàisó falsejada". Les primeres escoles varen néixer només dos anys més tard de la fundació del Centre, el 1871, i aquella funció educativa es va perllongar fins a les mateixes portes de la guerra civil, el 1936.

Foren centres privats, com es lògic, d'inspiració catòlica, gratuïts i subvencionats pel Centre. Eren majoritàriament per a nois, encara que també n'hi havia per a noies (òbviamt amb educació separada). Segons s'explica en un llibre publicat amb motiu del 125è aniversari de

⁵⁵ Entre el 4 i el 9 d'abril d'aquell any, els graciencs i les graciencques es revoltaren contra la decisió del govern de decretar una nombrosa lleva. Mentre durà l'aixecament popular, la campana de la torre de la plaça Rius i Taulet va tocar constantment, de dia i de nit, cridant la ciutadania a la resistència. Finalment, la revolta fou esclafada per les canonades de l'exèrcit que comandava el general *Eugenio de Gaminde*, Capità General de Catalunya.

⁵⁶ un altre missioner protestant amb gran incidència a Gràcia, el suec Erik Lund arribà per aquells mesos i començà la seva labor evangèlica en un pis del Torrent de l'Olla

⁵⁷ Entre aquestes cal destacar "La Aurora de Gràcia" (1874), "La Estrella de Gràcia" (1875), "Andrew Dunn" (1875), "El Evangelista" (1884), i "El Eco de la Verdad" (1893).

⁵⁸ "Or i Flama" era i és la publicació interna oficial del Centre Moral. El número 1 va veure la llum el mes de gener de 1924.

l'entitat⁵⁹, aquelles escoles, malgrat haver estat creades pel Centre Moral, "... van funcionar sempre com a nuclis independents, en els quals les normatives educatives i l'organització de les classes eren competència del mestre o mestres responsables ". Aquests gairebé sempre foren seglars, menys en una època (entre 1903 i 1913) en la qual els germans de La Salle van portar la direcció d'un dels centres. En un principi, els docents eren només homes, tot i que amb posterioritat hi hagué dones que es cuidaren de les classes de pàrvuls. Al llarg del temps, algunes de les escoles s'ubicaren en els mateixos edificis que va anar ocupant el Centre, mentre que d'altres es van instal·lar en diferents indrets del territori de Gràcia: la del "*Sagrado Corazón*" al carrer Canó, la de "*San Gabriel*", al costat de la plaça Llibertat... N'hi hagué una, però, dedicada a "San Luis", que s'allunyà més de Gràcia i anà a parar al passatge Marimón.

En un document promocional d'aquells nuclis educatius, que correspon ja a 1925, s'hi distingeixen tres àmbits d'oferta pedagògica: l'escola general diurna per a nois; l'escola nocturna de cultura general per a treballadors; i l'escola tècnica de dibuix i classe especial de francès. Hi ha constància, però, que també s'hi havien impartit classes de solfeig i cant, de tenidoria de llibres etc...

En qualsevol cas, el moviment educatiu que funcionà en el Centre Moral abastava un projecte pedagògic, des del catolicisme, ensamblant l'oferta escolar reglada amb la de les hores de lleure. Així quedava ben clar en el mateix document referit de l'any 1925 en el qual,

⁵⁹ Es tracta del llibre "Recull Històric Centre Moral i Instructiu de Gràcia. 1869-1994", fruit d'un extens treball de recopilació dut a terme per Esteve Camps i Sala, Carles Cristià i Cerezo, Pere Martí i Molas i Núria Vidal i Viltró.

després de recordar que l'entitat havia nascut "per tal de treballar en l'obra de la regeneració cristiana del nostre poble", es definien d'aquesta manera les seves escoles: "Llur característica especial és l'ésser, conjuntament amb les altres institucions creades pel mateix Centre, una obra orgànica, sistemàticament educativa. És a dir, no és l'escola sola, com esdevé ordinàriament, la única força influent en el caràcter de l'alumne: totes les seccions del Centre tenen les connexions necessàries amb l'Escola per ajudar-la a realitzar en el noi una pedagogia completa. Joventut, Congregació, Biblioteca, Camp deportiu, Excursionisme, Caixa d'Estalvis, Orfeó, Secció de Declamació i Espectacles, tot forma a l'entorn del noi una poderosíssima corrent que se l'enduu en una mateixa direcció, convergent amb l'ideal educatiu".

I, més endavant, en el document encara s'afirma que, "(...) el Centre no considera acabada l'obra educadora quan el nen deixa d'assistir a l'Escola per la segona ensenyança o el treball, sinó que continua incorporat al menys a la Joventut, i a través d'aquesta a totes les seccions de Cultura, Recreatives o Deportives per les quals tingui simpatia (...)". Es tractava, en definitiva, de mantenir sobre el nen, una obra de preservació i vigilància, "(...) en els anys crítics, durant els quals l'immensa majoria de nois sortits de bones escoles perden el fruit aconseguit per la recta educació dels primers anys".

El document referenciat en els paràgrafs anteriors correspon al punt mig d'una dècada, la que va de 1920 a 1930, en la qual succeïren en el Centre Moral diversos fets, alguns d'ells no exempts de polèmica (ho veurem tot seguit) relacionats directament amb el tema de la formació dels joves. Són els anys, també, de forta presència de Mossèn Batlle en la vida de

l'entitat, així com de la seva marxa obligada per un entorn i unes circumstàncies que li eren més aviat adverses. Tot això justifica que ens entretinguem una bona estona en el Centre Moral d'aquells dies.

Feia només quatre mesos que Mossèn Marcel·li Garriga, consiliari de l'entitat i rector de la Parròquia de Jesús (responsabilitats ambdues que, habitualment, anaven unides), havia saludat l'aparició del primer número de la revista "Or i Flama", amb un "Déu vos guard" editorial que, obligatòriament, portava annex un segell que deixava constància que la publicació havia passat l'oportuna censura militar. El país es trobava en plena Dictadura del general Primo de Rivera i és en aquell abril de 1924, que trobem una primera referència escrita a la secció de Joventut del Centre. El número 4 d'"Or i Flama" informava en una nota amb requadre tipogràfic que el president senyor Francesc Castellet i altres membres de la Junta s'havien reunit amb un "respectable nombre de joves", amb la finalitat de donar a conèixer el projecte de Reglament per a constituir una secció de Joventut i una Congregació. Es deia que molts dels joves s'havien apuntat immediatament a la idea i que ells i altres que s'hi anaren afegint, es trobaven cada diumenge en una missa a la capella de les Monges Carmelites del carrer Montseny, escenari del qual parlarem sovint en les properes pàgines. En aquesta primera notícia s'especificaven ja algunes de les condicions que havien de reunir els aspirants a membres de les noves seccions: haver fet la Primera Comunió i no sobrepassar els 25 anys; i apuntar-se com a socis del Centre a partir de complir-ne 17. Mentre no assolissin aquesta edat, la quota que pagarien seria de 0'25 pessetes mensuals.

Finalment, el 12 d'octubre del mateix 1924, en una reunió a la qual es va convocar, “a tots els socis menors de 25 anys i, en general, a tots els joves de Gràcia que sentin simpatia pel Centre”, es constituí oficialment la secció de Joventut, es va llegir el seu Reglament i s'escollí, per aclamació, la primera Junta Directiva: el Director Espiritual era Mossèn Batlle i el President, Antoni Samsó. La secció naixia, d'entrada, amb quatre delegacions, la d'Excursionisme, la de Fotografia, la de Declamació i la d'Esport i Atletisme.

Des del principi, el grup de Joventut va desplegar una enorme activitat i va merèixer, per aquest motiu, el reconeixement explícit de l'entitat. Ja en l'*Or i Flama* de desembre del '24 es constata que la secció del butlletí dedicada a ressenyar l'acció ordinària del Centre, caldria augmentar-la considerablement per donar cabuda a tot el que realitzaven els joves. I certament no s'estalviaven elogis a una secció, “la qual ha assolit ja una vitalitat esponerosa”. La crònica del dia a dia d'aquell nucli tan actiu és llarga i difícil de resumir en poques paraules: entrenaments de futbol i de diverses modalitats atlètiques, excursions de pràctica fotogràfica i d'exploració de l'entorn natural, conferències tècniques i culturals, misses a l'Oratori de Sant Felip Neri⁶⁰ i a les Monges Carmelites del carrer Montseny, visites a museus, creació d'una caixa d'estalvis de la joventut, etc... La secció, d'altra banda, es va unificar l'any 1926 amb la d'esports.

Però aquella efervescència del moviment juvenil a l'entitat no era un fet aïllat, els joves catòlics se sentien aixoplugats per un entorn fresc i renovador, tant en la vida social com en

⁶⁰ La primera pedra de l'Oratori de Sant Felip Neri de Gràcia, al carrer del Sol tocant a l'aleshores carrer de l'Àngel, avui Montseny, es va col·locar a la cinc de la tarda del dia 1 de juny de 1883. El 2 de gener

la litúrgia i el culte. Mossèn Garriga, rector i consiliari, era permeable als canvis i n'absorbia amb generositat les seves conseqüències positives.

Eren anys en els quals determinats sectors de l'església catalana vivien encara sota l'impacte del 1er. Congrés Litúrgic de Montserrat que –com hem vist abans-- es va celebrar entre el 5 i el 10 de juliol de 1915 i que, amb la participació de més de dos mil congressistes, va renovar molts aspectes i costums de les celebracions religioses, en especial pel que fa a les misses. El secretari de l'encontre montserratí fou el Doctor Carreras i, al seu costat, una altra de les principals ànimes del Congrés fou el pare Eduard Cirera que, entre 1932 i 1944, ocuparia la responsabilitat de preòsbit de l'Oratori de Sant Felip Neri de Gràcia. La Parròquia de Jesús, d'altra banda, va ésser –juntament amb la dels Sants Just i Pastor--, una de les dues primeres en dur a la pràctica la recomanació congressual de crear escoles gregorianes.

Doncs bé, en aquella època la revista *Or i Flama* incloïa la signatura d'alguns dels clergues renovadors del Congrés montserratí: l'Abat Sunyol, Lluís Carreras, Francesc Baldelló, al costat d'homes d'església de la talla del canonge Carles Cardó, un dels impulsors de l'avantguardisme cristià a Catalunya, del que seria dirigent de la Federació de Joves Cristians, el metge i capellà Pere Tarrés, o de pedagogs avançats al seu temps com M^a Àngels Garriga i Artur Martorell. Sens dubte, cognoms tots ells que reflectien un determinat tarannà d'amplitud de mires en el si del Centre Moral, mentre a fora la Dictadura de Primo de Rivera ho seguia condicionant gairebé tot.

de 1885 es varen beneir la nova casa-residència i l'església regentada pels pares de la Congregació de

Precisament un “primoriverista”, el capellà Joan Tusquets i Terrats, vinculat al partit que promogué el dictador, la *Unión Patriótica*⁶¹, simbolitzaria, amb la seva arribada al Centre com a viceconsiliari, l'octubre de 1930, una regressió ideològica de l'entitat, fenomen que ja havia provocat en els mesos anteriors diverses víctimes: la pròpia secció de Joventut, Mossèn Batlle i Amadeu Serch i Gelambí, un home clau, també, de l'escoltisme català de l'època i col·laborador estret de Batlle en els inicis del moviment a Gràcia.

De forma ininterrompuda, fins al número d'*Or i Flama* del juliol de 1929 es dona puntual i completa notícia de les activitats de la secció de Joventut; en el número d'agost s'inclou el corresponent resum de tots els grups de la casa, també del dels joves, dins la Memòria de l'exercici 1928-1929. El mes de setembre, la informació sobre la secció ja ha desaparegut i cap referència en el butlletí de l'entitat explica què havia succeït. Però havien passat coses.

El primer d'agost de 1929, els principals dirigents de Joventut havien renunciat a les seves responsabilitats i la secció havia estat dissolta. La carta de renúncia enviada al president del Centre en aquella data és prou clara, dura i contundent. Val la pena reproduir-ne alguns dels seus paràgrafs. Manifestaven els signants ser conscients “de l'hora crítica per la qual travessa el Centre” i –deien– no voler contribuir amb el seu silenci, “a agreujar l'actual situació estantissa i decadent”. Després de parlar de la importància que va tenir per a la vida de l'entitat, l'aparició d'un nucli potent de joves a partir de l'any 1922, indicaven que: “El Centre no sapigué aprofitar aleshores aquella font d'energia, aquell dinamisme juvenil que li

Sant Felip Neri que ja eren presents a la veïna Barcelona.

era ofert...”. Repassaven a continuació l’extensa llista d’activitats religioses, culturals i educatives que la secció de Joventut havia dut a terme des de la seva creació l’any 1924 , i feien èmfasi especial en

l’eficàcia i el magisteri de la parròquia, en les orientacions donades “per aquells grans mestres que vingueren a predicar-nos aquí en el nostre Centre” i assenyalaven que, amb la tasca proselitista de la secció, s’havien portat nombrosos socis nous als rengles de l’entitat.

Seguidament, es lamentaven, decepcionats, del fet que havien hagut de lluitar, “no sols contra l’indiferència amb que s’havia deixat a “JOVENTUT” sino contre l’atmòsfera d’hostilitat amb que ha estat envoltada. Han estat cohibides les expansions legítimes de la gent jove amb l’enfarfec de un burocratisme entorpeidor i dificultador d’actuació no sols resistència sorda sino l’oposició de certs socis alguns dels quals amb encarrec que no contens de portar voluntariament una vida esteril dins del Centre han curat de crear una atmòsfera d’antipatia i d’averció contra la “Joventut”. Falsejar les coses i ridiculitzar les persones han estat les seves armes. En fron de l’actuació de “Joventut” ells han esposat l’exemple de la seva vida esteril i nociva. Aixís es que tot alló que la “Joventut” anava fent a copia de temps i d’esfors ells ho desfeien rapidíssimament i amb partit pres”.

Després d’aquest paràgraf veritablement demoledor, els responsables dimissionaris de la secció manifestaven que, fins-i-tot la pròpia Junta Directiva, havia estat víctima de la situació creada i l’acusaven de no haver actuat amb la suficient energia. Feien constar, per últim, que “...molts dels signants, dirigents de “Joventut” venen actuant de temps en altres

⁶¹ La “Unión Patriótica” tenia la seva seu a Gràcia al carrer Salmerón, 137.

entitats ” i assenyalaven “el contrast entre les facilitats que allí s’els donen i les dificultats i obstacles que aquí han trobat.”

Onze dies després, el 12 d’agost, era Amadeu Serch qui presentava per escrit la seva dimissió com a secretari de la Junta del Centre, --responsabilitat que havia ocupat des del 21 de novembre de 1926--, en una carta molt respectuosa adreçada també al president de l’entitat, en la qual adduïa que les seves activitats s’havien dirigit cap a altres llocs, que no podria complir bé les obligacions del càrrec i que “...instintivament, un hom es decanta sempre vers on troba més afinitats de criteri i de temperament”. I Serch no les trobava prou en el Centre Moral de les darreries de la dècada. Pocs mesos abans de la seva renúncia, el fins aleshores secretari havia escrit a dos números consecutius d’*Or i Flama*, sengles articles sobre els Sokols⁶² tkecoslovacs, un dels moviments d’altres països sobre els quals havia girat la vista Josep M^a Batista i Roca, quan es preparava per a fundar tant l’escoltisme a Catalunya, com l’associació Palestra. Serch, com veurem més endavan, fou un gran coneixedor d’aquesta experiència patriòtico-esportiva dels txecs i l’any 1932 la va anar a saborejar “in situ”. Aquestes qüestions, juntament amb la seva participació en la Germanor de Guies Excursionistes, són, de ben segur, les activitats que de forma velada assenyalava Serch com a motiu de la renúncia al càrrec de Secretari de la Junta del CMI.

La dissolució de la secció de Joventut, aquell estat de polèmiques internes en el si del Centre i la ventada regressiva, s’emportaren també a Mossèn Batlle, alhora que la figura del vell rector i consiliari Mossèn Garriga, quedava en un evident segon terme. En aparença i tal com explica Joan Tusquets en el seu article de “Salutació als socis del Centre Moral”, a *Or i*

⁶² Associació gimnàstica fundada a Praga l’any 1862 amb finalitats patriòtiques, cíviques i educatives.

Flama del novembre de 1930, Batlle havia estat substituït per ell mateix com a viceconsiliari de l'entitat, senzillament perquè el Mossèn tenia massa feina. Queda ben clar, però, que hi hagué altres motivacions per a la marxa de Mossèn Batlle, no cal oblidar que era el Director Espiritual de la dimissionària junta de la secció de Joventut. Pel que fa a Mossèn Garriga, des del moment de la incorporació de Tusquets, a qui el propi rector havia cridat perquè l'ajudés com a viceconsiliari de l'entitat, la seva presència en la vida del Centre, malgrat ser-ne el consiliari, es va reduir considerablement, veiem, per exemple, com Tusquets acostuma a copresidir les assemblees generals de l'entitat, enloc del consiliari titular i al costat del president del Centre; d'altra banda, a partir d'aquell moment, no trobem ja pràcticament escrits de Garriga a *Or i Flama*.

Però, segurament, el que més sobta és l'escassíssima importància que es donà en el butlletí oficial del Centre, és a dir a *Or i Flama*, a la notícia del traspàs de Mossèn Garriga, fet que va tenir lloc el matí del dimarts 5 de desembre de 1933. En el següent número que es publica de la revista, el de gener de 1934, es dedica al tema una simple ressenya de tres quarts de pàgina, titulada "In Memoriam" i situada després de l'editorial que desitjava als socis "Feliç Any Nou", d'alguns poemes i d'un parell d'articles varis. En contra del què era habitual, a la mort de Garriga, els càrrecs de consiliari del Centre i rector de Jesús es desdoblaren: Tusquets va assumir la consiliaria i Mossèn Joan Ros les funcions de responsable de la parròquia.

Dèiem abans que, a partir de l'arribada de Tusquets a l'entitat no apareixen gaires articles de Mossèn Garriga a *Or i Flama*. Si que s'hi escolta sovint, en canvi, la veu del primer. I és

que en aquells anys —entre el 30 i el 34—passaren moltes coses al país, per exemple la proclamació de la República. I la revista del Centre hi anava dient la seva, a través d'editorials “anònims” o amb la signatura del qui aleshores era segona autoritat religiosa de l'associació. Feia tant sols un mes de la caiguda d'Alfons XIIIè i, en el número de maig de 1931, Tusquets hi signava un editorial titulat “El nou estat de coses”. L'entitat acatava el nou règim, “--el nostre Centre, eminentment catòlic, accepta amb plena lleialtat el nou poder constituït...” i celebrava l'autonomia de Catalunya. “...També hem d'expressar la simpatia profunda amb què veiem el reconeixement oficial de la personalitat de Catalunya i el goig amb què constatem que la nostra terra renaix sense odis, ans bé fraternalment enllaçada als pobles germans de tot Espanya. Catalunya l'estimem tots. Per damunt i per sota de les passions humanes i dels cartells polítics i dels detalls i dels procediments...” Però, en el mateix text hi havia alguns avisos per a navegants: “...mentre el poble prefereixi aquesta forma de govern, serem republicans, encara que algun govern particular de la República ens fos desplaent per motius religiosos. En aquest cas no recorrerem mai a rebelions, sinó que utilitzarem la propaganda i els mitjans democràtics per a fer valer els nostres drets de ciutadans i de creients...” I, encara més endavant, Tusquets reblava el clau, amb alguns interrogants de primera hora: “...Els homes que avui regeixen la República espanyola i la Generalitat, respectaran els nostres sentiments religiosos ? Limitaran excessivament alguna de les nostres llibertats ? No ens precipitem. Preguem a Déu que els dongui aquella imparcialitat serena que il·lustra les multituds i se'ls imposa. Si no fos així, nosaltres, com tots els catòlics, representats pels nombrosos diputats creients que treurem sense cap dubte en les eleccions pròximes i orientats per la veu amorosa dels Pastors, no pararem fins a veure triomfar, per camins de pau i democràcia, els furs del seny i del dret...”

No havia passat encara un any, el febrer de 1932, i un altre editorial, –en aquest cas sense signar--, es mullava molt més, intervenint directament en la polèmica de si els partits de la dreta s’havien d’unir o no en les eleccions i reclamava que. “...els partits composts de gent catòlica, en lloc de presentar seixanta candidats, perquè no en surti cap, es combinin llurs candidatures, de tal forma que no es perjudiquin les unes a les altres...”.

“No ignoro –es deia més endavant en el text– que entre els catòlics hi ha distàncies ideològiques, hi ha parers contraris. No és menys cert, però, que és molt més gran la distància que ens separa a tots els catòlics, dels partits sectaris. La civilització cristiana, el dret de propietat, la decència de costums, la fe lluminosa en el més enllà són atacats pels enemics de Jesucrist. ¿ Deixarem enderrocar els nostres temples per mor de migrades disensions ?” Aquell editorial es definia, també, amb claredat sobre on calia que els catòlics s’ubiquessin, a partir de l’amor a la pròpia terra i dels postulats de les darreres encíclicues amb continguts socials de l’església⁶³: “...Regionalisme i obrerisme han d’ésser postulats essencials de tot partit de dretes...”.

El juny del mateix any, Tusquets maldava, en l’editorial d’*Or i Flama*, titulat “La lluita contra Déu” i a partir dels posicionaments encíclics del Papa, contra els perills del Comunisme, el Judaisme i la Maçoneria, “... estretament units dins la tercera Internacional...” I precisament en aquest editorial hi trobem una paraula clau per entendre la trajectòria de Mossèn Tusquets. Segons l’historiador Josep Benet referint-se al clergue:

⁶³ El Papa d’aquella època era Pius XI^e que ocupà la seu vaticana des de 1922 fins a 1939 i que, entre d’altres, va redactar les encíclicues “*Quadragesimo anno*”, sobre la qüestió social, i “*Divini Redemptoris*”, contra el comunisme.

“Tusquets era un sacerdot de gran prestigi intel·lectual, al principi més aviat catalanista, però es va anar obsessionant per la maçoneria i, en aquells anys, va publicar unes separates dedicades al tema a la revista “DIC” (Defensa d’Interessos Catalanistes), propera als sectors més dretans de la Lliga. Temps després, a la Burgos franquista assoliria una notable influència en els entorns dirigents del Règim, degut a la coneguda animadversió de Franco pels maçons. Tusquets va escriure diversos llibres i es convertí en una veu autoritzada sobre el tema”.

Un altre exemple de la regressió ideològica que arriba al Centre Moral després de l’arribada de Tusquets la trobem a l’octubre de 1932, en un nou escrit editorial, en aquesta ocasió signat pel Dr. Serra de Martínez, metge inspector de les escoles del Centre i professor de música, higiene i gimnàstica rítmica, en el qual demanava suport moral i material als socis de l’entitat per a la que havia de ser “...gran escola catòlica de la barriada, l’escola d’alta cultura, escola social, escola integral i perfecta...”, d’altra banda en perill per culpa del socialisme, “...pare del sectarisme actual (que) sap prou bé que l’escola catòlica és bona i no la vol, la persegueix...”. I llençava, amb duresa, aquests atacs: “...els nostres sectaris han proclamat com a necessitat pedagògica l’escola laica, neutra...i obligatòria. La moderna pedagogia no creu en l’eficàcia instructiva de l’escola laica, i per això deia molt bé un gran pedagog: *que el laïcisme escolar és el botxí de l’educació*”. El Dr. Serra afirmava, a continuació, que, “...Avui, els enemics de l’escola catòlica treballen amb l’ajut oficial...”.

Per cloure aquest repàs de la tasca formativa del Centre Moral, adreçada a infants i joves, en el període anterior a la guerra civil, cal esmentar també la posada en marxa, pel rector Garriga, de la Congregació Mariana de l'entitat, com a grup depenent de la parròquia. Els seus estatuts els aprovà el Bisbat el 3 de maig de 1926 i, en l'acte fundacional, celebrat a la seu del Centre, hi va intervenir, a més a més de Mossèn Garriga, el Dr. LLuis Carreras. El mateix octubre de 1930, quan Mossèn Joan Tusquets s'incorpora a l'entitat com a viceconsiliari, es fa càrrec alhora de la direcció espiritual de la Congregació Mariana i, també, de les escoles del Centre i del catecisme parroquial per a nens.

El febrer de 1935 encara es va produir un últim intent, de coordinar els esforços i les activitats dels joves que es movien per l'entitat. Es creà la "Joventut Catòlica del Centre Moral", en la qual s'hi podien aplegar els socis solters que tinguessin entre 16 i 30 anys. Aquell grup començà a muntar de seguida cicles de xerrades sobre qüestions socials. L'enunciat dels tres primers temes que hi abordaren és prou significatiu de la seva orientació i tarannà: "¿ Com organitzaríeu un sindicat obrer ?"; "L'Església i l'obrer"; i "El salari familiar i la participació de l'obrer en els beneficis". L'evident preocupació social d'aquell col·lectiu de joves podria potser emmarcar-se en l'ambient polític del país protagonitzat, sens dubte, per la victòria electoral el mateix mes de febrer del Front Popular d'esquerres.

2.2.3 Cercle Catòlic de Gràcia

La tercera, en ordre cronològic de naixement, de les grans entitats de la vila ubicades dins l'òrbita de l'església de Roma , fou el Cercle Catòlic de Gràcia, fundat l'any 1903. I subratllem la referència al Vaticà, perquè en el primer número de la seva publicació interna

mes de març de 1920, del Grup Excursionista Santa Fè--, les seccions d'escacs i de dansa o la formació l'any 1924 d'un anomenat Chor de Joves Circulistes.

També l'Acció Catòlica, que cap a l'any 1910 es començà a posar en marxa arreu del país, fou objecte d'especial atenció des dels rengles del Cercle. Ja el mes de novembre de 1925 s'hi organitzà un cicle de conferències sobre l'Acció Catòlica Femenina, i l'any 1927 es divulgà àmpliament, a través de "Fe y Amor", el Decret del Bisbe de Barcelona sobre l'organització de les Juntes Diocesanes d'aquell moviment.⁶⁶ La normativa establí els criteris per a constituir, doncs, aquelles juntes, així com l'estructura interna que haurien de tenir, els diversos càrrecs dirigents, les seccions, els recursos econòmics, etc... També animava a la creació de les juntes parroquials d'Acció Catòlica que s'havien de constituir, "...con los Presidentes de las Asociaciones, instituciones y Obras Católicas masculinas y femeninas, existentes en la Parroquia a juicio del Párroco, Ecónomo o Regente..." Quant a les finalitats de les juntes parroquials quedaven perfectament definides en l'article 23 del Decret episcopal: "...a) coordinar y sostener las diversas formas de Asociaciones y obras católicas en la Parroquia; b) proporcionar a los feligreses la mayor suma de ventajas posibles en el orden religioso, en el benéfico y en el social, y aumentar y consolidar la acción de los católicos, dándole toda la extensión y consistencia que alcanza la organización parroquial de la Iglesia...". El Decret regulava, també de forma específica, el funcionament de la Junta Diocesana de Acción Católica de la Mujer. Per aquella mateixa època, i també des de *Fe y Amor*, s'editorialitzava sobre la importància de l'Acció Catòlica, de la qual es deia que:

⁶⁶ Es tracta d'un Decret, "de conformidad a los principios y bases de reorganización de la Acción Católica Española publicados en 31 de octubre de 1926 por el Emmo. Dr. D. Enrique Reig y Casanova, cardenal arzobispo de Toledo".

“...no és una propaganda de certes doctrines, ni una actuació en el camp de les lluites socials, ni una associació més que té aquest o té l'altre fi particular: si fós així, ben lliure fóra per tot bon catòlic prescindir-ne o formar en ses lluites. L'Acció Catòlica és quelcom més profund, més alt, més extens i més pràctic; puix és l'acció ordenada de totes les activitats que tenen per objecte la glòria de Déu i la salvació de les ànimes per diversos procediments, exceptuades únicament les associacions exclusivament pietoses...”.

De l'any 1927 hi ha constància, igualment, de la participació del Cercle Catòlic en una iniciativa graciencina adreçada de manera directa a la formació dels joves catòlics de la vila, la constitució d'un anomenat Cercle d'Estudis, sota els auspicis del propi Cercle Catòlic, dels Lluïsos i del Centre Moral conjuntament. Tres capellans, els mossens Eduard Roman, Alfons Muñoz i Antoni Batlle, representants respectius de les tres entitats catòliques graciencques esmentades, signaven el document oficial de creació d'aquell Cercle, “...per tal de fomentar entre els joves catòlics la deguda cultura, especialment en matèries de Religió...” El document establí que els temes objecte d'anàlisi i reflexió serien tractats en cursos de tres mesos i que per pertànyer a aquell nou col·lectiu d'estudis calia ser soci d'alguna de les entitats fundacionals, haver complert 18 anys i “...distingir-se per la pietat i afició a l'estudi...”. Però el rerafons ideològic, el perquè de la necessitat d'aquell tríode formatiu dels joves, el deixava clar el capellà del Cercle Catòlic, *Mossèn Romà* en un escrit a *Fe y Amor* titulat “Al jovent catòlic conscient”:

“Esguardem el món i ens esborronem. D'una gran part dels quins ens volten, no sabem dir més, sinó que són catòlics de nom i pagans de fet; bon nombre d'altres no son

pagans de fet, sinó catòlics passius que ni saben ni volen saber; de molts pocs afirmariem que un esperit de catolicitat integral informa tots els llurs pensaments, conviccions i actes.

“L’ambient positivista ha envaït fins el sagrat de les nostres consciències. Serveix un coneixement o una pràctica pels afers materials de la vida ? Ja és té per bo i s’adquireix amb esforços de vegades ben difícils. I el jovent, portant davant sos ulls una bena groga que tot li fa veure de color d’or, d’utilitat, de conveniència, de comoditat i gust, es llença febrós a les lluites de la vida en tant en quant poden produir un triomf d’aquell color...”

2.2.4. Les parròquies de Gràcia

A banda de freqüentar la *Corte Angélica*, el Centre Moral o el Cercle Catòlic, a la búsqueda d’alguna llum espiritual i de formació física i humanística , els infants i els joves catòlics que campaven per la Gràcia de finals del segle XIX i començaments del XX, disposaven d’altres tres nuclis de religiositat on exercir la seva fe i formar-se en les hores lliures, les tres parròquies més antigues de la vila⁶⁷, aquelles que trobem referenciades ja, com a demarcació de Gràcia, en l’arranjament general del mapa parroquial de la diòcesis de Barcelona de l’any 1867: Santa Maria de Gràcia⁶⁸, Sant Joan⁶⁹ i els Josepets⁷⁰. En el seu sí, la catequesi per a infants i joves, les xerrades i conferències , les congregacions marianes, la tasca conjunta amb les diverses ordres religioses que s’anaven instal·lant a Gràcia, i l’impuls i coordinació

⁶⁷ Altres parròquies graciencques a banda d’aquestes tres primeres de les quals es parla en el text són, també: la de Santa Teresa de l’Infant Jesús, erigida el primer d’abril de 1931, la de Corpus Christi, erigida el 3 de desembre de 1933, les de la Mare de Déu de la Salut, Sant Miquel dels Sants i Sant Carles Borromeu, nascudes fruit del decret d’erecció de 34 noves parròquies a la Diòcesi de Barcelona promogut pel Bisbe Modrego el 18 de juny de 1946, la de Sant Tomàs d’Aquino i la del Cor de Maria, conversió en centre parroquial del Santuari dels Pares Claretians.

⁶⁸ Es tracta del primer nucli parroquial erigit a Gràcia, d’acord amb el pla de parròquies promulgat per un edicte de 25 de setembre de 1835. Aquell mateix any començà a funcionar..

⁶⁹ Sant Joan de Gràcia es posà en marxa el novembre de 1867.

⁷⁰ La parròquia dels Josepets es va erigir el mes de juliol de 1868.

de tots aquells col·lectius de propagació de les idees catòliques, des de dins o des de fora de l'estricta marc parroquial, constituïren en tot moment una oferta clara amb l'objectiu de guanyar adeptes entre les noves generacions.

l de col·lectius n'hi hagué molts. Valguin aquests dos a tall d'exemple. El juliol de 1875, als Josepets, naixia l'Associació de Filles de Maria Inmaculada i de Santa Teresa, amb la finalitat de "...procurar que las jóvenes católicas cumplan en el mundo con la mayor perfección posible la promesa solemne que hicieron a Dios en el santo bautismo, de renunciar a Satanás, a sus obras y pompas...". O, d'altra banda, l'Asociación de Jóvenes Catequistas, de la Parròquia de Sant Joan, l'existència de la qual es constata ja el 1918, i que els dies festius ensenyaven catecisme "conforme a las disposiciones canónicas".

2.2.5. L'Oratori de Sant Felip Neri

En el primer terç del segle XX, un altre espai d'espiritualitat va deixar gran empremta formativa en tota una generació de joves graciencs, es tracta de l'Oratori de Sant Felip Neri, centre religiós en el qual la petja de *Mossèn Batlle* també s'hi va notar profundament i que trobem clarament interrelacionat amb aquesta part de la nostra història.

Del 1673 data la fundació a Barcelona de la congregació dels Pares de Sant Felip Neri. Cap al 1880 alguns dels seus membres varen creure en la necessitat d'estendre la congregació, construint un nou Oratori a la vila de Gràcia. El mateix bisbe de la diòcesis, el Dr. José de Urquinaona, va abonar la idea, convençut que Gràcia –independent de Barcelona en aquella

època-estava mancada d'operaris evangèlics i que les tres parròquies existents necessitaven preveres que les ajudessin a tirar endavant la seva labor pastoral. Sens dubte que, també en aquest cas, la creixent influència de les idees protestants arribades a Gràcia en aquells anys va tenir molt a veure amb la voluntat episcopal. Un dels pares de Barcelona, Salvador Oller i Vilamajó és considerat el fundador de la comunitat gracienc, ja que el seu esforç, treball abnegat i aportació econòmica molt generosa, foren elements decisius per a fer realitat l'Oratori, que encara avui es troba al carrer del Sol, tocant al de Montseny que, aleshores, era el carrer de l'Àngel.

La primera pedra es va col·locar el dia 1 de juny de 1883 en un acte al qual assistiren, entre d'altres, els rectors de Santa Maria del Mar, dels Josepets i de Jesús de Gràcia, així com els directors d'"El Correo Catalán" i de "L'Escut de Gràcia"⁷¹. El 2 de gener de 1885 eren beneïdes la casa-residència i la capella. Molt aviat, s'inicià la labor formativa a cura dels Pares de Sant Felip Neri. Una primera notícia concreta, en aquest sentit, la trobem en el diumenge 17 de març de 1889, data en què comença una tanda d'exercicis espirituals per a homes, predicada pel jesuïta *Felip Ramo* i que va durar fins al 25 d'aquell mateix mes. Entre els assistents als exercicis hi havia alguns socis del Centre Moral. Ben aviat la primera capella de Sant Felip Neri es va quedar petita per l'intensa activitat pastoral que la comunitat duïa a terme i, d'aquesta manera, el 12 d'agost de 1894, tres dies abans de la Festa Major de Gràcia, el bisbe de Barcelona Jaume Català beneïa la nova església.

⁷¹ "L'Escut de Gràcia" era un setmanari editat, entre 1881 i 1883, per la Junta de la Romeria al Monestir de Montserrat. I és que el divendres 23 de setembre de 1881 va sortir de Gràcia una magna romeria en direcció al Monestir amb l'objectiu de lliurar a la Verge un Lliri d'or i de plata, ofrena de la vila de Gràcia amb motiu de les festes del Mil·lenari i de la proclamació canònica, per part del Papa Lleó XIII, de la *Moreneta* com a patrona de les diòcesis catalanes. "L'Escut" va ésser doncs l'òrgan oficial de la Junta que va organitzar l'esmentat pelegrinatge popular.

Després que el matí del 27 de juliol de 1909, l'església i algunes dependències de la casa de Sant Felip Neri fossin assaltades i destruïdes per complert amb motiu dels fets de la Setmana Tràgica, la reconstrucció fou progressiva i lenta. Cal destacar, especialment, el nou altar major, obra de l'arquitecte, col·laborador d'Antoni Gaudí i estretament vinculat a la vila, Francesc Berenguer i Mestres⁷².

I en aquells anys del primer terç del segle XX, Sant Felip Neri va destacar sobretot per la tasca de renovació litúrgica, per l'esplendorositat del seu culte i per l'acció pastoral en suport de les parròquies i comunitats religioses de la vila, motiu bàsic per al qual, com hem vist, la congregació s'havia instal·lat a Gràcia. Pel que fa a la litúrgia, el pare Ferran Colàs escriu textualment en el seu llibre⁷³ dedicat al centenari de l'Oratori: "... ja en l'any 1922, quan encara no existia a Barcelona cap indici de moviment litúrgic ni una Schola gregoriana popular, en l'Oratori de Gràcia una molt nutrida massa de gent, de tota edat i sexe, cantava amb força perfecció a la missa i a les vespres de tots els diumenges i festes, i en les grans solemnitats, fins i tot les parts variables de la celebració eucarística...". D'altra banda, com hem esmentat anteriorment, el Pare Eduard Cirera, il·lustre investigador i erudit en el camp de la Litúrgia que arribà a preòsit de Sant Felip, fou un dels grans impulsors del Congrés Litúrgic de Montserrat, juntament amb el Dr. Carreras, l'any 1915. Un altre dels pares de l'Oratori, Aleix Soler Llovera, gran enamorat de la música sacra, va promoure des de la seva

⁷² *Francesc Berenguer i Mestres* (1866-1914) és autor, entre d'altres obres, del *Mercat de la Llibertat*, de l'edifici del *Centre Moral i Instructiu de Gràcia* i de la *reforma integral i ampliació*, a principis de segle, de la *Casa de la Vila* a la plaça Rius i Taulet.

⁷³ Es tracta del llibre "*L'Oratori de Sant Felip Neri de Gràcia. Cent anys de vida*", publicat el 1996 i obra de *Ferran Colàs i Peiró*, membre actual de la congregació graciense dels felipons.

arribada, cap al 1917, una considerable intensificació de la labor d'apostolat litúrgic, especialment i com és lògic pel que fa als cants en el culte.

El Pare Soler fou un dels cinc membres de la comunitat dels *felipons* assassinats al començament de la guerra civil, com ho va ésser també Joaquim Serra que l'any 1925 col.laborà directament amb la germana Maria Teresa Moliné en la fundació de la "Pia Unió de Devotes de la Infantesa Espiritual de Santa Teresina", en el col.llegi de les Monges Carmelites del carrer Montseny, 57. D'aquesta "Pia Unió" en sorgiria el 1932 l'Agrupament Guia Congesta, primer dels catòlics femenins a Catalunya, fundat per la pròpia germana Moliné i per Mossèn Batlle que, com el Pare Soler, sentia una gran devoció pel cant gregorià. Una devoció que el Mossèn va saber transmetre de tal manera a les noies de la "Pia Unió", que algunes d'elles constituïren un grup que interpretaven les melodies sacres amb una gran qualitat i no només en les misses del propi col.llegi, sinó que exportaven la seva veu a altres centres com la Parròquia de Jesús i els mateixos Felips.

Com es pot comprovar en tot aquest capítol del treball, la parròquia de Jesús, el Centre Moral, l'Oratori de Sant Felip Neri i les Carmelites del carrer Montseny són nuclis de vida religiosa en la Gràcia anterior a la guerra civil que, sovint, apareixen interrelacionats. I entre els noms que hi sobresurten en tots ells, un ho fa amb molta assiduitat, el de Mossèn Batlle.

2.2.6.- La Federació de Joves Cristians de Catalunya, a Gràcia

Però hi va haver altres interrelacions, una de les més importants la que es donà entre l'Oratori de Sant Felip Neri i un dels moviments de formació de la joventut catòlica al país més

consistents que han existit: la Federació de Joves Cristians de Catalunya (FEJOC). Des del paper de director espiritual que l'esmentat Pare Joaquim Serra va exercir sobre un dels líders de la FEJOC, el metge i capellà Pere Tarrés en la seva joventut, fins al fet que el grup número 1 de la Federació, el "Torras i Bages" es formés, precisament, entre les voltes de San Felip, al carrer del Sol. Encara avui, en els locals de l'Oratori, ben aprop de les sales que fan servir els nanos del grup d'esplai JASD⁷⁴, cada dijous al vespre s'hi reuneix un petit nucli supervivent d'aquells fejocistes del "Torras i Bages". Òbviament –el temps no passa en va-, ja no es presenten sota les sigles FEJOC, sinó FECC (Federació de Cristians de Catalunya, sense la j de joventut).

Com hem vist abans, la FEJOC es constituí el 1931, i el 22 de novembre s'inaugurà la seu central al carrer Santa Anna començant així la vida oficial del moviment. Però els joves que corrien aquells anys per Sant Felip Neri feia temps que desenvolupaven ja activitats amb l'estil i la tipologia pròpies de la Federació. Només els hi mancava la personalitat jurídica. I aquesta els hi arribà ben aviat, ja que formaren el primer dels grups de la FEJOC, amb el nom de "Torras i Bages" i el suport directe del Pare Amadeu Garcia, de l'Oratori, de Mossèn Ricard Penina, que després de la guerra seria consiliari dels Lluïsos i del Doctor Pere Tarrés. El 18 de juny de 1933 es va celebrar a Sant Felip l'acte de benedicció de la bandera del "Torras i Bages" i poc temps després el grup s'instal·là en el primer pis de la històrica masia de Can Trilla al carrer Gran, 177. La inscripció del grup en els registres

⁷⁴ Es tracta del grup d'esplai que actualment hi ha a Sant Felip Neri. Les sigles volen dir: Joves Ara Sobradament Divertits.

oficials tingué lloc el 20 de juliol del mateix any i, un mes després, el 25 d'agost es fundava un altre grup fejecista a Gràcia, el "Fivaller" amb seu al carrer Progrés, 44⁷⁵.

Val la pena aquí entretenir-se una mica en la personalitat de Pere Tarrés i la seva directa vinculació amb la Gràcia de l'època. Nascut a Manresa l'any 1905, Pere Tarrés i Claret es traslladà a Barcelona el mes d'octubre de 1921 i s'instal·là a casa d'un matrimoni manresà sense fills que vivien a Gràcia. Va estudiar la carrera de medicina finalitzant-la el 1928. Encara mentre estudiava, però, va donar les seves primeres conferències mèdiques, en concret s'estrenà el 12 de març de 1925, precisament al Centre Moral i amb una xerrada sota el títol de "Breu estudi de la sang i del cor i moviments". També al Centre Moral parlaria el 28 de maig del mateix any sobre "Tuberculosi pulmonar".

Però el jove Tarrés va aprofitar igualment l'època dels estudis per incrementar la seva espiritualitat, començà a freqüentar l'Oratori de Sant Felip Neri i allí va conèixer el Pare Joaquim Serra que, ben aviat, es convertí en el seu orientador principal, establint-se entre ells dos una estreta relació personal i formativa que va durar des del 1924 fins als primers mesos de la guerra civil en què Serra fou assassinat. La influència del capellà de Sant Felip fou decisiva per a despertar la futura vocació sacerdotal de Tarrés⁷⁶ que, en aquells dies de carrera, va començar igualment a desenvolupar tasques d'apostolat entre els joves, va conèixer Mossèn Batlle i va col·laborar amb l'Acció Catòlica del Centre Moral.

⁷⁵ La nul·la informació sobre les activitats d'aquest grup no permet deduir si tenia alguna vinculació amb la secció de Minyons de Muntanya Joan Fivaller que es fundà al Grup Excursionista Pera.

⁷⁶ Pere Tarrés fou ordenat sacerdot després de la guerra, el 30 de maig de 1942.

Tarrés, que va assumir importants responsabilitats directives dins la FEJOC a nivell nacional, fou president del Grup Torras i Bages que, ja des de la seva creació, es vinculà molt directament amb els Lluïsos. Mossèn Penina, d'aquesta entitat, fou consiliari del Grup, Ramon Carulla - un dels primerencs nois de Mossèn Batlle, i passada la guerra president dels Lluïsos-, secretari, mentre que a la junta directiva del Grup s'hi incorporà, també, un altre futur director espiritual de l'entitat de la plaça del Nord, l'aleshores jove seglar Joan Pellisa. Malgrat aquesta vinculació, Pellisa creu que, al principi "la gent de Lluïsos es mirava els fejecistes amb cert recel, tot i haver-hi molts joves de l'entitat dins la Federació i, en concret, dins el Torras i Bages. La FEJOC era una cosa molt més dinàmica, els Lluïsos eren una mica un lloc d'estar, de passar-hi temps..." El futur Mossèn Pellisa recorda que "al Torras i Bages fèiem atletisme, anavem a les celebracions religioses de Sant Felip, a les activitats generals de la Federació..." Aquelles petites reticències entre els de Lluïsos i els fejecistes s'acabaren, però, després de la guerra quan el Grup Torras i Bages s'incorporà de ple a l'entitat, i el seu consiliari Mossèn Ricard Penina es convertí en responsable espiritual del conjunt de la casa.

De tota manera, ni Pere Tarrés ni el Torras i Bages representen en exclusiva la presència del moviment fejecista a Gràcia. Ja l'any del naixement de la FEJOC, el 1931, el gracienc Teatre del Bosc⁷⁷ va acollir un acte propagandístic catòlic en presència de diverses personalitats vingudes des de Madrid. A la meitat de la sessió varen caure sobre el pati de butaques un nombre important de fulles voladisses amb la fotografia de cent mil joves francesos

⁷⁷ El Gran Teatro del Bosque es va obrir el 19 de març de 1905.

concentrats en una ciutat del país veí. Les imatges anaven acompanyades d'un manifest que defensava l'endegament de la nova organització.

També el 1931 trobem Mossèn Batlle exercint de consiliari d'altres dos grups de fejocistes, el Monturiol, dins la Mútua Escolar Blanquerna i el de la Parròquia de Jesús, justament en dos espais on ja hi funcionaven sengles grups d'escoltes. D'aquesta coincidència se'n podria deduir que el tipus de formació que la FEJOC pretenia oferir i donar als joves de l'època era substancialment diferent a la de l'escoltisme. Per contra, és igualment cert que alguns agrupaments escoltes de signe catòlic, com el Sant Raimon de Penyafort, practicaren la doble afiliació: a la Germanor de Minyons de Muntanya i a la FEJOC. Que els dos moviments no eren incompatibles ho prova, també, el fet que Mossèn Batlle pivotés fins arribar a la guerra civil, entre l'un i l'altre. Fins-i-tot el Mossèn fou nomenat l'any 1932 consiliari de l'Agrupació d'Excursions de la FEJOC, en el si de la qual hi va arribar a haver quatre agrupaments escoltes.

2.3. El paper dels protestants en l'educació del jovent

Fins aquest punt hem comprovat com es va anar forjant a Gràcia la presència de l'església catòlica i de tot el conjunt paral·lel de moviments educatius i d'influència sobre els infants i joves. Convé ara recordar que —com ja hem vist en el capítol anterior— les idees de la Reforma, els protestants, els evangèlics varen assentar-se, també, amb molta força a la Gràcia de mitjan segle XIX i començaments del XX.

Foren anys en què la vila independent va encaixonar les seves ànsies d'alliberament social, entre dues revoltes, la del juliol de 1856 i la d'abril del 1870. Totes dues obriren a les classes populars graciencques una llum d'esperança en un futur més just. Totes dues li provocaren una duríssima repressió. I totes dues varen col·locar Gràcia en el mapa internacional dels moviments revolucionaris, com ho prova la famosa portada del diari "Le Monde Illustré" del 25 d'abril de 1870 fent-se ressò dels esdeveniments de la Revolta de les Quintes al davant de l'ajuntament de la vila. I fou així com els homes de la Reforma se sentiren atrets per aquell petit nucli urbà del pla de Barcelona on els obrers generaven esclats contundents d'inconformisme social i on pensaren que trobarien el terreny abonat.

Al costat dels centres educatius reformadors creats el 1869 i 1870 a Gràcia, un any després apareix una llibreria evangèlica al Torrent de les Flors, 92 i també per aquell temps es funda l'Hospital Evangèlic en una travessia de l'aleshores carrer Cervantes, avui Milà i Fontanals. Aquesta institució es traslladaria més endavant al carrer Camèlies on encara avui es troba, al costat d'una altra llibreria.

Però els dos focus més importants d'influència religiosa dels reformadors

a Gràcia han estat dues esglésies, les que actualment es troben al carrer Terol, 22 i a Verdi, 191. La primera, de la qual ja hi ha notícia cap al 1878 ubicada en una travessia de la part alta del carrer Gran, va ocupar després l'espai d'una antiga fàbrica, fins que el 1928 s'instal·là a Terol. L'altre no va pujar de Barcelona fins al 1934 i es va obrir a la placeta de Sant Miquel, on ocupava planta baixa i primer pis (després en aquest lloc hi hagué un taller de reparació d'automòbils), fins que pocs dies després de l'aixecament militar del 18 de

juliol fou assaltada per un escamot del P.O.U.M. (Partit Obrer d'Unificació Marxista), tal i com explica el pastor evangèlic gracienc Àngel Cortés: “Deuria ser el 24 o 25 de juliol de 1936, els elements del P.O.U.M. la varen cremar, van treure tots els mobles, inclòs l'orgue i van encendre una gran foguera enmig de la plaça”. Cortés explica, també, que “L'església de Terol i altres van haver de demanar protecció oficial al president Companys. La Generalitat els hi va destinar parelles de la policia autonòmica perquè vigilessin els edificis i impedissin que la F.A.I. o les Juventuts Llibertàries les cremessin.” Després de la guerra, l'església de la Placeta Sant Miquel va ubicar-se en altres llocs com un local del Passatge Nogués i, finalment, va anar a parar al seu actual estatge del carrer Verdi.

El mateix Àngel Cortés explica que aquells centres, al marge de les funcions d'educació reglada, també atenien a les hores de lleure: “Els dissabtes preparaven trobades per als nanos del barri amb activitats tipus esplai, sobretot els de Terol. Feien excursions i sempre anaven al mateix lloc, a la font del Mont, encara que també havien anat al Pantà de Vallvidrera. Hi havia nanos d'entre els 6 i els 17 anys.”

L'escoltisme, però, malgrat haver nascut a Anglaterra no ha tingut presència en el camp evangèlic al nostre país. Cortés no s'ho explica: “Durant la postguerra és lògic que així fós, perquè si l'escoltisme catòlic ja era perseguit, hagués estat impossible un escoltisme evangèlic quan la nostra religió era totalment il·legal, però en els anys 20 i 30 no té cap raó de ser aquesta inexistència.” El pastor protestant només recorda un moviment paral·lel de formació dels joves en l'òrbita evangèlica, anomenat Esforç Cristià: “Aquest moviment, sorgit a Anglaterra, va arribar a Catalunya als començaments de la dècada del 1910, i va

durar fins el 1936, tornant-se a crear d'amagat en la immediata postguerra. Poc temps després, però, va desaparèixer. Va sorgir dins les esglésies evangèliques de tendència metodista, i a Barcelona n'hi havia un parell, al Poblenou i al Carrer Nació, però a Gràcia no n'hi va haver cap. Esforç Cristià servia per aglutinar els joves en diverses vessants, com l'adoctrinament bíblic, i sobretot, lluitava contra l'analfabetisme. Els dies de festa i els dissabtes a la tarda també anaven d'excursió”.

Com ja hem anat dient en diverses ocasions, la presència dels protestants a Gràcia i la seva influència sobre la joventut va preocupar molt els catòlics, que varen promoure diverses escoles i associacions per contrarrestar la seva força. De vegades, però, les divergències entre uns i altres varen arribar gairebé a les mans, tal i com va passar el 8 de març de 1881. Aquell dia, des de la parròquia de Sant Joan va sortir una processó per portar la comunió als malalts impeditos de la zona. Quan la comitiva va passar per davant del número 49 del carrer Providència, on hi vivia amb la seva família el pastor protestant Sior Lawrence, aquest es va posar a repartir octavetes de propaganda, una de les quals va caure a mans del vicari de Sant Joan Tomàs Vila, que tot seguit l'estripà ostensiblement. A partir d'aquell moment es produïren diversos aldarulls protagonitzats pels catòlics de la processó i el pastor protestant, que per sort no arribaren a ser greus^{7x}.

Paradoxalment, gairebé un segle després d'aquells fets, la situació no havia variat pas massa. Quan ja en la dècada dels 1960 les autoritats governatives van permetre que les esglésies evangèliques tornessin a obrir les seves portes, encara que sense posar-hi cap rètol, es

tornaren a produir incidents similars. “A la parròquia de Sant Joan hi havia un capellà molt intransigent –recorda Cortés- que s’oposava a la presència dels protestants. Des del púlpit incitava als joves que anessin a fer-los-hi la punyeta. Cada diumenge, venien a insultar la gent que entrava a l’església del carrer Terol, amb actitud amenaçadora. Fins que un dia, tres o quatre de nosaltres vam sortir de l’església. I també en pla amenaçador, en vam enxampar a un pel coll, i li vam dir que si passava alguna cosa li trencariem la cara. No van tornar més”.

2.4. La joventut als nuclis obrers

Els joves treballadors o els fills del proletariat de les fàbriques, centraren també l’atenció d’entitats com ateneus populars i cooperatives obreres. Un món, però, que no era pas homogeni, tal i com explica Pere Solà ⁷⁸, ja que es dividia entre els *revolucionaris*, i els *integrats*.

Pel que fa als ateneus populars, a Gràcia n’hi va haver tres d’especialment significatius: el 1894 va néixer l’*Ateneo Obrero de Gracia*, que primer va tenir la seva seu al carrer Àngel, 29, i posteriorment, al carrer San Benito, 14, avui Benet i Mercader. Aquesta entitat disposava de cooperativa pròpia i oferia classes diurnes elementals i superiors per a nens i nenes separatament. Els vespres, les seves aules populars s’omplien de treballadors i treballadores adults que volien aprendre dibuix, càlcul mercantil, lectura, cal·ligrafia, aritmètica, dictat i redacció, francès, etc.. En un dels butlletins d’aquesta entitat s’hi troba la

⁷⁸ Gorgori, P.; Maristany, G; Musons, A.: *Notícies de la Gràcia Independent* (sèrie publicada setmanal a *Vilaweb Gràcia* des del Març del 2000,

⁷⁹ Veure nota a peu de pàgina 39

referència que “Hermenegildo Giner de los Ríos, concejal del distrito⁸⁰” havia donat fons per a la biblioteca de l’*Ateneo*. En un altre s’informa de la recaptació popular per a finançar les obres d’adequació del nou local social, el segon que hem esmentat, i al qual l’entitat s’hi traslladà el mes de juliol de 1904. Segons Pere Solà, aquell ateneu s’ocupava “única y exclusivamente de la instrucción⁸¹”.

Ja a començaments del segle XX apareix una nova entitat: l’*Instituto Obrero Graciense*, amb estatge social al carrer Sant Agustí i que es dedicava també a donar classes diürnes i nocturnes als treballadors, de dibuix, francès, solfeig i piano, de portar llibres de comptabilitat... Publicava també un butlletí, i en aquest òrgan oficial d’informació hi onstava sempre aquesta nota: “*esta sociedad no tiene color politico, sólo mirar el bien de sus alumnos para hacer hombres útiles a la sociedad y a la Patria*”. Però el rei d’Espanya, Alfons XIII, era president d’honor de l’*Instituto*, tot i el pretès apoliticisme.

2.4.1.- L’Ateneu popular de Gràcia

Però, l’exemple més important d’ateneu gracienc no va arribar fins a començaments de la dècada dels anys 30. L’Ateneu Popular de Gràcia s’organitzava el 1932, a semblança de l’Ateneu Enciclopèdic Popular del carrer del Carme, i impulsat bàsicament per un grup de militants graciencs del Bloc Obrer i Camperol i de la Unió Socialista de Catalunya. En les seves memòries, Ramón fernández Jurado explica que el primer local el tingueren “en un

⁸⁰ Hermenegildo Giner de los Ríos (1847-1923), va ser professor i polític. Exercí el magisteri en diversos punts de la geografia espanyola, va ser diputat a Corts i regidor municipal. Des de la Comissió de cultura de l’Ajuntament de Barcelona, va treballar molt per la millora de les infraestructures escolars de la ciutat, l’impuls de les colònies, etc. Era germà de Francisco Giner de los Ríos, un dels fundadors de la *Institución Libre de enseñanza*.

⁸¹ *Eis ateneus obrers i la cultura popular a Catalunya (1939)*, p.226

ample entresol de sostre baix al carrer de Jesús, darrera del cafè Vienès”⁸². A tocar, doncs, del lloc on encara aquell temps Batlle feia escoltisme.

“L’Ateneu –explica també Fernández Jurado– va endegar cicles de conferències on participaven els capdavanters del moviment obrer, polític i sindical. Allà hi van passar líders del BOC, de la USC, de l’Esquerra, del PC, de la CNT i de la UGT”. “Cal que l’Ateneu sigui el fogar de cultura popular que Gràcia necessita”. Aquest lema figurava ja en el número 1 del butlletí de l’entitat, que es publicà el mes de gener de 1935. L’Ateneu s’havia traslladat de local, i ara n’ocupava un al Carrer Salmerón 177-179, adreça que correspon a la masia de Can Trilla. Comparant les dates, podria ser que haguessin arribat a coincidir en el mateix espai amb el Grup Torras i Bages de la FEJOC, tot i que això no es pot assegurar de forma fefaent. Aquest mateix espai va ser ocupat anys enrera, com s’ha vist, pel *Colegio Ibérico*, que va ser l’impulsor d’un nucli escolta dels *Exploradores*.

L’Ateneu estava estructurat en aquells primers anys d’existència a partir de diverses seccions: ciències; educació i instrucció; estudis polítics, econòmics i socials; art; literatura; esperanto; estudis tècnics, higiene i medicina social; excursionisme; escacs; cinema amateur, etc. Com veiem, aquesta entitat, com moltes altres, venia a suplir en les hores de lleure les mancances en l’educació que podien patir els sectors obrers, i en elles podien tenir un important complement de formació els infants ja crescuts que als 12 anys sortien de l’educació obligatòria. Fet que queda corroborat a l’hora de veure quins eren els cursos de formació que impartien: català, gramàtica castellana, lingüística popular, agençament de la llar, orientacions generals de les arts plàstiques pures, cursos tècnics per a paletes i

⁸² *Memòries d’un militant obrer . 1930-1942* (1987), amb pròlegs de Víctor Alba i Manel Alberich.

contractistes, puericultura, comptabilitat i organització comercial, història universal, eugenèsia, etc.

Resulta molt interessant per a descobrir la ideologia que conformava l'Ateneu Popular el seguiment dels esmentats butlletins. En el corresponent al març de 1935, per exemple, s'hi reproduïen algunes frases sobre la classe treballadora pronunciades per intel·lectuals famosos. Una de Beethoven ("El meu art s'ha de consagrar al bé del poble"), i un parell més de personatges com Manuel de Falla i Joan Puig i Ferrer. Dos mesos després, l'òrgan oficial de l'Ateneu apostava editorialment, "per una federació d'entitats obreres", i explicava que l'entitat acollia bé la proposta federativa que havia suggerit temps enrera –abans de ser clausurat a causa dels Fets d'Octubre del 34- l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona i que ara havia fet seva, també l'Ateneu Obrer Martinenc.

En esclatar la Guerra Civil, el compromís ideològic estrictament cultural de l'Ateneu es va emfasitzar encara més, i en el número 25 del butlletí corresponent als mesos de maig i juny de 1937, l'editorial constata que en els moments de lluita que vivia el país, "l'Ateneu –entitat cultural- no pot desprendre's del lligam que, vulgui o no, hi ha amb la sociologia, la filosofia, i la cultura" i afegia que "en el butlletí s'hi podran tractar tots els temes que tinguin a veure amb l'evolució i el progrés". En aquell mateix número hi havia articles amb encapçalaments com "una nova cultura. Quina?"; "Per la llibertat sindical" o "Guerra a la guerra". També s'hi llançava una crida al suport: "L'Ateneu popular de Gràcia propugna per a que la cultura no sigui com fins ara un privilegi de casta, sinó que estigui a l'abast de la classe obrera en general. Ajudeu que aquest fi es realitzi fent-vos socis d'aquesta entitat".

Finalment, cal dir que aquell número de maig de 1937 (d'altra banda, és el darrer que s'ha pogut localitzar), adjuntava un full volant amb l'anunci d'una sessió de cinema de l'Ateneu

per al 2 de juny al teatre del Bosc. El programa concordava perfectament amb els dies que s'estaven vivint al país: "Documental retrospectiu de la Rússia de 1918", "De l'esport soviètic. Sòviets esportius", i el drama intern de les mines, amb la pel·lícula "Carbón". Donat el caràcter benèfic i altruista de la sessió, el Teatre Bosc havia cedit gratuïtament per l'empresa, i les localitats es podien adquirir al propi Ateneu, a la Societat esperantista Paco Kaj Amo, a una acadèmia esperantista, i a la Cooperativa La Lleialtat, entre d'altres, prova això de la relació que unia les diferents entitats obreristes que treballaven al barri.

2.4.2- Cooperatives

Quant a les cooperatives, a Gràcia constituïren un baluard de l'autorganització obrera. S'ensenyava -tal i com diu Albert Pérez Baró- els treballadors i les treballadores un sistema de gestió i funcionament que el dia de demà els pogués servir per assolir llocs de responsabilitat en els diferents camps de la política i l'administració de la "res pública"⁸³. No eren només, que també, organismes de consum comunitari i de protecció, sinó futures escoles de dirigents, aspecte aquest darrer que les relacionaria, d'alguna manera, amb el mateix escoltisme. N'hi hagué moltes, però, sens dubte les més significatives foren la Cooperativa de Teixidors a Mà, fundada l'any 1876, i la de la Lleialtat -una escisió de la primera-, nascuda el 1892, encara que també van existir *La Constància Graciense* (1888) o *La Colmena Obrera Graciense* (1899). Tenien seccions de Protecció Social, de Cultura i, també, d'Excursionisme, entre d'altres.

⁸³ Pérez Baró, A. (1984)

L'esmentat Ramón Fernández Jurado explica l'any 1980 a la revista *Carrer Gran* en relació la Cooperativa de Teixidors a Mà que quan el local del Bloc Obrer i Camperol que hi havia a Gràcia a la cantonada dels carrers de Pere Serafi i Montseny fou clausurat pel govern després del 6 d'octubre de 1934, els joves del BOC foren acollits a Teixidors a Mà. "Les nostres reunions de cèl·lula les fèiem clandestinament als racons més amagats de la Cooperativa". Comenta també, en el mateix escrit que per aquella època "vàrem organitzar les Joventuts Cooperativistes a nivell de tot Catalunya. Era ua manera de fer forat" i encara afegeix que "nosaltres, els joves, vèiem en la cooperació una eina revolucionària per desmuntar tot el 'tinglado' econòmic del capitalista. Crèiem, amb la fe del carboner, que la cooperació havia de jugar un paper de primer ordre en la transformació social de Catalunya i de tota Espanya; la nostra reverenciada trinitat era la del *partit-sindicat-cooperativa*. Quan la poli ens tancava el partit i el sindicat, anàvem a raure a l'entenimentada cooperativa. Però la lluita i el somni eren els mateixos: cooperatives i moviment obrer eren una mateixa cosa. La transformació de l'actual sistema capitalista i l'aterratge en una societat socialista és paral·lela a la creixença de grans cooperatives de producció i de consum. Producció industrial i agrícola en règim d'autogestió cooperativista i xarxes de distribució dels articles de consum en grans 'hipers' i 'carrefours' posats al servei dels treballadors pels mateixos treballadors unificats pel cooperativisme. I amb aquesta filosofia érem fidels als principis dels més vells peoners de la cooperació mundial. Aquest neguit dels joves dels Teixidors glatia igualment a la Cooperativa germana de la Lleialtat, on un grup de joves tenien llargues converses amb nosaltres"⁸⁴.

⁸⁴ *Carrer Gran*, nº 16, p.9

2.4.3. Altres entitats culturals i recreatives obreristes amb ofertes per a la joventut

Però a Gràcia hi hagué altres entitats on els treballadors podien assistir i en les quals l'oferta es barrejava entre alguns aspectes de formació i l'estrictament recreativa. Probablement la més important d'aquestes fou l'anomenada Societat Obrera de Socors Mutus, l'emplaçament de la qual és conegut popularment com a l'Artesà, que es fundà el 1854, i que permetia desenvolupar-hi activitats de teatre, de música, balls i festes socials, etc.

Capitol a part mereixen les societats esperantistes que a Gràcia tingueren forta presència en el primer terç del segle XX, essent la més coneguda una que es fundà el 1907 amb el nom de "Esperanta Societo Paco Kaj Amo", i que mantindria fins l'any 36 una intensa vitalitat en les seves activitats, i una cooperació constant amb altres entitats. La seva ubicació era el carrer Salmerón 56, principal. També en el carrer Salmerón hi havia una societat esperantista anomenada "Universala Fratero" i en una impremta del carrer Sant Domènech s'hi editava la revista esperantista d'àmbit català *Cataluna nacio*, que després del seu primer número ja passà a denominar-se amb la capçalera *Supren!!*. Òbviament, la principal activitat de tots aquests nuclis era l'ensenyament i promoció entre les classes populars del que es pretenia que fos idioma universal inventat pel doctor Zamenhof, però també duien a terme activitats com conferències, excursions, etc.

2.5. Els centres excursionistes i les primeres seccions infantils

Es pot considerar el 1870 com a data de fundació del moviment excursionista al barri – encara vila- de Gràcia. Aquell any s'organitzava la secció d'excursionisme dels Lluïsos que ha arribat fins als nostres dies. Pròpiament, no serà però fins a la segona dècada del segle XX que aquest moviment s'implantarà, de forma real i efectiva, a la zona. I ho farà com la

pòlvora: l'any 12 neix el G.E. de l'Orfeó Gracienc, el 15 el C.E. Rafel de Casanova i el G.E. Montseny, el 20, el G.E. Santa Fè en el si del Cercle Catòlic, el 22 el G.E. Mai Enrera, després Club Excursionista de Gràcia i el G.E. Els Matiners, el 24 l'Agrupació Excursionista Els Savis, el C.E. Crema del Cadí i el G.E. Perla, el 27 el C. E. Sempre Amics, el 28 la Penya Excursionista Cupios, el 30 l'A.E. Puigmal, el 32 l'A.E. Montessori, el 33 l'A.E. Cel, Mar i Muntanya i l'Agrupació Excursionista del carrer Vilafranca, 21, i el 35 la Penya Excursionista La Fortuna. Com veiem, la reviscolada de les entitats dedicades a l'excursionisme va ser, en poc més d'una vintena d'anys, molt notable, i aquestes entitats arribaren a celebrar els seus propis aplecs al marge dels diversos Campaments Generals que s'organitzaren a través del Secretariat de Coordinació de Treballs Excursionistes. Cal tenir en compte, com a condicionants generals d'aquesta florida que el 1911 se celebrava el Ier. Congrés Excursionista Català, el 1920 es creava la Lliga de Societats Excursionistes de Catalunya i que, com a membre de la Junta del Centre Excursionista de Catalunya, Josep M^o Batista i Roca creà el Secretariat de Coordinació de Treballs Excursionistes per tal que les diverses entitats treballassin en comú. L'excursionisme més cívic vinculat a les entitats, lluny d'exhibicionismes i competicions, cercava òbviament el contacte i coneixement de la natura dels que el practicaven i més encara, la descoberta constant del país. Era un moviment molt adequat a les inclinacions nacionalistes de Batista, que a través del nou ens pretenia impulsar aquest moviment que ja *per se* venia marcat per un fort component nacionalista. El secretariat seria un espai ideal per a l'expansió d'un moviment com l'escoltisme, que per a Batista i Roca havia de ser l'encarregat de tornar la fortalesa de caràcter a la joventut catalana davant unes circumstàncies polítiques realment adverses.

Prèviament, però, alguns grups excursionistes s'atreviren ja a crear les primeres seccions infantils d'excursions, tot i que de forma molt escadussera. Es tractava, d'una banda, de transmetre l'amor a la natura a les criatures dels socis dels grups excursionistes, i crear alhora un planter de futurs socis. Així, per exemple, el C.E. Rafel de Casanova n'impulsà una el 1923. En aquesta secció, els seus petits membres accedien a les activitats gràcies a una sèrie de protectors que corrien amb les despeses. Com veurem en el proper capítol, hi havia molta voluntat, però aviat els ànims van començar a decaure i només una conferència de Batista i Roca pronunciada a temps serviria per reanimar aquest grup. Això sí: com a secció de minyons de muntanya. En la resta de grups excursionistes citats, no hi ha constància que tinguessin seccions infantils consolidades més enllà d'activitats puntuals. Com a mínim, però, se sap que l'Orfeó Gracienc hi havia un grup juvenil que feia excursions cap als anys 20 i, amb tota probabilitat, altres entitats també devien registrar nuclis d'aquest tipus.

3. El naixement de les seccions de Minyons de Muntanya a Gràcia

En tres de les quatre seccions que neixen a Gràcia abans de la Guerra Civil, Batista i Roca hi tingué molt a veure. D'una banda, els grups Rafel de Casanova i Narcís Monturiol són fills d'una conferència que l'intel·lectual nacionalista hi realitzà com a promoció de l'escoltisme. Al G.E. Perla, on es va crear la secció Joan Fivaller, és possible que passés un cas similar, tot i que no s'han trobat documents que ho provin. Pel que fa al Mare de Déu de Montserrat, Mossèn batlle es veuria "obligat" a crear-lo després de verificar per la via dels

fets consumats que els escolans que tenia a la parròquia de Jesús preferien la proposta de Batista que la seva.

3.1. Seccions sota el signe de l'excursionisme: Rafel de Casanova i Joan Fivaller

Feia tot just un any de la *famosa* conferència de Batista i Roca al Centre Excursionista de Catalunya en què exposava la seva idea sobre un moviment de minyons de muntanya que adaptés les idees de Baden-Powell al sentiment catalanista. Feia també, tot just un any, des de la creació de la primera secció de minyons de muntanya, la Colla Isards, anomenada després Josep de Margarit, a Ciutat Vella. I aquell missatge, que es va articular a través del Secretariat d'Entitats Excursionistes, registrava els seus fruits per primera vegada a Gràcia. Les paraules de Batista i Roca van ser oportunament recollides el 1928 pels membres del Centre Excursionista Rafel de Casanova⁸⁵, que, com veurem tot seguit, van adaptar-les a la seva realitat, fins i tot, per suplir les seves mancances.

El 1928 feia quatre anys que al Centre hi funcionava una secció infantil. Una iniciativa protegida econòmicament per uns quants benefactors, que per la via de donacions de diners o materials pretenien aconseguir que els nens poguessin fruit també –i de franc– de les activitats excursionistes. Es tractava de fer un petit planter de futurs socis que contribuïssin a la bona marxa social i econòmica de l'entitat, al temps que es recabaven nous adeptes a les activitats de muntanya. Aquella secció infantil, va gaudir en els primers moments d'amplis suports, que en poc temps, començarien a minvar, fins a deixar-la en una situació, si més no,

difficil. El volum de caixa havia disminuït, i amb prou feines es podien pagar els materials d'acampada, i a més, les excursions cada vegada eren menys variades. I fou en aquest context en què arribà la conferència de Batista i Roca, i ja el 1928 es creava la secció de minyons de muntanya del Centre. A jutjar pels butlletins de l'entitat, sembla com si el canvi s'hagués produït d'una manera subtil i alhora molt ràpida. Tant és així, que al *Butlletí Anuari del Grup Excursionista Rafel de Casanova* corresponent a l'any 1928 s'anuncia una festa del "IV Aniversari de la fundació de la Secció de Minyons de Muntanya". No és que s'haguessin avançat en el temps a Batista i Roca: simplement, els responsables de l'entitat substituïren l'epítet de "Secció E. D'Excursions per a infants" pel de "Minyons de Muntanya"⁸⁶, d'una manera tan dràstica que, amb raó, els mots que el president honorari del Club, Joan Carreras, digué en el discurs d'aquella festa, adreçant-se als infants fossin com segueix: "M'han dit que als més petits de vosaltres, ara vos anomenen "Follets" i als més grans "minyons de muntanya". Trobo encertats els noms...⁸⁷".

Davant d'un canvi tan dràstic, els responsables de la secció donaven també oportuna resposta. "...ens vàrem dir: i si els fèsim pagar les sortides? Ultra acostumar-los de joves a despendre's d'algunes pessetes, farem excursionistes, perquè així podrem aixemplant el radi de les excursions, no dubtant, però, que quedarà bastant reduït el nombre d'infants.

⁸⁵ Segurament pronunciades, dins la campanya de propaganda que inicià Batista i Roca, en el propi club, ja que segons es recull al *Butlletí Anuari de l'entitat*, a la p. 38, Batista i Roca hauria fet per aquell temps una conferència en què havia dit que l'excursionisme "és joventut de cos i d'esperit".

⁸⁶ Segons les actes del club, el 3 de desembre del 1924 es constitueix la "sección de excursiones para niños", en el marc d'una reforma estatutària que passa a organitzar el Rafel de Casanova en seccions. Les definides en aquella data són la d'infants, "propaganda", "montaña", "fotografía" i "feminal".

⁸⁷ Val a dir que no sembla que quallés gaire la nova denominació de bon començament, si més no, en els òrgans directius. Així, en un llibre d'actes de l'entitat que s'ha pogut localitzar, i que abarca el període des del 1924 fins el 1930, en cap punt es parla de cap secció de minyons de muntanya: tota referència al grup d'infants es fa sota la denominació de "sección de Excursiones para niños".

3.2. L'escoltisme de Batista i Roca i les escoles

“L'escoltisme de Blanquerna és fill d'una conferència que hi va anar a fer en Batista i Roca”, segons recorda qui en va ser un dels seus integrants. Jaume Font. I és que després de la conferència *inaugural* del moviment de la Germanor de Minyons de Muntanya, que va pronunciar el 1927 al CEC, Batista i Roca s'entregà a la tasca de repetir la crida per la formació de seccions no només a grups excursionistes, sinó a tothom qui el volgués escoltar. La secció de Minyons de Muntanya Narcís Monturiol va ser la quarta en antiguitat de Barcelona, per darrera de la Josep de Margarit, Ramon Llull i Rafel de Casanova, vinculades a grups excursionistes.

Segons segueix Font, “cada dijous una personalitat feia una conferència. En Batista i Roca va explicar-ho tot, i va dir que aquells qui s'engresquessin, que es reunissin”. I es van aplegar uns 14 o 15 companys, tots ells de l'Acadèmia Monturiol. De tota manera, la constitució formal de la secció no seria fins el 10 d'octubre del 1930. Els estatuts de la secció serien redactats pels propis membres, i aprovats, amb algunes correccions per la Junta Directiva de la Mútua Escolar Blanquerna el 1933. En un principi, “el senyor Galí ens va destinar un local a la planta baixa”, tal i com recorda Jaume Font, i al curs 1933-34, en què Blanquerna aglutina tots els seus centres a l'edifici de Via Augusta 140, ocupen un nou espai.

Com s'ha pogut veure en el corresponent capítol, la Mútua escolar Blanquerna aglutinà en el seu sí els corrents de renovació pedagògica, i alguns dels elements més avançats de la societat de l'època, en diversos camps. Així doncs, no és gens estrany que fos la primera entitat no excursionista en crear una secció que en tot moment va mantenir un caràcter fortament lligat a l'estructura de la pròpia acadèmia, com a activitat extraescolar. Prova d'això és que només hi podien participar alumnes i exalumnes, i d'altra banda, que el Cap de

la Secció seria nomenat pel Consell General de la GMM, de comú acord amb la Junta Directiva de la mútua escolar.

L'octubre del 1931 el Narcís Monturiol constitueix el primer estol de follets, i dos anys més tard, segons explica Massabeu (1989), s'adquireix una casa de pagès a uns terrenys del Figaró per tal d'emprar-la com a lloc d'acampada.

Tot i el suport rebut per part de l'escola, val a dir que el Narcís Monturiol, segons dades citades per Samper i Balcells (1993), tindria una envergadura més aviat petita: així, el 1932 disposava de 17 minyons, dos menys que la secció de Josep de Margarit. En aquell mateix moment, el grup de Mossèn Batlle, el Mare de Déu de Montserrat, tenia 39 minyons i la secció Pau Claris, 38⁸⁹. Tot i així, disposava del seu pes en el si de la GMM: en el moment de la creació del Consell General de l'entitat, el director de l'Acadèmia Monturiol, Narcís Masó, en formarà part, i aquest mateix pedagog vinculat a Unió Democràtica de Catalunya, després dels fets d'octubre del 1934, substituirà a Batista i Roca, en la seva absència, a la presidència del consell General de la GMM.

Masó va fer una tasca destacada a favor de l'escoltisme, intentant divulgar en el si de les escoles municipals –sense èxit, d'altra banda– aquest moviment⁹⁰. De portes endins, a la revista *Junior*⁹¹ de la Mútua Escolar escrivia sobre els Minyons de Muntanya el 1931, en

⁸⁹ Samper, p. 89. Dades recollides de l'inorme enviat per les seccions de cara a l'atorgament del Premi Sant Jordi, l'abril de 1932.

⁹⁰ Acompanyat del propi Batista i Roca i dels metges Pere Gabarró i Joan Soler i damians, Masó dirigeix un curs d'educació física i principis generals d'educació escolta pels mestres de les escoles municipals de l'Ajuntament de Barcelona. (Balcells i Samper, 1993, p.91). Segons explica Ricard Pedrals ("Artur Martorell i l'escoltisme", a *Actes del Col·loqui Universitari Artur Martorell, educador del nostre temps*, celebrats a la UB els dies 20, 21 i 22 d'octubre de 1994, p.222) aquell curs havia estat organitzat des de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona per un altre personatge implicat amb Blanquerna, el senyor Ainaud. "Segons una ironia del senyor Galí –diu Pedrals–, els alumnes [d'aquell curs, és a dir, els mestres d'escola] no en podien treure cap profit, inveterats en eixarreïts hàbits pedagògics sense possible primavera".

⁹¹ La revista *Junior* permet anar resseguint pas a pas les activitats de la Mútua escolar Blanquerna al llarg del temps d'existència d'aquest òrgan de comunicació. S'hi aprecien el naixement d'algunes

què explicava a grans trets els continguts del moviment, i on feia un retrat que contrasta amb les activitats actuals de l'escoltisme: "Per a ésser admès dins un grup de Minyons cal tenir de dotze a divuit anys, i assegurar-se el Cap de Secció de la seva bona conducta i moralitat. El minyó, però, no és definitivament considerat com a tal fins després d'haver prestat la seva Promesa. Mentrestant se'l considera un novici. Els novicis poden passar a aspirants després d'haver assistit almenys a quatre reunions de colla o de la Secció, durant les quals ha d'aprendre la Llei dels Minyons de Muntanya, conèixer el fons del seu sentit, els signes per conèixer-se entre ells, les principals senyals de camins, saber fer i utilitzar cinc menes de nusos, demostrar que sap presentar-se correctament, saludar i conèixer el sentit de la salutació dels Minyons de Muntanya, com també la història del nostre Patró, el cavaller de Sant Jordi, saber fer un treball pràctic (capsa de cartró, fusta cuinar, etc)". Després de fer un recordatori de la promesa i de la Llei, Masó acabava amb una crida: "Donada l'alta finalitat patriòtica i moral d'aquesta organització és de desitjar que s'escampi ben depressa entre el nostre jovent". Val a dir que en el número anterior de la revista, del desembre del 1930, apareixia un article signat per J. Ruiz amb una crida molt similar, tot i que en aquest cas, per a una altra entitat: la Palestra de Batista i Roca.

Una de les primeres referències a la recent secció constituïda entre aquells murs apareix a *Junior* el març del 1931, arrel de què els Minyons havien organitzat una conferència sobre la importància de la respiració en la salut de l'home, a càrrec del Dr. Soler i Damians. Posteriorment, l'octubre del 31 se'ns referencia una acampada al Santuari de Gresolet on, a

iniciatives pedagògiques, com ara la República Escolar en el sí de l'Acadèmia Monturiol, les activitats de les diferents seccions, o la ideologia dels dirigents Centre Escolar, vinculada clarament al nacionalisme.

banda de caminades, activitats esportives, el signant de l'article, M.M.M. reconeix en to de broma que "durant aquests dies l'esport preferit per tots nosaltres era el "pànxing"".

Cal referenciar, en la línia del que abans s'ha afirmat sobre la presència migrada de minyons a la secció, que en una sortida a Manresa, els membres de la Narcís Monturiol queden embadalits davant la disciplina i l'organització de la secció d'aquella població: només l'estol de follets "ja arriba als 50", segons explicava M.M.M. a *Junior*, el desembre del 31.

Els agrupaments de la Germanor de Minyons de Muntanya tenien en alguns casos afinitats importants amb els grups de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. En alguna ocasió, com és sabut, es va donar fins i tot la doble filiació de grups a les dues entitats. A la Blanquerna, però, tingueren clar de bon principi les diferències entre els dos moviments, i així, mentre la secció romanía aconfessional, es creava el gener de 1932 entre les mateixes parets un grup de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, que tindria com a consiliari Mossèn Antoni Batlle. Seria un moment d'efervescència, a Blanquerna, ja que, segons reflecteix *Junior*, entre el 1932 i el 1933 s'hi crearia també una delegació de l'Associació Catalana d'estudiants i el Grup "Nus" d'exalumnes, impulsat per Narcís Masó.

S'ha vist, així, com l'escoltisme de Monturiol neix gràcies a les afinitats ideològiques que Batista i Roca podia recollir en el sí de la pròpia Mútua. Aquest nucli educatiu, però, tenia estretes relacions també amb el Patronat Domènech. Allí fins el 1931 en fou director Artur Martorell, amic personal d'Alexandre Galí, i a escassos metres de les escoles Domènech, Mossèn Batlle, el mateix que feia classes d'Història Sagrada a la Blanquerna, s'ocupava dels escolans de la parròquia de Jesús. Entre aquests dos darrers, segons recorda Pedrals⁹² hi

⁹² Op.cit, p.209

havia una relació que "...tenia fonts diverses. Tots dos havien participat en el 'III Curs Internacional Montessori (1915). Mossèn Batlle va ser professor de cant a l'Escola Montessori, ensems que organista i mestre de capella de la parròquia de Santa Maria de Jesús de Gràcia, la dels Martorell. El temple és a tocar, paret per paret, de les escoles del Patronat Domènec, principal proveïdora de cantaires de l'escolania de Jesús, que des del 1919 tenia per director el senyor Martorell [...]. A més, Mossèn Batlle havia anat col·laborant amb el senyor Galí en diferents llocs, especialment, fins el 1936, en la Institució Escolar Blanquerna des de la seva creació. Tres mestres de pensament semblant, d'aspiracions comunes sobre pedagogia, país i fe cristiana, i generositat sense límits". Queda doncs tancat el triangle que uneix aquests personatges en moltíssimes coses, entre elles, la vinculació al moviment escolta. I, potser per casualitat, a Gràcia.

3.3. Neix l'escoltisme catòlic, a Gràcia.

"Cal tenir en compte que Batlle mai no va fer escoltisme de Baden-Powell al 100%, sinó que va adaptar als seus grups tècniques concretes del líder escolta mundial, les que no li semblaven bé no les seguia. L'escoltisme de Batlle, cal entendre'l com un apostolat per millorar les activitats parroquials".

Qui així s'expressa és Jaume Font, aquest veterà escolta gracienc, que apareix en diversos moments del present estudi i que ha estat vinculat a noms tan importants dins el moviment en el seu vessant no confessional, com són els agrupaments Narcís Monturiol i Guerau de Liost. A Font se'l pot considerar, sens dubte, un dels representants d'aquell escoltisme que

a Catalunya, abans i després de la Guerra Civil, amb la cara descoberta primer i clandestinament sota el Franquisme, s'impregnà d'una forta ideologització nacionalista. I Font encara concreta més quan afirma que "...Batlle acceptava de Baden-Powell quasi tot l'escoltisme de 12 a 16 anys. Però a partir dels 17 en amunt el rebutjava del tot, perquè creia que el *rover* anglès no encaixava amb el seu model de moviment confessional i de concepcions "centristes" (per fer el símbol polític). Batlle –conclou Jaume Font– no va trobar mai la manera d'encarrilar els xicots grans".

Per al gracienc Ramon Carulla, un dels primers minyons de Mossèn Batlle avui amb 87 anys a l'esquena, no hi ha, però, cap dubte que el Mossèn feia escoltisme, encara que amb el clar objectiu "d'educar cristianament la joventut, de transmetre-li els valors morals del cristianisme".

I cert és que Mossèn Batlle va començar el seu escoltisme en un ambient d'entitat –el Centre Moral-, lligada a una parròquia, la de Jesús, a Gràcia, on hi havia arribat l'any 1914 per exercir-hi d'organista i mestre de capella. En aquells moments n'era rector Mossèn Salvador Barone, però dos anys més tard ja s'incorporà a la parròquia Mossèn Marcel·lí Garriga⁹³ que mentre en fou l'ecònom – fins la seva mort l'any 1933 – "protegi" sempre Batlle i va ésser "tan comprensiu amb les 'coses rares' del Mossèn i els seus nois", en paraules de Jordi Galí en la seva presentació d'un llibre⁹⁴ dedicat a recollir escrits de Mossèn Batlle.

⁹³ Oncle de la pedagoga i dirigent socialista *Marta Mata i Garriga*.

3.3.1. Qui era Mossèn Batlle?

Però tornem una mica enrera. Mossèn Antoni Batlle i Mestres, el pare de tantes generacions d'escoltes catòlics a Catalunya, molts dels quals encara vibren avui intensament en recordar-lo, havia nascut l'any 1888 a la vila de Sitges. Jordi Galí, el defineix com un autèntic enamorat d'aquella població: "Mn. Batlle era de Sitges. No vull dir simplement que havia nascut a Sitges. Mn. Batlle fou sempre de Sitges, i no tan sols en l'estimació per la seva vila natal, sinó per un cert arrelament profund i únic. Era de Sitges com no era d'enlloc més. Un home tan poc propens a les expansions efusives que quan s'entusiasmava era sempre per quelcom ben objectivament lluny d'ell (per la música, per un llibre, per una cerimònia ben feta o per la matemàtica de les estrelles), en parlar de Sitges manifestava el seu sentiment personal, s'esponjava en un sà i joiós orgull."⁹⁵

El 1912 va cantar la seva primera missa, només tres anys abans d'haver participat activament en el Ier Congrés Litúrgic de Montserrat del qual, com hem explicat anteriorment, en naixeria un important procés de renovació del culte extès arreu del país. Un procés amb el que *Batlle* col·laboraria entusiàsticament, perquè tal i com va dir *Mossèn Moisès Altjas* en l'acte d'homenatge postum que se li tributà l'any 1957 al Col·legi de les Carmelites del carrer Montseny⁹⁶, "...Mosèn Batlle tenia necessitat de servir-se de la litúrgia en la seva obra educadora dels joves, en el sentit religiós i cristià..." i, per això va enaltir el valor de la Litúrgia en tots els actes religiosos en els quals participava o organitzava: al Centre Moral, a

⁹⁴ Galí, J (compilador): *Escrips de Mossèn Batlle. Presentats per Jordi Galí* (1966), p.18

⁹⁵ Galí, J., op.cit, p.10

⁹⁶ "Homenatge Postum a Mossèn Antoni Batlle i Mestres", pag. 18. Any 1957.

les escoles Montessori i Blanquerna, a les Carmelites, a la Parròquia de Jesús, a l'Acadèmia de Santa Florentina, al Col·legi de les Monges Alemanyes o a les misses de campanya amb els minyons i les guies.

Doncs bé, quan *Batlle* va aterrar a la parròquia de Jesús el 1914⁹⁷ i va començar la seva labor de responsable musical, amb aquell orgue a les mans – el seu interès pel cant gregorià i també per les melodies populars era gairebé obsessiu, a tenor del record que en tenen aquells que el van conèixer -, va anar cridant al seu costat un grup de nois que constituïrien la petita escolania del centre parroquial. Una parròquia que només cinc anys abans s'havia salvat, a diferència d'altres de la mateixa vila de Gràcia, de les flames de la Setmana Tràgica⁹⁸

3.3.2. Les activitats prèvies pels escolans

Però ben aviat *Batlle* va sentir la necessitat de fer alguna cosa més que no fos el simple ensenyament de la norma dels cants a aquells xicots. De fet la seva vocació de mestre ja li venia de lluny, entre els anys 1917 i 1921 havia col·laborat amb l'il·lustre pedagoga Maria Montessori quan aquesta vingué a Barcelona i, per aquella mateixa època, va conèixer també referents tan cabdals de la renovació pedagògica a Catalunya, com Alexandre Gali i Artur Martorell, aquest últim director, entre 1919 i 1931, de les escoles del Patronat

⁹⁷ Amb aquesta data coincideixen diverses obres com "L' Escotisme Català (1911-1978), d'Albert Balcells i Genís Samper, o "Mossèn Antoni Batlle. Miscel·lània d'Homenatge", però el propi Mossèn Batlle en carta de resposta adreçada al rector de Jesús, el 31 d'octubre de 1934, en relació a la que el dia abans li havia enviat l'ecònom ordenant-li que desallotjessin el local dels Minyons de Muntanya, parla de que feia catorze anys que ocupava el càrrec d'organista i mestre de capella del qual se l'havia destituït. Hi ha per tant algun tipus d'error o contradicció en les dates que, cal tenir en compte, cada vegada que en el present treball apareix aquesta qüestió.

⁹⁸ Entre d'altres foren destruïts l'Oratori de Sant Felip Neri i la parròquia de Sant Joan.

Domènech, que es trobaven a Gràcia, a pocs metres de la parròquia i de la qual en sortien molts dels primers minyons del Mossèn. Com deïem, Batlle va voler fer alguna cosa més per als seus escolans i se li va acudir la possibilitat de formar-los en les hores de lleure, en què no anaven a l'escola o al taller, a partir de jocs i d'excursions.

Fruit de l'atenta lectura que *Batlle* havia fet de la versió francesa de l'obra bàsica de Baden-Powell, l'"Scouting for boys", un bon dia li va sortir de l'ànima una exclamació que suposaria el toc d'inici de la seva aposta per l'escoltisme: "No ens hem de preocupar més !. Ací tenim la solució per entretenir-los. Aquest llibre ens ho dona fet". I fou aleshores que els escolans del Mossèn començaren a canviar, a estones. el faristol per la motxila, la melodia sacra per les estrofes populars. Però malgrat aquesta complementació de l'oferta de lleure que el Mossèn va generar, tot no seria tan fàcil perquè, ben aviat, arribaria la competència.

3.3.3. La célebre trobada entre Batlle i Batista i Roca

Poc temps després de la creació de les primeres seccions de minyons de muntanya en el si d'entitats excursionistes, entre 1927 i 1928, Batlle va començar a adonar-se que alguns dels nois de l'escolania deixaven d'anar-hi amb l'assiduitat habitual. Segons explica setanta anys després, Mossèn Antoni Torner i Claramunt, mestre i capellà fill de Gràcia i que quan tenia 12 anys va ingressar a l'escolania de Jesús amb el Mossèn, un dels nois que va començar a faltar i a qui Batlle va inquirir pel seu absentisme era en Francesc Passans que, amb el temps, assumiria importants tasques d'assistència als agrupaments en el si del moviment a

nivell general⁹⁹ i, en concret, a la DDE. El Mossèn se li adreçà -- sempre segons *Torner* --, i el nano li va justificar les seves absències, dient-li que anava a unes excursions “més interessants” que les que ell organitzava, conduïdes per un senyor anomenat Batista, del qual probablement Batlle ja n’havia sentit a parlar per boca d’Amadeu Serch i Gelambi¹⁰⁰, col.laborador del primer, i secretari del Centre Moral entre 1926 i 1929, anys en què Batlle, com hem vist anteriorment, tingué una forta presència a l’entitat del carrer Ros de Olano.

En qualsevol cas sembla que el Mossèn va tenir més d’un informador a l’hora de conèixer les activitats competidores de Batista i Roca. Mossèn Torner explica que “Batlle, Batista i Serch es posaren en contacte”, Ramon Carulla que “Amadeu Serch va ser qui va introduir Batlle en l’escoltisme i el va presentar a Batista i Roca”. Finalment, Enric Sabadell s’atreveix fins i tot a concretar el lloc de la primera trobada Batlle-Batista: la plaça Rius i Taulet.

El propi Serch, més gran que Torner, Passans i Carulla, “reivindica” la seva part de protagonisme en aquesta història. En una gravació de fa uns anys conservada a la Fonoteca de la Fundació Jaume Font¹⁰¹, explica el fet amb detall i, també, com havia conegut prèviament ambdós personatges. Batlle i Batista:

3.3.4. El Mossèn i el Centre Moral

⁹⁹ Francesc Passans va dur a terme durant molts anys responsabilitats de secretaria a la seu central de la DDE quan estava encara al carrer Llúria, 7.

¹⁰⁰ Després de la Guerra Civil, *Serch* fou el màxim responsable de la Institució Catalana d’Escoltisme.

¹⁰¹ Es tracta d’una entrevista gravada que li féu a *Serch*, Xavier Borràs redactor aleshores de la revista “El Llamp” que s’editava a Gràcia. Tot el material de la fonoteca de la Fundació Jaume Font, ubicada al carrer Secretari Coloma, es troba dipositat, des d’octubre de 2000, a l’Arxiu Nacional de Catalunya a Sant Cugat.

“Vivia a Gràcia, havia anat al col·legi als Claretians i un dia un company em va dir que al Centre Moral hi feien un curs d'interpretació evangèlica a càrrec d'un capellà jove, molt trempat, que era Mossèn Antoni Batlle. I jo m'hi vaig apuntar de seguida. Amb en Batlle vaig tenir molta amistat i vaig propiciar que conegués en Batista i Roca.

“Ens ho explicava tot amb molta claredat, donant una visió contemporània de l'Evangeli. Tenia un grupet de nanos excursionistes i m'hi vaig posar. Allà teníem els *Eclaireurs* que era la versió francesa de l'*Scouting for Boys*, perquè havia visitat França i Suïssa i tot això li agradava. No sabíem el mètode exactament, però en canvi ens regiem amb coses d'aquestes. Un dia vam rebre una carta que ens convocava Batista i Roca, que ho devia fer amb tots els nuclis excursionistes, dient que anaven a iniciar un curset de preparació tècnica de Guies Excursionistes¹⁰². I me n'hi vaig anar. No coneixia en Batista i Roca, però em va agradar molt tot això. No feien pagar res, sempre m'ha agradat la muntanya, i vaig començar a deixar d'anar amb Mossèn Batlle. I el Mossèn em va venir a trobar i em va dir que com era allò. Li vaig explicar els arguments i li va semblar interessant. I va dir que tenia ganes de conèixer-lo”.

Aquells dos o tres darrers anys de la dècada dels 20, el Centre Moral va exercitar molt el seu interès renovat per la formació dels joves. La pròpia esbrancida de la secció de Joventut abans de ser avortada pels sectors més retrògrades de l'entitat; Batista i Roca parlant-hi el mes de novembre de 1928 sobre “Excursionisme, educació i escoltisme”; i Mossèn Batlle iniciant-hi, amb nois de l'entitat i amb altres vinguts de la parròquia de Jesús on s'havien

¹⁰² Amadeu Serch situa aquest primer curset cap al 1927.

suspès durant uns quants mesos les activitats de catequesi, les primeres excursions d'inspiració escolta.

Mentrestant, Amadeu Serch divulgava a través del butlletí del Centre les *honorances* d'un moviment txecoslovac que s'anomenava *Sòkols* i era un dels quals Batista i Roca havia observat amb lupa abans d'establir les bases ideològiques, d'estructura i de metodologia tant de *Palestra*, com del seu model d'escoltisme català. Efectivament, Serch en senyals articles a la publicació oficial de l'entitat, *Or i Flama*, del desembre del 28 i gener del 29, tres anys abans de conèixer-lo en directe en un viatge a Txecoslovàquia, repassava la definició, activitats, mètodes i abast d'aquell moviment creat a Praga l'any 1862.

Quant a la definició d'aquella organització gimnàstica, per a Serch es tractava d'un "fogar de cultura i de patriotisme, i un element educatiu de primer ordre dins la vida de la República". Explicava, també, que les seves activitats abastaven un triple aspecte: l'educació física, l'educació moral i el desentrotllament intel·lectual. Tot, aplegat sota un nom, "Sòkol", que vol dir falcó i que ha estat escollit com a símbol del moviment, perquè "... d'entre totes les aus de presa, és aquesta la més coratjosa i la de més bellesa..."¹⁰³

Ja en el segon dels articles¹⁰⁴ Amadeu Serch explicava que la seu central es trobava a Praga on hi havia més de 20 grans gimnasos i que, a tots els pobles i ciutats de la República, hi havia seccions de Sòkols. A modus de conclusió, Serch tancava la sèrie de dos articles amb un missatge clarament adreçat als joves que poguessin llegir-lo:

¹⁰³ *Or i flama*, desembre 1928, pags. 4-6

“Veus aquí la gran lliçó dels Sòkols.

El triomf de la voluntat.

El triomf de les coses ben fetes.

El triomf dels començaments humils.

Si teniu una gran voluntat sense defallences. Si

us mou un desig de perfecció. Si feu la vostra tasca,

i no precisament a so de tabals ni a repicament de

campanes, sinó amb humilitat i calladament, el pervindre

és vostre i amb ell el triomf de l'ideal.”

Però, com hem vist detalladament en un capítol anterior, aires de retrocés, “d'integrisme local” en paraules de Ricard Pedrals¹⁰⁵, planaven feia un temps, amenaçadors, entre les parets del Centre. L'estiu de 1929 s'endugué la secció de Joventut. Mossèn Batlle es quedà, doncs, sense “clients” per a la seva consiliaria i Amadeu Serch, el seu principal valedor dins de l'entitat, va caure com a secretari de la mateixa. Finalment, el 1930, el Mossèn fou substituït -“massa enfeinat avui per continuar la seva benvolguda actuació¹⁰⁶”, com a viceconsiliari de l'entitat, tal com s'ha explicat també anteriorment, per un capellà de característiques força allunyades de Batlle i que, per suposat, no pertanyia al nucli dels anomenats “europeus” aquells clergues renovadors sobretot pel que fa a la Litúrgia: el capellà en qüestió era Mossèn Joan Tusquets. A Batlle, doncs, se'l foragità d'una entitat a

¹⁰⁴ *Or i Flama*, gener de 1929, pàgs. 5-6

¹⁰⁵ PEDRALS, R. “Antoni Batlle i la nova Catalunya”, a *Mossèn Antoni Batlle. Miscel·lània d'Homenatge* (1992), p.49

¹⁰⁶ “Salutació als socis del Centre Moral”, article del nou viceconsiliari del Centre Joan Tusquets a *Or i Flama*, novembre de 1930, p 1-2.

la qual, a partir d'aquell moment i sempre en to de broma, s'hi referirà davant dels seus minyons com a "Centre Immoral i Destructiu de Gràcia", tal i com recorda Enric Ros i Bofarull, un dels nois que entraria ja al nou Agrupament Mare de Déu de Montserrat en la tardor de 1933. El Mossèn i els seus nois es trobaren doncs, com aquell qui diu, al carrer. De tota manera, tant al Centre com a Jesús hi continuava encara com a titular un ja ancià Marcel·lí Garriga que, momentàniament, va donar-los-hi aixopluc en un local parroquial. Cal tenir present que Batlle seguia exercint a la Parròquia les funcions d'organista i mestre de capella.

3.3.5. Els locals de la secció

"Aquell local –explica Enric Ros—era un petit magatzem, amb un petit altell al darrera i una mica d'entarimat al davant. Hi havia també una harmònica per a Mossèn Batlle. I cadires. I una Minerva, una impremta que la feia anar l'Alexandre Rovira¹⁰⁷. I allí fèiem les nostres activitats, els nostres nusos, les nostres coses"

"Primerament –completa Sigfrid Quer, un altre d'aquells minyons¹⁰⁸--, el local era una gran sala, en un ample passadís a la dreta del temple, més aviat tenebrosa i feterosa, on es desenvolupava tota l'activitat de 'cau'. Després la Parròquia ens en va habilitar un altre a la banda esquerra del temple, més espaiós, clar i distribuïble".

¹⁰⁷ Aquest altre noi de Mossèn Batlle faria anar també, molts anys més tard, una copiadora més moderna –estem parlant dels 70 – des de la secretaria dels Lluïsos de Gràcia, amb la qual s'imprimien alguns butlletins generals de l'entitat i altres específics dels agrupaments que hi havia, el Bisbe Irurita i el Celístia.

¹⁰⁸ QUER, S.: "Mossèn Batlle a Jesús de Gràcia", a Mossèn Antoni Batlle. *Miscel·lània d'Homenatge*, pàgs. 139-141

Ramon Carulla, finalment, es limita a definir el cau de la Parròquia de Jesús com “un local de mals endreços”. I és, doncs, en aquest espai on va néixer, oficialment, el 1930 la Secció de Minyons de Muntanya de la Mare de Déu de Montserrat, enquadrada dins la Lliga Espiritual de la patrona de Catalunya, entitat a la qual hi pertanyia activament un gran amic de Mossèn Batlle, el Doctor Lluís Carreras. Gairebé en paral·lel el Mossèn començà a exercir com a consiliari de les dones de la Lliga Espiritual i, també el 1930, apareix ja en el Consell General de la Germanor de Minyons de Muntanya amb la funció de consiliari dels agrupaments catòlics de l’entitat.

3.3.6. Comencen les activitats

Amb tots aquests ingredients i emparats per la benevolença del rector Garriga, els nois de Mossèn Batlle, provinents majoritàriament del veí Patronat Domènech, de les pròpies famílies de la parròquia i de la joventut del Centre Moral, iniciaren la seva singladura. Es varen formar dues primeres patrulles amb gent gairebé tota de Gràcia, i una tercera –dirigida per Mossèn Trens, un altre dels “europeus” – amb nois procedents del barri d’Horta. “Eren d’una classe potser més elevada que la nostra i els hi dèiem ‘les hortènsies’”, comenta Ramón Carulla.

“Vàrem aprendre –explica Sigfrid Quer ¹⁰⁹-, a manejar una impremta ‘Minerva’ i un teler manual, a teixir malla, a treballar el vímet, etc. Dels treballs fets se n’havia organitzat alguna exposició i venut alguns productes (...). El material de què disposàvem era abundós i de bona qualitat; hi havia tota una sèrie d’estrís i accessoris més aviat originals, deguts a

¹⁰⁹ Quer, op. cit 140

l'enginy i a la inventiva del mossèn. A vegades, si no hagués estat pel seu treball directe, ens hauríem trobat en alguna sortida o en algun campament amb algun bon fracàs per la nostra imprevisió". I Ramón Carulla, precisament, destaca com una de les característiques del Mossèn la seva gran capacitat de cuidar tots els detalls i eventualitats: "Era molt recte i molt exigent amb els altres i, sobretot, amb si mateix. Previsor fins al cap d'amunt. És preocupava dels més petits detalls". I afegeix: "...era molt criatura i s'entenia molt bé amb els nanos perquè feia el mateix que fan ells. Ara, també et clavava bronques fenomenals, perquè a vegades teníem coses desendressades al cau. Un dia vam voler fer una barca a dins el cau i la vam construir amb unes mides que després no passava per la porta. No recordo que va passar, però ens va caure una bronca..."

Del seu caràcter exigent en dona fe també una anècdota que el qui ha estat Comissari General de la DDE Josep M^o Martorell situa en els anys 20, en plena activitat de l'escolania de la parròquia. Molts dels escolans provenien del veí col·legi del Patronat Domènech i la relació de *Batlle* amb els mestres del mateix fou sempre de molta confiança. Precisament, com hem vist abans, qui aquells anys dirigia el Patronat era Artur Martorell, pare del relator de l'anècdota. Doncs bé, un any el dia que l'escola celebrava la Festa de Sant Nicolau amb participació dels alumnes, el Mossèn hi fou convidat. "En arribar a l'escola – explica Josep M^o Martorell¹¹⁰ –, la festa ja havia començat i no quedava cap lloc buit"; I, a continuació, el diàleg entre *Batlle* i la persona que el va rebre amb tanta il·lusió fou curta i contundent: "Mossèn Batlle !. Estem molt contents que hagi vingut. Em sap greu que hagi d'estar dret.,

¹¹⁰ Aquesta anècdota l'explica *Martorell* en un escrit titulat "Commemoració del Xè aniversari de la mort de Mossèn Batlle", a un butlletí de la D.D.E. de l'any 1965.

miraré si li trobo una cadira, encara que sigui la de la cuina; -- Sí, perquè si m'he d'estar dret, me n'aniré.”¹¹¹

Exigent, però a estones. La Sofia Forns¹¹² recorda que, ja en la postguerra i amb l'agrupament sota l'empara del Col·legi de Santa Florentina, “seriós no ho era, no. Si no me n'adonava ja el tenia rebotcant-se amb les criatures per terra. Aleshores li deia: Però Mossèn, què fa aquí terra? Que no veu que m'està esvalotant les criatures? Que no ho veu? 'Ai sí, sí, sí'. Aleshores s'asseia al piano i ‘...minyonet el cap ben dret, el pas ferm...’”

Però segurament les activitats que, en aquell temps, valoraven més els nanos eren les sortides a fora. Per a molts dels minyons suposava una de les poques oportunitats que tenien de sortir de la ciutat i fer coses diferents a les de l'avorrida quotidianitat que l'època reservava a bona part del jovent en les seves hores de lleure. “Amb Mossèn Batlle –comenta Carulla- fèiem visites a llocs de renom de Catalunya. Quan el Monestir de Ripoll no estava com ara, si no bastant en runes, hi vam anar a fer una missa. També a Sant Pere de Roda, el vàrem netejar, diguèrem missa i plantarem una bandera de Catalunya al cimbori. Fèiem campaments a tot arreu.”

Quan Enric Ros va entrar, en la tardor de 1933, a l'Agrupament Mare de Déu de Montserrat, faltava molt poc perquè Batlle fos novament “convidat a marxar” amb els seus escoltes, en aquesta ocasió de la Parròquia de Jesús. Ros, que encara va arribar a temps a conèixer el cau parroquial, explica amb detall com es va convertir en un dels nanos del

Mossèn. “Vaig anar a una festa dels Minyons de Muntanya que es va fer al Parc Güell. Em va agradar. Van parar unes tendes, van fer uns jocs... Allò em va entusiasmar. Hi vaig anar perquè el meu germà estava en una colla. Sempre discutíem això, ‘sembleu uns militars i’, li deia. Però aquella tarda que vaig anar al Parc Güell i vaig veure Mossèn Batlle, i les seccions, i les tendes, i els atuells que portaven... Allò em va atraure. I, tornant del Parc Güell, Mossèn Batlle se’m va atansar i em va dir: ‘Què, t’ha agradat això?’ Jo li vaig dir que sí. Em va agafar per l’orella i em va dir: ‘El dijous que ve vine al local que en Josep Sans t’ajudarà a fer nusos’. I vaig anar allà, a Jesús.”

3.3.7. Els Fets d’Octubre del 1934 propicien un nou èxode forçat

Només un any després de l’entrada de Ros i quatre del refugi del grup a Jesús, un dels fets polítics més cabdals de la història contemporània de Catalunya, va posar Batlle una altra vegada en dificultats, obligant-lo finalment a deixar la seva entrançable parròquia després de vint anys d’exercir-hi un incansable apostolat amb els infants i els joves de Gràcia.

Des de les eleccions legislatives del mes de novembre de 1933, guanyades per una coalició dels radicals republicans d’Alejandro Lerroux i la CEDA (Confederación Española de Derechas Autónomas), els països vivia en el denominat Bienni Negre que va suposar una evident regressió política i social a tot l’estat. L’octubre del 34, mentre els miners d’Astúries s’alçaven en una de les revoltes populars més dures de l’Espanya contemporània, reprimida també amb extrema duresa per forces de l’exèrcit del Marroc sota el comandament dels generals Yagüe i López de Ochoa, el President Lluís Companys va proclamar el dia 6 l’Estat Català dins la República Espanyola. Només feia dos dies que la C.E.D.A. –que

¹¹² *Mossèn Antoni Batlle. Miscel·lània d’homenatge*, p. 174

representava els sectors més reaccionaris de la dreta del país – havia entrat al govern republicà i aquell fet pressagiava negres tempestes sobre l'autonomia de Catalunya emparada en l'Estatut de Núria de 1932.

En el moment d'esclatar l'aixecament del govern català, Batista i Roca va moure fitxa i posà a disposició de la Generalitat els escamots de Palestra i nombrosos efectius dels Minyons de Muntanya. Tant els uns com els altres sortiren pels carrers a patrullar, armats, fins que la sublevació fou sufocada per la força i Companys obligat a una rendició incondicional. Ell mateix i tot el govern de la Generalitat serien fets presoners i traslladats, posteriorment, al Penal del Puerto de Santa Maria, d'on només en sortiren el mes de febrer de 1936 quan el Front Popular guanyà unes noves eleccions legislatives. L'Estatut de Catalunya fou suspès parcialment i tampoc recobriria la seva total vigència fins a la victòria de l'esmentat Front Popular.

La participació dels Minyons de Muntanya i, en concret, dels enquadrats en els agrupaments confessionals, va originar una polèmica entre Mossèn Batlle i Batista i Roca. Ja abans del 6 d'octubre, fos per intuïció del Mossèn o perquè li hagués arribat algun tipus d'imput evident sobre les intencions del qui aleshores era Cap General de l'Escoltisme Català, o be per la preocupació que li feren arribar a Batlle algunes famílies, en qualsevol cas, en una carta que hom situa al desembre de 1933, el Mossèn reclamava a Batista l'estricta no-politització de l'escoltisme confessional. Batlle s'hi adreçava en la seva qualitat de Consiliari Eclesiàstic de l'Agrupament Escolta de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat de Barcelona. Pel seu interès, sobretot per la repercussió que els fets del 6 d'octubre tingueren sobre Batlle

directament, però també perquè s'explicita amb molta claredat quin era l'estatus que es volia pels nuclis confessionals dins l'organització escolta general, reproduïm la carta en la seva integritat. Antoni Batlle li feia avinent a Batista i Roca:

“ 1. Dins la disciplina estatutària de l'Escoltisme que el nostre Agrupament ha acceptat tal com és usual en les organitzacions catòliques d'arreu del món tenim una personalitat característica que l'esperit i en l'actuació no pot mai deixar-se de la subordinació jeràrquica de l'Església per l'autoritat de la qual, les agrupacions catòliques poden acomplir una major intensificació de l'escoltisme mitjansant la direcció educadora dels Consiliaris eclesiàstics i les pràctiques culturals.

“2. Aquesta significació particular dels agrupaments catòlics de l'Escoltisme comporta, d'una banda, una plena confiança de les famílies que facilita el recrutament de l'escoltisme, però de l'altra, obliga llurs dirigents a respondre-hi severament en el doble concepte de l'Escoltisme i del Catolicisme.

“3. En el desplegament normal de l'Escoltisme Català, fins al moment present, cap col·lisió de deures no s'ha presentat en el nostre Agrupament ni cap conflicte que pogués atenyer la nostra significació catòlica. I de seguir-se en avant el mateix captaniment, no tenim ombra de dubte que serà sempre igual.

“4. Havent però sorgit indicacions pertocant que l'Escoltisme Català en la seva secció de Guies, pugui pendre part en actuacions militants sobre fets públics candents, s'han produït ja

en famílies d'adherents nostres, temences i desconfiances, que a aquesta secció de la Lliga Espiritual plantegen un greu problema practic, i que ho podria ser de caracbeer eclesiastic, si les noves espargides o fets reals posteriors hi donessin veritable estat.

“5. Tenint en compte

que les famílies dels nostres associats ens han confiat llurs fills per la doble missió d'educació cristians i escoltista aliena a actuacions militants d'altre ordre.

que entre els nostres Guies no s'escauen minyons de major edat que per llur compte i responsabilitat propies poguessin respondre a tals actuacions sense comprometre la responsabilitat paterna i la nostra que en aquest cas va lligada a la responsabilitat dels fets que la subordinació jerarquica de nostre Agrupament a l'Esgle sia no consent participacions en moviments de tal caràcter.

“ M'he vist en el cas de resoldre com a Consiliari generaal Eclesiastic de l'Agrupament Escolta de la LL. E. de la M. de D. de M. La total abstenció de nostres Guies a tota actuació que no correspongui a la normal seguida fins ara en el nostre moviment escoltista.

“Aquesta resolució ha estat comunicada i presa en coapte per la Junta i Consiliari de LL.E. Junta de Patronat de Minyons i Cap de Guies del nostre Agrupament.”

Aquesta carta de Batlle a Batista, al marge de les connotacions expressades abans, posa també de manifest la que era gran obsessió del Mossèn: l'altíssim sentit de la responsabilitat

que tenia pel que fa als seus minyons i a la confiança que els pares depositaven en ell perquè els eduqués adequadament en les hores de lleure. Per res del món hauria defraudat aquesta confiança, ni en el terreny de la custòdia pràctica dels nanos, ni en la necessitat de preservar-los d'influències ideològiques externes. En el primer d'aquests aspectes, hi ha coincidència en asenyalar que, com veurem més endavant, és el factor que més va pesar en el Mossèn a l'hora de tornar a Barcelona amb el grup de minyons des del campament de la Vall Ferrera l'agost de 1936, malgrat l'evident perill personal que corria en la ciutat revolucionària de les setmanes immediatament posteriors a l'aixecament del 18 de juliol.

I en relació a preservar els minyons d'influències alienes, Jaume Font expressa actualment una opinió ben clara: “Quan ja en el Franquisme formàvem part del Consell clandestí de l'Escoltisme Català, se'm va encarregar a mi que portés les relacions amb Mossèn Batlle i, per aquest motiu, tenia llargues converses i discussions amb ell i, en alguna ocasió sentint-se acorralat, m'havia arribat a reconèixer: ‘Mira, Jaume, aquí el que passa és que tinc uns grups que els pares em deixen els seus nois perquè saben que jo mai em ficaré en política ni en l'educació sexual dels nois grans’”.

Però tornem al 6 d'octubre de 1934. Què van fer aquell dia els minyons del Mare de Déu de Montserrat ? I en concret els grans als quals, d'altra banda, la carta a Batista i Roca, reconeix el seu dret a decidir responsablement per si mateixos. Ramon Carulla, que en aquells moments ja tenia 21 anys, recorda que per aquelles dates, “En Batista i Roca ens va convocar als més grans de l'Agrupament a un local de Palestra, dient-nos que es preparaven jornades molt tenses a Catalunya i que els intransigents ens ho podien tirar tot per terra”. Ja

el dia 6 –continua el seu relat Carulla-, “vam quedar convocats de bon matí per un aixecament militar. Hi vaig anar, juntament amb algun altre company del grup de Mossèn Batlle, ens van donar una *winchester* amb dos canons i ens van dir que no passèssim més enllà de Casanova, patrullant per la Gran Via i si passava alguna cosa que telefonèssim. El soroll va ser molt avall, al Cadci, a les Drassanes, a la Generalitat. Però en aquells barris, la tranquil.litat era absoluta, només sentíem canonades. Cap a la matinada, ja tot quiet, vam anar a deixar les armes i vam tornar a casa com si res no hagués passat. El dia següent ens vam enterar que la *debacle* havia estat absoluta.” I, amb un cert to d’ironia, el minyó de Mossèn Batlle conclou la seva explicació dient que “no vam poguer salvar la Pàtria !”.

Pel que fa a aquesta mateixa qüestió del tipus d’efectius populars que sortiren el 6 d’octubre, Teodor Garriga, locutor de Ràdio Associació de Catalunya, alumne del Patronat Domènech i que fou escolanet de Mossèn Batlle a Jesús, encara que no minyó de muntanya, relata una anècdota que posa en boca de Carles Sala, cap de premsa de l’esmentada emissora i membre de Palestra: “El 6 d’octubre, en Batista i Roca, emportat per aquell nacionalisme a ultrança, va veure que havia de fer alguna cosa i va reunir una colla de nois de Palestra al Mercat de Santa Caterina i els hi va dir: ‘Nois, hem de defensar Catalunya, l’Estat Català, en Companys, hem d’anar a combatre. Algú de vosaltres ha manejat mai una arma de foc?’”. Avui, Teodor Garriga subratlla l’anècdota de fa prop de setanta anys, amb un sarcàstic “ Vol dir que eren uns somniatruites!”.

La sortida d’aquells guies de l’agrupament de Jesús pels carrers de Barcelona el dia dels fets, encara que fos sense disparar ni un sol tret, així com l’intent d’utilització política dels nois

per part de Batista i Roca van provocar un gran enuig entre les famílies dels xicots i, també, al propi Mossèn Batlle que li va manifestar el seu profund disgust a Batista, al temps que es disculpava pel que havia succeït davant els pares dels guies, a través d'una carta que sembla ser que no es conserva enlloc.

Els esdeveniments del 6 d'octubre i el seu rotund fracàs varen provocar moltes conseqüències negatives, entre elles la prohibició o l'extrema vigilància i control de les activitats d'aquelles organitzacions que hi havien pogut tenir alguna cosa a veure. L'Escoltisme català en general va poder seguir actuant, a excepció dels agrupaments que depenien de Palestra. Però Mossèn Batlle, malgrat el contingut de la carta transcrita anteriorment i que –tal i com explica Mossèn Antoni Torner—“li havia manifestat a Batista i Roca que amb accions com la projectada pel 6 d'octubre no anirien bé”, va rebre les conseqüències directes del seguiment que, en les setmanes posteriors, varen fer les autoritats governatives de l'activitat dels nuclis escoltes.

El desembre de 1933 havia¹¹⁵ mort el rector de Jesús Marcel·lí Garriga, i la complaença del nou rector, Mossèn Joan Ros envers aquelles “coses rares” de *Batlle* de les quals parla *Jordi Galí*, podriem dir, com a mínim, que es matisaren molt.

Només havien passat 24 dies dels fets del 6 d'octubre, quan el dia 30 un fred “Saluda” del rector de Santa Maria de Jesús de Gràcia notificava a Batlle que el Bisbe de Barcelona, el Doctor Bisbe Irurita, havia decidit rellevar-lo com a organista i mestre de capella de la

parròquia, nomenant com a substitut el reverend Antoni Massana. La freda notificació de l'econom de Jesús, malgrat iniciar-se amb un "Afectuosament", li deia també: "S'ha rebut oficiosament una notificació de què l'Autoritat governativa farà dintre pocs dies un registre en el local on actuan els Minyons de Muntanya i si n'ol troba desatlojat, el clausurerà. El Superior Eclesiàstic ordena que per tota aquesta setmana es desocupi per tal de defugir per tal de defugir tot compromís per a l'Església". Mossèn Batlle contestava l'endemà mateix al rector, el reverend Joan Ros, en un to que distava molt de ser cordial, tot i que acabava amb el formal "Rebi el testimoni respectuós del seu affm. capellà".

Vegem-ne alguns fragments: "...Fa catorze anys que tinc aquest càrrec, i abans i durant el temps de Vostè no he deixat mai de complir les meves obligacions i de sostenir bé l'Escolania, i el cant del poble, seguint les disposicions de l'església sobre el cant sagrat; i sostenint-les per esperit d'apostolat i no pel valor de les trenta pessetes mensuals amb què se'm retribuïa". Després d'aquests mots, Batlle seguia amb una bona dosi d'ironia agraint a l'econom "la cessantia que em relleva dels sacrificis que, per l'esplendor del culte parroquial i l'educació litúrgica del poble, havia realitzat durant tants anys i que de tota la parròquia són ben coneguts". Pel que fa a la notificació de desocupar el local on hi havia els minyons de muntanya i la notificació oficiosa que provocava aquesta ordre, Batlle deia en la seva carta: "Sense posar cap comentari a aquest text curiós i suggestiu, sols he de dir-li que, en el local de l'escolania –utilitzat també per altres associacions parroquials – no hi havia altra cosa sinó unes tendes i material d'excursions i joc i cultura, l'us del qual era un premi per als escolans, tot aprofitant aquesta mena d'esplais per afavorir l'educació física i moral dels escolans i exescolans, que així eren treballats en llur perseverància cristiana". Batlle, després

¹¹³ Tant aquest "Saluda" com la resposta al mateix per part de Mossèn Batlle es conserven a l'Arxiu

de manifestar al rector que no es preocupés pel desallotjament del local, ja que pensava, òbviament, emportar-se tot allò que només a ell li pertanyia, acabava la seva misiva passant comptes pels deutes que la parròquia havia contret amb ell durant aquells catorze anys de col.laboració: “Li acompanyo la nota dels honoraris que manca liquidar-me, i que pugen a pessetes cent vuitanta cinc, de les quals li serà lliurat per mi el corresponent rebut”.

Desaparegut, doncs, Mossèn Garriga, el seu principal amfitrió a Jesús, tot sembla indicar que els fets del 6 d'octubre i aquella “oficiosa” notificació de registre governatiu del local dels Minyons, serviren d'excusa perfecta per allunyar Batlle i els seus nois d'una parròquia, els nous responsables de la qual —com havia passat quatre anys abans al Centre Moral— ja no combregaven gaire amb els mètodes del Mossèn ni amb la manera que ell tenia d'entendre els joves. S'acabava una etapa que no havia estat mancada de tensions. El record del pas de Batlle per Gràcia i per l'escoltisme segueix molt present, però, en el cor de tants joves que, sota el seu mestratge, aprengueren a ser millors persones. I potser com si el seu esperit es mantingués d'alguna manera ferm entre les parets d'aquella parròquia, el 1960, 5 anys després de mort el Mossèn, un grup de joves formarien el Santa Maria de Gràcia. Tot i no haver-hi relació entre el grup de Batlle i aquest, els membres del Santa Maria reivindiquen, encara avui, l'herència del mossèn.

3.4. El Guiatge

Fins ara hem pogut veure com les idees de Baden-Powell, des dels seus inicis a Catalunya l'any 1911, haven anat estenent-se a la societat catalana, tant des de dins l'escoltisme com des de fora d'ell. Cada vegada es veia més necessari l'enquadrament de la joventut en grans moviments educatius, i diversos moviments -ja n'hem vist unes quantes experiències, com els Exploradores, els Jovestels, els Pomells de Joventut, la FEJOC...- competien en aquest sentit. Dèiem la joventut? Volíem dir els joves, en masculí. Mentrestant, les joves gaudien d'activitats molt més *femenines*, ja que no era propi d'elles correr pels prats "com cavallots". Des de l'escoltisme s'havia fet algun experiment, com el de les Girl Scouts, el 1913, però no funcionà. No fou fins el 1930 quan es fundaria al Grup Excursionista Joventut Catalana una secció de noies guies, la primera de totes. A Gràcia caldria esperar encara dos anys més. I si vila havia estat pionera en la gènesi de l'escoltisme catòlic, també ho seria en el naixement del guiatge igualment de signe catòlic. I és que Mossèn Batlle seguia corrent pel barri.

Retrocedim, però, fins el 1925. Moltes de les noies alumnes i ex-alumnes de l'escola de les monges carmelites del carrer Montseny, es varen apuntar a una recent creada Pia Unió de Devotes de la Infantesa Espiritual de Santa Teresina, que havia fundat una monja avançada al seu temps, la germana Maria Teresa Moliné, conjuntament amb el Pare Joaquim Serra, del veí Oratori de Sant Felip Neri, al carrer del Sol. No sense dificultats ni incomprensions en el si de la seva mateixa comunitat, la germana Moliné treballava per a donar una educació integral a la noia que, sense oblidar en cap cas la visió cristiana de la vida, la forjés sobretot com una ciutadana preparada per als reptes de la vida quotidiana. I, en aquesta concepció va trobar ben aviat la total complicitat de Mossèn Batlle que, en aquells temps, dirigia ja l'Escolania de Jes'us, alhora que es cuidava del jovent del Centre Moral. Batlle va demanar a

les monges del carrer Montseny que l'autoritzessin a dir una missa tots els diumenges a la capella de l'escola i a portar-hi els seus nois¹¹⁴. Les monges acceptaren i, és així, com aquell jove sacerdot d'evidents dots de connexió amb la joventut i que utilitzava mètodes allunyants de l'ortodòxia oficial de l'església de l'època, va entrar en contacte amb la comunitat i l'escola del carrer Montseny. Josefina Sanclement, una alumna del Col·legi, explicava, anys després, en el decurs d'un homenatge a Batlle celebrat a la pròpia seu educativa, com va aterrar-hi el Mossèn. L'homenatge fou el 12 de maig de 1957, i Sanclement va dir, entre d'altres coses: "¿Com tinguérem la sort que Mossèn Batlle fos el nostre mestre, en Religió primerament, i més tard fos l'ànima de tot el que fés referència a la nostra formació intel·lectual i moral? "El temps ha corregut molt, i hem de retrocedir uns quants anys. era a la primavera de l'any 1925. Podríem dir que la Divina Providència ens el posà al nostrecamí. Un bon dia, un simpàtic i dinàmic sacerdot vingué acompanyat d'un grup de joves, als quals dirigí quatre oraules tot comentant el sant Evangeli. La paraula de Déu, exposada amb amb total senzillesa, fou el començ de tota l'obra que el Mossèn realitzà a casa nostra."

Batlle, doncs, va començar les celebracions litúrgiques dominicals amb participació dels seus nois, a la capella de les monges. Habitualment, es tractava de misses dialogades, en les quals els nois i les noies intervenien en lectures litúrgiques en català, al costat dels textos originaris en llatí. Eren les mateixes misses que també es desenvolupaven en el propi Centre Moral, des de la fundació de la secció de Joventut l'any 1924, o les que Mossèn Manuel Trens organitzava a la Mútua Escolar Blanquerna, des dels inicis d'aquella institució

¹¹⁴ En un altre lloc ja s'ha comentat les relacions que aplegaven a Batlle amb alguns dels integrants de l'Oratori, entre ells el propi Serra. No és estrany, doncs, que el Mossèn anés a trucar la porta d'aquella escola, arran de la relació que existia entre l'Oratori i aquest centre escolar.

educativa., o unes altres que es duïen a terme en tandes d'Exercicis Espirituals per a noies l'any 1927 a la parròquia de Jesús.

A petició de la germana Moliné, Batlle es va incorporar com a consiliari de la Pia Unió, alhora que començava a donar classes, de religió primer i, també de cant, després. Aviat va poder comprovar que el mètode formatiu que Moliné intentava transmetre a aquelles noies no restava pas gaire allunyat a nivell filosòfic de la metodologia escolta que ell començava a descobrir per aquells anys. Així mateix pugué participar, gràcies a la confiança que li manifestà la directora de l'escola (Moliné), en el procés de "gir copernicà" que experimentaria el mètode pedagògic de l'escola. "La intervenció directa del Mossèn -explica Sanclement- en el desenvolupament de la funció docent al nostre Col·legi coincidi amb les ànsies de millorament en l'ensenyança que ens venien del centre d'Europa, amb mètodes i sistemes nous. Froebel, Cousinet, Montessori, etc. eren a l'ordre del dia. Els dons de Froebel i el sistema Montessori s'implantaren a la nostra Escola, la qual féu un canvi tan radical que obtingué un gran relleu.

" Les qualitats bàsiques de l'ensenyament tan recomenades en la pedagogia moderna, com són l'activitat i la intuïció, es practicaven a la nostra Escola, llavors, amb la més gran simplicitat, en totes les matèries. Recordeu totes, si no, les "excursions instructives" per tal d'assimilar millor els coneixements apresos a les nostres aules, ja que mitjançant l'acoblament de memòries juntes, com l'expositiva, que es complementa amb l'auditiva, visual i tàctil, acompanyades d'una sana alegria, feien que els temes tractats quedessin ben gravats en la nostra ment".

D'excursions "instructives" en feien a indrets com el poblat iber d'Olerdola o a Tarragona i Santes Creus, per estudiar-hi l'art romànic i el gòtic, o a Puig-Castellar, per efectuar-hi

excavacions, o a les rodalies del Castell d'Aramprunyà amb la finalitat d'estudiar -hi la seva arqueologia. També desenvolupaven visites culturals dins la mateixa Barcelona. Catedral, Ajuntament, Diputació, Barri Gòtic, a diversos museus i biblioteques, etc. De la mateixa intervenció de Josefina Sancliment, n'extreiem aquest paràgraf, ben significatiu per cert, de l'obertura de mires intel·lectual de Mossèn Batlle. "Recordo, com si fos ara, que quan se celebrà a Barcelona, l'Exposició Internacional de l'any 1929, totes les qui estudiàvem teníem molta curiositat de conèixer l'art cubista, del qual en aquell temps es parlava molt. I quina no fou la nostra decepció quan ens el mostraren, car nosaltres ja estàvem cansades de veure'l en revistes alemanyes que el Mossèn enviava a buscar per mitjà d'algun amic o conegut seu."

No hi ha dubte que l'escola del carrer Montseny i la Pia Unió constituïen un evident caldo de cultiu perquè l'any 1932, Batlle proposés a Maria Teresa Moliné la creació d'un grup de guies que prendria el nom de Congesta, el primer agrupament catòlic de noies de Catalunya. Abans el guiatge només havia estat representat al nostre país per quatre grups, de molt curta durada, endegats l'any 1913, sota l'epígraf de "girls scouts" (branca femenina dels Exploradores de España), i sobretot, per la creació d'un nucli de guies, l'any 1930, en el si de l'entitat excursionista Joventut Catalana que, més tard, seria batejat amb el nom del poeta Joan Maragall. El mateix any 1932, Narcís Masó va parlar ja d'escoltisme femení en un curs per a mestres de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, i en el mes d'agost quatre noies de la Secció Canigó de Palestra (segon agrupament femení creat a Catalunya), varen acampar per primera vegada. També el V Campament de les Germanors de Guies Excursionistes i de Minyons de Muntanya, celebrat aquell any, s'hi va permetre la participació d'un grup de noies per primera vegada. Paral·lelament, altres entitats excursionistes anaren creant els seus nuclis de noies guies. Dos anys més tard, el 1934,

quedava constituïda la Germanor de Noies Guies, neixia la denominació de guiatge, i es redactava la llei guia, un dels articles més curiosos de la qual és el vuitè, que considera que davant les dificultat, les noies guies han de cantar, en lloc de xiular com fan els minyons de muntanya.

Mossèn Batlle i la Germana Maria Teresa, doncs, varen fundar el Congesta, -- que, de primer moment, es mantingué al marge de la Germanor--, recordant aquella massa de neu que es conserva en una clotada de les altes muntanyes.

Carme Àngel, una de les "congestes" històriques, és avui una àvia entranyable que viu a la vora del pont de Vallcarca i que pertany a la família propietària, molts anys enrera, de l'edifici de la popular Torre del Pardal, a la cantonada del Torrent de l'Olla amb el carrer Montseny, ben aprop del col·legi de les Carmelites. Gairebé setanta anys després de la fundació del Congesta, explic que, "Escollírem per l'agrupament aquest nom perquè la blancor de les congestes, situades en les altes muntanyes i la seva resistència als diversos temporals, ens va agradar com a símbol...".

Àngel recorda, també, que varen començar amb tres colles de sis noies cadascuna, anomenades respectivament amb tres noms d'ocells "Falzies", "Cardines" i "Puputs". Més endavant es va formar, també, un aplec de daines, les Eulalietes, utilitzant la similitud amb les "jeanettes" pròpies de les "Guides de France" i que es posaren sota el patronatge de Santa Eulàlia. I, precisament el 12 de febrer de l'any 1933, diada de la co-patrona de Barcelona, el Congesta va fer les primeres promeses a Sant Jeroni de la Murtra.

Els primers moments, però, no van ser gens fàcils per aquelles noies guies. "Al principi -- recorden Carme Àngel i qui també fou integrant del Congesta, Conxita Gimó-- quan passàvem amb les motxiles la gent ens mirava com si fóssim bèsties rares. Aquella època les

noies no sortien soles. Sortien amb els pares. Sempre venia amb nosaltres la germana Maria Teresa, i dient això, els pares ja ens donaven el permís”.

Les exigències d'aquell escoltisme a les beceroles també comportaven unes importants despeses per a les famílies. “Ens vam fer nosaltres mateixes les tendes, perquè totes veníem de famílies menestrals, i massa diners no en podíem demanar. Les robes dels uniformes anàvem a buscar-les a una fàbrica de Sabadell, on hi havia algú conegut. Algunes membres del Maragall i del Canigó també venien amb nosaltres, perquè la relació era molt bona entre nosaltres.”

L'activitat del nou Agrupament fou veritablement febril fins arribar a la Guerra Civil, "a més de les reunions, hi havia una sortida o campament cada mes, que eren sempre preparats per les caps, d'aquesta manera teníem ocasió d'anar coneixent millor la nostra terra. visites culturals, coneixement de la pròpia ciutat, assaigs setmanals de cants, diferents esplais com teatre, jocs, afició a la fotografia, al dibuix, etc... Totes les noies trobàvem, dins les activitats de l'agrupament, allò que més ens atreïa.”

En esclatar la Guerra Civil, el 18 de juliol de 1936, al Congesta hi havia 30 noies guies i 35 eulalietes. El col·legi fou incautat juntament amb tot el material de l'Agrupament, i es va perdre l'arxiu escrit i fotogràfic que les “congestes” havien anat confeccionant. Com tantes altres entitats, associacions i col·lectius, el Congesta veié paralitzades les seves activitats habituals. Com veurem, a continuació, les noies de l'Agrupament no restaren inactives en el decurs de la Guerra i, passada la contesa, el Congesta no es reconstituïria fins l'any 1948. La germana Ma. Teresa Moliné ja no ho va poder veure, ja que morí el 1942. Per sort tampoc va veure ni viure les posteriors reticències amb les quals la comunitat carmelitana de Gràcia veuria l'Agrupament...

Esmentar aquí els records personals de Ramon Carulla i lligar ja amb el 18 de juliol de 1936, el campament de la Vall Ferrera, el dietari d'Enric Ros, el retorn de Batlle, la seva detenció i alliberament, l'emparament dels escoltes per part de la Generalitat i el procés d'unificació.

TERCERA PART (1936-1939)

1. Les vicissituds que passa l'escoltisme català en aquells moments de penúria

El 19 de juliol de 1936, la majoria dels escoltes de Barcelona iniciaven els seus campaments. Pocs dies abans, sense anar més lluny, els escoltes de Mossèn Batlle havien marxat cap a la Vall Ferrera, indiferents davant la situació política, per clavar una creu i dir la primera missa al capdamunt de la Pica d'estats.

En aquell moment, esclatat el conflicte, els Boy Scouts de Catalunya, ajudats per la seva nova imatge de catalanitat i de laïcitat tingueren les coses més fàcils per fer servei: "Durant els tres primers dies de la guerra els grans dels Boy Scouts de Catalunya continuaren prestant serveis auxiliars, traslladant ferits, acompanyant persones temoroses que no tenien més remei que desplaçar-se, recollint els cables dels tramvies, arrançant l'empedrat per tal de permetre que poguessin tornar a passar els vehicles i comunicant la localització dels cadàvers.

"Els boy scouts de Catalunya eren pocs però es van fer veure en aquell moment de caos. També els Minyons de Muntanya improvisaren al principi un hospital de sang al carrer Consell de Cent, cantonada Bailèn, però la seva actuació passà més desapercibuda perquè es movien amb menys seguretat, donada la imatge de confessionalitat religiosa que se'ls atribuïa indiscriminadament"¹¹⁵

En aquells moments, el propi Companys declarà els BSC com a institució d'utilitat pública. Finalment, el 14 de febrer del 37 s'unificaren les dues entitats escoltes per evitar controls

¹¹⁵ BALCELLS i SAMPER (1993), p. 121.

polítics. Homogeneïtzaren els mètodes de les dues entitats en un de sol, però el que no s'unificà fou l'entitat, que passava a denominar-se Minyons de Muntanya-BOY SCOUTS DE CATALUNYA (les majúscules marcaven la posició hegemònica que tenia en aquell moment la segona institució). Una de les esperances de la recent creada institució era el reconeixement oficial del Bureau Internacional de l'escoltisme, que mai no arribaria. El guiatge, mentrestant, romangué dividit: les noies del Congesta en una no del tot acompanyada d'integració amb la GNG, i aquesta, independent de les tesis de les Girl Scouts de Catalunya, la secció femenina dels BSC.

Els escoltes, ja sota la institució unificada, assumiren quatre tasques: "el de recollida i tramesa de llibres al front i als hospitals, servei que després de maig de 1937 passà a ser assumit pel Departament de Cultura i el servei de bibliotecàries; la recollida i tramesa de paquets al front; el servei com a auxiliars sanitaris, i la recepció de refugiats"¹¹⁶ Diversos dirigents escoltes ocuparen càrrecs de responsabilitat civil, i alguns, com Raimon Galí o altres, també en el camp militar. Però acabada la Guerra, el moviment quedaria proscrit, i els seus membres haurien de fugir a l'exili exterior o recloure's a l'interior.

2. Gràcia en els alboros de la Guerra Civil

Aquells mesos previs a l'esclat de la guerra civil, Gràcia vivia aparentment desprevinguda de cara a la tragèdia que s'acostava, probablement inevitable. L'històric dirigent obrer gracienc, membre del BOC i del POUM, Ramon Fernández Jurado era aleshores un jove actiu de la Cooperativa de Teixidors a Mà¹¹⁷ i, a les seves memòries¹¹⁸, per exemple, recorda que "...el

¹¹⁶ BALCELLS I SAMPER (1993), p.133

¹¹⁷ Aquesta cooperativa obrera de consum, avui seu del Teatreneu, es va fundar a Gràcia l'any 1876.

diumenge abans del 19 de juliol, el dia 12, vam anar tota una gran colla de nois de la Joventut [es refereix a la de la Cooperativa] a jugar un partit al camp del Poble Sec. Érem nois i noies plens de xiroia i vitalitat...”¹¹⁹ Dèiem que es tractava d’una manca de prevenció només aparent i, si continuem la lectura de les esmentades memòries, ho podrem corroborar amb facilitat. Fernández Jurado explica més endavant que “...A la nit del 17 de juliol, divendres, com totes les nits d’aquella setmana, jo despatxava a la botiga dels Teixidors. Em vingueren a veure en Castells i en Cerdán i m’informaren que hi havia la certesa d’un aixecament militar i que ells anaven a concentrar-se al local del P.O.U.M. a la Rambla. No m’ho vaig pensar ni un moment. Eren els companys de tota la vida (una vida de sis anys) i era amb ells amb qui havia d’estar...”¹²⁰ Del repàs, però, dels darrers butlletins abans de la contesa d’algunes de les entitats més emblemàtiques de Gràcia, se’n desprèn un cert aire de normalitat. Així, la mateixa “Llançadora”¹²¹, òrgan oficial de Teixidors a Mà, publicava en aquells mesos previs al juliol de 1936, un número extraordinari, amb quaranta-vuit pàgines, dedicat a reflectir unes importants obres que s’havien dut a terme a la seu de l’entitat. El poïtic i escriptor Manuel Serra i Moret s’adheria a la felicitat dels cooperativistes per la millora de l’estatge. Curiosament Serra i Moret hi escrivia un article dedicat als herois anònims, dels quals tants n’hi haurien en els propers tres anys: “...Tots els grans ideals tenen els seus herois que el poble honora i recorda; però, més que aquells, valen els anònims, els callats, els leals, els que saben complir sense glòria ni recompensa, els que saben sumar, perquè la suma i el conjunt facin la pesada...”. Serra i Moret es refereia amb aquelles paraules als qui havien ajudat a fer possible la remodelació de la Cooperativa, però, en

¹¹⁸FERNÁNDEZ JURADO, R. (1987) "Memòries d'un militant obrer (1930-1942), d'Editorial "Hacer", pàgina 139.

¹¹⁹FERNÁNDEZ JURADO, R.op.cit, p.139

qualsevol cas, les seves paraules se'ns mostren avui com a veritablement premonitòries. Tampoc de la lectura del darrer número de pre-guerra de la *Revista de l'Orfeó Gracienc*, el del maig de 1936¹²², se'n pot deduir cap indicati de preocupació. Hi apareix la reproducció d'un article extret del setmanari *La Rambla*, sobre "Wagner i Catalunya", un escrit a favor de la creació d'una editorial catalana de Música i l'anunci d'alguns concursos musicals per a aquella temporada. Pel que fa a les publicacions de les entitats catòliques, *Fe i Amor*¹²³, del Cercle Catòlic, dedicava el número de juliol del 36, entre d'altres, a temes com la recent celebració a Barcelona del Congrés Catòlic d'Educació i a la mort de l'escriptor i periodista anglès G.K. Cherteston, batejat ja de gran en la fe catòlica. Però, segurament, el que resulta més curiós per a la nostra història és comprovar una notícia destacada que apareixia al número 284, de juny i juliol de 1936, de *Nostra Acció*¹²⁴, la revista dels Lluïsos, i que afecta a un dels més importants col·laboradors de Mossèn Batlle. Aquell darrer número d'abans de la guerra informava amb entusiasme d'un, "Faust esdeveniment!!!: El dia 6 de juny, tèmposes de la Santíssima Trinitat, el nostre benvolgut company i amic, el Reverend Mossèn Antoni Torner i Claramunt rebrà, de mans del senyor bisbe, el sagrat ordre del presbiterat".

Però l'aixecament militar del 18 de juliol i el posterior període revolucionari esdevingut a les capitals que –com Barcelona– quedaren a mans de la República, precisament a qui afectaren molt fou a l'entramat catòlic de Gràcia. Cremaren pels quatre costats les parròquies dels Josepets, de Jesús, de Sant Joan, el convent de les Monges de la Divina Providència als carrers Verdi, Biada i Topazi i l'església del Cor de Maria, entre d'altres. Cinc pares de l'Oratori de Sant Felip Neri foren assassinats, i el dia 20 de juliol contingents de la FAI

¹²⁰ FERNANDEZ JURADO, op.cit, p. 142.

¹²¹ "La Llançadora" es va publicar entre 1934 i 1938.

¹²² La "Revista" de l'Orfeó Gracienc es va publicar a partir del 1917 i va deixar d'existir el 1982.

ocuparen aquest edifici, malmetent els altars i les imatges i convertint la residència en caserna militar. El Centre Moral fou incautat pel PSU i pel POUM i deu o dotze socis de l'entitat foren afusellats en aquelles primeres setmanes. Les *Juventudes Libertarias* ocuparen el Cercle Catòlic i un dels seus socis assassinats ho fou per haver-li trobat a casa seva un carnet que l'acreditava com a soci de l'entitat. Als Lluïsos s'hi instal·laren els homes d'Estat Català. Segons explica l'actual tresorer de la casa, Lliberat Hosta, "una hàbil estratègia de dos socis de l'entitat havia impedit que el juliol del 1936 els Lluïsos fossin incautats per grups de milicians. Aquells socis van posar un llit al mig de la sala d'actes, es vestiren amb bates blanques i simularen un banc de sang". L'Orfeó Gracienc, en canvi, per la seva condició de no confessionalitat, va quedar durant la guerra a les ordres del Comissariat de Propaganda de la Generalitat i va desenvolupar diverses actuacions a favor dels combatents.

3. Les vivències dels escoltes graciencs:

3.1. Els escoltes de Mossèn Batlle, a la Vall Ferrera

Tampoc els escoltes de Mossèn Batlle varen modificar aquelles setmanes de pre-guerra els seus costums habituals. Era l'estiu i tocava anarse'n de campaments. Com hem vist abans, ja no tenien el local a Gràcia, encara que molts hi vivien. Foragitats de la Parròquia de Jesús, havien estat a un local de la Rambla del Prat, també un temps molt curt a la Parròquia dels Josepets, fin-i-tot es reuniren algunes setmanes a l'exterior de l'avui desapareguda plaça de la Creu i, finalment, havien anat a parar a un espai de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu

¹²³ "Fe i Amor" va editar-se entre 1922 i 1968.

¹²⁴ Es va publicar entre 1915 i 1965.

de Montserrat al carrer Diputació. I així fou com el 16 de juliol començaren una aventura d'anada i tornada Barcelona-Vall Ferrera-Barcelona, de la mà en tot moment de Mossèn Batlle.

El 16 de juliol, doncs, només faltaven un parell de dies per a l'inici de la contesa. Era dijous i Enric Ros s'havia llevat a les cinc del matí. Una hora i quart més tard, arribà a les portes del local del carrer Diputació. Encara eren tancades. Ell era el primer. Poc després, el qui arribà fou el Mossèn, amb preocupació al rostre, perquè l'havien informat que hi havia vaga d'autocars, els autocars que els havien de dur cap al punt de destinació, la Vall Ferrera, on pensaven desenvolupar-hi el campament d'aquell estiu. De fet, però, aquella sortida tenia alguna cosa d'especial: Batlle havia projectat de plantar al cim més alt de Catalunya, la Pica d'Estats, una creu i dir-hi, allà mateix, una primera missa. Enric Ros, que aleshores tenia només 17 anys, deixaria constància pomenoritzada de l'aventura que els esperava al grup, en un diari que, encara avui, aquest escolta de per vida conserva amorosament.

Per fi, la vaga prevista es va desconvocar i, després de molta estona d'esperar, a les 8.23 del matí (*Ros* és precís fins a l'extrem en les anotacions horàries del seu diari) van pujar al vehicle. A partir d'aquí, el primer full del diari de *Ros* comença un detallat recorregut: 8.36 Pedralbes; 8.40 Esplugues; 8.45 Sant Feliu... I així, durant tota una llarga jornada fins situar-se a les 20.30 al poble d'Àreu. "S'ha acabat l'anar amb cotxe. Descarreguem el cotxe de motxilles i altres trastos. Mentrestant, parlem amb la mestressa per dormir. Ens anem repartint tots en diferents habitacions". L'expedició l'integraven un total de 15 persones, inclosos Mossèn Batlle, el cap de l'agrupament, Llorenç Satorras, i un tal Mossèn Ramón, que s'havia afegit a la Pobla de Segur. El diari d'aquell primer dia de *Ros* acabava amb

bona temporada. Mentre Alberni es quedaria ja sempre a viure a França, on va lluitar com a soldat en la Segona Guerra Mundial, els germans Cirera tornarien anys més tard a Catalunya, totalment influenciats per les ensenyances escoltes que havien rebut de França. Però, reprenem el fil de Mossèn Batlle i els seus minyons. El retorn a Barcelona no va ser gens fàcil. Un dia després d'haver baixat a Àreu, començaren a arribar rumors de que la FAI estava ja patrullant la zona, i la intranquil·litat s'estengué totalment en el grup. "Els carabiners diuen que hem de marxar, però al ser a baix amb les motxilles, ens diuen que els que han de marxar són els grans i no nosaltres, o sigui, en Satorres, en Forn i Mossèn Batlle, degut a que el telegrama del Govern deia que dels grans no en responia, però que dels petits sí, i a més va donar ordre a les autoritats d'Àreu de que ens tractessin el millor que poguessin". Satorres i Forn decidiren crear la frontera, mentre Batlle optaria per amagar-se a casa de la majordoma del rector.

El dia següent, un camió requisat, amb la típica inscripció U.H.P. (Unios Hermanos Proletarios) i les sigles UGT-FAI, els portaria al poble de Llavorsí, on, en una fonda, se'ls serví un sopar "esplèndit".

La darrera anotació del diari de Ros data del 11 d'agost de 1936, l'últim dia de la seva relativament llarga estada a Llavorsí, on foren molt ben acollits. Foren dies de tensa espera, en què Mossèn Batlle havia estat esperant el que finalment arribaria: el salconduit per poder tornar a Barcelona. Va ser a través del pare d'Enric Ros, Joaquim, que pogueren tornar finalment a Barcelona. Aquest, amb dos milicians i un xofer com a acompanyants, fou autoritzat pel Comitè de Milícies Antifeixistes del Govern de la Generalitat de Catalunya a anar a buscar a Llavorsí "un professor, anomenat Antoni Batlle, i un grup d'una dotzena

l'acta fundacional d'Esquerra Republicana de Catalunya el mes de març de 1931, en el decurs d'una

aproximada de nois d'uns 14 a 16 anys que s'hi troben i traslladar-lo a Barcelona". El document de salconduit, del qual Enric Ros encara en conserva una còpia, apareix segellat per diferents organitzacions antifeixistes locals, entre d'altres, de les poblacions de Llavorsí, Tremp, i la Pobla de Segur, així com també pel Comitè Central de les Milícies Antifeixistes de Catalunya.

3.2. La detenció de mossèn Batlle i altres escoltes

Mossèn Batlle corria perill evident en aquella Barcelona revolucionària de les primeres setmanes de la guerra, en la qual els capellans eren perseguits sens treva. Curiosament, però, els problemes li arribarien més en concret per la seva condició d'escolta. I, ben aviat, tornaria a entrar en acció Marc Aureli Vila. Explica el veterà dirigent que una de les germanes del Mossèn el va visitar, no recorda perquè, però que ell li va dir que, tinguessin on tinguessin a Batlle, per estrictes raons de seguretat no l'anessin a veure sota cap concepte. Però, el Mossèn patia de l'estómac i una germana, preocupada per la seva salut, va fer orelles sordes al consell de Vila, i li portava coses especials per menjar. La varen seguir i varen d'aquesta manera, localitzar i detenir el sacerdot. Marc-Aureli Vila es desplaçà immediatament a l'Hotel Colom, on el tenien retingut. Els milicians havien trobat fotografies de Mossèn Batlle fent la salutació escolta i varen creure que era la salutació feixista. Vila, en arribar a l'hotel, va demanar una lupa i els digué: "Voleu mirar amb aquesta lupa, com estan les mans a les imatges?". Efectivament els va explicar que es tractava de la salutació escolta internacional i els va fer una mica d'història argumentada del moviment."De manera, que me l'entregueu i no em vingueu amb punyetes" exigí Vila que —seixanta-quatre anys després—

assemblea celebrada els dies 18 i 19, en el local del Foment Republicà al carrer Cros de Sants.

recorda que “de tota manera, jo portava una condecoració a sobre, una pistola *astra* del 9 llarg.” El van deixar anar i pocs dies després,--explica Marc Aureli Vila--,”em van visitar uns guies que, en senyal d’agraïment, em regalaren un cinturó amb la sivella escolta”. També Mossèn Batlle li va donar les gràcies, i el polític d’ERC li manifestà que ell seguia les directrius evangèliques de tornar bé per mal. Davant la confusió del capellà, Vila, amb bon sentit de l’humor, li va recordar que l’havia casat. Poc després, Batlle marxaria a l’exili a Suïssa, d’on no tornaria fins acabat el conflicte.

No va ser aquesta l’única ocasió en què la salutació escolta fou confosa pels milicians dels primers temps de guerra, amb la que utilitzava la simbologia feixista. Efectivament, tal i com s’explica en un altre capítol d’aquest treball, pocs dies després d’iniciar-se el conflicte, Carme Àngel, de l’Agrupament Congesta, el seu germà i la seva germana foren detinguts i traslladats a un control de la Plaça Molina. El “delicte” comès era que els hi havien trobat, entre el material fruit de la incautació del Col·legi de les Carmelites on tenia la seu l’esmentat agrupament, una fotografia on feien la salutació escolta amb la mà alçada, i els milicians cregueren que era un senyal feixista. També en aquest cas, un representant de la Generalitat es mobilitzà per explicar als de la patrulla de control que l’escoltisme era una activitat protegida pel govern català. Els germans Àngel foren alliberats.

3.3. Les diferents activitats que els minyons de Gràcia fan, com a escoltes, durant el conflicte

El començament de la Guerra civil va suposar per a moltes entitats, com hem vist, la pèrdua dels seus locals, que van ser incautats. Segons recorda Jaume Font, aquest va ser el cas de

l'emplaçament de *Renovación Española*¹²⁶, al carrer Sèneca. Allí, segons la versió d'aquest antic escolta, s'hi va establir la secció de Minyons de Muntanya Joan Fivaller, i també un grup de nois de Mossèn Batlle, la colla "ocellada", que "no tenien local i els vam acollir. Durant la guerra, poca cosa van poder fer". A més de ser seu d'activitats escoltes, aquest espai seria emprat pel servei de tramesa de paquets al front, "i va durar fins que els caps ens vam haver d'incorporar al nou exèrcit". Sobre la ubicació exacta del servei de trameses al front, sembla que hi ha una aparent confusió, perquè l'escolta de Mn. Batlle Ramón Carulla assegura que es va incorporar a aquest servei com a cap d'oficina, i que la primera seu central estava a la Plaça de Catalunya i posteriorment va ser instal·lada a la Casa Fuster, al final del Passeig de Gràcia. Potser no hi ha contradicció, sinó que els dos testimonis parlen de dos locals diferents que estaven, això sí, ben a prop l'un de l'altre.

Sigui com sigui, abans d'incorporar-se a aquesta nova activitat, Carulla explica que el local de l'Agrupament Mare de Déu de Montserrat al carrer Diputació fou assaltat i destruït per milicians, i les seves activitats reduïdes a la més mínima expressió. Quan l'any 1937 es produí la unificació de Minyons de Muntanya i Boy Scouts de Catalunya, el **Mare de Déu de Montserrat** no hi pogué ser present, degut a la seva pràctica desaparició o, almenys, a la seva situació de clandestinitat. Revisant la composició del Consell General de la Germanor de Minyons de Muntanya – BOY SCOUTS DE CATALUNYA, s'observa la presència de diferents graciencs, com són Antoni Pujol i Charles, del Joan Fivaller o Raimon Galí i Jaume Font, del Narcís Monturiol.

¹²⁶ Partit conservador fundat a Madrid el mes de març de 1933, entre d'altres, per José Calvo Sotelo, líder de la dreta espanyola, que fou assassinat pocs dies abans de la sublevació militar del general Franco. Aquesta formació aconseguí a Catalunya l'adhesió de l'anomenada *Peña Blanca*, de la qual en formaven part, entre d'altres, el Baró de Viver, Santiago Nadal, Josep Bertran i Güell, etc. *Renovación española* va col·laborar en l'aixecament militar del 18 de juliol.

Però els nois del Mare de Déu de Montserrat sí que varen mantenir-se en actiu durant algun temps, duent a terme determinats serveis. Carulla explica que, “En començar la guerra, la Generalitat ens va agafar a tots els que érem escoltes i ens va portar a Can Gomis, un castell de Santa Perpètua, per tal de disposar d’una força. Quan veïem que la FAI provocava destrosses en algun poble dels voltants, hi anàvem armats en un camió i intentàvem fer-los fora. Es veu que la FAI va planejar alguna cosa i un dia que la majoria estàvem de ronda, es van reunir un grup de “faieros” dels entorns i van posar setge al castell on només hi havia quedat una colla. Els van comminar a sortir, amenaçant-los que, sinó ho feien, els pelaven, i aquells es van rendir i els hi van prendre tot el material. Després ens van portar a Caldes de Montbui i ens van tancar als locals del Centre Catòlic de la localitat, amb el nostre cap barallant-se amb ells, ens titllaven de feixistes i, finalment, els nostres dos responsables varen decidir tornar a Barcelona i anar a veure al Conseller Espanya¹²⁷ per arreglar la situació”. “Durant el camí cap a Barcelona, --continua el relat de Carulla-- el nostre cap es va enterar que el volien “pelar” i va saltar del cotxe en marxa aprofitant un moment que els de la FAI badaven. Llavors, quan va quedar lliure va anar a veure a l’Espanya i li va explicar que ens volien afusellar. Mentrestant nosaltres continuàvem tancats a Caldes, però des de la Generalitat es van moure bé i, abans de la matinada següent en què ens volien afusellar, van venir els guàrdies d’assalt, van entrar al centre ‘a patada limpia’ i ens van rescatar.”

Pel que fa a les noies del Congesta, el conflicte fratricida comportà en primer terme la incautació del Col·legi de les Carmelites del carrer Montseny, on s’estaven, a més de la pèrdua de tot l’arxiu documental i la paralització de les activitats normals. A banda de les detencions ja comentades d’efectius de l’agrupament, “s’organitzaren --recorda Carme

¹²⁷ Josep M^e Espanya i Sirat fou conseller de Governació de la Generalitat de Catalunya entre el març i

Àngel- actes per mantenir el caliu de la Germanor¹²⁸: reunions, conferències, alguna vetllada”. Eren moments difícils per qualsevol que volgués professar la seva fe cristiana. “Com a catòliques no podíem donar senyals de vida, no obstant procuràvem viure internament el nostre guiatge catòlic i aprofitàrem algunes sortides o reunions per poder trobar-nos amb algun sacerdot, escoltar la seva paraula, que en aquells moments ens feia força falta, i també poder rebre alguns Sagraments.”

Tot i les dificultats, les noies del Congesta dugueren a terme algunes activitats humanitàries durant la guerra. “Al cap d’un temps vam veure que es podia fer serveis socials sense comprometre’ns amb nanos de Madrid, internats, trets de llocs on hi havia combat, i uns estaven ingressats a Sant Felip Neri, a Barcelona. Es va fer un torn de guies que anaven a fer jugar aquells nanos, que no es movien d’allà. Es va veure que alguns estaven molt deixats, raquítics, i vam pensar a fer un campament a la Molina, i vam anar a un refugi d’allà. El campament era portat per noies guies del Congesta, del Joan Maragall, i del Canigó. Els tres agrupaments junts coordinats per la Germanor. Allí van vindre també alguns nois per ajudar-nos perquè es feia el menjar i coses d’aquestes. Hi vàrem estar un mes sencer, i ens anàvem turnant les que ho portàvem”. Altres coses que anaven fent aquelles noies era repassar roba que s’havia d’enviar al front, i recollir algunes coses que s’havien d’enviar als soldats.

el setembre de 1936.

¹²⁸ Segons recullen Samper i Balcells (1993), “l’agrupament Congesta, en ser foragitat del col·legi de les carmelites de Gràcia va acceptar inicialment entrar a la Germanor de Noies Guies i tutilitzar el local de la Germanor al carrer Rivadeneira, al costat de la Plaça de Catalunya. A proposta de Batista i Roca, i presidit per ell mateix, es constituí el primer Consell General de la Germanor de Noies Guies, compost per membres dels tres agrupaments existents: Joan Maragall, Canigó i Congesta. Però un any després les noies de la Congesta es donaren de baixa de la Germanor de Noies Guies”. La data de la creació del primer consell de la Germanor és el 1937, però pel que fa al local de Rivadeneira i a la marxa de la GNG per part del Congesta, els testimonis consultats pels autors d’aquest treball no fan menció a aquests dos fets. En canvi, en un resum històric fet per qui fou una de les responsables de

QUARTA PART: ELS DIFÍCILS CAMINS DE LA REPRESA (1939-1955)

1. La Gràcia de la primera postguerra

El 26 de gener de 1939 era dijous. Lliberat Hosta, tresorer dels LLuïsos, aleshores tenia 14 anys i recorda que aquell matí, “érem al terrat de casa d’uns cosins, a l’edifici de l’Artesà i vàrem veure que a l’Hospital Militar havien arriat la bandera republicana i hi onejava la de la Creu Roja. El nostre pensament va ser que tot s’havia acabat”. Hosta i els seus cosins varen acostar-se al carrer Gran. “Allà veïrem unes dones que baixaven, sembla que a fer les darreres barricades. Però poc després arribaren ja algunes tanquetes italianes. Era al migdia”. Manolita Quintana és una sòcia del Cercle Catòlic que passa avui dels 80 anys, però recorda perfectament que, “a primera hora de la tarda, els moros baixaven pel carrer Gran. Ens havien dit que veuríem en Franco, però no va ser així.” El mestre Joan Balcells, fundador de l’Orfeó Gracienc, explica, d’altra banda, en les seves memòries que a mitja tarda d’aquell dia encara passaven tropes pel mateix carrer. També en les seves memòries, el mestre Balcells recorda que, immediatament, al número 73 del carrer Gran s’hi instal·là la seu de Falange Española del districte vuitè, en l’antic emplaçament del Centre Catalanista Gracienc, d’on havia sorgit antigament el propi Orfeó.

l’Agrupament, Carne Àngel, l’autora parla dels anys de guerra, com a “un temps d’actuació àmpliament humanitària i de franca unió dins el Guiatge”.

La guerra havia acabat i tot i la derrota de la República, la sensació popular era d'alleugeriment. Així, per a Roser Brasó, filla de l'arqueòleg i historiador gracienc Miquel Brasó, que aleshores era una nena, “desitjàvem que la guerra s'acabés i el 26 de gener vàrem sortir a passejar amb tramvia per la ciutat, amb la mare. La gent tenia les finestres obertes i els llums encesos. Era com si fos Festa Major”. Lliberat Hosta, per la seva banda, comenta que, “per la crema d'esglésies i per la gana que estàvem passant, volíem que la guerra acabés. Després, però, en Franco ens va sortir ‘rana’”

La mateixa Roser Brasó recorda, tanmateix, que va començar un temps de forta repressió i que a la escala on vivien al carrer Verdi, “dos veïns, empleats de banca foren empresonats durant molts anys per catalanistes”. Ramon Fernández Jurado estigué empresonat a la Model entre 1939 i 1942 abans de marxar cap a un llarg exili. En les seves memòries és prou contundent: “hi hagué un mes, l'any 1939, en què cada matinada treien deu homes de la presó per anar-los a afusellar. Eren antifeixistes, membres de sindicats i partits obrers¹²⁹”. Un d'aquests assassinats fou Pere Sales Querol, dirigent de la Unió Socialista de Gràcia, que vivia al carrer Bruniquer / Torrent de les Flors, i que no va voler marxar perquè no havia comès cap delictes de sang i creia no tenir res a témer. Per desgràcia anava errat. Els criteris del nou règim eren de duresa absoluta. També es va quedar, “perquè volia veure d'aprop aquella nova etapa de la Història”, en Domènec Masachs i Torrents que passaria igualment uns anys a la Model. Masachs era un anarquista gracienc que el juliol de 1926 havia intentat matar en atemptat el dictador general Primo de Rivera.

Altres graciencs s'exilaren, com Melcior Carton, resident aleshores al carrer Igualada i que avui, als seus 82 anys, viu encara a Marsella i recorda que va sortir de Catalunya el 23 de

¹²⁹ FERNÁNDEZ JURADO, R., (1987), p.309

febrer de 1939 pel Coll d'Ares procedent directament del front. Carton, que va passar uns mesos a camps de concentració, afirma que “bàsicament, era republicà, després em vaig afiliar al Partit Socialista Unificat”. Carton ho té molt clar: “no vaig tornar per principis. De cap de les maneres em volia sotmetre als dictats d'en Franco”. I afegeix que la guerra “la vam perdre sobretot per la claudicació de les democràcies europees al feixisme”

Les guerres provoquen situacions estranyíssimes, com per exemple la de l'avi de Roser Brasó, en Pere Brasó i Serratosa que va desaparèixer l'any 1939 i mai més no se n'ha sabut res. Pere Brasó era paleta, i fou un dels constructors del refugi de la plaça del Diamant¹³⁰. “Després –explica la seva neta- va entrar a treballar a la fàbrica de material bèl·lic Elizalde, situada a Bailén / Rosselló, es va fer mal en un dit i va ser traslladat a l'Hospital Militar. D'allà se'l van emportar amb molts altres ferits, i mai més hem sabut res d'ell. La darrera notícia que tenim és d'un veí de la plaça del Diamant que el va veure l'any 1939 en una cua de ferits, que podien caminar, a la frontera francesa”.

1.1. Desaparició i represa de les entitats

Les entitats graciencques varen reemprendre les seves activitats l'any 1939 de la millor manera que varen saber i poder. Evidentment no va quedar ni rastre d'aquelles situades en l'òrbita del moviment obrer, que havien estat molt nombroses a la vila. L'Artesà fou incautat per la Falange, situació que duraria molts anys i les cooperatives de consum, malgrat varen seguir obertes, no reberen cap mena de suport de les noves autoritats, tal i

¹³⁰ Tot i que el barri de Gràcia no era objectiu estratègic de les bombes franquistes, l'important teixit social de l'antiga vila va possibilitar la construcció de diversos refugis antiaeris, la majoria d'ells, com els de la Plaça Revolució, Diamant, Sol, o Nord, construïts pels mateixos veïns i sense rebre planificació per part de les institucions. Com a mínim, els treballs de la historiadora local Pilar Frutos han desvetllat la presència de 88 refugis al barri.

com reflecteixen perfectament les declaracions d'un jerarca de l'època que va dir: "con el Régimen la cooperación no tiene motivo de existir, no las mataremos, las dejaremos que se mueran"¹³¹". D'altra banda, els menjadors per a nens que el servei "Ajut Infantil" creat per la Generalitat havien instal·lat durant la Guerra al Cine Verdi foren clausurats el mateix 26 de gener per l'anomenat *Auxilio Social* del nou règim.

Pel que fa a les associacions tradicionals catòliques, poc a poc varen retornar a la normalitat. Així el Centre Moral, que durant la guerra havia estat incautat pel PSU i pel POUM va obrir de nou les portes el mateix 27 de gener de 1939. Aquesta reobertura tan ràpida té una explicació. Mossèn Joan Tusquets i Terrats, que tenia el títol de Monsenyor i era el consiliari de l'entitat, s'havia convertit durant la guerra, a Burgos, en confessor de doña Carmen Polo de Franco. Actuals responsables del Centre recorden que en el temps que el local va estar incautat no s'els va fer cap destrossa. Ben al contrari, els ocupants temporals els van solucionar un problema endèmic de goteres que tenien al teatre.

Per la seva banda, el Cercle Catòlic havia estat ocupat des del juliol de 1936 per les *Juventudes Libertarias*. El 1939, el **Cercle** va reiniciar la seva vida pels voltants de Sant Josep, i pel Nadal d'aquell mateix any ja pogueren tornar a representar "L'Estel de Natzaret", curiosament en català.

El mateix 26 de gener de 1939, el soci Joan Peries va anar a la plaça del Nord i va redactar l'acta d'ocupació novament dels locals dels Lluïsos de Gràcia, que durant la guerra havien estat seu d'Estat Català. En el local de Lluïsos els primers quatre o cinc mesos de franquisme hi fou acollida la parròquia de Sant Joan, que havia quedat totalment destruïda. També la Parròquia de Jesús, el Santuari del Cor de Maria i altres centres religiosos iniciaren

¹³¹ Carrer Gran, nº4, p.17 (juny 1979)

el procés de lenta reconstrucció. Pel que fa a l'Oratori de Sant Felip Neri, el mateix 26 de gener sortia de la presó després d'un captiveri de 54 dies el pare Eduard Cirera, detingut els darrers dies de la Guerra Civil, recuperant d'aquesta manera la seva responsabilitat de preposít de la comunitat que tenia des del 1932. L'endemà mateix, els pares *felipons* duen a terme les primeres gestions per a recuperar l'Església i el convent. El 29 de gener ja es podia veure a la porta d'entrada a les diverses portes d'entrada a l'Oratori sengles papers que deien "Recuperada por los padres de San Felipe Neri", i a partir d'aquest moment, també Sant Felip iniciaria la seva construcció física¹³².

Una altra entitat, l'Orfeó Gracienc va quedar durant la guerra a les ordres del Comissariat de Propaganda de la Generalitat i va desenvolupar diverses actuacions a favor dels combatents. El 25 de juny de 1937, però, va dur a terme el seu darrer concert, ja que les constants mobilitzacions de lleves els deixaren sense cantaires masculins. També el teatre es va mantenir a l'Orfeó durant la guerra i, encara, el 22 de gener de 1939 s'hi representà una obra, interrompuda cinc o sis cops per alarmes de bombardeigs. Immediatament d'entrar els franquistes a Gràcia, dirigents de l'Orfeó establiren contacte amb la Falange, per garantir la supervivència de l'entitat. Mica en mica es van reorganitzant, tot i que alguns antics cantaires no volgueren continuar en la nova situació.

Segons comenta Ramon Vergés, historiador del C.E. Europa, els escapulats¹³³ tenien ja des dels temps de la dictadura de Primo de Rivera fama de republicans. Durant la guerra, l'Europa jugà fins a mitjan del 1938 en una lliga catalana amater, ja que l'oficial havia restat interrompuda. El 1939 es reemprèn el campionat i el club –ubicat a Segona Regional--, ha

¹³² COLÀS, F.(1996): *L'Oratori de Sant Felip Neri de Gràcia. 100 anys de vida*, p.125

¹³³ Adjectiu amb què es coneix els integrants d'aquest club, a causa d'una banda negra que recorre el coll de les samarretes dels seus equips.

de continuar jugant provisionalment en els camps dels Sants i del Martinenc, ja que el seu terreny d'aleshores, situat a Sardanya/Providència, fou convertit per l'exèrcit en un dipòsit d'armes. El nou camp, construït pels propis socis, seria inaugurat l'1 de desembre de 1940. Aquell any d'entrada dels franquistes no hi hagué festa de Sant Medir el 3 de març, mentre que el 1940 sortí una única colla, "La Llibertat Graciense", això sí amb el nom canviat a "Agrupación Graciense". La Festa Major, en canvi, va tenir ja una primera expressió aquell agost de 1939: la "Comisión de Festejos de la calle Puigmartí, en colaboración con los vecinos de las de Torrijos y Milá y Fontanals" van organitzar una missa de campanya "en acción de gracias y con motivo de rematar dignamente la Fiesta mayor".

1.2. La situació de l'escola fa encara més necessari l'escoltisme

Amb l'arribada del franquisme, l'escola catalana en rep també funestes conseqüències. Desapareix de les aules fins el més mínim vestigi dels processos de renovació pedagògica iniciats en època de la Mancomunitat. Arriba l'escola autoritària, anticatalana, amb una total separació de sexes i una absoluta diferenciació de concepte entre què se li havia d'ensenyar a un noi i què una noia. Una escola convertida en permanent aparell de propaganda ideològica, on l'assignatura de religió seria obligatòria, i el millor símbol de la qual serien els ex-combatents de la Guerra Civil al bandol nacional, que es dedicaven a impartir classes de *Formación del Espíritu Nacional*.

Però perquè la implantació d'aquest nou model fos possible calia, i així es va fer amb rotunditat, la depuració dels mestres. Alguns, com Alexandre Galí, ja ho hem vist, hagueren de fugir a l'exili. A altres se'ls impedí l'exercici de la seva professió. I encara a altres, com l'il·lustre pedagog Artur Martorell foren traslladats dins l'administració fins a destins

rocambolosos. Martorell acabaria els seus dies treballant de funcionari en el Negociat de Cementiris de l'Ajuntament de Barcelona. L'escola que havia dirigit, el Patronat Domènech del carrer Sant Pere Màrtir, i de la qual havien sorgit bastants dels nois que Mossèn Batlle reclutà a la parròquia de Jesús en els incipients inicis de l'escoltisme, esdevingué una escola més dins el nou sistema pedagògic.

Una altra escola graciense va patir també les conseqüències del nou canvi d'estil en la pedagogia educativa: el grup escolar Baldiri Reixac situat al Parc Güell, de titularitat també pública. Aquest centre havia estat creat per la Comissió de Cultura el 27 de desembre de 1921 com una de les noves escoles del Patronat Escolar del municipi. Com gairebé totes les escoles projectades a principis dels anys 20, no pogueren ser inaugurades oficialment fins a l'arribada de la Segona República l'any 1931. Una d'elles fou la Baldiri Reixac, que es posà en marxa gràcies a la vitalitat que el Patronat Escolar va prendre sota les autoritats republicanes. Amb l'arribada, però, dels franquistes el mes de gener de 1939, sense cap mena de tramitació ni discussió prèvia, el nom de l'il·lustre pedagog gironí del segle XVIII que portava l'escola del Parc Güell fou substituït pel del General Primo de Rivera, és a dir, el dictador. Aquest canvi de nom, que va durar fins el mes de maig de 1984, en què se li restituí la denominació originària, va comportar, com és bovi, sota el franquisme, un canvi radical en les metodologies i estructures de funcionament de l'escola.

En aquesta situació, la represa de l'escoltisme com a complement educatiu dels nois i de les noies es convertia pels interessos catalans en molt més necessària que el dia que a Batista i Roca se li acudí d'impulsar el moviment. Un país desfet i una situació d'etnocidi desfermat requerien encara més una joventut capaç de militar en pro d'una Catalunya agredida. Ben aviat, però, l'escola catalana donaria els primers -petits- símptomes de resistència. El mateix

1939 un grup de persones vinculades a l'educació, entre ells alguns procedents de la Mútua Escolar Blanquerna, varen fundar les Escoles Virtèlia, amb la voluntat de no trencar el contacte amb la joventut, i de mantenir, en la mesura que fos possible, una certa identitat catalana, i un cert esperit de pedagogia renovadora. Els primers cent alumnes de les Virtèlia foren acollits en una petita torre de la Plaça Lesseps, primera seu del centre.

En aquella nova escola primaven uns valors situats a les antípodes de l'escola activa propugnada, curiosament, anys abans:

“a) Subsidiarietat de l'Estat en matèria educativa; b) Depuració política dels ensenyants; c) Ús exclusiu de la llengua castellana com a vehicle d'escolarització; d) Separació de sexes i educació diferenciada segons el sexe; e) Ensenyament autoritari: importància de l'ordre i la disciplina; f) actitud passiva de l'alumne” (*L'escola a Catalunya sota el franquisme*) Jordi Monés. Es pretenia primar l'escola privada molt per damunt de la pública. Acabaria parant-se d'escola per rics i escola per pobres. Una escola on calia un aval polític per tal de poder exercir de mestre, exigència que en el cas dels funcionaris seria especialment rigorosa. Apareixen, com hem vist, les purgues.

2. La situació de l'escultisme català acabada la Guerra

La desfeta total que patí Catalunya com a conseqüència de la Guerra Civil es va deixar sentir en tots els àmbits, i òbviament, l'escultisme no en va ser pas una excepció. A aquest moviment li arribà l'hora de la diàspora i de la dispersió: alguns dels seus elements anaren a l'exili i no tornaren mai més i altres van retornar poc o molt temps després; alguns es passaren a l'Espanya franquista a causa de la seva confessionalitat; uns altres van ser detinguts i tingueren sobre les seves espatlles fins i tot condemnes de mort; molts foren

sentenciats per una bala que els va creuar el pit enmig del front, i altres, simplement van ser creuats per la desídia i mai més tornarien a petjar un cau escolta. El cap del moviment a Catalunya, Josep M^a Batista i Roca hagué de marxar a l'exili a Gran Bretanya, on representà el Principat davant del *Foreign Office* i Mossèn Batlle, que pogué tornar de l'exili ja el 1939 tingué damunt seu la tasca d'endegar la represa d'un moviment que entrava en un llarg període de clandestinitat.

2.1. L'organització de la Joventut i de les entitats excursionistes de postguerra a l'Estat

Mitjançant la dissolució forçada de la Generalitat de Catalunya, el nou règim deixava legalment al descobert l'escoltisme. El 6 de desembre de 1940 arribaria un nou cop mortal contra el moviment: un monopoli estatal de l'enquadrament del jovent en les hores del lleure naixia gràcies a una llei que donava origen al Frente de Juventudes. Una entitat que tenia l'exclusiva de la formació política i física de la joventut des dels 11 fins als 18 anys. Els agrupaments, doncs, quedaven així desautoritzats per seguir duent a terme la seva tasca. A partir d'aquell moment els escoltes haurien d'inventar-se tapadores i sostres protectors per poder seguir existint. I és que el règim tenia la intenció d'absorbir el major nombre de moviments autònoms, integrant-los en macroorganitzacions estatals per tal d'intensificar-ne el control. Així, per exemple, la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya passaran a dependre directament de la *Federación Española de Montañismo*, tot i que poc temps després, el 1946, i degut a la importància de l'excursionisme a Catalunya, passaria a ser *Delegación Regional de la Federación Española de Montañismo en Cataluña*. Així mateix, i passada la guerra, totes les entitats existents hagueren de ser revalidades per les noves

autoritats governatives. Els requisits d'associació, però, havien canviat... "los presidentes vendran obligados -es deia el 21 de març de 1940 al *Boletín Oficial de la Provincia* (nº70), en una ordre signada pel governador civil Wenceslao González Oliveros¹³⁴ - a remitir con su firma al Gobierno Civil, a partir del día 1º de mayo próximo, un parte mensual que se unirá al expediente de la sociedad de que se trate, en cuyo parte se dará cuenta sucintamente de la actividad social desarrollada durante el mes anterior, así como toda clase de incidentes y novedades. Cuando llegue el caso de la expulsión de un socio por conducta perturbadora de la finalidad social, se dará inmediata cuenta, expresando los motivos a este Gobierno Civil, en comunicación escrita, que será unida al expediente social." Afortunadament, però, amb el pas dels anys aquest control s'aniria aigualint, i les entitats podrien anar recuperant parcel·les d'autonomia cada vegada més grans.

Tomant a l'escoltisme, per als seus membres no hi havia l'absorció que sí que es donà en l'excursionisme, sinó anorreament. Immediatament acabada la guerra, els màxims dirigents dels *Exploradores de España* varen començar a moure's per aconseguir l'enquadrament de la seva entitat dins el règim abans de l'esmentat decret de 1940. Gràficament, es posen a les ordres dels jerarques franquistes amb una actitud dòcil i de lleialtat incondicional, a canvi de què se'ls dongui algun lloc dins l'estructura de la formació juvenil. Malgrat aquesta actitud de submissió absoluta, el règim, per alguna cosa era absolutament totalitari, no els va acceptar.

Mentrestant, l'escoltisme de signe català intentava una represa insubmissa a les noves disposicions oficials. Seria, però, en aquells primers moments, una aventura de petits grups, no pas una regeneració d'abast nacional.

¹³⁴ TORRES, E. (1979) *Excursionisme i franquisme*, pag.25

Així, el mateix any 1940 Josep M^a i Xavier Cirera, retornats ja de França, varen refer la Colla Rens amb antics minyons de l'Agrupament Mare de Déu de Montserrat i establiren el primer cau de la postguerra en el seu mateix domicili particular al carrer Septimània, 41, molt aprop de la plaça Lesseps. Un cau que, el 27 d'abril de 1941 –vegi's la intencionalitat de la data escollida, festa de la Mare de Déu de Montserrat —fou assaltat i saquejat per membres de Falange Española. Aleshores, segons testimoni de Jordi Ponsa, que s'havia incorporat al Mare de Déu de Montserrat l'any 1935, els timidament reorganitzats nois de Mossèn Batlle estigueren durant un temps a la parròquia dels Josepets, però “no hi hagué entesa entre el Mossèn i el rector de l'època”. La història del Centre Moral i de Jesús l'any 34 es repetia. Després, explica també Ponsa, “hi hagué un curt període de temps en el qual ens reuníem a l'avui desapareguda plaça de la Creu, al costat de l'actual plaça Lesseps”. Aquella estada a l'aire lliure del Mare de Déu de Montserrat va donar pas al camuflatge de l'Agrupament, com a “Catecisme de Sant Magí”, al col·legi de Santa Florentina, al carrer Calaf cantonada Muntaner. Els següents estatges del nucli de *Mossèn Batlle* foren ja al Casal de Montserrat, primer al carrer dels Archs i després al número 42 de Mercaders.

D'altra banda, no passarien gaires anys, després de la Guerra, que algunes entitats excursionistes acollirien en el seu si, i els hi donarien una certa protecció, agrupaments escoltes que s'havien quedat sense lloc on desenvolupar les seves activitats.

2.b. Però, a grans trets, què era aquell Frente de Juventudes?

Fins la promulgació del *Decreto Ordenador de la Delegación Nacional de Juventudes* el 16 de novembre de 1961, en teoria no podia existir cap altra associació juvenil a l'Estat Espanyol que no estigués emmarcada dins el Frente de Juventudes, i controlada legalment

per l'esmentat decret de l'any 40 pel qual era creada aquesta macroentitat. El nou *Decreto* significava un intent de suposada liberalització i de donar cobertura legal a les diverses organitzacions que havien nascut en el decurs dels anys 40 i 50 al redòs de l'Església i que, sota la teòrica aparença de finalitats apostòliques, s'havien convertit en la pràctica en associacions juvenils alternatives a les oficials. Tot i que l'organització estatal de joventut imposada pel *Caudillo* mai va arribar a esdevenir un autèntic instrument de mobilització massiva dels nois i noies, creiem necessari aturar-nos a fer una ullada a com el Règim tractava els joves, per establir a què s'enfrontaven els escoltes de postguerra.

Ja l'any 1937, en plena Guerra Civil, el nou estat de coses establert a Burgos havia creat la *Organización Juvenil*, estructurada en una branca masculina i una de femenina (la coeducació era fruit d'un "capítulo de la acción judía contra las naciones libres", en paraules d'un dels fundadors de la Falange, Onésimo Redondo (citat a Miscel·lània, 128)). La branca masculina estava organitzada en tres categories d'edat: *Pelayos* (7 a 9 anys), *Flechas* (10-17 anys) i *Cadetes*, (de 17 a 19). Les noies per la seva banda, rebien els noms de *Margaritas* (7 a 9 anys), *Flechas femeninas* (10-17 anys) i *Flechas azules* (17 a 19). L'enquadrament dels nois, d'altra banda, era clarissimament paramilitar. Només cal veure la terminologia dels diferents estadis d'una estructura fortament jerarquitzada: *escuadra*, *pelotón*, *falange*, *centuria*, *bandera* i *legión*.

El dia 6 de desembre de 1940 es constituïa el Frente de Juventudes, com a organització que centralitzaria a partir de llavors i sobre el paper la formació en el lleure del jovent. Tot i així, aquella llei promulgadora del Frente de Juventudes mai va ser derogada abans de l'acabament del Franquisme.

La ideologia que es transmetia a partir del Fronte de Juventudes queda molt clara en un document editat a Barcelona l'any 1945 sota el títol "Formación Nacional Sindicalista". Per no poder reproduir tot el document, que no té desperdici, aquí n'oferim alguns fragments: "Como entendemos la vida en la Falange? Lo religioso y lo militar son los dos únicos modos enteros y serios de entender la vida." "Cuál es el estilo falangista? El estilo falangista es directo, ardiente y combativo. Por qué es directo? Porque sin rodeos, disimulos ni hipocresías, sinó con ímpetu revolucionario, viene la Falange a derribar privilegios injustos, a eliminar los traidores y enemigos de la patria, y a implantar la justicia recta entre todos los españoles. Por qué es ardiente? Porque hemos de consumir apasionadamente todas nuestras energías y quemar nuestro corazón en amor a España, con entusiasmo juvenil y fanatismo revolucionario. Por qué es combativo? Porque la Falanges es dura y agresiva, inquieta y ofensiva, y hay que saber dar el pecho en la lucha con generosidad y alegría, con aire militar y deportivo."

Una de les plasmacions d'aquest *estilo directo, ardiente y combativo* es posava de manifest, quotidianament, en l'objectiu que els joves falangistes tenien de conseguir insignies dels escoltes gairebé com a trofejos de guerra. "Anaven a la caça del cenyidor dels escoltes. Hi anaven al darrera, i els donaven diners per cada un que en caçaven", recorda, tot fent memòria, Enric Ros. Però no tot fou una anècdota tan innocent com aquesta, en la relació entre escoltes i *frentistas*. Uns fets molt més terribles, l'any 1953, precipitarien l'esdevenidor del moviment escolta i la seva fragmentació. Es tracta dels coneguts com a "fets del Montnegre", durant els quals un grup de la *Guardia de Franco* van assaltar un campament en què participaven uns 300 membres de la branca minyons, pertanyents a unes 50 patrulles diferents. El fet fou molt comentat i arribà fins i tot a alguna publicació de fora de les

nostres fronteres. El mateix abat Marcet intervingué davant el Governador Civil Acedo Colunga, en defensa dels caps que havien estat multats pel Règim. En aquell assalt es féu palesa davant de tots els membres del moviment l'absoluta necessitat de protecció que aquest requeria. Qui havia de ser el paraigües salvador? Començava la batalla.

2.c. Reunions clandestines per reprendre la Institució Catalana

d'Escoltisme

“Acabada la Guerra –explica un dels testimonis clau per resseguir la represa de l'escoltisme després del conflicte, Jaume Font-, Joan Peralta, la Montserrat Jaques, i altres, vam considerar que calia reanimar l'escoltisme com a sistema de formació davant d'una mala escola feta malbé pel Franquisme. I vam resoldre convocar tots els que quedàvem. Vam convocar tothom a una granja del carrer Gran, a la vora de Lesseps, i allí hi vam cridar Mossèn Batlle, i vam fer una reunió. Vam agafar una llista dels càrrecs que hi havia a MM-BSC després de l'unificació del 1937, els que estaven vius, presents, i vam refer el consell de la Institució Catalana d'Escoltisme”. Per qüestions organitzatives, explica Font, es creà un consell consultiu, i un altre de més reduït, i alhora més operatiu, amb funcions executives. Les reunions del consell es feien a casa de Mossèn Batlle, per deferència a ell, i les del consell delegat es feien a casa meva¹³⁵”. Balcells i Samper ¹³⁶ situen les primeres reunions el 1943, i el 1945 es produïa la primera trobada del consell general, que intentaria reprendre de forma clandestina funcions similars a les que havia tingut anteriorment. De tota manera, aquest ens no podia resoldre la necessitat fonamental que tenien els agrupaments escoltes:

¹³⁵ Aquest espai, el magatzem de fustes de Jaume Font situat a Travessera de Gràcia 213, va guardar de forma provisional els arxius de l'escoltisme català. La majoria d'aquests papers es troben actualment a l'Arxiu Nacional de Catalunya, i han estat completats recentment per una donació del propi Font.

un aixopluc estable on es poguessin fer les activitats d'una forma encoberta però segura. Els *fets del Montnegre*, comentats més amunt, precipitarien la divisió del moviment. Es produïren alguns desafiaments des de la branca guies, com ara la trobada del 49 a la Vall d'Òrrius per celebrar el Sant Jordi, en què participaren escoltes d'arreu de Catalunya. O la mateixa operació Casserres, una experiència que havia d'unir, segons la voluntat de qui era el responsable de la branca, Raimón Galí, els guies en una gran empresa que elevés el to moral dels escoltes i de tot Catalunya, des de paral·leles perspectives regeneracionistes a les que havia mostrat Batista i Roca en el moment de realitzar aquella conferència al CEC, el 1927. L'empresa de Casserres (restaurar el monestir) va ser un fracàs tot i la intensa planificació que es dugué a terme.

3. L'escoltisme gracienc d'aquests moments.

Com ja s'ha vist, l'agrupament de Mossèn Batlle, el Mare de Déu de Montserrat, busca després de la Guerra Civil, una reorganització, i ho fa, en un primer moment, per la via del retrobament dels escoltes que n'havien format part prèviament, i que ja són més grans. Si inicialment intentaren reorganitzar-se a casa dels germans Cirera, després de l'esmentat assalt Batlle provà sort amb el rector de Josepets, però no hi hagué bona sintonia. Calia solucions imaginatives, i el Mossèn va acabar trobant-les per la via del curiós camuflatge del Catecisme de Sant Magí. Com es pot veure pels anars i venirs de Batlle, es fa ben patent que calia un refugi sòlid pels agrupaments. Aquells qui ho tenien més fàcil, eren els que ja havien existit en moments previs al conflicte, i que podien mantenir una relació de coneixença amb les entitats que en aquell moment els havien donat acolliment. Així doncs, el 1944 es

¹³⁶ op.cit, p.141

reorganitza de nou la secció Joan Fivaller, que estarà integrada ja en el sí de la UEC de Gràcia. No és estrany que sigui així, ja que tant el G.E. Perla, d'on venia la secció, com el C.E. Rafel de Casanova, ambdós fusionats el 1940 a la nova entitat juntament amb membres de l'Orfeó Gracienc, tenien en el seu sí agrupaments escoltes¹³⁷. En aquest impàs previ a la disgregació de l'escoltisme, naixerà també a la UEC una iniciativa de guiatge, el grup Montseny, que no depassarà l'any de vida.

Un altre lloc on no es genera nova activitat escolta, sinó que es reprèn, és al col·legi de les Germanes Carmelites del Carrer Montseny, on l'any 32 s'havia fundat l'Agrupament Congesta. Allí, el 1948 es reprengueren les activitats. Feia 6 anys que la principal impulsora del grup, la germana Maria Teresa Moliné, era morta. Amb Mossèn Batlle com a consiliari fins que la malaltia li impedí de seguir exercint, el Congesta començà de nou les seves activitats amb dues unitats, un aplec de noies guies i un esplet de daines. Segons una circular enviada als pares al començament del curs 48-49, es recorda que el guidisme és recomanat per les jerarquies eclesiàstiques d'arreu del món, i "convida la joventut, a excursions, acampades, jocs i esplais, però estudiats i preparats de tal forma que per mitjà d'això i enmig de l'optimisme i joia que provoca l'esperit de les noies, s'infiltrin els bons costums de servei a Déu i al pròxim, els desvetlla l'esperit d'observació, la disciplina i obediència a l'autoritat ni que sigui de les mateixes noies, per tal que aquestes habilitats adquirides per la freqüència de jocs i acampades preparin suaument la noia a comportar-se en la mateixa forma en la vida

¹³⁷ Tot i aquesta circumstància, transmesa des de sempre per tradició i sembla que del tot fiable, en una carta datada del mes d'abril del 1940 enviada als consocis de la nova entitat "UEC Delegación Gracia" es diu el següent: "Nos place comunicaros atentamente que nuestras antiguas entidades, Centro Excursionista Pallars y Grupo Excursionista del Orfeón Graciense, se han fusionado formando la Delegación de Gracia de la 'Unión Excursionista de Cataluña', quedando como residencia local en el antiguo domicilio de la calle Travesera número 151, 1º. La hipótesis más probable d'aquestes diferències és que alguns dels grups fundadors de l'entitat encara no haguessin aconseguit la seva plena llibertat d'acció.

domèstica i social”¹³⁸. Aquesta circular acabava amb una recomanació a què facilitessin la tasca de les noies en el sí de l’Agrupament, ja que “sota l’aparença de les excursions i esplais que atrauen a les noies, hi vegin una tasca formal i acreditada d’educació, que abans que la nostra societat, ells [els pares] seran els primers de tocar-ne els beneficis.”

Però l’escoltisme d’aquesta primera postguerra no neix només en aquelles entitats que havien apostat prèviament pel moviment. El 1955, quan l’escoltisme es trobava francament desvalgut després dels *Fets del Montnegre*, es crea a les escoles Laietània un grup escolta anomenat Guerau de Liost. Era una iniciativa pròpia d’aventurers arriscats, però com veurem, el moviment de Baden-Powell no els venia de nou. Tal i com recorda Jaume Font, “vam crear una entitat anomenada Obra Cultural, amb en Raimón Galí com a assessor pedagògic i jo mateix com a assessor financer. I vam anar creant escoles a mesura que trobàvem parelles de nois per poder-les muntar. Dotze a Barcelona, una a Igualada, una altra a Lleida, mirant que fossin sempre dirigides per membres procedents de l’escoltisme. Es tractava d’aconseguir que la feina que el moviment feia els caps de setmana no es perdés entre setmana a causa de les escoles que en aquell moment hi havia”. L’escola Laietània va ser un d’aquests centres¹³⁹. Aquest nou nucli escolar, que va passar per diversos espais (un pis al carrer Sardanya, un a l’Avinguda Mare de Déu de Montserrat a La Salut, i fins i tot el

¹³⁸ Observi’s que aquesta definició correspondria al guiatge catòlic, tal i com es volia aplicar a l’Agrupament Congesta. En aquest sentit, cal remarcar l’esment en les qüestions domèstiques, fruit d’una època on potser l’alliberament de la dona quedava encara una mica lluny.

local de l'actual KGB, a Alegre de Dalt), acolliria de forma oficial a partir del 4 de desembre de 1955 l'agrupament escolta Guerau de Liost. Bé, de fet, ja feia temps que s'estaven desenvolupant activitats, com recorda en Josep Tubau i Comerma a un llibret editat el 1981 amb motiu del 25 aniversari de l'agrupament: "...va ser el 10 de novembre del 1953 quan en Josep Pereña, director de l'escola Laietània i alguns pares d'alumnes del centre van voler que, en el seu sí, hi tingués cabuda l'escoltisme. El primer estol neix en aquest marc de la mà de la M^a Rosa Jové, la qual se n'encarregarà fins l'octubre de 1954".

Aquesta primera fase d'escoltisme incipient ("Escoltisme Laietània") contrasta amb la constitució efectiva de l'agrupament. Des del moment en què queda inscrit de forma oficial en els arxius de l'escoltisme català (1956), s'experimenta un gir, marcat per l'entrada com a responsables de l'estol (ja amb tres sisenes) de la Ció Jaques (provinent de l'A.G. Joan Maragall, del Ramón Llull segons Tubau) i de l'Henriette Massé, d'Scouts de France. La idea de prendre el nom de Guerau de Liost serà de Jaques i de la mare d'un noi de l'agrupament, l'Anna Ainaud de Lasarte.

La història del Guerau de Liost recull moltes tensions per la confessionalitat de l'entitat, i els testimonis recollits així ho posen de manifest. Les tensions comencen ja des de bon principi: el pas d'un escoltisme incipient ("Escoltisme Laietània", fins el 1955) a la constitució formal d'un agrupament va fer que els seus caps fessin una aposta decidida per l'aconfessionalitat, que va despertar queixes que al desembre del 1960 desembocarien en una forta tensió. *L'entente* només va ser possible creant la figura d'un consiliari¹⁴⁰, poc comuna en un agrupament d'aquestes característiques.

¹³⁹ Segons recordava en conversa amb els autors d'aquest treball qui també fou membre d'aquest agrupament, el desaparegut Enric Sabadell, "a les escoles Laietània hi havia tota l'èlit burgesa de Barcelona".

¹⁴⁰ Figura que ocuparia Jordi Limona, caputxi, escriptor, militant socialista. Algunes de les seves obres li varen ocasionar seriosos problemes amb les jerarquies eclesiàstiques.

Poca cosa més. Com veiem, el saldo de l'escoltisme gracienc costa de reequilibrar passada la Guerra. Si el 1936 hi havia presents 5 agrupaments, el 55 n'hi ha 3: el Congesta i el Doctor Robert (aquests dos, hereus o continuadors de grups de preguerra) i el Guerau de Liost. El Mare de Déu de Montserrat seguia actiu, però ja fora de Gràcia. Faltava només un any perquè aquest cens es disparés d'una forma espectacular, com veurem en el proper gran bloc

CINQUENA PART: La DDE i el Boom de l'Escoltisme (1955-

1975)

1. L'escoltisme català, dividit

El 1955 moria Mossèn Batlle, després d'una llarga malaltia. Fins aquell moment, i des de la Guerra Civil, Batlle semblava encarnar els valors d'un escoltisme que podia aplegar sota una mateixa bandera els confessionals i els no confessionals. Representava, en fi, els valors d'un escoltisme unificat tot i que ell mateix no havia pogut participar en la creació de Minyons de Muntanya-BOY SCOUTS DE CATALUNYA el 1937. Així doncs, no és d'estranyar que una persona com Montserrat Jaques, fundadora de NINE i provinent de la vessant laica de l'escoltisme, afirmi que "als de l'escoltisme catòlic els va molt bé dir que són hereus de Mossèn Batlle, però jo també em sento hereva de Mossèn Batlle, tant com s'hi poden sentir

ells, perquè per nosaltres era un cap, era el segon després d'en Batista. Després d'en Batista era la persona que consideràvem més”.

La sensació de desempar que els agrupaments catòlics varen sentir, amb la mort de Mossèn Batell, fou molt forta. La necessitat d'un paraigües sota el que poder fer escoltisme es feia més present que mai, després de 2 anys que la ICE havia deixat els agrupaments desemparats i subjectes a la legalitat que poguessin tenir les entitats que els acollien. Els escoltes confessionals varen decantar-se per una institució, l'Església, que no era gens aliena a la filosofia que aplicaven, ni a la procedència social de molts dels seus dirigents, nois i noies. El 4 d'agost de 1956, el bisbe de Barcelona, el Doctor Modrego signava el decret pel qual es creava la Delegació Diocesana d'Escoltisme. Si bé el moviment seguiria sent mal vist pel Règim,, la vinculació que la disposició del bisbe establí amb el Consell de Joves d'Acció Catòlica garantia una certa seguretat als escoltes. Els efectes d'aquell Decret foren immediats i les xifres així ho posen en evidència. Entre 1955 i 1958, l'increment del nombre d'agrupaments a Catalunya fou realment impressionant, i en el cas concret de Gràcia es passa de tenir 3 grups el 1955 a 10. No cal dir que la majoria dels nous agrupaments creats eren confessionals, amb la qual cosa la relació numèrica s'inclinà totalment cap a la branca no laica del moviment. I, no només això, molts dels nous agrupaments creats s'afiliaven directament a la DDE, sense inscriure's també a la Institució Catalana d'Escoltisme, el nexa de coordinació del conjunt dels escoltes de l'època. Qui fou dirigent de diversos agrupaments graciencs i, també, de fora del barri, així com president de l'UEC de Gràcia, l'avui desaparegut Enric Sabadell, es manifestava, ja d'entrada "totalment anti DDE". Segons ell, tot i l'evident crescuda, la DEE "va descafeinar l'Escoltisme, perquè va fer sorgir un seguit d'agrupaments quan no hi havien caps. Hi havia molts nens i els caps vàlids havien

d'estar a dos o tres agrupaments alhora" Sabadell es mostrava molt dur quan afirmava que "no hi havia cap necessitat de crear la DDE, fou -deia-una jugada molt bruta de Mossèn Pedrals i altres mossens". Pedrals, al seu torn, continua actualment defensant el paper d'aquella institució, argumentant que en aquell moment no es podia fer altra cosa, i que en tot cas, va exercir un important paper com a protectora del moviment, tant de la vessant confessional com de la laica.

Aquesta situació generaria un encès rebuig per part dels BSC. El 1958 quatre agrupaments, que representaven el sentiment previ a la fusió del 37 d'aquesta entitat, el gracienc Pere Roselló (recent creat), el Roland Philipps¹⁴¹, amb seu des de feia dos anys a la Cooperativa Teixidors a Mà, el Folch i Torres i el Pere el Gran, manifestaren la seva voluntat de donar per acabada, aquella unitat gestada anys enrera. Després d'un trist procés de fortes tensions, es liquidà l'antiga ICE, el darrer Comissari de la qual, fou el que havia estat Secretari del Centre Moral i Instructiu de Gràcia i estret col.laborador de Batista i Roca, Amadeu Serch.

Tot i aquest nou procés de divisió del moviment, s'acordà establir una aparença d'unitat formal, sota el nom d'Associació Catalana d'Escoltisme, integrada per tres sectors, i no per dos com quan es constituí l'ICE, ajuntant els Minyons de Muntanya i els BSC:

- Nucli "A"; dit pluralista, que era el sector d'agrupaments que volien mantenir la unitat que, fins llavors, s'havia viscut . "Tot i que, teòricament, aplegava agrupaments oberts i confessionals, en realitat el formaven en la pràctica agrupaments catòlics que no volien vincular-se als bisbats per la dependència ideològica que això suposava i perquè, alguns dels quals, a més, tenien un cert lligam amb el franquisme" ¹⁴²Aquest sector mantingué el

¹⁴¹ De fet, aquest nucli, inspirat per Alexandre Pinyol, que també es vinculava al Pere Roselló en el moment de la seva creació, ja havia demanat el 1952 el mateix.

¹⁴² QUERA, J., VALLORY, E (1994) *Excursionisme i escollisme*, p46

nom de Minyons de Muntanya-BOY SCOUTS DE CATALUNYA. A Gràcia en formaren part agrupaments com el Doctor Robert, Nostra Senyora del Coll o el Guerau de Liost. Sabadell, com a un dels responsables d'aquest segon agrupament, afirmava que s'integraren en aquest nucli "per entendre que seguien fidels a l'esperit de la Germanor de Batista i Roca"

- Nucli "B"; dit obert, que recuperà el nom de l'antiga associació escindida dels *Exploradores de España*, BSC. De caràcter obert, però integrat només que agrupaments aconfessionals. Grup poc nombrós, a Gràcia hi registraria dues incorporacions, el Pere Rosselló i l'en aquell moment acabat d'arribar al barri, el Roland Philipps. Els dos agrupaments estaven sota l'òrbita d'Alexandre Pinyol, cosa que explica la raó d'aquesta decisió.
- -- Nucli "C"; integrat per agrupaments confessionals afiliats a la DDE, fou el grup majoritari degut a la protecció que donava l'església a aquest sector. A Gràcia en formaren part fins a 16 agrupaments. Val a dir que molts d'ells no aguantaren gaire temps, potser per l'escassetat de caps que indicava Sabadell¹⁴³.

L'esperit que havia originat la vella Germanor de Minyons de Muntanya, i del que foren partíceps el capellà Antoni Batlle i l'home d'acció, Batista i Roca, havia quedat enterrat. De fet, Batista i Roca quedà força desenganyat dels dirigents de l'escoltisme català després d'aquest episodi, ja que considerava que la unitat del moviment seguia sent una prioritat, i quan tornà de l'exili no en volgué saber res més. Segons explica avui l'historiador de l'escoltisme Genís Samper, "s'acostuma a explicar aquesta etapa com la d'un escoltisme

¹⁴³ Val a dir que les filiacions generaren molts problemes en alguns agrupaments. Així, el Guerau de Liost sembla que hauria format part de la DDE a causa de pressions internes. En el cas del Nostra Dona

dividit; potser caldria parlar-ne com l'estructuració de l'escoltisme que hi havia en aquell moment”.

Pel que fa al guiatge, la Germanor de Noies Guies patiria també un procés de subdivisió per raons de confessionalitat, que en aquest cas, sí que posà de manifest la voluntat de dominar el moviment que tenia l'església, ja que en els col·lectius femenins no hi havia hagut problemes pel que fa a la desprotecció del moviment. En aquell cas, un agrupament tan sùmamament confessional com el Congesta entengué molt bé aquesta qüestió i decidí romandre, tot i la creació de les catòliques Guies Sant Jordi, a la Germanor de Noies Guies, per entendre que no hi havia raó per la divisió.

Cal dir que, si avui dia la imatge de l'escoltisme està plena de tòpics, també passava en aquesta època, i de tant en tant hi havia ocasió de posar això de relleu. Tal fou el cas de la *Caputxinada*, la tancada d'estudiants universitaris i intel·lectuals als Caputxins de Sarrià per fundar el Sindicat d'Estudiants. Allí, hi havia alguns minyons, ja en edat de joves o adults. “Aquest món dels escoltes era una mica mal vist per alguns intel·lectuals –afirma l'arquitecte Josep Maria Martorell, que ha estat comissari general de MEGSJC- perquè el veien com una cosa militar, amb el tema dels uniformes i reglamentacions molt dures. Però la veritat és que a part de les aparences que pugui tenir, el cert és que el moviment escolta és un sistema d'educació de la joventut molt ben inventat, a través del lleure i basant-se en dues coses fonamentals: la capacitat d'adquirir responsabilitats i l'entrenament per a la vida de grup... Em va fer gràcia que hi havia entre els tancats en Xesco Boix, un xicot que era un animador que feia cantar la gent i que va ser un dels que va engrescar tothom mantenint el to, fent.-los

del Coll, per exemple, començà a la DDE però un canvi d'orientació del grup com a conseqüència de canvis de responsables (veure història particular) farà que el grup s'integri posteriorment al Nucli A.

cantar, etc. Recordo, finalment, que un dels intel·lectuals, després em va dir: tant que ens n'hem fotut de l'escoltisme i ara aquí resulta que són els que aguanten el tipus”.

El sector laic passaria a partir d'aquest moment per diferents subdivisions (Girl i Boy Scouts de Catalunya, Nois i Noies escoltes) que acabaria amb la unificació de la Germanor de Nois i Noies Guies, Minyons de Muntanya-BSC, Boy Scouts de Catalunya, 5 agrupaments de NINE i Nova escolta del País Valencià en l'entitat Escoltes Catalans, el 1974.

Pel que fa als catòlics, la unificació entre Minyons Escoltes (denominació conjunta de les DDE des de 1961) i Guies Sant Jordi es produiria el 1977. En el camí d'aquest ràpid repàs hi haurà qüestions de debat tan essencials com l'arribada de la coeducació, la institució del model rangers-pioners de *Scouts de France* en substitució de la secció unitària que abastava aquests dos grups d'edat, l'eliminació de gran part de l'uniforme escolta similar al de la Policia Muntada del Canadà que Baden-Powell havia volgut instituir com a vestimenta oficial dels escoltes. L'onada del maig francès hi tindria molt a veure, en aquest procés, com veurem en baixar al detall de la vida quotidiana dels agrupaments graciencs.

2. El segon franquisme a Gràcia

Aquest període de la història de Gràcia comença amb uns anys d'absolut esllanguiment pel que fa a la vida social i cívica del barri, i finalitza, però, amb els incipients moviments de reivindicació veïnal que donaran força a la transició a partir de la mort de Franco. En tot aquest període poden assenyalar-se qüestions com l'esmoreïment de les cooperatives de

consum, fent cas al vaticini d'aquell jerarca del Franquisme que esmentàvem anteriorment. Teixidors i La Lleialtat entrarien els anys 50 i 60 en un període de depressió que culminaria amb la seva transformació ja a finals dels 70 i principis dels 80 en sales de teatre.

En la dècada dels 50 només alguns anomenats "patriotes graciencs" com el dibuixant i historiador Josep Barrillón, l'arxiver del Club Excursionista de Gràcia Josep Buch o l'herbolari Xavier Llobet mantindran viva una certa flama d'activitat cultural. Conrearan la història local, faran publicacions com la *Crònica de Gràcia* en el cas de Barrillón i participaran, activament, en les festivitats de Sant Medir i de la Festa Major. Precisament aquestes dues festes de gran arrelament popular a Gràcia protagonitzaran el naixement de les dues úniques noves entitats importants en aquella època: la Federació de Colles de Sant Medir, el 1951 i la Federació de Carrers de la Festa Major de Gràcia el 1955. Eren entitats que, encara sota la vigilància constant dels anomenats "Delegados gubernativos" podien, més o menys, desenvolupar la seva activitat.

Pel que fa a les esglésies catòliques, en aquesta dècada dels 50 es consolidaran les tres noves parròquies de Gràcia sorgides arrel del Decret que el Bisbe Modrego va promulgar el 18 de juny de 1946 creant 34 nous establiments religiosos en el conjunt de la diòcesi. Es diria que la florida d'agrupaments escoltes emparats a la DDE en els anys 50 estigué també propiciada per aquest important creixement vegetatiu de parròquies a la ciutat.

Amb la dècada dels 60, es produeixen en algunes de les entitats tradicionals de la Vila els primers canvis significatius en la seva orientació. Probablement el més important pel que fa a les entitats catòliques sigui la lluita per la incorporació de la dona.

Un exemple. "Antigament -explica Maria Teresa Draper, dirigent de l'Agrupament de noies guies Celístia, fundat el 1957 a les Carmelites Vedrunes del carrer Gran- als Lluïsos de

Gràcia hi havia la secció de caritat, i les noies venien a fer roba pels pobres. També hi havia les que netejaven la capella. Després van arribar les akeles... Tot això ho feien les noies". Tot i l'evident servei que el col·lectiu femení feia a l'entitat, fins i tot "hi va haver un president de Lluïsos, l'Olzina, que no deixava seure les akeles de l'agrupament Bisbe Irurita al bar", explica Drapé. Així, doncs, a les darreries dels anys 50, les dones podien fer servei, a Lluïsos, però no pas tertúlia. "Que una noia fes comèdia es considerava pecat. El meu germà havia arribat a fer de Mare de Déu a *Els Pastorets*. El primer que vam poder fer les dones en teatre van ser uns autos sacramentals, perquè es tractava d'una activitat extra... la societat era, aleshores, així. Les dones estàvem discriminades a tants llocs que no venia d'aquí." Maria Teresa Draper, no sense algunes oposicions, arribaria a ser presidenta dels Lluïsos de Gràcia.

Una altra prova del canvi de costums d'aquella època, en aquest cas pel que fa a l'oci de la gent de Gràcia, el tenim en la dada concreta de què entre 1961 i 1970 varen tancar les seves portes un total de dotze sales de cinema al barri.

Però ja cap a finals dels 70 a Gràcia, com arreu de Barcelona, es començà a moure alguna cosa. S'apropaven anys de canvi i es començava a intuir, lleugerament, la fi del Franquisme. A les darreries de l'any 1972 va sorgir una anomenada "Comissió de barri" amb l'objectiu fonamental d'impedir la construcció del pas elevat que l'Ajuntament projectava aixecar a la Plaça Lesseps per unir les dues parts tallades per la zona dels Josepets del Primer Cinturó de Ronda. Començava aquí la lluita aferrissada per salvar la Plaça Lesseps i naixia l'origen més remot de l'Associació de Veïns Vila de Gràcia. En pocs dies, aquella Comissió de barri va distribuir una enquesta entre els veïns, el resultat de la qual detectà que un 85% dels consultats eren contraris a la solució municipal per a la Plaça Lesseps. Ja l'any 1974 es

constituïa oficialment l'associació de veïns, que tingué la seva primera seu a uns locals cedits per la parròquia dels Josepets. A partir del 1974 la contestació veïnal a Gràcia ja fou continua, amb temes tan candents com la necessitat d'evitar la construcció de la famosa "Via O" que havia de partir Gràcia en dos, o les reivindicacions d'equipaments públics com una escola al carrer Legalitat o un polisportiu al carrer del Perill. Precisament en aquell moment en què començaven a florir noves iniciatives –algunes, encara en la clandestinitat, com en el cas dels partits polítics- la festa major, una de les poques activitats que s'havia mantingut amb bona salut passada la guerra, experimentava a partir del 1970 una brutal caiguda en el nombre de carrers que feien guarniments, que la portaren fins a un punt que semblaria, per molts de no retorn. La lenta decaiguda faria que el 1978 només quatre carrers presentessin guarniments festius.

Abans de la mort de Franco, encara hi hauria temps perquè a una família de Lluïsos, els Puig Antich, veiessin com aquell Règim els arrabassava el seu fill de 24 anys, Salvador¹⁴⁴.

Abans de la mort de Franco, hi hauria temps, també, perquè la gent de Gràcia veiés el seu darrer regidor, nomenat a dit pel Franquisme, Jesús Calvo Martínez, com un dels famosos 18 membres del consistori barceloní que, el 4 de març de 1975, votaren en contra d'un tímid ajut a la llengua catalana.

3. L'escoltisme gracienc: el paper substitutori en el dia a dia del moviment

¹⁴⁴ Immaculada Antich, mare de Salvador Puig Antich, militant del Movimiento Ibérico de Liberación i acusat de la mort del subinspector de policia Francisco Anguas Barragán, havia estat cap d'agrupament del Celístia, de noies guies.

Com s'ha vist fins ara, la situació a nivell social estava a Gràcia en una mena d'*standby*, en el cas de l'escoltisme, en canvi, la florida del moviment en aquests anys va ser inèdita i irrepetible. Entre el 1956 i el 1970 neixen fins a 24 nous agrupaments¹⁴⁵. D'aquestes noves entitats, 19 mantingueren en algun moment alguna vinculació amb la Delegació Diocesana d'Escoltisme o amb Guies Sant Jordi. Aquestes xifres contrasten amb les tres úniques noves iniciatives que hi havia hagut a la zona en el període anterior. El paraigües que suposava l'església és cabdal per posar aquestes dades en el seu just context, i a més, cal tenir en compte que el nacionalcatolicisme que distingia el Règim franquista havia dotat Barcelona de 34 noves parròquies, i per tant, de nous centres on poder anar a cercar aixopluc on desenvolupar iniciatives. L'escoltisme, en certa manera, passava a ser, si més no a Gràcia, una de les poques maneres de fer oposició al Règim des dels moviments de joventut. En contrapartida, però, alguns interpreten que l'auge desmesurat d'agrupaments va comportar una pèrdua progressiva de la qualitat pedagògica del moviment. Sigui com sigui, el cert és que alguns dels nous agrupaments van tenir la vida d'un foc follet: el Nostra Dona d'Europa, de la parròquia de Sant Jordi, va durar 4 anys; el Saint-Exupéry, de Corpus, aproximadament dos. S'observa que les xifres de pervivència més baixes d'agrupaments se situen, de mitjana, en aquells que van néixer al dozer de parròquies. Molts van morir cap a la dècada dels anys 70, com ara l'Otger Cataló. En aquest sentit, l'auge dels moviments d'esplai, vinculats precisament a aquests centres, desplaçarien l'escoltisme de l'interès dels rectors.

¹⁴⁵ En el cas d'agrupaments separats entre nois i noies, els hem comptabilitzat com a una única iniciativa, i per tant, com un de sol. Els agrupaments comptats corresponen a l'actual divisió dels districtes de Barcelona, duta a terme l'any 1984.

3.1. L'escoltisme laic busca el seu lloc

A mitjan de la dècada dels 50 i la dels 60, l'església no va ser l'única que es mullà per l'escoltisme. En menor mesura, i sense suports, algunes entitats properes a corrents progressistes s'atrevirien, també a donar suport a un moviment que exercia un important paper substitutori d'algunes qüestions que encara no podien sortir a la llum pública, tals com el nacionalisme català. Tal i com afirma el professor Joan Manel Tresserras, potser d'una manera excessivament reduccionista, "en aquells anys, la idea de Catalunya es mantingué latent per l'acció de Montserrat, l'excursionisme i els minyons escoltes, amb tot el que això pot comportar"¹⁴⁶.

Ja abans de la creació de la DDE, fou en les primeries dels 50 "que hi hagué un fort increment de l'escoltisme dins les entitats excusionistes, potenciat per en Josep M. Benet i de Caperà, excomissari dels BSDC, primer president de la UEC de Barcelona i antic secretari de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya. Benet va dur a terme un complet curset de formació de caps on se seguien les directrius dels programes dels Guies Excursionistes, ampliat amb noves tècniques"¹⁴⁷. Fou d'aquesta iniciativa d'on sortiren, segons Quera i Vallory, un conjunt de caps que anaren a parar, entre d'altres agrupaments, al Joaquim Ruyra del Centre excursionista Collserola i al Pere Rosselló del C.E. de Gràcia.

La iniciativa de Benet coincidiria pràcticament en el temps amb l'arribada a la presidència del CEG de Joan Cervera, amic personal de Batista i Roca, el gener del 1957. En aquell moment, va convèncer la Junta Directiva de la situació "indignant" que patia el moviment, i "vaig proposar de crear un agrupament, sabent que el moment era perillós, perquè si

¹⁴⁶ *Història de la comunicació social a Catalunya*, apunts de classe a la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona, curs 1998-99.

¹⁴⁷ VALLORY, E., QUERA, J. G. (1994). P. 42

resultava que els tancaven no era qüestió d'obrir-ne un". A partir d'aquí, Cervera es va posar en contacte amb en Joan Peralta i qui havia estat comissari general de BSC, Alexandre Pinyol, i van començar a treballar per posar en marxa el nou agrupament. La situació d'il·legalitat amb què sortia a la llum –no es va afiliar a la DDE- va fer que la seva denominació oficial en el si del Butlletí de l'entitat fos "grupo infantil" de la secció de muntanya. En un article de Joan Peralta, anomenat "Excursionisme i Escoltisme", publicat el juny del 58, l'autor reivindica les seccions infantils a l'estil de la creada per tal d'accentuar el nivell excursionista dels clubs. Es concep l'escoltisme com un entrenament previ, per tal d'habituar el nano a la natura, depurar les tècniques –càmping, esquí, escalada...-. Es parla d'aquest grup novell com un "grupo de entrenamiento escultista".

3.2. El mètode, camí d'una revolució total

"Quan vaig entrar al Pere Rosselló encara es feien formacions d'estil paramilitar, amb hissada de bandera i salutacions escoltes". Qui així s'expressa és qui en fou cap d'agrupament i president del Club Excursionista de Gràcia, Toni Vives. I afegeix que, tot allò "ens ho vam carregar, vam fer un nou escoltisme, però no vam transformar-lo en un esplai, sinó que el vam desmilitaritzar".

Realment, venien temps de canvis per a un moviment vinculat a la joventut que veia com la pròpia joventut a la que s'adreçava es mirava embadalida com no gaire lluny, a la Universitat de la *Sorbonne*, naixien propostes noves per mirar-se el món d'una manera ben diferent.

Fem abans de res, una ullada al carnet de proves de Boy-Scouts de Catalunya que encara avui conserva el propi Toni Vives. En aquest document de 57 petites pàgines, s'hi inclouen totes les activitats que s'havien d'anar superant, des del moment en què el minyó ingressava com a "aspirant" fins que arribava a esdevenir tot un "Scout Àliga". Si l'aspirant volia arribar a ser scout, havia d'aprendre, entre d'altres moltes qüestions, a "participar correctament en la cerimònia d'hissar i arriar la bandera", "participar correctament en tota formació i conèixer les veus de comanament", "enfilarse a un arbre a 3 m. d'alçada", "fer un nus de salvament", "conèixer els setze punts de l'horitzó", i per suposat, superar el següent interrogatori:

C.S.- Què desitges?

A.- Esdevenir Boy-Scout.

C.S.- Per què?

A.- Per aprendre a ser lleial.

C.S.- Quin avantatge material n'esperes?

A.- Cap ni una.

C.S.- Coneixes la llei scout?

A.- Sí, cap.

C.S.- Recita-la (facultatiu)

A.- (Diu tota la llei o bé els apartats que el C.S. li damani)

C.S.- Saps què és el teu honor?

A.- Sí. Això vol dir que hom pot confiar en la meua rectitud i honestedat. C.S.- Puc confiar, doncs, que, pel teu honor, "Seràs lleial, Ajudaràs tothora l'altra gent, i obeiràs la Llei Scout?"

D'aquí, l'scout, havia d'iniciar un nou camí per arribar a ser "Scout de segona". El programari de proves inclou "Esperit Scout, Civisme, Coneixença del moviment, Expressió, Salut i Decisió, Observació i Orientació, Enginy, Senyals, Primeres Cures-Seguretat, i Estalvi". Superades les proves, nova singladura, en aquest cas, per poder ser "scout de primera classe". Caldria superar entre d'altres qüestions, segons el carnet de proves de BSC, les proves següents: "Conèixer la història de l'Escoltisme al nostre país i el Mundial", "Fer un rappel de 15 metres (amb mosquetó i sense)"¹⁴⁸, "Conèixer 6 ocells, identificar-ne 3 pel seu cant", "Saber què cal fer en cas d'un incendi, ofegat, gos rabiós, esvaïment, electrocució, accident de circulació, mossegades de serp o altres animals verinosos, asfíxia, crisis nervioses i epilèptiques, emmetzinaments, etc.", "Encendre i mantenir (dues hores) un foc en tot temps fins i tot en dies de gran ventada i pluja: Saber com evitar la propagació d'un foc encès i davant el cas, com combatre'l", "Construir-se un oscil·lador sonor per a morse amb auriculars i 'brumidor'". Per cert, que tot just al començament del *Carnet de proves* apareix una important indicació: "No has pas d'oblidar que l'Escoltisme està fet per a ocupar-te només les hores lliures i no volem que et distregui dels teus deures escolars o de capacitar-te per a algun ofici. Menys encara, de les tasques que t'hagin assenyalat a casa teva". Bromes a part, és evident que el moviment ha canviat de forma molt substancial, respecte el que es vivia en aquests anys. Seria inútil entrar en aquest punt a debatre si és millor o pitjor l'un que l'altre. Però constatem la realitat. El Pere Rosselló va passar de recitar la promesa de memòria i seguir al peu de la lletra les disposicions del carnet de Boy-Scouts de Catalunya a "acabar amb els uniformes i coses com ara les estrenes, que eren com una *novatacka* –recorda en Toni Vives-, una cosa molt comuna a l'escoltisme i amb reminiscències militaristes". Tal i com el 1970 el va conèixer qui seria cap d'agrupament del Roland Philipps, Toni López, l'escoltisme suposava una alenada d'aire fresc per a un minyó de casc urbà. "Estàvem en una situació d'anormalitat educativa nacional. L'escoltisme t'aportava un contacte amb la natura que no et donaven enlloc. L'agrupament, per mitjà de les excursions et donava això i et permetia aprendre tècniques de fer foc, de construir instal·lacions, i t'ho passaves bé. I mentre t'ho passaves bé, coneixies un companyerisme i una organització de col·legues que a l'escola no es donava. A l'escola tenies una disciplina quadriculada, a l'Agrupament, democràcia, un sistema assembleari, es feia la voluntat de la majoria...". Aquest trencament aniria arribant paulatinament a bona part dels agrupaments escoltes catalans, però mentrestant, ja es començaven a apreciar les diferències en les ballades sardanes de diumenge a les 8 de la tarda a la Plaça de Sant Jaume, a les quals com si d'una tradició es tractés, acudien en general els membres dels agrupaments. Així, des de la vessant confessional, els caps i nanos del Sant Felip Neri varen utilitzar sempre l'uniforme i, com tants escoltes de l'època, solien "exhibir-lo" els diumenges cap al tard en aquesta plaça. Segons explica Vives "veies un... no un enfrontament, però sí una divisió entre els 'progres' i els 'clàssics'. I els veies amb els seus uniformes, bordons, pals, banderes, i nosaltres que anàvem molt més despenjats..." És clar que Vives reconeix que, en part, l'aniquilació de l'uniforme va venir acompanyada de la generació d'un de nou: "en aquest moment anàvem amb xiruques i bambes. Defuges un uniforme però caus en un altre. Com les tribus urbanes. El nostre uniforme era més hippíus. Dins l'agrupament hi havia els més progres que t'arribaven amb un llibre a la mà, de marxisme, d'aquells que no se'ls havien llegit en sa vida, però que fardava molt. Hi havia uns tics. Als 18 anys es viu molt de la forma. El que era de línia trotskista t'arribava amb ulleretes i

¹⁴⁸ Les proves físiques "es faran no més en cas que no existeixi cap impediment per part facultativa. Si el metge no les aconsella, podrán ésser substituïdes per alguna especialitat (Acampador, Enginyós, Higienista, Guia, Rastrejador, etc.) a judici del cap"

barbeta...”. En aquell moment, però, el radicalisme va ser tal que es va eliminar tota la simbologia escolta, i només se'n va mantenir el fulard, com a símbol de què al Pere Rosselló se seguia fent escoltisme. Fulard, però, que els membres de l'agrupament només es posaven en sortir a la muntanya, mai pel carrer.

En alguns casos, però, la *liberalització* del moviment i la pèrdua d'algunes costums considerades intrínseques a l'escoltisme va crear efectes-rebot. Segons explica qui va ser cap d'agrupament de l'Aureli escarré, Toni Bosch, una de les raons del retràs de la incorporació del grup a la DDE va ser que “ens intentava convèncer que el que tocava era dividir la secció en rangers i pioners –un altre dels canvis que es produeixen en aquest temps- , però el consiliari, que era el que portava la veu cantant, tenia molt clar que no, que allà només es podia fer secció unitària perquè això significava mantenir unes arrels molt més fortes, perquè tot el que era més tradicional, com ara l'uniforme, ho manteníem bastant¹⁴⁹”. Així doncs, a contracorrent, van tornar a revaloritzar els elements més tradicionalistes de l'escoltisme, i a funcionar en seccions unitàries quan el moviment ja les havia dividit en dos grups d'edat. Amb el temps, però, canvien les conviccions, i segons segueix Bosch, “després he pensat que potser era un error tant d'uniforme, tanta formació i tanta cosa, però en aquella època jo estava convençut que era el millor que podíem fer. Avui a l'escola tothom fa activitats. Als anys 60, la gent no podia fer activitats a fora, amb grups de gent. Així que als pares els encantava, allò de les formacions, i els nanos feien una mica de teatre”.

Apareixien a marxes forçades noves activitats que pretenien desplaçar les antigues. Frases com “La imaginació al poder” i noves paraules com *body-art* o *happenings* serien alegrement adoptades per agrupaments com el Pere Rosselló, que tenia nombrosos elements presents a la vida universitària catalana. El compromís polític dels membres de l'agrupament seria una de les claus importants de la història del Pere Rosselló dels ja començats 70.

3.3. La repressió del moviment escolta

Seguint amb aquest mateix agrupament, que hem escollit com a paradigmàtic de l'època, en Jordi Duch, un dels caps de la llopada, va caure com un més dels 113 de Maria Mitjancera. Alguns caps estaven fugits, fitxats o perseguits, i el clan arribà a un moment en què tingué una trontollada forta, pel marcatge policial que estava rebent. Una trontollada similar a la que ja havia rebut durant l'inici del procés de coeducació. El Pere Rosselló havia estat designat com a agrupament pilot per BSC per tal de dur a terme aquest renovació pedagògica, i el propi cap d'agrupament, Sergi Bragado, va haver de fugir a França, d'on ja no ha tornat. "L'havien detingut en una manifestació, li van fer un judici i li demanaven tres anys de presó –recorda Vives-. El van requerir que es presentés als jutjats i el *tio* s'hi presenta. Allí es troba que li diuen que s'esperí 3 o 4 hores, vaja, *vuelva usted dentro de un rato* i va agafar el tren i se'n va anar a París".

D'anècdotes en aquest moment, n'hi ha moltes per explicar. I també algun fet més greu que una simple anècdota. Efectivament, corria el mes d'abril de 1969 quan quatre membres del clan de l'Aureli Escarré i quatre caps de llobatons del mateix agrupament anaven en tren d'excursió a preparar un joc de pistes i allà cometern un gran "delicte": cantar determinades cançons com "La Muntanya Venerada" o el "Bella Ciao". "Per mi la impressió va ser que m'havia caigut una motxila a sobre", recorda en Toni Bosch. Pe'ro no era cap motxila. Eren ex-membres de la Guàrdia de Franco, que sense més explicacions, van començar a

¹⁴⁹ Bosch recorda una discussió molt forta amb l'actor Miquel Cors, en aquells moments enquadrat en un altre agrupament, per aquest afer de la secció unitària.

apallissar-los. Ales hores apareix un altre individu que s'identifica com a Guàrdia Cuvil i, sota l'aparença de posar pau en nom de l'autoritaels convida a acompanyar-los a la caserna de la Benemèrita a Granollers. Creien que eren els bons de la pel·lícula, però un cop allí els va canviar la cara. Mentre els escoltes eren confinats al pati de la caserna ("en un pati, separats, sense poder parlar, sense poder anar al lavabo", "i de tant en tant, ens apuntaven, o ens deien de tot -"que érem peor que los de la ETA", que "si fuérais hijos míos ya os hubiera matado" i coses així"), els agressors, que s'havien saludat molt familiar amb els Guàrdies Civils, van marxar al cap de dues hores, tot saludant-se amb els de la Benemèrita les famílies. Els de l'Abat Escarré, mentrestant, van ser portats al Dipòsit de Granollers, a un lloc "infecte", i van passar-la molt magra. El cas acabaria al Tribunal d'Ordre Públic, on a quatre dels 8 membres de l'agrupament, els majors d'edat, els van caure 6 mesos de presó que mai van arribar a complir. Tot i així, a partir d'aquell moment, se sentiren perseguits, fixats: "Anys en què et segueixen constantment, en què no et donen permís per anar a fora ni per fer res, que sents que el telèfon el tens punxat, i coses d'aquestes...".

La sensació de por i la necessitat de protegir-se era una constant. Francesc Mulà, que havia estat cap d'agrupament del Doctor Robert, recorda que, coincidint amb les declaracions d'estat d'excepció del règim franquista¹⁵⁰ de vegades havien d'amagar papers que tenien al cau per por d'algun registre. "Et trucava algú, i per por que tinguéssim el telèfon intervingut, et deia: 'Sha de fer neteja'. I això volia dir que havies d'anar al local de l'agrupament i emportar-te tots els papers que fos possible cap a casa."

La manca del dret a reunió creava nombrosos problemes d'alteració de la dinàmica normal. Dur a terme una trobada de caps de branca podia esdevenir una autèntica aventura.

“Les reunions de branca que es feien a Pompeia –recorda Florenci Camarassa, excap d’agrupament del Jaume I del Coll-, si arribaves tard anaves a buscar el vidre de la finestra on sabies que estaven reunits, tiraves una pela contra el vidre, sortien i t’obrien. Havíem arribat a sortir de dos en dos de Pompeia a la matinada, i l’un cap aquí i l’altre cap allà”.

En el cas del Congesta, la manca d’aquest dret fonamental va portar l’agrupament, pràcticament, a la tomba. El grup fundat per Mossèn Batlle i la germana Maria Teresa moliné va rebre un fort cop quan un dels seus caus –el Congesta havia marxat de les Carmelites i es trobava disgregat- va ser clausurat a instàncies governatives. Al seu interior s’hi havia dut a terme una reunió d’estudiants, ja que una de les membres de l’Agrupament, la família de la qual havia cedit aquell espai, es trobava implicada en una d’aquestes organitzacions. La policia va sellar el pis amb tot el material a dins. “estariem parlant dels anys 60, tot i que és difícil concretar”, diuen dues de les seves membres, Carme Àngel i Conxita Gimó. Les daines ja no tornarien a funcionar després d’allò, i la vida de l’agrupament es va anar esllanguint.

Cal dir que els agrupaments més plens d’anècdotes i fets relacionats amb la repressió franquista són aquells que no estaven vinculats a la DDE.

3.4. L’arribada de la coeducació i el consegüent debat

El debat de la coeducació als agrupaments graciencs va causar una forta controvèrsia en el seu sí, sobretot, òbviament, en els prolegòmens de la seva aplicació. Un debat que es pot

¹⁵⁰ Entre agost de 1968 i març de 1969 se’n declararen tres de seguits, originats per les primeres accions armades d’envergadura de l’organització terrorista ETA.

dividir en dues vessants: d'una banda, les xerrades entre caps i pares; de l'altra, les reunions nocturnes de tendes de campanya, entre els minyons i entre les noies guies.

El Pere Rosselló, com s'ha avançat, seria designat per a dur a terme una experiència pilot de coeducació en el marc de Boy Scouts de Catalunya. Tot i així, sembla que no reberen gaires suggerències. En Toni Vives, que en aquell moment era membre del clan, recorda que, com en d'altres agrupaments, la futura arribada de les noies va traspalsar les tendes de campanya: “va portar moltes discussions, reticències. Durant un any sencer. Als nanos de la llopada els era igual, però més amunt...”que si se'ns faran parelles”... Nits senceres divagant i dient parides. “hi hauran parelles, i llavors ens barallarem, perquè tu tindràs parella”... És clar, era un món que no coneixiem, totalment desconegut!”. El context no era gaire favorable per eliminar aquella sensació de novetat. Però el cas és que finalment es va dur a terme sense gaires complicacions, integrant al Pere Rosselló les noies provinents de l'Indira Gandhi. Corria l'any 1969, i amb estranyesa, els nois van comprovar que, efectivament, les noies eren tan capaces com ells de dur a terme els jocs més bèsties. Això va venir acompanyat, però, d'algunes xerrades sobre temes com l'anticoncepció, explicant una mica el que els mateixos caps podien arribar a saber, ja que tampoc no hi havia centres de planificació familiar que poguessin orientar-los. Havien canviat els temps, recorda Vives: “Quan vaig arribar a la secció recordo que ens havien clavats xerrades sobre la masturbació, en una línia similar a com ho feien a l'escola. Que si et quedaries cec, que si la columna vertebral se t'assecaria... No t'ho deien amb aquestes paraules, com a l'escola, però...”

Jordi Ayza que, anys després, seria cap d'agrupament amb la seva dona Lourdes Samsó, i arribarien, també ambdós, a comissaris generals de MEGSJC, recorda així aquells temps previs a la consolidació del procés coeducatiu que culminaria amb la fusió del Bisbe Irurita i el Celístia l'any 1974: “En un moment determinat van arribar les noies del Celístia a Lluïsos,

venien dels Josepets. Al començament vàrem funcionar per separat, amb unitats autònomes, caus diferenciats dins el mateix casal, però s'inicià l'anomenada fase de festeig que, volia dir, desenvolupar algunes activitats conjuntament per anar-nos coneixent els nois i les noies, jocs de ciutat, sortides, trobades entre els caps....”

En qualsevol cas el procés va continuar endavant i, el novembre de 1970, ja trobem que un matrimoni Lluís Batlle i Anna Panadès entren, respectivament, com a caps d'agrupament del Bisbe Irurita i del Celistia.

Que el tema de la coeducació va preocupar molt als escoltes de Lluïsos ho prova un text aparegut a la revista “Pedra de Toc”¹⁵¹ que va editar, durant molt poc temps, l'entitat de la plaça del Nord : “El primer problema que se'ns va presentar, va ser, naturalment, la separació entre els nens i les nenes. Era casi impossible que es sentissin en una unitat, semblava talment com si aquesta estigués partida en dos... [...] ... no hem deixat de pensar que és essencial la total integració entre uns i altres: no s'ha de fer un problema d'un fet natural per a tots ells. En aquest punt, per tant, estem satisfets, doncs el que ara veiem més essencial és l'acceptació mútua entre els nois i les noies, i això creiem que ho hem aconseguit.[...] És important buscar activitats que puguin ser vàlides per tothom i que no creïn diferències ni ‘falses superioritats’; així i tot no cal negar la possibilitat, tant als nois com a les noies, de desenvolupar els jocs que es consideren tradicionalment com a propis del seu sexe”. Veiem, doncs, que hi havia una gran quantitat de dubtes, molts dels quals han estat resoltos a base de sediment de pràctiques i de molt debat social.

¹⁵¹ “Coeducació”, a *Pedra de Toc*, nº2m maig 1977. P.6-7

M^a Teresa Draper, que va ser cap d'agrupament del Celistia i, posteriorment, la primera dona en assumir la presidència de Lluïsos en tota la seva història¹⁵² recorda que no va ser fàcil convèncer els pares de la necessitat de la coeducació: "...hi va haver molta discussió, a les reunions de pares, això de sortir junts nois i noies i dormir junts a la mateixa tenda els hi feia molta por..." Els resultats acabaven sorprenent a propis i a estranys: els caps de l'A.E. Abat Oliba constataren – a través de la revista de l'agrupament, "Pinyol"- en el primer campament de Ràngers/Noies Guies en què aplicaren el mètode renovat "una molt maca compenetració entre els nois i les noies, molt digne de destacar i d'agrair...tenint en conte la poca experiència dels nois-noies, i la seva particular idiosincràcia en qüestions de relació coeducativa". Per altra banda, reflexiona sobre el comportament, aquells dies d'acampada conjunta, tant dels nois com de les noies. Sobre les "fèmines" diu: "No podem oblidar, ni molt menys, l'actuació de les noies.. Tenint en compte el número força inferior que el de nois, qual suposava una situació de minoria; i de que hi havia certs nois, de cops amb molta força dins del grup, que tenien unes idees respecte a les noies i el sexe femení bastant "sui generis", --en realitat bastant poc desenvolupades, però, això sí, i per sort, en vies de desenvolupament--, ens trobem que elles van tenir que fer un esforç, sobre tot els primers dies, per adaptar-se, i que, a favor de la veritat, hem de dir que ho van aconseguir a pesar de les condicions desfavorables anomenades a dalt". I les paraules que "Pinyol" dedicava a les noies guies finalitzaven amb "Tres visques" entre senyals d'admiració. "Els nois, --deia la revista de l'agrupament--, com bon xicots que són, (només faltaria..!), els primers dies van sentir-se com els pobres màrtirs, que han de resignar-se veient com s'acabava la seva diversió per culpa d'unes intruses, donç no eren tant rares i inclus fent xivarri els guanyaren

¹⁵² Va ser presidenta entre 1976 i 1982.

(sobre tot dins les tendes...) van començar a cedir, i, per la seva banda, encara que aprofitant-se de cops de la seva majoria varen fer possible que aquest campament fos veritablement coeducatiu” Al final, “Pinyol” tampoc escatimava els tres mateixos “Visques” amb admiració pels “mascles”.

El debat de les tendes de campanya és generalitzat en tots els agrupaments, però en la majoria de casos no passava, per exemple, del dubte de si les nenes sabrien jugar a cavall fort, o si entre uns i altres no es generarien parelles que separarien els amics i amigues de sempre. En alguns casos, aquells dubtes s’expressaren d’una manera més contundent. Cal dir, en aquest sentit, que alguns dels efectius dels nois més grans de l’agrupament Doctor Robert, van presentar la seva queixa al fet que vinguessin noies a l’agrupament. Consideraven que seria una devaluació de les activitats que fins llavors feien. Anys després, alguns d’ells estan casats amb aquelles noies que no volien conèixer.

També hi hagué casos en què el canvi es féu sense gaires debats, sinó que es tirà, com se sol dir, per la tangent. En Josep Tubau¹⁵³ explica, pel que fa a l’arribada de la coeducació al Guerau de Liost-Víctor Català, que “el que podríem anomenar un sol Agrupament es produeix sense un rigor formal. Sense cap cerimònia que signifiqui el pas d’una situació a l’altra.” Cal dir, en aquest cas, que ja feia anys que els nois del Guerau de Liost i les noies del Víctor Català convivia junts sota el mateix sostre.

¹⁵³ Ho explica en un llibret dedicat al 25è aniversari de l’Agrupament.

També hi hagué alguna excepció formal. Si en la majoria de casos la coeducació es va fer des d'agrupaments de nois que incorporaven noies per la via de la fusió o simplement obrint les portes a tota noia que s'hi volgués acostar, el cas de l'A.G Montnegre, fou diferent. No fou fins al 1974 que el Montnegre va donar els primers passos cap a la coeducació i ho féu de baix a dalt: començà a incorporar nois a les unitats de daines i de noies guies. A l'octubre d'aquell mateix any, els pioners d'un agrupament que hi havia a l'Escola Tècnica Professional del Clot, el Sant Pere Claver, iniciaren els primers contactes i activitats mixtes amb les caravel·les del Montnegre, arribant finalment a una integració total entre ambdues unitats, quan els pioners del Clot –inclosos els caps- entraren en bloc al Montnegre.

L'arribada de la coeducació és vista, en general, com un fet àmpliament positiu que contribuïa a normalitzar la situació de l'escoltisme. De totes maneres, volem recollir també alguna veu crítica, en aquest cas, la de l'historiador de l'escoltisme Genis Samper: "Inicialment no estava previst que totes les unitats fossin mixtes, totes les branques. Que totes ho siguin és un miracle que només es dona en el nostre país. Això només passa a casa nostra. A França, les unitats no són mixtes. Hi ha una unitat de nois i noies. Que totes les branques i totes les unitats siguin mixtes només passa aquí. Per què un noi de 14 anys i una noia de la mateixa edat han d'anar junts quan el procés de creixement físic i psicològic no és igual? Que en totes les edats un tingui atracció per l'altre sexe tampoc no és veritat. Hi ha unes edats en què es recela i hi ha edats en què es necessita l'altre sexe. No dic que això sigui negatiu, dic que això no es va fer críticament. S'hauria d'haver estudiat més el tema. Es va fer sense adonar-se'n que la vida no és ben bé això. Hi ha edats en què anem sols i altres en què anem junts. En realitat, hi va haver una hegemonia dels models masculins. A França no s'ha donat perquè l'associació de noies és molt forta. A Alemanya no s'ha donat, tampoc,

perquè l'associació de noies fou forta, rabiosa, i mossega. Aquí les forces eren desiguals. Els nois eren molts i les noies molt poques. I ens vam menjar les noies. Una prova d'això és que del mètode de les noies no s'ha conservat res. Ni una paraula.”

6A PART: ECLIPSE I ESTABILITZACIÓ DEL MOVIMENT (1976-anys 90)

1. S'amplia la competència en les hores de lleure: la difícil competència amb els esplais

Totes les fonts consultades afirmen que en el moment en què s'inicia la transició, l'escoltisme comença a patir una forta davallada d'efectius, i una certa sensació de no saber cap a on tirar. Això fa evident que en els temps de clandestinitat, l'escoltisme tenia una missió substitutòria com a moviment de joventut, que amb l'arribada de la democràcia va perdre. Això genera una sensació d'instabilitat que costaria molt de temps a resoldre. Tal i com explica en conversa personal Genís Samper, "l'escoltisme, sent d'església, va voler mostrar-se més progressista del que eren les bases. I això sempre acaba malament amb les institucions. És normal. Si tu tens uns locals i vols tenir un agrupament a la teva parròquia i acabes tenint uns tios que no ajuden en res i només van a la seva, amb el temps, amb els anys, acabes treient-los de casa." És en aquest moment quan un altre moviment, el dels esplais, comença a cobrir part de l'espai ocupat fins aquell moment pel moviment de Baden-Powell. Aquesta nova institució, que provenia de les experiències benèfiques de les colònies d'estiu, rebria el suport de l'església, i poc a poc, com veurem en l'anàlisi de la quotidianitat de Gràcia, anirà ocupant, fins i tot, els mateixos locals que abans havien estat caus escoltes en parròquies.

Amb l'arribada de la Generalitat–i també de la mort de Batista i Roca, cap escolta nacional a l'exili i que mai va voler acceptar la desunió post-DDE de l'escoltisme català–dos escoltes ocuparien destacats càrrecs en el si de l'administració catalana: Rosa M. Carrasco esdevenia

Directora General de Joventut, i Ricard Julià primer president del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya. Aquesta presència no suposaria, però, cap benefici pel moviment. Com a part implicada, Samper explica que en el moment de l'arribada de la democràcia, i com a consiliari de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya, "en aquell moment vaig demanar que : Oi que es reclamava l'estatut del 32? Doncs de la mateixa manera, demanava jo que es reclamés el mateix estatus que l'escoltisme tenia a la Generalitat republicana: el patronatge de la Generalitat. I l'escoltisme no va voler demanar això perquè en aquell moment la Generalitat no responia als ideals polítics dels responsables del moviment en aquella època. Jo no volia que pidoléssim subvencions, sinó reclamar que continués el patronatge de la Generalitat. Les subvencions acaben perjudicant el moviment perquè es cau en allò de "qui paga mana", i també perquè es perd el sentit de responsabilitat, perquè només farem les coses que ens subvencionen."

Davant aquestes afirmacions, qui en aquell moment era comissari general de MEGSJC afirma que "Minyons ha estat extremadament independent. És independent -potser els demés també, no entro aquí. Quan hi ha hagut algun dels seus membres en càrrecs institucionals, Minyons no se n'ha aprofitat ni gota. Minyons no ha gosat demanar tractes de favor ni els nostres exmembres allà han volgut fer tractes de favor. Tampoc hem volgut ser partidistes, i per tant ningú s'ha sentit que podia confiar en Minyons cegament. Ni maltractat ni ben tractat, doncs. No es pot acusar ningú de res, el que passa és que hi ha sensacions que després tens mirant-ho de lluny: les polítiques que s'han fet no són polítiques que hagin beneficiat a Minyons."

Sigui com sigui, s'aprecia la crítica als moviments d'esplai que van ser, segons totes les fonts del moviment escolta consultades, els grans beneficiaris de la nova situació política del

país. Això sí, la Federació d'Escoltisme i Guiatge de Catalunya va rebre la Creu de Sant Jordi el 1984 en agraïment a la tasca realitzada pel moviment en la formació de tantes generacions de catalans. El marginament institucional forçaria una renovació del mètode com a qüestió de supervivència, i així, segons el responsable de relacions exteriors d'Escoltes Catalans, Eduard Vallory, "l'escoltisme ha canviat com ha anat canviant l'entorn dels joves a la nostra societat. Ha canviat molt perquè venia amb una tradició molt forta dels 60 i 70 i es va trobar amb unes noves institucions que no li van donar el paper que esperava. Les institucions el van marginar, i només li van donar una creu de Sant Jordi i uns quants copets a l'esquena".

El juny de 1977 es constitueix la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge, amb presència de MEGSJC, EC, i NINE (associació que moria dos anys després i era definitivament donada de baixa el 1984). El 1983, per la seva banda, l'altra gran entitat d'escoltisme del nostre país, *Scouts de España*, feia un procés de catalanització que culminaria en la creació d'una estructura federal on l'entitat catalana passava a anomenar-se ASDE-Scouts de Catalunya. Tot i aquest esforç, els escoltes de les altres entitats els segueixen penjant l'estigma d'espanyolistes, i això, juntament amb la pertinença a ASDE, dificulta la seva entrada a la Federació.

La FCEG pateix en aquests anys, també, fortes tensions internes per l'excessiva liberalització a què, per a alguns, havia arribat l'entitat. En un principi, es tracta de l'anomenat debat entre "xapetes" (malnom que s'atribuïa als partidaris de l'uniforme i del retorn a postures més tradicionalistes) i els "floretes" (defensors de tot el contrari) en el si d'Escoltes Catalans. Aquest fet, que en un principi comportaria una escisió temporal d'alguns agrupaments respecte aquesta entitat, però ja en la Federació culminà amb la

creació el 1988 d'una nova entitat, amb 4 agrupaments de MEGSJC, i 4 més d'EC, que defensaran un retorn a postures més tradicionalistes. Aquesta associació tampoc no ha quedat reconeguda en el sí de la FCEG a causa del fet de provindre d'una escisió prèvia de les dues entitats més grans de la Federació. La FCEG treballa des del 1992 en intentar aconseguir el reconeixement oficial per part del Bureau Internacional d'Escoltisme.

2. La Gràcia de l'època

2.1. L'assemblea democràtica de Gràcia

El 7 de novembre de 1971 es constituïa a la Parròquia de Sant Agustí de Barcelona el que seria, sens dubte, l'organisme unitari de lluita antifranquista per excelència del país, l'Assemblea de Catalunya. Aquesta plataforma donaria lloc a la creació de nombroses instàncies descentralitzades a pobles i barris de Catalunya. Gràcia no en fou una excepció¹⁵⁴ i el 2 d'octubre de 1976, a instàncies del Secretariat d'Entitats de la vila i en una reunió celebrada a la seu dels Lluïsos a la plaça del Nord, es va formar la denominada Assemblea Democràtica de Gràcia que, poques setmanes després, es presentava "oficialment" en un acte desenvolupat també als Lluïsos. A la recent estrenada Assemblea Democràtica hi participaven entitats, partits polítics aleshores a la clandestinitat i tota mena de col·lectius, entre ells el moviment escolta. Així, en un document de l'Assemblea signat aquell mateix any 1976, hi trobem entre els seus impulsors l'Agrupament Pere Rosselló, el de Sant Felip Neri, entitats que tenien al seu sí nuclis escoltes com els Lluïsos, el Cercle Catòlic i el Centre Moral i, fins i tot, el propi sector I de MEGSJC. Altres agrupaments de Gràcia, com el

Roland Philipps, i el Doctor Robert, també hi ha constància que s'hi integraren. L'escoltisme local, doncs, s'implicava clarament en la lluita antifranquista des d'un punt de vista socio-polític i civí i exercia el seu paper substitutori. Les accions de l'Assemblea gracienc foren moltes, ja el 10 de novembre, també de 1976, va promoure activament al barri una jornada de vaga política que s'havia convocat a nivell general en defensa del reconeixement dels drets sindicals. Òbviament, l'Assemblea convocava a totes les activitats unitàries, manifestacions, actes reivindicatius, etc que es feien arreu del país. A banda del local de Lluïsos, altres espais on s'hi varen dur a terme trobades de l'Assemblea Democràtica foren la seu del Club Excursionista de Gràcia, al passatge Mulet, la de l'Associació de Veïns al Torrent de l'Olla i, també, locals de partits polítics com el del carrer Provença de C.D.C., el del P.S.U.C. al carrer La Perla o un que tenia el P.S.C. – Reagrupament al carrer Montmany.

L'Assemblea, igualment, es va bellugar moltíssim a l'hora de promoure les reivindicacions del moviment veïnal de l'època. Una de les més sonades va ésser tota la campanya a favor de la recuperació com a equipament pel barri de l'antic "Artesà", a la Travessia de Sant Antoni, espai que, després de la guerra, fou incautat per la Falange i que corria perill de convertir-se en un bingo. Aquella campanya que es va desenvolupar, sobretot, l'any 1977, seria una de les de caire civí més importants i tindria com a punt culminant la gran festa popular celebrada el diumenge 17 d'abril a la plaça del Diamant i al davant mateix de les portes del local reivindicat. L'escoltisme local estigué present, d'una manera especial, en aquelles activitats que tenien una transcendència d'interès general pels veïns i veïnes de Gràcia.

¹⁵⁴ D'assemblees s'en crearen a molts altres barris de Barcelona com La Barcelona Vella, Besòs-Maresma, Bon Pastor, El Carmel, Nou Barris, Poble Nou, Sagrera, Sant Gervasi, Vilapicina, Habitatges del Congrés, etc...

Potser l'exemple més clar de la simbiosi que es va donar entre escoltes i representants del moviment veïnal el tenim en el fet que en el propi si de l'A.de V.V. Vila de Gràcia s'hi creés l'any 1976 un agrupament, el Lluís Companys, només dos anys més tard de la fundació de l'entitat i amb el mateix estatus de vocalia que tenien, per exemple, les d'urbanisme, cultura, gent gran, dona, etc.

2.2. L'escoltisme català s'instal·la al barri

Però el Lluís Companys no apareixia com un bolet aïllat, sinó que pertanyia a la més recent macroestructura escolta que s'havia creat, Escoltes Catalans, fundada el 1974 i amb una primera seu central a Gràcia, al carrer Verdi, número 58, en un pis que hi tenien allà la Germanor de Noies Guies, una de les organitzacions que donaren lloc a E.C. De fet, segons explica *Josep Lluís Pardo*, primer secretari general d'E.C., "A Verdi hi vam estar des del 72-73 fins poc després de la constitució oficial d'Escoltes Catalans a Montserrat el 1974". *Pardo* recorda molt bé com era aquell pis de Verdi: "...un 'cuchitril', un àtic amb una petita terrassa, un quartet (la cuina) amb una multicopista, una sala gran a l'entrada on hi teniem la secretaria, un lavabo i un altre quartet que era per a les reunions del consell."

D'aquesta implicació civica dels escoltes en dóna testimoni, també, l'adhesió l'estiu de 1976 de la Branca Joves d'E.C. a l'anomenada *Marxa de la Llibertat*, impulsada per l'associació *Pax Christi* i que, malgrat haver estat prohibida, va dur a la pràctica el seu eslògan fundacional i "es posà a caminar per tot Catalunya". La mateixa branca joves d'Escoltes Catalans, en aquest cas, la seva demarcació de Gràcia, van organitzar onjuntament amb les vocalies de Joventut i Urbanisme de l'A. de V.V. Vila de Gràcia una festa reivindicativa

l'any 1976 a la Plaça de la Virreina, en contra del Pla Comarcal i la Via O, projecte urbanístic aquest darrer que, de tirar-se endavant, hagués esquarterat la trama urbana històrica de la vila. En aquella mateixa festa s'hi reivindicaven, també, zones verdes, llocs d'esbarjo...

2.3. El naixement de noves entitats que es preocupen dels infants i adolescents

On l'escoltisme gracienc va tenir un paper de molta envergadura fou en l'eclosió de noves iniciatives a l'entorn de l'educació en el lleure dels infants i la seva plasmació festiva. Les places de Gràcia, com les de molts altres indrets del país, es començaren a omplir de forma habitual de tota mena d'ofertes d'espectacles infantils de caràcter públic i popular. I és amb aquest objectiu que el 8 de maig de 1977, des de l'Agrupament Escolta dels Lluïsos, i amb l'impuls directe d'un dels seus caps, Florenci Maymó, sortia a la llum un col·lectiu denominat "Gràcia Jocs i Rialles" que comptaria, també, amb el suport dels A.E. Abat Oliba, Pompeia, Santa Maria de Gràcia i, en moments puntuals, de persones vinculades als nuclis d'*Scouts de España* que hi havia a Gràcia.

Aquell dissabte 8 de maig, la primera festa de "Gràcia Jocs i Rialles" s'estengué per les places de la Virreina, Sol i Diamant i va mobilitzar al voltant de 6.000 persones. Conxita Camps, màxima responsable en el seu moment d'aquesta iniciativa explica que "arrel d'aquella festa vam decidir continuar fent festes per a nens una vegada cada mes, ens posarem en contacte amb el que ara és la Roda i aleshores era la Coordinadora d'Espectacles Infantils pels Barris. I vam començar a muntar espectacles. De tant en tant, en muntàvem alguns per tot Barcelona, vam començar a organitzar les Tamborinades, i a convocar cada mes alguna activitat a places de Gràcia. La idea va néixer d'un agrupament,

el de Lluïsos, però després, la gent que hi havia, hi estàvem a títol individual. Hi havia molts escoltes. Recordo entre d'altres a l'Oriol Garcia, l'Elisabeth Hosta, la Cristina Domingo, el Vicenç Sanclemente...". Durant 5 anys, mes rera mes, "Gràcia Jocs i Rialles" aniria organitzant tota mena de festes al carrer, per les que hi passarien els ídols infantils més populars de l'època com Xesco Boix, Pam i Pipa, Tortell Poltrona, Pep Bou, Toni Giménez, Serpentina... Totes aquelles festes havien de comptar, com era propi de l'època, amb el corresponent permís del Govern Civil, que en algun cas no va arribar, com en el d'una sessió de cinema a l'aire lliure en què es va voler projectar a la Plaça del Diamant la pel·lícula dels Germans Marx *Sopa de Ganso*. L'argumentació oficial que es va donar a l'Associació de Veïns Sector Plaça Lesseps, que era la que havia demanat oficialment el permís era que "*no se justifica el cumplimiento de cuantas prevenciones en orden a la seguridad de personas y cosas establece el vigente Reglamento de Policía de Espectáculos Públicos de 3 de mayo de 1935*"

El mes d'octubre de 1978 va néixer una nou col·lectiu al barri denominat "Anella, Serveis Creatius", que endegaria unes innovadores experiències de tallers formatius adreçats a totes les edats, però d'una manera especial a infants i joves en les seves hores d'oci. Anella va sorgir d'un grup de persones que, inicialment començaren la seva activitat en el sí del Cercle Catòlic, però que, ben aviat, serien *foragitades* d'aquella entitat. No seria l'únic cas: també un grup de nois del clan del Josep Carner, una mica constrets en la rigidesa de formes que es vivia al Cercle, van decidir marxar-ne per formar l'A.E. Lluís Companys¹⁵⁵. Pel que fa a Anella, dos dels seus màxims responsables, Carles Valero i Lourdes Ragón n'explicaven els

¹⁵⁵ Segons records de qui va ser cap d'aquest agrupament, Elisenda Figueras.

seus orígens i objectius en una entrevista a la revista "Carrer Gran" l'any 1979¹⁵⁶; "Fent una mica d'història va sortir l'agost de l'any passat. Es va juntar una sèrie de gent de Gràcia. Una part érem socis del Cercle Catòlic de Gràcia. També hi havia el grup de teatre "Mar i Cel", alguns dels integrants venien d'una llarga estada a Londres, i portaven una experiència de com funcionen allí les activitats culturals a les petites comunitats dels barris. Aleshores vàrem parlar de la possibilitat de traslladar l'experiència a Gràcia, perquè oferia moltes possibilitats i quasi tots vivíem aquí. Podíem disposar d'un centre, d'una entitat, el "Cercle" per a resoldre un primer problema d'infraestructura i ho posàrem en marxa. Però després, al mes d'octubre o novembre, quan ja funcionaven les activitats "a tope", l'entitat no va voler seguir aguantant les nostres realitzacions. A totes aquestes entitats de tipus "confessional", hi ha un soci que creuen que allò és seu. Nosaltres érem una gent jove, amb cabells llargs, que duia a terme unes activitats, mentre que el "Cercle" quasi no feia res. Ens varen fer fora i ens vàrem trobar al carrer. Les activitats les portàvem unes 250 persones, hi havia gent per fer coses, però sense local. Durant un temps vàrem poder utilitzar el de l'Associació de Veïns i un altre que ens deixava la Parròquia dels Josepets, fins que va arribar un moment que ens vàrem plantejar la necessitat d'un local propi i vàrem trobar aquesta "barraca" al carrer Verdi..." De la gran vitalitat que aquell col·lectiu va assolir de bon començament, en donen prova fefaent unes dades sobre les activitats que ja havien generat en tan sols el seu primer mes de vida: 6 grups de dansa (dels 7 anys en endavant); 2 grups de teatre (de 9 a 12 anys i de 15 en endavant); 3 grups de plàstica de diverses edats, 1 grup de vídeo; i un grup de cercaviles.

¹⁵⁶ "Carrer Gran", núm. 6. 2ª quinzena de novembre de 1979. *Anella Serveis Creatius*, Pàgs. 20 i 21.

El relat que els membres d'Anella feien a la revista "Carrer Gran" posa de manifest que alguna cosa es movia a Gràcia, que sorgien nous col·lectius i que les entitats tradicionals, gairebé totes d'origen catòlic, ja que a les altres se les havia endut el vent de la guerra, es resistien a acceptar aires nous de renovació. Elles disposaven de metres quadrats d'espai que defensaven molt gelosament de qualsevol "contaminació" externa. I els nous joves, promotors d'activitats culturals i civiques renovadores, tenien empenta, pocs recursos i cap local on aixopugar-se. La combinació hauria d'haver estat fàcil ja que, en teoria, les fitxes encaixaven a la perfecció, però en la pràctica les reticències mútues eren massa fortes i, sols el pas del temps, les aniria reduint.

En qualsevol cas, aquells darrers anys de la dècada dels 70 foren "explosius" i trencaren l'ensopiment del panorama d'entitats i associacions de la vila. El 1977, al carrer Perill reobria les seves portes l'Ateneu Llibertari de Gràcia (abans de la guerra civil ja n'hi havia hagut un altre). Eren autogestionaris, contraculturals i significaren un bon revulsiu a Gràcia: Feien coses diferents. Cinc anys després de la seva fundació, en unes declaracions a la revista *Carrer Gran*, en Josep Maria Navarro, un dels membres de l'Ateneu Llibertari, definia els seus objectius afirmant que "encara que això sabem que és bastant utòpic, el que pretenem especialment és fer una tasca cultural amb la qual participin tant els professors com els veïns del barri"¹⁵⁷. En aquells moments, l'Ateneu Llibertari es manifestaven totalment deslligats de la CNT, però amb una ideologia molt semblant a la d'aquest sindicat. Però els de l'Ateneu, que van acollir també a la seva seu l'anomenat "Comitè Antinuclear de Gràcia" constituït per aquella mateixa època, anaven molt més lluny: "El nostre barri, com a entitat històrica, hauria de ser independent del municipi de Barcelona. A més a més,

¹⁵⁷ "L'Ateneu Llibertari fa 5 anys", a *Carrer Gran* nº 54, segona quinzena de juliol de 1982. P.6

nosaltres pensem que tota comunitat, encara que no tingui tradició, pot formar el seu tipus de direcció". Una altra entitat nova que es va crear l'any 1979 va ésser El Nostre Casal, que va tenir dues seus, al carrer Romans i al carrer Hipólito Lázaro. El Nostre Casal, que es va endegar fonamentalment per gent vinculada antigament a la fàbrica de La Sedeta, suposava l'intent d'organitzar alguna entitat que, a través d'activitats culturals, excursionistes, d'esplai, cursets de formació, etc., dinamitzés una mica la zona del Camp d'En Grassot que, dins de Gràcia és la que històricament és la que ha tingut menys tradició associativa.

2.4. Florida dels mitjans de comunicació

Sí, foren anys d'eclosió i de canvi en el panorama associatiu de Gràcia, i els mitjans de comunicació hi jugaren un paper fonamental. El 10 de març de 1979, al bar del Teatre Lliure, es presentava el número 0 de la revista *Carrer Gran*, publicació independent, però que recollia d'alguna manera la tradició històrica de la premsa local graciencina i també la tasca duta a terme els darrers anys per la revista *Vila de Gràcia* de l'Associació de veïns. Gairebé en paral·lel, el mes del mateix 1979 des d'un petit local del carrer Ramón i Cajal es llançava al carrer el primer número del *Badall de Gràcia*, una revista que volia compaginar la sàtira i l'humor amb la informació de l'activitat regular graciencina. El *Badall de Gràcia* té el dret, malgrat la seva curta existència (va deixar de publicar-se el juny de 1980) de ser considerada un bon referent de la premsa d'humor a Catalunya. *Carrer Gran*, per la seva banda, es publicaria durant 10 anys seguits i avui resulta un referent indiscutible per a fer el seguiment del que va passar a Gràcia en el decurs d'aquella dècada que començava amb les eleccions del 3 d'abril del 1979. Però hi va haver un tercer element de comunicació lliure i

popular a la Vila. Estem parlant de la *Campana de Gràcia*, una emissora que va ocupar les ones per primera vegada el 13 de juny de 1979 i que poc temps després patiria un curiós tancament amb la detenció inclosa d'alguns dels seus membres. "El 17 de gener de 1980 era dijous. La Campana estava emetent des del seu petit espai en un pis de la Plaça Trilla. Ho feia conjuntament amb una altra emissora: Ona Lliure, que havia estat precintada pocs anys abans. Aquell vespre era molt fred i, al Carrer Salinas, on hi havia la seu de l'Associació de veïns Vila de Gràcia la diputada Marta Mata (neboda del capellà que havia acollit Mossèn Batlle a la parròquia de Jesús, Marcel·lí Garriga) estava parlant sobre temes pedagògics. Entre els presents a la xerrada va començar a córrer la veu que la policia havia anat a precintat La Campana, i que els mateixos locutors de l'emissora havien radiat en directe l'ocupació"¹⁵⁸ A partir d'aquí començaria una llarga nit de mobilització. Els detinguts de *La Campana* foren traslladats als calabossos de la veïna comissaria de Lesseps, al carrer Nil Fabra. Ben a prop d'allà hi havia la seu de la revista *Carrer Gran*, on es va instal·lar una espècie de quarter general per a fer el seguiment de la situació en què estaven els detinguts. Entre altres coses es van portar mantes i entrepans a les persones de *La Campana* que hagueren de passar tota la nit allà engarjolats. Gent de l'Associació de veïns, del *Badall de Gràcia*, i altres col·lectius, van estar tota la nit en guàrdia, i la pròpia regidora de Gràcia en aquell moment, Mercè Sala, va fer contactes amb les autoritats corresponents per intentar resoldre la situació dels detinguts. Però fins l'endemà al matí no sortiren dels calabossos, foren traslladar a la Prefectura Superior de Policia de Via Laietana i van prestar la corresponent declaració, essent després posats en llibertat. Després d'aquests fets *La Campana* només va poder emetre de forma irregular, però entre el 15 i el 23 d'agost de

¹⁵⁸ Musons, A. *Pregoners d'una vila lliure. Història de la premsa graciencs*. P.97

1981 aquesta emissora va marcar una fita molt important de comunicació popular, emetent tots els dies de la Festa Major des del propi Campanar de la Plaça Rius i Taulet.

2.5. Moment de canvis per a la OJE

El local que, com hem vist anteriorment, la Falange tenia al nº 6 del carrer Ros de Olano, en un pis situat a sobre mateix del Club Helena, seria, en el llarg periple de la transició, motiu, d'una banda, de reivindicació per posar-lo a disposició de la joventut del barri, i de l'altra, escenari de les activitats de més d'un agrupament i de nombroses anècdotes.

Era un local que, curiosament, portava el nom de "Cataluña". Quan al'octubre de 1979 es va constituir el primer Consell del Districte de Gràcia després de les primeres eleccions municipals democràtiques, el socialista Francesc Morata va assumir la conselleria de Joventut, i entre els seus primers objectius es va fixar aconseguir que el local de Ros d'Olano fos recuperat com a "Centre de Joves de Gràcia". Ja des de les primeres reunions de la ponència de Joventut aquest tema es posà sobre la taula. Es tractava d'aconseguir un espai obert per a la pràctica d'activitats juvenils i alhora de resoldre el problema d'alguns col·lectius de joves que es trobaven sense local.

Aquest era el cas de l'Agrupament Abat Oliba, que ja portava gairebé un any sense estatge social fixe, des que havien hagut d'abandonar els caus que ocupaven al Col·legi de Monges del Carrer Verntallat cantonada Robí.

El cas de l'Abat Oliba, com veurem més endavant, és un dels casos, cada vegada més freqüents d'altra banda, d'agrupaments *nòmades*. Com anècdota cal recordar que l'Abat Oliba, mentre no va tenir local, havia de guardar tot el seu material en un magatzem que el conegut bar "Comulada" de la Plaça Rovira tenia al carrer Providència.

La reivindicació del pis de Ros de Olano com a Centre de Joves va topar de seguida amb fortes reticències per part dels responsables dels organismes de joventut, en aquell moment, que encara llavors depenien de l'estat central. I els únics que el seguien ocupant eren uns grups de la encara no extinta OJE.

Pot dir-se, doncs, que aquell objectiu de aconseguir el centre de joves, va ser un total fracàs. L'única cosa que el districte aconseguí, després de pactar amb la Direcció General de Juventud, dependent del Ministeri de Cultura, va ser repartir salomònicament el local entre els membres de la OJE i l'agrupament Abat Oliba. Una mescla que ja es veia, si més no, difícil, i que acabaria revelant-se impossible.

Cal tenir en compte el fons de la qüestió: en aquell pis, no s'hi reunien exclusivament els nanos i monitors de la OJE per a desenvolupar-hi les seves activitats de lleure, sinó que habitualment hi feien estada joves de grups de tendència feixista en el seu estadi més radical. La convivència es va anar fent cada vegada més difícil, i les anècdotes en aquest sentit foren nombroses. Per esmentar-ne alguna: Una tarda, els pioners de l'Abat Oliba estaven cantant amb to burleta alguna de les cançons pròpies dels falangistes. De l'habitació del davant varen sortir els joves ultres, que vaen recriminar l'actitud dels pioners. El llenguatge va anar pujant de to, i arribaren les amenaces físiques, però sense més conseqüències. Com explica algun dirigent de l'agrupament Abat Oliba que hi va tenir la seva seu, va veure, en més d'una ocasió, com els falangistes que s'hi reunien retiraven la bandera catalana, que havia estat col·locada pels escoltes, amb motiu d'alguns Onze de Setembre o Sant Jordi. En favor d'ells caldria dir que retiraven el drap amb cura, i el deixaven sobre una cadira, perfectament plegat.

Mai es va produir cap mena d'agressió física entre els dos grups, i era més aviat una qüestió de fer-se la punyeta mútuament. Ara bé, igual que escrivim això, direm també que el 23 de febrer de 1981, quan durant unes hores molt llargues va ser possible el retorn a una dictadura, cap membre de l'Abat Oliba va atrevir-se a anar al local de Ros de Olano. Potser no hagués passat res, però més valia no jugar.

La sang, com hem vist, no va arribar al riu, però la tensió no va acabar fins que la presència dels grups ultres va arribar a oïdes del recentment constituït Consell de la Joventut de Barcelona, on hi eren representades totes les entitats juvenils, incloses per suposat les escoltes i les falangistes. El consell intervingué i els grups de l'ala radical deixaren de reunir-se en aquell local, on legalment ja no s'hi haurien d'haver reunit mai. Que la situació hagués hagut d'arribar fins a la intervenció del Consell de la Joventut, segurament es podria dir que va ser per culpa de la permissivitat del responsable del local, un funcionari del ministeri que mai no els tancà la porta.

Ja amb la Generalitat consolidada després de les eleccions del març de 1980 i el successiu traspàs de les competències de Joventut, el local va passar a ser administrat per la nova Direcció General de Joventut, el responsable de la qual era en aquell moment Enric Puig. En aquell moment els nous dirigents van manifestar que el centre havia de convertir-se en un espai obert a tots els joves de Gràcia, i així se'n foragità tant a la OJE com a l'agrupament Abat Oliba. En el cas d'aquest darrer, però, amb la promesa no escrita que després d'unes reformes a la seu, el grup d'escoltes podria continuar utilitzant la instal·lació, no d'una manera exclusiva sinó compartida. Molt diferent, però, va ser el final de la història. Els escoltes de l'Abat Oliba mai pogueren tornar a Ros de Olano. Fins i tot tingueren greus dificultats per recuperar tot el seu material (tendes, estris de cuina, etc) que hi tenien

guardat. Els primers dies de la Setmana Santa de l'any 1982 es trobaren que, a punt de marxar de campaments, el local havia estat clausurat. Els caps es dirigiren a la DGJ, on no aconseguiren que cap dels seus responsables els solucionés el problema. Només un antic funcionari de la Dirección General de Juventud, ara absorbit per la Generalitat, els va oferir clandestinament les claus del pis, per tal de poder recuperar el material perdut. Tampoc els de la OJE van tornar mai més a Ros de Olano i obriren un nou local, compartit amb els seus companys de Sant Gervasi, en un pis del número 38 de l'avinguda Príncep d'Astúries.

Temps després, es reobrí l'espai, que passar a ser ocupat per un esplai de nens i nenes amb deficiències.

Amb posterioritat, un dels històrics de l'escoltisme català, l'Agrupament Ramon Llull, passaria a ocupar la globalitat d'aquell pis, i encara avui hi té la seu.

Pel que fa a política de Joventut, doncs, la dècada dels 80 va començar a Gràcia amb al mal sabor de boca de no aconseguir la recuperació de l'espai de Ros de Olano per al conjunt dels joves de la vila. Però seguiren generant-se nous col·lectius de joves organitzats. Probablement els de major volada, l'Ateneu Popular Soroll, al carrer Ciutat Reial i l'Ateneu Independentista "La Torna" que ha tingut varis locals i ara n'ocupa un del carrer Vallfogona. Un i altre han col·laborat, també, al llarg dels últims anys en oferir noves aportacions a la Festa Major de Gràcia, conjuntament amb l'Associació de Veïns de la Vila de Gràcia, a partir dels espais de la plaça Virreina i de la del Diamant. Aquestes noves entitats de joves podrien significar una mena de transició fins a la darrera dècada dels 90, en la qual unes altres dues tipologies de col·lectiu – ben diferenciades entre elles, per cert—han agafat la torxa de la capacitat d'aglutinar joves en el seu sí –al marge de tots aquells que es mouen habitualment a les diverses seccions de les entitats tradicionals--, d'una banda, els

grups de Cultura Popular, geganters, diables, grallers, bastoners i castellers, alguns d'ells amb clar origen en agrupaments escoltes: els Castellers de la Vila de Gràcia, promoguts directament per gent de l'Agrupament Sant Joan de Gràcia, i els Diables del Coll –la Malèfica del Coll--, creats per l'Agrupament Jaume Ier. I, de l'altra banda, el moviment okupa que, en els darrers temps s'ha extès molt considerablement al llarg del territori gracienc, força procliu per cert a l'okupació, degut a l'envelliment notable del seu parc d'habitatges.

Si la dècada dels 80, dèiem, va començar amb mal gust de boca, una vintena d'anys més tard el balanç de la política de Joventut al districte de Gràcia es força decebedor: el Casal de Joves segueix sent una reivindicació pendent de resoldre's, no han fructificat els diversos intents de formalitzar un Consell de la Joventut de Gràcia i, existeix una mica la sensació, com es veu en vàries declaracions de caps escoltes que apareixen en aquest treball que, al districte els joves organitzats hi van a poca cosa més que a demanar subvencions. En qualsevol cas, són ja dates massa properes en el temps com per a aventurar-se en l'anàlisi històrica..

3. El terrabastall de l'escoltisme gracienc

Com s'ha vist, l'escoltisme anirà cedint mica en mica el seu lloc als esplais poc temps després d'arribada la Transició. Segons dades recollides pels autors, al llarg dels 80 es van arribar a aplegar a Gràcia fins a, com a mínim, 27 grups d'esplai. Mentrestant, entre l'anterior dècada i el decurs dels 80 moren fins a disset agrupaments al mateix territori. Òbviament, en poc temps es pot apreciar de forma clara el retrocés del moviment. D'una

banda, això es pot atribuir al retrocés natural posterior al gran impuls que va suposar la creació de la DDE; l'escoltisme se sobrecarregà d'efectius, i la prova d'això és que la corba es comença a invertir en sentit negatiu molt abans que els esplais comencin a esdevenir prevalents. D'altra banda, però, cal tenir en compte el canvi de mentalitat que suposa la fi del Règim, i el fet que els rectors de les parròquies exigeixen més control sobre els seus grups. De fet, una bona part dels esplais inclosos en les dades tot just exposades, aniran a raure als mateixos locals on prèviament hi havia hagut escoltes. Els exemples parlen per sí sols.

En el cas del Montnegre-Abat Oliba, la manca d'implicació en la vida de la parròquia va fer que el centre apostés cada vegada més per l'esplai, fins foragitar-los. És exactament la mateixa història que s'explica a l'A.E. Pompeia, on l'esplai "Mare de Déu de Pompeia" es va quedar en exclusiva als locals dels "Pompeia Grups". En el cas del Santa Maria de Gràcia, van repetir el mateix procés dues vegades: unes inoportunes obres van fer-los marxar de la parròquia de Santa Maria de Jesús de Gràcia, amb la promesa de tornar. Els seus locals van ser ocupats per l'esplai de la parròquia. Van anar a Corpus i al final se'ls va demanar que abandonessin també els locals, per les necessitats de l'esplai. Finalment, ara es troben en una altra parròquia, la de Santa Agnès.

En alguns casos, el control que han intentat exercir els responsables de les parròquies ha arribat fins a nivells que superen la demanda de que els nanos participessin en la vida de la parròquia. En el cas del Nostra Senyora del Coll, vinculat de feia temps a l'escoltisme laic, se li va reclamar el canvi a l'entitat catòlica. En no complir amb aquesta demanda, van ser també progressivament foragitats. Els membres del Nostra Senyora van quedar amb una impressió tan dolenta que van canviar el nom de la parròquia pel del rei en Jaume, una

qüestió que ja feia temps que volien fer. Però al costat d'aquests mers exemples –n'hi ha força més– també es pot apreciar en la vida del moviment un cert esllanguiment que provoca les desaparicions d'algun agrupament. Tals són els casos del Guerau de Liost o del Doctor Robert –els dos ja fora de Gràcia, però tradicionalment molt actius–, o del Pere Rosselló. En aquest darrer cas, expliquen els responsables, la droga i una progressiva desestructuració de l'entitat van ser les causes que aquest agrupament romangués uns anys tancat. Aquesta desestructuració progressiva va tenir molt a veure amb la davallada espectacular dels efectius del moviment. El cas del citat Guerau de Liost és paradigmàtic.

Des de començaments dels 70 es vivia en el seu si un enfrontament obert entre pares i minyons que anà paral·lel a un canvi organitzatiu que no es va saber resoldre. Pot ser interessant fer una ullada a l'evolució que registra una de les activitats centrals de l'agrupament Guerau de Liost, la Fira del Gat, entre el 1962 i el 1980. Segons Josep Tubau¹⁵⁹, aquest acte, campament general de l'agrupament, va passar per tres fases molt diverses. La primera, en “l'època de l'uniforme, dels quadres i de les promeses escoltes”, s'organitza tot “amb els seus mínims detalls d'ordre”, i s'entén tot plegat com un mitjà perquè els nois mostrin les seves capacitats en la creació de manualitats, música, espectacle... La missa és un dels centres de la Diada, i “la commemoració té unes connotacions patriòtiques visibles”. En la segona meitat dels 60, els pares es bolquen en aquesta celebració, i n'esdevenen coprotagonistes, mentre que en l'anterior etapa eren només espectadors. Aquesta situació es trencarà en els primers 70's, quan els caps d'agrupament insten els representants dels pares a abandonar els càrrecs e què disposen a la

¹⁵⁹ 25 anys d'història de l'Agrupament. A.E. Guerau de Liost-Víctor Català, llibret editat el 1980 en motiu de l'efemèride.

Junta Administrativa de l'agrupament ¹⁶⁰, per prendre els nois aquestes tasques de responsabilitat. El trencament és profund, i segons Tubau, s'arriba a una situació de confrontació entre pares i fills, en el marc de “moments crítics que sacsegen i qüestionen la interferència dels adults en el món dels joves”. Seguint amb l'exemple que estem comentant, la Fira del Gat del Guerau de Llost esdevindrà una trobada molt més íntima, amb una important reducció del nombre de pares assistents (i fins i tot de membres de l'agrupament, perquè es constata en el Guerau de Llost una important regressió dels seus efectius, de forma coincident amb el marc global de crisi de l'escoltisme), i això fa que Tubau escrigui, l'any 80: “Potser una revisió a fons dels paràmetres que s'institueixen en el Campament General-Fira del Gat, restabliran un motiu de trobada que, en el moment present, no té una validesa en els motlles tradicionals fins ara utilitzats”.

3.1. L'escoltisme gracienc, estable dins la gravetat

En certa manera, l'eliminació de trets diferencials de l'escoltisme, juntament amb un canvi social que va desorientar molts i va obligar a canviar de la nit el dia la funció que feia el moviment a la societat, va fer que la iniciativa hereva de Baden-Powell quedés en una situació de davallada de la que tot just no fa gaire sembla tornar a recuperar-se a jutjar per les estadístiques a nivell català. Pel que fa a l'actual districte de Gràcia, els nombres no són avui gaire representatius, ja que Escoltes Catalans i Minyons Escoltes mantenen paritat en el nombre d'agrupaments –cosa impensable a la resta de Catalunya, on la diferència és clarament favorable a l'entitat catòlica-, i a banda de la curta experiència de l'agrupament d'Scouts de Catalunya Impeesa, fundat el 1997 i que només va durar un any, no es registren

¹⁶⁰ Estructura que tutelava la bona marxa de l'agrupament

nous agrupaments des dels començaments dels 80. Cal destacar, tot i que és un fet aïllat, la desaparició de l'històric agrupament Lluís Companys-Roland Philipps, el 1998.

En aquests moments a Gràcia funcionen el Sant Joan de Gràcia, Lluïsos de Gràcia, Montnegre-Josep Carner de MEGSJC, i els representants d'Escoltes Catalans són el Ramon Llull, el Pere Rosselló i el Jaume I del Coll. Ni Scouts de Catalunya –que té la seu central a Gràcia, al Torrent de l'Olla- ni la GEC tenen cap agrupament al barri, mentre que els Scouts Maristes en mantenen un, el Sant Josep, a una escola de l'Avinguda República Argentina que, curiosament, és l'únic d'aquesta entitat que no està vinculat a un centre educatiu d'aquest orde religiós. Cal dir, però, que els agrupaments que segueixen avui vius mostren, en casos com el de Lluïsos o el del Pere Rosselló¹⁶¹ una salut més que envejable, amb potents llistes d'espera. El moviment de l'esplai sembla haver-se estabilitzat en un corrent similar al de l'escoltisme post-DDE: de 27 grups als anys 80, n'hi ha hagut 15 als 90. Això sí, l'any 2000 hi ha hagut tres noves incorporacions a aquest àmbit de l'educació en el lleure. L'extraordinària oferta lúdica que avui dia tenen a la seva disposició els infants i joves (“Pel que fa als petits –afirmen els actuals responsables de l'A.E. Ramon Llull, es pot comentar que com que ara els nens fan moltes coses, hi ha problemes amb els esports que practiquen al cap de setmana. A més els veus que han estat fent tota la setmana anglès i coses d'aquestes, i se'ls veu molt saturats.”) fa que sigui més difícil de mantenir un moviment que, tot just fa un segle, naixia per afavorir un enquadrament de la joventut, en un marc de preguerra que sembla –esperem-ho- sigui ben diferent a l'actual. Les claus del futur potser no les podrem trobar pas en els llibres d'aquell insigne militar anglès fundador del moviment. O potser sí.

BIBLIOGRAFIA

- BASTIDA CANAL, X. (1992) *La Parròquia de Sant Joan de Gràcia i el seu entorn*.
Barcelona, Arxiu Diocesà de Barcelona
- COLAS PEIRÓ, F. (1996) *L'oratori de Sant Felip Neri. 100 anys de vida*. Autoedició.
- DD.AA. (1950) *Àlbum històric y gràfic de Gracia*. Barcelona, Imprenta Arolas
- DD.AA. (1972) *La Federació de Joves Cristians de Catalunya*. Barcelona, Nova Terra
- DD.AA. (1993) *Centre Moral i Instructiu de Gràcia. Recull Històric (1869-1994)*.
Barcelona, ed. Claret.
- DD.AA (1999) *Barcelona d'Excursió*. Barcelona, Ajuntament de Barcelona
- DÍAZ CARBONELL, R. (1973) *Pere Tarrés. Testimoni d'una època*. Montserrat,
Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- EFFENTERRE, H. (1963) *L'escoltisme*. Barcelona. Edicions 62. *Amb epíleg Ramon Bastardes: "L'escoltisme a Catalunya"*
- GALÍ, J (compilador) (1966) *Escrits de Mossèn Batlle*. Barcelona, ed. Estela S.A.
- GALÍ, J. (compilador) (1971) *Nous Escrits de Mossèn Batlle*. Barcelona, ed. Laia
- MANENT, A., SAMPER, G, (compiladors) (1992) *Mossèn Antoni Batlle. Miscel·lània d'homenatge*. Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, col·lecció
- MASABEU TIerno, J. (1989) *Alexandre Galí i la Mútua Escolar Blanquerna*.
Barcelona, Associació Blanquerna
- MONÉS, J. (1981) *L'escola a Catalunya sota el franquisme*. Barcelona, Rosa Sensat-Edicions 62.

- MORENTE VALERO, F. (1996) *Tradición y represión. La depuración del magisterio de Barcelona, 1939-1942*. Barcelona, PPU.
- MUSONS AGELL, A. (1999) *Pregoners d'una vila lliure. Història de la premsa gracienc*. Barcelona, Taller d'Història de Gràcia
- SAMPER, G. (1983) *Qui som? Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya*, Barcelona, MEGSJC
- TORRAS COMAMALA, J. (1999) *Somnis de reestrena. Història dels cinemes de Gràcia*. Barcelona, Taller d'Història de Gràcia.

L'ESCOLTISME⁴²²⁶ (II)

A GRÀCIA

TREBALL DE RECERCA PER LA FUNDACIÓ JAUME BOFILL

LES HISTÒRIES PARTICULARS

Gerard Maristany
Albert Musons
15/12/2000

AGRUPAMENTS DE GRÀCIA: LES HISTÒRIES PARTICULARS.

A.E. ABAT OLIBA

La primera referència escrita que hem trobat de l'Agrupament Escolta **Abat Oliba** correspon a una Memòria Escolar del Col·legi La Salle Gràcia-Josepets del curs 1968-69, i que parla de què un dels germans de La Salle, *Salvador Figuera*, portava ja alguns cursos (sense precisar) preparant i formant un nucli de "Minyons Escoltes" del col·legi. Aquest testimoni de la Memòria Escolar s'acompanyava amb diverses imatges d'activitats del grup escolta a la muntanya. La referència a la publicació de l'escola situa l'inici de l'Agrupament **Abat Oliba** de nois, però no va ser fins el 1972 que, amb la mateixa denominació i en el mateix lloc, es fundà l'Agrupament Guia. Finalment, el curs 1973-74, un seguit d'activitats conjuntes entre nois i noies de les diverses unitats conduiran a la fusió en un sol **Abat Oliba**. Aquell estiu, pioners i caravel·les dugueren a terme plegats el seu campament: el Montarto, el Biciberri Sud i una travessa de Caldes de Bohí a Espot, per Aiguestortes, Sant Maurici, etc. També els llops i les daines acamparen junts a Villalonga de Ter, i la revista oficial de l'agrupament, el "Pinyol", ho recordava en un dels quadres de l'auca que publicà com a testimoni del camp: "Estàvem llops i daines junts a les tendes i repartits per edats". Però, on "Pinyol" s'esplaia més sobre aquells temptejos pràctics de coeducació és en la crònica del primer campament conjunt de Rangers i Noies Guies, celebrat també l'estiu de 1974. L'escrit comença reconeixent que el camp havia estat "originalíssim" i en valora així els resultats: "Una molt maca compenetració entre els nois i les noies, molt digne de destacar i d'agrair...tenint en conte la poca experiència dels nois-noies, i la seva particular idiosincràcia en qüestions de relació coeducativa" Per altra banda, reflexiona sobre el comportament, aquells dies d'acampada conjunta, tant dels nois com de les noies. Sobre les "fèmines" diu: "No podem oblidar, ni molt menys, l'actuació

de les noies. Tenint en compte el número força inferior que el de nois, qual suposava una situació de minoria; i de que hi havia certs nois, de cops amb molta força dins del grup, que tenien unes idees respecte a les noies i el sexe femení bastant “sui generis”, -en realitat bastant poc desenvolupades, però, això sí, i per sort, en vies de desenvolupament--, ens trobem que elles van tenir que fer un esforç, sobre tot els primers dies, per adaptar-se, i que, a favor de la veritat, hem de dir que ho van aconseguir a pesar de les condicions desfavorables anomenades a dalt”. I les paraules que “Pinyol” dedicava a les noies guies finalitzaven amb “Tres visques” entre senyals d’admiració. “Els nois, --deia la revista de l’agrupament--, com bon xicots que són, (només faltaria...!), els primers dies van sentir-se com els pobres màrtirs, que han de resignar-se veient com s’acabava la seva diversió per culpa d’unes intruses, donç no eren tant rares i inclús fent xivarri els guanyaren (sobre tot dins les tendes...) van començar a cedir, i, per la seva banda, encara que aprofitant-se de cops de la seva majoria varen fer possible que aquest campament fos veritablement coeducatiu”. Al final, “Pinyol” tampoc escatimava els tres mateixos “Visques” amb admiració pels “mascles”. Com es pot comprovar amb aquestes breus cròniques periodístiques, el debat pedagògic que aquells anys duia a terme el moviment, des de les seves altes instàncies, sobre la coeducació i el seu arrelament, trobava una plasmació pràctica en el més pur i dur dia a dia de la vida dels agrupaments.

Després d’aquesta incursió en l’arribada de les primeres activitats conjuntes nois-noies, continuem amb el fil de la història particular de l’Abat Oliba. Si bé l’iniciador de l’escoltisme al col·legi de La Salle havia estat el germà *Salvador Figuera*, hi hagué altres membres de la comunitat que s’hi implicaren directament com a consiliaris o caps d’agrupament. En destaca el germà *Miquel Pujol i Jordà*, natural de Tona, que fou el principal impulsor del nucli, el seu primer cap d’agrupament i que va exercir, també, funcions de consiliari. De la petja positiva i el bon record que el germà *Miquel* va deixar en

l'agrupament, en dona fe un poema anònim publicat a la revista "Pinyol" de l'octubre de 1974, amb motiu de la seva marxa de l'**Abat Oliba** després de cinc anys de tasca educadora. Reproduïm un parell d'estrofes d'aquest exemple d'abrandada poesia popular :

“Era tan noble i fidel /que no ens el mereixíem,/ era més dolç que la mel/ i tots a l'hora el volien; Tindria de posar el cor/ dintre del meu tinter/i brodar amb lletres d'or/el seu nom en el paper.”

Cal tenir en compte, també, que l'**Abat Oliba** va rebre a partir del 1971 una injecció de nous efectius amb tots els nois –no gaires- que integraven en aquell moment l'Agrupament Otger Cataló, de la parròquia dels Josepets, i que havia desaparegut. Durant un temps, l'**Abat Oliba** va mantenir els dos caus: el de La Salle i el dels Josepets. Segons explica *l'Oriol Garcia* que fou cap de l'agrupament, “els caus de La Salle els teníem a l'extrem que dona al carrer de Sant Salvador. Recordo que teníem una sala triangular i, a més a més, utilitzàvem altres sales del col·legi”.

Si quan es va crear l'agrupament, dirigia l'escola un germà que va acollir molt bé la idea, el germà *Santacana*, quan uns anys després va arribar com a director *Santiago Temprado* l'agrupament hagué de deixar aquella ubicació. Segons explica el mateix *Oriol Garcia*, a *Temprado* “no li interessava l'escoltisme, i volia potenciar un incipient grup d'esplai que s'estava constituint”. No seria ni el primer ni l'últim cas d'agrupaments “expulsats” d'un espai en aquestes circumstàncies.

L'**Abat Oliba** fou sempre un agrupament que s'implicà en activitats més enllà de les estrictament pròpies del grup. Així, *Oriol Garcia*, *Vicens Sanclemente*¹ i altres caps de l'agrupament traslladaren la seva tasca com a monitors a alguns grups d'esplai de *nanos* amb deficiències psíquiques i físiques. Però segurament l'aportació més important de

¹ *Vicens Sanclemente i Garcia* fou cap durant molts anys de l'Abat Oliba. Periodista de professió, actualment és el correspons al a Cuba de Televisió Espanyola.

l'Abat Oliba en una activitat d'educació en el lleure, en aquest cas a nivell de barri, va ser, tal i com s'explica en un altre capítol d'aquest estudi, la seva participació directa, el 8 de maig del 1977, en la creació de "Gràcia Jocs i Rialles" al costat d'altres agrupaments de la vila, i que es va dedicar a promoure festes infantils i altres activitats de lleure al carrer per als nens i nenes de Gràcia. Ja més de caire intern de l'escoltisme, **l'Abat Oliba** col·laborava en activitats d'altres agrupaments, fins i tot, molt allunyats de Gràcia. En aquest sentit, en una Circular de l'Agrupament de l'any 1979, hi trobem referència de la seva participació en el campament escolta Albada '79, celebrat a Sant Cugat del Vallès amb motiu del 25è aniversari de la fundació de l'agrupament d'aquella localitat que duia per nom Berenguer el Gran. De la crònica que se'n fa a l'esmentada Circular en reproduïm un petit text: "Del nostre agrupament hi varen assistir l'unitat de rangers/guies, i els llobatons/daines grans. Cal dir que la participació va ésser massiva. Ens vàrem reunir uns 1200 escoltes de tot Catalunya pertanyents tant a Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya (els nostres), com a Escoltes Catalans."

Més enllà de destacar la participació en aquesta trobada, en el mateix text de la Circular s'hi parla de la transcendència d'Albada '79 pel conjunt del moviment: "Aquest campament és una fita molt important per a l'escoltisme a casa nostra, doncs mostra que la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge pot arribar a ésser veritablement un punt d'unió entre tots els moviments escoltes de Catalunya".

Una de les maneres de resseguir la vida dels diversos agrupaments és a través dels seus campaments d'estiu, de Setmana Santa, etc., i veure els llocs on solien anar. De **l'Abat Oliba** podem esmentar, per exemple, un campament que *Oriol Garcia* descriu com a curiós, "que va tenir lloc a Rupit-Pruït i que va coincidir amb la filmació d'una sèrie televisiva dedicada a la història d'Espanya, i en la qual alguns membres de l'agrupament vam sortir-hi com a figurants."

Un dels escenaris força habituals de campaments d'aquest grup escolta era l'abadia de Sant Miquel de Cuixà. Fins i tot, en una ocasió, van dur a terme un camp de treball ajudant en tasques de neteja del claustre i donant també, en aquest cas als pioners, un cop de mà a l'ex monjo de Montserrat i de Cuixà *Paulí*² ceramista gracienc que tenia instal·lat el seu taller a l'abadia.

Un altre dels llocs habituals de campaments de l'Abat Oliba va ser la petita població osonenca de Sora, on als anys 70 hi vivia ja molt poca gent. Els membres de l'agrupament hi foren sempre molt ben acollits.

Continuant la història, cal dir que, ja el 1980, en concret el mes de juliol d'aquell any, l'agrupament, la seva unitat de pioners, van fer uns primers campaments amb bicicleta a la illa de Menorca, instal·lant-se en una casa cedida pel rector del poble d'Alaior. Els caps de l'Abat Oliba havien mantingut prèviament un contacte directe amb el bisbat de Ciutadella per aconseguir algun indret on aixoplugar els pioners durant la seva estada a la illa. L'Abat Oliba va continuar diversos anys gaudint de l'utilització als estius d'aquella casa situada en el mateix centre d'una població que els menorquins anomenen en el seu parlar com a "Aló". Fou així gràcies a la bona relació que s'establí, entre els caps de l'agrupament i el rector de la parròquia d'Alaior. No és pas un fet estrany, ja que, tradicionalment, l'escoltisme català s'ha trobat sempre molt ben acollit a les illes. La raó segurament és que fou un català, *Eladi Homs*, qui s'encarregà d'implantar d'una manera sòlida l'escoltisme a *ses illes*.³ El polític *Francesc Homs*, que en el període 1995-1999 fou president del

² El ceramista *Paulí* va néixer al carrer Congost de Gràcia, el 20 de maig de 1930. Gran amic del pintor *Jordi Samsó* de jove estigué especialment vinculat als Lluïsos de Gràcia La placa commemorativa del 125è aniversari de l'entitat, que figura a la façana de l'edifici de la plaça del Nord, és obra seva.

³ L'escoltisme a les illes té els seus orígens més remots a començaments d'aquest segle, a l'entorn, com a Catalunya, dels *Exploradores de España*, sota influència militar. No seria, però, fins el 1956 que, després d'una forta davallada, reneixeria el moviment gràcies als catalans *Eladi Homs* i *Maria Ferret*, matrimoni que exportaria a les Balears el model d'escoltisme catòlic. Model que actualment es plasma en dues associacions, totes dues del MSC: el *Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca* i els *Escoltes de Menorca*. En el primer cas, 16

Consell del Districte de Gràcia, ha estat també escola i recorda com el seu pare va començar la seva tasca a Mallorca: "L'any 1953, el meu pare per raons de feina es trallada a Palma, com a representant d'una empresa de productes de perfumeria i arrossega la família. Jo tenia en aquells moments un any i mig i ens anem cap allà. El meu pare, sent escolta i vinculat amb el moviment a Catalunya, se n'adona que a Mallorca no n'hi havia i comença allà un primer agrupament que fou el Ramon Llull".

Tornant als emplaçaments que ha ocupat l'agrupament, el 1977, l'**Abat Oliba** es traslladà a un col·legi bastant a prop de La Salle Gràcia, al carrer Verntallat número 1, regentat per les Monges Carmelites de Sant Josep, en el qual hi estigueren fins el 1979. A partir d'aquí, l'**Abat Oliba** va començar una època sense cap lloc on poder desenvolupar les seves activitats. Els caps seguien trobant-se en el bar *Comulada* de la Plaça Rovira, els propietaris del qual els permeteren a més guardar tot el material en un magatzem que tenien al carrer Providència. Continuaven fent activitats els dissabtes a la tarda, a algunes

agrupaments es reparteixen 1600 membres, i en el segon, 950 efectius participen de 12 nuclis. L'escoltisme insular ja no es troba estancat, com fins fa poc, doncs segons Bel Esteve, una de les responsables de l'associació mallorquina, el moviment "està obrint portes i finestres".

A les illes hi ha dues associacions més: els **Scouts de Balears** i els **Escotes de Mallorca**. Els primers, concentrats a Eivissa, pertanyen a ASDE. Amb deu anys de vida, compten amb tres agrupaments i 300 membres. Es defineixen com a pluriconfessionals, si bé admeten que entre els seus integrants hi ha majoria de catòlics. **Escotes de Mallorca**, per la seva banda, amb un caràcter laic, van començar fa 30 anys fruit d'una escisió del **Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca**, amb dos únics agrupaments. Els mateixos que tenen ara. L'ideari d'aquesta entitat és molt semblant al d'**Escotes Catalans**; no és estrany, doncs, que juntament amb la citada organització del Principat i també amb els **Escotes Bascos** i **Escotes Gallecs** conformin la **Coordinadora Estatal d'Escoltisme i Guiatge Laic (ESLAK)**.

De la problemàtica general del moviment a les Balears, se'n poden destacar les conseqüències negatives de la insularitat. Són molts els nois i noies que, en edat universitària, han de desplaçar-se fora dels seus llocs d'origen i "es produeix un tall en el seu procés educatiu dins el moviment", tal i com afirma Ivan Ros, president de **Scouts de Balears**. Aquest problema s'agreuja, evidentment, en els casos de Menorca i Eivissa, on la universitat és inexistent. A nivell anecdòtic, cal esmentar que a Mallorca hi ha també algun nucli de noies guies angleses.

places del barri, i mantenien les sortides i campaments. Però aquella situació va anar minvant de forma considerable el nombre d'efectius de l'agrupament.

Mesos després de les eleccions municipals del 1979 i constituït ja el primer Consell del Districte de Gràcia⁴, una de les primeres reivindicacions que es posaren sobre la taula de *Francesc Morata*, conseller que estrenà la llista de responsables de joventut que ha tingut Gràcia en els darrers vint anys, fou aconseguir que un local que hi havia al número 6 del carrer Ros de Olano, i en concret, en el seu segon pis, passés a convertir-se en centre o Casal de Joves obert per a tot el barri⁵. Aquell espai era ocupat fins aleshores pel *Grupo Cataluña de la Organización Juvenil Española (OJE)*. Mentre la reivindicació del Casal de Joves seguia el seu llarg viacrucis – el setembre de 1979 es va constituir una Coordinadora Pro-Casal amb representants de les forces polítiques i socials juvenils del districte –, l'agrupament **Abat Oliba**, un dels grups que s'integrà a l'esmentada Coordinadora, passà a ocupar-hi un lloc. Entre finals de 1979 i l'estiu de 1981 l'agrupament va compartir amb aquell grup de la OJE els locals de Ros de Olano.

Les relacions entre ambdós nuclis de joves no foren especialment fàcils. No tant per les divergències que hi pogués haver entre caps i nois d'ambdós col·lectius, que també, si no sobretot perquè en determinats dies i hores es reunien en aquell pis joves pertanyents a grups de l'ultradreta del barri. *Albert Musons*, un dels autors d'aquest treball i cap de l'agrupament en aquella època, recorda així algunes anècdotes de la difícil relació escoltes-ultradretans. En una ocasió en què els pioners de l'**Abat Oliba** feien mofa d'algunes cançons típicament falangistes, els altres els hi recriminaren que es burlessin de “nuestros himnos” i un jovenet “ros, amb aspecte típic de membre de les Juventudes Hitlerianes” –en definició personal d'*Albert Musons*– va arribar a amenaçar a aquest en

⁴ El primer Consell del Districte de Gràcia es va constituir el 30 de maig de 1979, presidit per la regidora socialista *Mercè Sala*. Estava integrat per 4 consellers del PSC, 4 de CiU, 2 del PSUC, 2 d'UCD, 1 d'ERC, 1 del BEAN i 1 de Colición Democrática (antecedent més remot del P.P.).

tirar-lo daltabaix del balcó. D'un balcó, en el qual solia onejar la senyera per Sant Jordi o per l'11 de setembre col·locada pels escoltes, però molt poca estona doncs en arribar els altres la despenjaven i, això sí, la guardaven plegada amb total respecte. Els problemes grossos entre els dos grups sorgiren, però, arran de que el local va començar a ser utilitzat de forma encoberta en aquells moments per alguns joves de l'ultradreta radical. Davant aquella situació, els responsables de l'Abat Oliba van exclamar-se als responsables de joventut del Districte de Gràcia. Aquella denúncia arribà fins a una reunió del Consell de la Joventut de Barcelona. El resultat va ser que aquells joves no tornaren a passar per allí, i alhora, l'activitat legítima del grup de l'OJE quedà seriosament reduïda fins a la mínima expressió. Val a dir, però, que durant l'intent de cop d'estat del 23 de febrer del 1981, alguns membres de l'agrupament, entre ells el propi coautor d'aquest treball van tenir una certa por de trobar aquell "joenet ros" i els seus companys pel carrer. No hi va haver trobada, i per tant és impossible de saber si aquella por era o no justificada.

En qualsevol cas, l'Abat Oliba va continuar immers, en aquells anys d'estada a Ros de Olano, en un procés de merma constant i àmplia dels seus efectius. A aquest fet s'hi afegí que a mitjans de 1981 la Generalitat de Catalunya, a través de la seva Direcció General de Joventut, havia assumit totes les competències en la matèria, i va decidir buscar un nou destí per aquell local. *Xavier Torrents* que, juntament amb *Martina Gasull*, fou cap d'Agrupament del Ramon Llull entre 1991 i 1996, nucli escolta, d'altra banda, que anys després que l'Abat Oliba ocuparia el local de Ros de Olano, pensa que la Generalitat va utilitzar com a excusa això d'un nou destí per foragitar així el grup de l'OJE. Però va succeir que, al darrera dels joves hereus de la monolítica organització franquista, també els escoltes de l'Abat Oliba hagueren d'abandonar un espai al qual ja no tornarien mai més. En el moment de la partida i del tancament del pis de Ros de Olano i amb la promesa,

⁵ 25 anys després. Gràcia segueix esperant que aquest Casal de Joves esdevingui una realitat. Un dels seus més fermes reivindicadors. *Maurici Rodón*, s'ha fet ja gran seguint aquest equipament.

incomplida després, de què podrien tornar a la seu, els de l'agrupament tingueren fins i tot moltes dificultats per poder treure el material que hi havia al seu interior⁶. Fou d'aquesta manera com el mes de setembre de 1981 els caps de l'Abat Oliba iniciaren contactes amb els de l'agrupament Montnegre per tal de fusionar-se. La situació era ben clara: l'Abat Oliba no tenia local, el seu material era escàs i molt deteriorat, i els seus efectius es reduïen pràcticament a dos caps i un grup de pioners/caravel·les. El Montnegre gairebé no disposava de *nanos* d'aquesta edat, si bé tenia unitats de llops/daines i rangers/noies guies, i el que era més important, uns caus al carrer Larrard, 51, el dels Pares Franciscans. La fusió es va pactar asseguts a la terrassa del bar *Vall* de la Plaça Rovira.

AGRUPACIÓN ATLÉTICA EXCURSIONISTA

L'Agrupación Escultista no va ser l'única escisió que va patir l'escoltisme dels *Exploradores*. A la mateixa Gràcia s'hi establí l'Agrupación Atlética, que tot i no aplicar –pressumtament– el mètode de Baden-Powell, tractem aquí en la seva condició d'escindits. En aquest cas el protagonista de l'escissió fou Joaquín Gimeno que, el 4 d'abril de 1918 va inscriure oficialment una nova entitat, l'Agrupación Atlética Excursionista, amb domicili social “en Barcelona, Rambla del Prat, 2, gimnasio”. Els locals que ocuparen eren els d'un gimnàs anomenat García Alsina, i l'article primer dels seus Estatuts –aprovats el 14 de març d'aquell mateix any–, definia el caràcter de la nova entitat: “(...)se constituye una asociación que tendrá por objeto la práctica de los deportes en general, atendiendo al mismo tiempo al fomento de la educación intelectual y moral de los asociados, por medio de conferencias, cursillos, etc...” Gimeno, de tota manera, no va ésser el cap visible de

⁶ Un bon dia, els membres de l'Agrupament es trobaren que, sense previ avís, la Generalitat els havia clausurat el local. Havien de marxar de campaments de Setmana Santa i no podien disposar ni de les tendes. Només l'ajut d'un funcionari de l'antic règim traspassat a la Generalitat i, en concret, a la Direcció General de Joventut els va permetre solventar el problema. Aquest funcionari, gairebé en una missió secreta, els va obrir les portes de Ros de Olano (“vosotros no habéis visto nada ni me conocéis”, els va dir en to de complicitat) i l'Abat Oliba salvà el material).

l'Agrupación, ja que n'ocupà el càrrec de secretari, mentre que Francesc Avinent n'exercí la presidència.

Pel que fa a aquesta segona escisió gracienco, els dubtes raonables sobre la seva possible vinculació amb l'escoltisme, encara són molt més contundents. Ni en el propi nom de l'entitat, ni en els textos dels seus Estatuts, ni en el Reglament Intern del qual es dotaren, res ens acosta a la metodologia escolta ni tampoc a un sistema d'organització que se li assembla. Un primer aspecte que constata l'allunyament en relació a l'escoltisme és el fet que per ésser socis actius de *l'Agrupación Atlética* calgués tenir més de 16 anys. No sembla, doncs, que la formació dels infants i adolescents constituís un dels seus objectius prioritaris. Tampoc de les vocalies que integraven la junta directiva –material i esports– s'en pot deduir cap vinculació clara amb el moviment

Quant a les activitats que duïen a terme eren, sobretot, excursions, sortides d'entrenament, cursos, conferències i altres vàries. Mai però, res que parlés de mètodes que tinguessin a veure amb l'escoltisme.

Tot sembla indicar doncs que, o bé *Gimeno* i els altres escindits havien quedat molt decebut del funcionament i objectius dels *Exploradores*, o senzillament decidiren crear quelcom que no hi tingués res a veure⁷. En qualsevol cas *l'Agrupación Atlética Excursionista* no gaudia de cap mena de *pedigrí* catalanista i, a diferència de l'escoltisme que arribaria més endavant a Catalunya de la mà de Batista i Roca o, fins i tot, del de Mossèn Batlle, l'apoliticisme de l'entitat es portava fins a les últimes conseqüències, tal i com s'explicitava amb claredat en l'article 10 del Reglament interior d'aquesta

⁷ Cal dir que Gabarró, al seu article "L'excursionisme a Catalunya 1912/1939", dins de *Barcelona d'Excursió* assegura que aquesta entitat és una escisió dels *Exploradores*.

organització que va arribar a tenir un centenar de membres: “Donat el caràcter de l’Agrupació, no serà permès dins de l’hostatge de la mateixa cap classe de discussió sobre matèria política ni religiosa, així com entregar-se a jocs prohibits per la Llei”. Carcterístiques aquestes que si compartien, gairebé al peu de la lletra, amb l’entitat de la qual s’havien escindit, els Exploradores..

AGRUPACIÓN ESCULTISTA

El 1918 Gràcia va protagonitzar una escissió –que no seria l’única - en el si dels *Exploradores Barceloneses*. Aquell any Luís Aguilera abandonà l’organització i el dia 10 de gener va fundar l’*Agrupación Escultista Española*, entitat amb estatge social al carrer Argentona, 3 i 5 i que, a partir de l’any següent, publicaria el seu propi butlletí⁸. Un escut amb el lema “*Levántate y anda*” i la representació d’un camí en direcció al nord vers un estel conformaven la iconografia de la capçalera de l’òrgan d’expressió de la nova entitat. En un dels primers números del butlletí, el del mes d’agost de 1919, el seu director *Ricardo Crespo* presentava la lletra d’un “*Himno Escultista*” que ell mateix havia compost. La tercera de les estrofes deia, per exemple, que: “*A la patria debemos adictos y fieles, respetando sus leyes cual hijos honrar, / que en la vida tan sólo son dignos laureles, / los que un hijo a su madre le puede ofrendar.*”

També en la pròpia capçalera del butlletí, l’*Agrupación* parlava de les finalitats del moviment que pretenien representar: “*¿ Qué fin persigue el escultismo en el orden social ?; - Hacer perfectos ciudadanos; - ¿ Y en el orden moral ?; - Crear un principio de fraternidad sin distinción de raza, credo, ni color.*”

Només dos anys sobrevisqué *Aguilera* a la fundació de l'entitat, ja que va morir el 10 de març de 1920. La lectura d'un parell d'articles publicats en el butlletí corresponent al quart aniversari de la seva desaparició, permet constatar que *Aguilera* fou un veritable líder per als membres de l'Agrupación Escultista, que en parlen amb absoluta i, fins i tot, exagerada veneració. L'anomenen "*Maestro*" i "*Él*", així en majúscula.

En el primer dels articles citats, Narcís Masmitjà escriu en català: "Si ens preguntem nosaltres mateixos qui era en LLuís Aguilera, sentirem dintre nostre una veu que diu: 'un màrtir'. Sí, fou un màrtir perquè sacrificà la seva vida en una obra benefactora, i per nosaltres, els quin el coneguerem, i els qui no han tingut aquesta ditxa, un veritable Sant de la Humanitat". I en el segon dels escrits, Enrique Mir, després de congratularse que en els actes del quart aniversari del traspàs del fundador, hi haguessin participat un bon nombre d'"*escultas*", s'expressava en termes com aquests: "*Yo quisiera que al recordar todas las obras, toda la bondad y toda la abnegación de nuestro Maestro, no fuese solamente para hacerlo presente en aquel momento, sino que fuese para imitarlo, para seguir la senda que Él nos trazó*".

Però més enllà de cantar les excel·lències del líder, Enrique Mir es referia també a la necessitat que els "*escultas*" portessin les idees i les ensenyances que rebien a l'*Agrupación* fora d'ella, que les estenguessin perquè "*en cualquier sitio que sea, en todos los actos de la vida, puede hacerse escultismo; podemos practicarlo con nuestros amigos, en el trabajo, etc. etc., incluso con nuestra familia. Todo lo que aprendemos en la Agrupación, lo podemos enseñar a todos los seres con que nos unen las diferentes fases de la vida; pero todo esto tiene que ser enseñado por la práctica, pues la teoría casi siempre resulta mala sino va acompañada del ejemplo, y así cada uno de nosotros, actuando como*

⁸ *Barcelona d'Excursió* (1999), p.118

agentes de escultismo, en poco tiempo y sin darnos cuenta, podemos hacer una Agrupación grande, tanto interiormente como exteriormente...”

De l'esperit d'aquests i altres textos dels butlletins de l'entitat s'en desprenen coincidències clares amb la filosofia del moviment escolta: l'universalisme, l'aplicació pràctica de l'ideari que defensaven, en tots i cadascun dels moments i espais de la vida personal, la dedicació al proïsme, l'amor a la Pàtria, l'esperit cívic... Ara bé, ni aquestes coincidències, ni el mateix nom de l'entitat, ni el seu origen com a escissió dels Exploradores, són suficients per a garantir, al cent per cent, que l'organització del carrer Argentona fos indiscutiblement escolta. A les pàgines del seu butlletí⁹ no apareix enlloc cap referència ni a la metodologia més intrínseca de l'escoltisme, ni a com s'organitzaven internament, ni a la distribució per edats en la seva, d'altra banda evident, labor formativa, etc...

L'anàlisi del seu òrgan oficial permet, també, conèixer la tipologia de les activitats que desenvolupaven habitualment, sobretot de caire excursionista. Feien sortides a Valldoreix, Sant Cugat i altres indrets de la serra de Collserola, a Montserrat, a Badalona, a la platja del Masnou, al Garraf, a Terrassa, a Horta i els seus voltants, a Caldes de Montbui... Al marge, però, d'aquesta activitat muntanyenca amb desplaçaments que avui dia semblen excessivament modestos, però normals per una època en la que encara no havia arribat el "600", l'Agrupación disposava de biblioteca pròpia i impulsava certa vida cultural, com és ara les visites a museus.

L'Agrupación Escultista era una entitat arrelada al territori de Gràcia. La seva ubicació concreta dins el barri de La Salut la va portar, per exemple, l'any 1935 a organitzar una

⁹ Del que primer s'anomenava *Boletín de la Agrupación Escultista* i després *Portantveu de l'Agrupación Escultista* n'hi ha referència hemerogràfica fins poc abans de l'inici de la guerra civil.

marxa atlètica anomenada precisament "Volta a La Salut", pels carrers de la zona i, al llarg de la seva existència, varen col·laborar amb diverses entitats excursionistes graciencques com el Centre Excursionista Rafel Casanova¹⁰, en una ocasió els nanos de l'Agrupación varen desenvolupar serveis mèdics en una excursió de la gent del Casanova. La seva col·laboració s'estengué, igualment, a nuclis de muntanya d'altres barris com el Centre Excursionista Àguilas, de les Corts. Una entitat amb la qual mantingueren estreta relació fou la Cooperativa de consum dels Teixidors a Mà¹¹, a la seva seu social del carrer Terol, 26 hi dugueren a terme actes com les festes d'aniversari de la creació de l'Agrupación. Igualment, hi ha referència d'excursions conjuntes amb la societat esperantista graciencca Paco Kaj Amo (Pau i Amor)¹².

En el si de l'*Agrupación Escultista*, d'altra banda, es va produir amb el pas dels anys un viratge ideològic cap a posicions més progressistes. Així, si en els primers butlletins consultats es fa permanent referència a l'engrandiment de la personalitat humana i s'emfatitza en el lideratge d'Aguilera, és en els últims butlletins, ja del 1935, on hi trobem les activitats amb la *Paco Kaj Amo* i un evident canvi en l'enfocament ideològic dels seus textos.

Un dels temes en el qual es nota molt aquest viratge és en el tractament del paper de la dona dins la societat. Mentre que en un parell de números del butlletí de l'any 1924 es dediquen sengles poemes al grup femení de l'entitat, titulats respectivament "L'Instint

¹⁰ Aquesta entitat excursionista es va fundar l'any 1915 i tenia la seu al carrer Verdi, 55. Després de la guerra, l'any 1940, va donar lloc, juntament amb el Grup Excursionista Perla i amb algunes persones procedents de l'Orfeó Gracienc, a l'actual Unió Excursionista de Catalunya-Gràcia.

¹¹ La Cooperativa dels Teixidors a Mà és una de les entitats més antigues de Gràcia i fou una de les cooperatives de consum més importants del país. En ella, per exemple, hi va desenvolupar una gran activitat l'historic cooperativista i estudiós Albert Pérez Baró. La seva existència data del 1876 i 110 anys més tard es convertí en estatge de l'actual Teatreneu.

d'amor" i "Roses d'Abril", ja cap a les darreries, l'any 1935, l'editorial del número 100 es dedica a reivindicar l'emancipació intel·lectual de les dones.

A l'esmentat poema "L'Instint d'Amor" s'hi contenen versos com aquests: "Donzelles xamoses, gentils, / de les cares macarines / que sembleu pomells collits/ en l'albada matutina. / Sempre teniu bon humor, sempre doneu l'alegria. / Vosaltres sou el timó / de l'Agrupació Escoltista". I, en el de "Roses d'Abril": "Escultes aimades, / escultes gentils, / no arranqueu les roses / dels florits jardins. / Com vosaltres elles / en tenen un cor, / mireu-les, tan belles, / no els dongueu la mort".

L'editorial de 1935, en canvi, acabava amb les següents afirmacions: "...prejudicis socials, basats en una sola paraula, moral, són els únics obstacles per a la total emancipació per aquest ser igual a nosaltres, que és la dona, i no obstant, encara amb bastantes migrades llibertats, parangonades amb els homes. Tenim el deure d'ajudar-les amb llurs justes aspiracions, i per damunt totes les coses, devem fer-ho." Només amb el pas d'una dècada l'evolució de conceptes havia estat radical.

Val a dir, abans de tancar aquest capítol, que el veterà periodista radiofònic Teodor Garriga, fill de Gràcia, recorda que a començaments dels anys 20 hi havia un centre teosòfic al carrer Congost, ben a prop, per tant, de la seu de la Agrupación Escultista, on hi podria haver hagut un incipient nucli escolta. Garriga explica que, "aquella gent tenien un tracte d'una bondat sensacional, d'un humanisme gairebé exacerbat. Estimaven profundament l'ésser humà". Segons Garriga, "en aquell centre teosòfic ja hi practicaven l'escoltisme, abans de Mossen Batlle a Jesús de Gràcia. Cada dissabte anàvem al camp de

¹² La Esperanta Societo Paco Kaj Amo es va fundar l'any 1907 i va sobreviure fins al l'acabament de la guerra civil. Gràcia va gaudir d'una forta tradició esperantista i una altra de les entitats del ram fou la

l'Estrella, a Les Planes, que el tenien llogat, i ens hi estàvem des del dissabte a la nit fins el diumenge al vespre, en què tornàvem a casa". Garriga, aleshores un nen, recorda perfectament com "a la nit del dissabte a diumenge fèiem un foc de camp, jo era molt, molt menut, es cantava, recordo que aquesta gent portava una paella molt gran feien menjar comú per a tots. Per a mi aquest és el primer sentiment d'escoltisme que jo tinc de Gràcia". Les vinculacions amb la teosofia que podria haver tingut també l'*Agrupación escultista* fan pensar que entre l'entitat de què parla Garriga, i l'esmentada *Agrupación* hi podria haver alguna cosa més que una simple proximitat geogràfica. Els autors d'aquest treball, però, no disposen de dades que confirmin ni desmenteixin aquesta hipòtesi.

A.E. AURELI ESCARRÉ

L'any 1967 encara no havia arribat l'escoltisme a la parròquia de Sant Tomas d'Aquino, però ja hi havia qui es preocupava de l'educació de la joventut en les hores de lleure. Concretament, la Carme Castellà, havia endegat alguna mena de grups de joves. De mica en mica, però, van anar apareixent activitats cada vegada més properes a l'escoltisme, com les dels Cavallers de Sant Jordi i les Jordines. I poc a poc, van anar desbancant aquells escadussers grups, en el mateix moment que arribava a la parròquia un nou vicari, Mn. Josep Vendrell.

Les circumstàncies del moment, però, fan obligada la separació de les activitats d'ambdós sexes. És per això que segons recorda qui fou un dels cap de l'agrupament, Toni Bosch, "Els nois es segueixen trobant als locals veïns als despatxos parroquials. Les noies, en canvi, s'han de reunir a fora de la parròquia, en cases particulars primer, i, més tard, als locals de l'Oscus al carrer Roger de Flor sobre Pare Claret. Al cap d'un any de lluites amb el Rector per poguer dur a terme les seves activitats a la parròquia, les noies aconseguixen els locals de la cripta de Sant Tomàs".

Aquestes primeres activitats acabaran desembocant l'any 68 en un agrupament escolta, i tot i que el seu paraigües natural hagués estat la DDE, no s'integraran en aquesta entitat escolta fins més tard. Segons explica Bosch, una de les raons del retràs va ser que "la DDE ens intentava convèncer que el que tocava era dividir la secció en rangers i pioners, però el consiliari, que era el que portava la veu cantant, tenia molt clar que no, que allà només es podia fer secció unitària perquè això significava mantenir unes arrels molt més fortes, perquè tot el que era més tradicional, com ara l'uniforme, ho manteníem bastant¹³". Així doncs, a contracorrent, van tornar a revaloritzar els elements més tradicionalistes de l'escoltisme, i a funcionar en seccions unitàries quan el moviment ja les havia dividit en dos grups d'edat. Amb el temps, però, canvien les conviccions, i segons segueix Bosch, "després he pensat que potser era un error tant d'uniforme, tanta formació i tanta cosa, però en aquella època jo estava convençut que era el millor que podíem fer. Avui a l'escola tothom fa activitats. Als anys 60, la gent no podia fer activitats a fora, amb grups de gent. Així que als pares els encantava, allò de les formacions, i els nanos feien una mica de teatre".

La branca masculina va fer les primeres promeses escoltes l'estiu del 1968 a Gelida, en el marc dels primers campaments. Eren un grup de joves de 10 a 15 anys, integrats en una secció unitària de Minyons de Muntanya dividits en quatre patrulles: Aligots, Isards, Castors i Falcons. Les noies procedeixen de la mateixa manera, formant un esplet de noies guies de 10 a 15 anys dividides al seu torn en garbes com les Àligues, Corals, Gaceles, Gavines i Picasoques. Poc després, la tardor del 1968, es formen els grups dels petits, els llops i les daines, i així mateix, les respectives colles de clan.

L'agrupament estava adscrit a l'Associació d'apostolat laical de Sant Tomàs d'Aquino, una entitat fundada pel mateix Vendrell i que està integrada a la parròquia però desvinculada de

¹³ Bosch recorda una discussió molt forta amb l'actor Miquel Cors, en aquells moments enquadrat en un altre agrupament, per aquest afer de la secció unitària.

l'acció directa del rector. Aquesta qüestió, inclosa per Vendrell als estatus de la nova entitat, va generar alguns problemes per a la seva aprovació en el marc del bisbat.

El nom d'Abat Escarré seria assumit a partir de entre el 68 i el 69 arrel de la mort d' aquest personatge. De fet, segons recorda Toni Bosch, "Jo vaig ser a les Benetes i quan se'l treu, intentem portar-lo en braços i llavors la policia a cavall s'hi tiren a sobre i no ho permeten". Durant l'enterrament, alguns membres de l'agrupament van pujar a Montserrat a fer servei i, al cap d'un temps, "li vam demanar a l'abat Cassià Maria Just si li semblava bé que agaféssim el nom d'Aureli Escarré. Vam tenir una trobada amb els pares, en Cassià ens va dir que bé, que moltes gràcies, i ja va estar".

El fundador de l'agrupament, en Josep Vendrell, era un líder nat. Segons recorda Bosch, en un moment en què la parròquia es trobava totalment encallada pel que fa a les activitats, ell va contribuir a relançar-la. Home d'estudis, tenia do de paraula, i convencia els pares amb facilitat de les virtuts de l'escoltisme. Segons explica Bosch de forma estremidora, "la part negra d'aquest home, que jo he sabut després, és que li agradaven els nens, i es passava moltíssim. Mentre vam ser allà mai en vam saber res. Estàvem als 60. Ell s'ho muntava molt bé, atemoritzava els nanos i se'ls enduia al llit".

Tot i que oficialment es tractava de dos agrupaments diferents, l'agrupament d'escoltes i el de noies guies, a la pràctica els dos Aureli Escarré funcionaven com un de sol, tot i que mantenien les unitats separades per sexe. Tot i així, "el consiliari va estar molt interessat en el de nois, les noies passaven més desapercibudes."

Tot i que ja ens trobem en un franquisme avançat, les activitats dels escoltes, les activitats de l'Aureli Escarré, no eren gens fàcils de dur a terme. Hi havia una persecució encoberta. Prova d'això és el testimoni d'una sortida que va fer l'entrevistat poc després de la fundació de l'agrupament, el testimoni de la qual volem reproduir íntegrament: "Sortíem una colla de clan, que la portava un cap que venia de l'Antoni Gaudí. Nosaltres anàvem a

preparar una sortida de llobatons. Anàvem a preparar jocs de pistes i coses d'aquestes. Sortiem al vespre amb un tren. Devia de ser un dissabte al vespre. Anàvem 8 persones, 4 i 4. 4 d'aquests estàvem cantant, cançons de l'època com la "muntanya venerada", "deu pometes té el pomer". I els altres quatre estaven preparant aquesta sortida de llobatons. De cop i volta, van venir una sèrie d'individus, i ens van començar a *cascar*, però... gent dedicada a això. I nosaltres vam quedar molt parats. Per mi la impressió va ser que m'havia caigut una motxila a sobre. T'aixeques i veus que no, que t'estan cascant i llavors et vas a defensar. Amb aquestes quan em vaig a defensar vaig veure que el tio que va venir tenia una placa de Guàrdia Civil i deia "*por favor, que soy la Autoridad!*". Això s'ha de traslladar a l'abril del 69, eh? Alguns de nosaltres teniem alguna ferida, i aquest individu va dir que l'haviem d'acompanyar al quarter de la Guàrdia Civil de Granollers. En principi semblava que aquest Guàrdia Civil semblava que no tenia relació amb els altres. Era un individu que estava estudiant per ser Guàrdia Civil en el quarter de la Travessera, i anava a veure als seus pares que estaven a un quarter de la Guàrdia Civil de Granollers.

Quan va dir que l'acompanyessim, nosaltres hi vam estar d'acord ("Ens ha cascat aquesta gent, no, què volen...") i anàvem com de bons de la pel·lícula ("Ara aquesta gent ja veuran!"). Els altres eren individus més grans que nosaltres –nosaltres teniem de 17 a 19 anys i ells en tenien 20-30- i va demanar a un parell de cada cantó que l'acompanyéssim. Nosaltres vam dir que no ens separàvem, i vam decidir anar-hi tots. Per tant hi vam anar els vuit, i dels altres només dos. Quan vam arribar allà, de seguida ells es van identificar com el que fossin –eren de la Guàrdia de Franco, però després va resultar que els havien fet fora de la Guardia de Franco, però en principi ells van dir que eren *ex-alférez provisionales...* . A partir d'aquell moment, els altres van començar a parlar i a nosaltres ens van tenir en un pati, separats, sense poder parlar, sense poder anar al lavabo ni res. Allà ens van tenir hores. Els altres es van estar allà un parell d'hores com a màxim i després

van marxar , vam sentir com se saludaven la família i tot això i se'n van anar. I nosaltres allà, de tant en tant ens apuntaven, o ens deien de tot –“que éramos peor que los de la ETA”, “Si fuerais hijos míos ya os hubietra matado” i coses així-. Després ens van fer anar declarant, un a un, i anaven escrivint. Per escriure tenien problemes –“escolti, que jo no he dit això!”, era de riure. Ens van treure de cada un una sèrie de coses, vam seguir allà, fins que van portar un jeep, ens hi van fer pujar (nosaltres ja estàvem al·lucinant). Comencem a donar voltes per Granollers amb el jeep , i passàvem per llocs que ja hi havíem passat (era fosc, la matinada però encara es veia alguna cosa).

Vam entrar a les deu i vam sortir a les vuit del matí. Jo vaig intentar obrir la porta del jeep per fugir, es va obrir i l'altre amb la metralleta... una pel·licula.

Al cap de donar moltes voltes ens van ficar al dipòsit municipal de Granollers, el que seria la presó (avui ja no existeix. Era un lloc infecte. Ens van tenir a una habitació que faria uns 2'5mx5m. A un cantó hi havia una tassa de vàter. Una mini paret havia caigut i al terra hi havia guix i de tot. Vam estar tot el diumenge fins el dilluns al matí, que vam anar a declarar al jutjat. Sort que portàvem els sacs de dormir i anàvem preparats. Però el diumenge van pujar amb un borratxo que va començar a queixar-se. Vèiem que estava malament i vam cridar per veure si li podien donar alguna cosa. L'única cosa que van fer va ser que el van començar a *cascar* i vam decidir que no avisàriem més a ningú, que ja el cuidàriem nosaltres.

Dilluns vam anar a declarar i el jutge es va declarar incompetent. VA dir que allò era qüestió dels tribunals d'ordre públic. I vam seguir allà. Dilluns de la tarda ens van baixar amb un espai més gran que tenien. Però aquest espai estava per sota de la claveguera i entrava tota la *merda* i hi havia com deu centímetres, però de merda-merda. HI havia una part més aixecada que era on podies posar el sac, però la resta era fastigós.

Davant hi havai una parròquia de Granollers i vam poder comunicar-nos amb el vicari de la parròquia. Allà també tenien un agrupament, i vam començar a venir la gent de l'agrupament i els pares, que ens van portar menjar i coses, perquè si no allà no ens portaven menjar ni res de res.

El primer que vam demanar va ser zotal i serradures. Amb això vam aconseguir que quan vam sortir d'allà ja no hi havia la merda, ho vam deixar net i tothom va estar molt content amb nosaltres. Els personatges que van estar allà eren de pel·lícula, també. Era un assumpte que en principi semblava clar però que el jutge va dir que era tema d'ordre públic. Per ells érem un grup subversiu.

Era evident que ens havien anat seguint. Al TOP una de les cançons que els va semblar més tremenda era el "Delatsiao" perquè era partisano-comunista. A la nostra defensa, que ja ens van dir que era inútil vam portar un cançoner on estava impresa la cançó. Els quatre que no cantàvem teniem més de 18 anys. Els que cantaven, menys. Als cantors els deixen anar al cap de vuit dies, i a nosaltres ens envien al TOP, cosa que a l'època feia bastanta por. Ens van condemnar a 6 mesos, però no els vam complir.

Allò no tenia condicions, ens haurien d'haver enviat a la Model, suposo que es va fer presisó perquè no hi anessim, perquè això hagués significat estar pitjor a nivell d'antecedents. Vam estar igual: anys en què et segueixen constantment, en què no et donen permís per anar a fora ni per fer res, que sents que el telèfon et punxat, i coses d'aquestes durant molt de temps...

Suposa que la DDE no tenia gaire connivència amb l'estatus eclesial oficial. Però a l'època poca cosa es podia anar a esperar del bisbat. Poc podia fer la DDE. Els permisos que et donava l'Església per acampar tenien una validesa segons on anessim. Depèn d'on anaves, la Guàrdia Civil te'l trencaven o feien qualsevol cosa. "

Va passar el temps i el mateix mn. Josep Vendrell va ser enviat als Josepets, i allí va intentar formar alguna cosa relacionada amb els infants i joves. En aquest sentit, va cridar alguns dels membres de l'Aureli Escarré, entre ells en Toni Bosch, per tal de muntar alguna cosa al Cercle Catòlic, que depenia de la parròquia. "Ens trobàvem els dissabtes i vam fer un primer campament a Sant Andreu de la Barca", recorda Bosch, amb un grup de 10 a 12 nanos d'entre 9 i 14 anys. Tot i així, encara no era el nucli que després acabaria sent el Josep Carner, i de fet, ni tan sols no tenia nom. Bosch no té clar, però, si va acabar per ser-ne algun tipus de gèrmen. En tot cas, sí que van fer algun tipus d'activitat conjunta entre aquest grup i l'agrupament Aureli Escarré.

En tot cas, a banda d'aquesta activitat, que en principi venia a càrrec de membres individualitzats de l'agrupament, l'Aureli Escarré va conformar l'esplai "Els bons Amics". El primer gèrmen en van ser unes colònies per a nens i nenes a Avinyonet del Penedès que van organitzar un grup de gent de l'Apostolat Laical de comú acord amb membres del Clan de l'Aggrupament. Segons Bosch, "la classe predominant a l'agrupament era la mitjana. Però hi havia un sector de classe més baixa que no arribaria a poder seguir el que era un agrupament, per nivell econòmic i també a nivell social, amb famílies disgregades, etc.". L'esplai volia ser una sortida per als nens que a l'estiu s'haguessin quedat tot el temps a casa. Posteriorment es va fer extensiu a tot l'any, tot i que no es van dur a terme activitats conjuntes entre membres d'ambdós agrupaments.

Els bons amics va poder sobreviure fins a mitjans dels anys 70. L'agrupament, mentrestant, aguantaria amb les seves activitats fins a finals de la dècada.

AGRUPAMENT BISBE IRURITA

“*Mossèn Pellisa*¹⁴ era aleshores el consiliari de l’entitat..., va ser el moment en què hi havia el *boom* de l’escoltisme com a mètode educatiu i, és clar, en una casa que ha de fer coses d’educació i veia que no hi havia un mètode sòlid per a educar els més petits, se li va ocórrer implantar l’escoltisme i va crear un primer nucli de minyons”. Qui així s’expressa és *Jordi Casso*, co-fundador i primer cap d’agrupament del **Bisbe Irurita**, l’antecedent més remot de l’actual **Lluïsos de Gràcia**, que va començar a caminar en el curs 1957-58. “Per a aquella primigènia unitat de minyons -explica *Casso*-, *Mossèn Pellisa* va buscar un cap i dos ajudants que la portessin, però aviat la D.D.E. va demanar que es conformés l’estructura organitzativa habitual i fou així com em va venir a buscar”. *Casso*, doncs, un home molt arrelat a Lluïsos i entroncat amb les famílies més tradicionals de la casa, tot i no haver estat mai escolta, es convertí en el primer màxim responsable del nou agrupament. “Vaig entrar per dalt de tot, que és al revés de com s’ha d’entrar”, ironitza avui.

Però l’escoltisme, a la veterana entitat de la plaça del Nord, hi va entrar amb calçador. No fou fàcil i els seus propagandistes hagueren d’esforçar-se en vendre el producte i vèncer moltes reticències. El mateix *Mossèn Pellisa* ho recorda avui d’aquesta manera: “...l’ambient de les persones que portaven els Lluïsos, de la gent de Junta, la gent que feia coses no era favorable al moviment, per a ells l’escoltisme era una cosa estranya, una cosa a més a més, que no tenia res a veure amb l’entitat...”

¹⁴ *Mossèn Joan Pellisa i Gishert* fou nomenat pel bisbe *Modrego* consiliari de Lluïsos o, millor dit, director espiritual el 3 d’octubre de 1952, substituïnt a *Mossèn Ricard Penina i Ruiz*, que ho havia estat des del final de la guerra civil, fins a la seva mort el 16 de juliol d’aquell mateix any.

La primera referència a l'escoltisme en sentit estricte, la trobem en el número del mes de gener de 1957 de "Nuestra Acción", la publicació oficial de la Casa¹⁵, en un article signat per *Enric Balaguer i Mestres*, soci de Lluïsos i poeta i que glossava els paral·lelismes entre els valors de l'esport i els de l'escoltisme: "L'onada de creació esportiva originada a finals del segle passat a Europa i que motivà la reinstauració dels Jocs Olímpics moderns, envai també el nostre país i pausadament s'anà apoderant de tots els ambients. Poc després el moviment escoltista promogué també a casa nostra una autèntica afició a la muntanya. Des d'aleshores l'esport contribueix al lligam de les nacions i la seva eficàcia és factible en la formació física i moral de la joventut. L'escoltisme impulsa la idea de sociabilitat, i reaiexca les de l'amor i el servei en el bell marc de la natura. Tots, esportistes i escoltes, s'obliguen a la puresa, amen l'abnegació i la sobrietat, fomenten la lleialtat i foragiten la inèrcia, virtuts favorables a l'ordre social".

Dos mesos després, en el número de març del butlletí, ja hi consta la notícia que s'havia creat aquell grup originari de minyons, amb només vuit nois, dirigit per *Josep Pérez Franco* i *Àngel Calderer* i com a secció del Grup Mossèn Muñoz¹⁶: "Como ya expuso el Rvdo. Director Espiritual en la pasada Reunión General, ha empezado a funcionar dentro del G.Mn.M., una sección de Escultismo con el nombre de 'Agrupament Bisbe Irurita'...".

El 14 d'agost del mateix 1957, vigília de la festivitat de l'Assumpció de la Verge i de la Festa Major de Gràcia, en un camp instal·lat a la falda del Tagamanent, feien la promesa escolta els primers quatre nois del **Bisbe Irurita**. *Pérez Franco* ho explicava així a "Nuestra Acción" del mes de setembre: "...després d'oïr missa i combregar i amb

¹⁵ L'utilització de la paraula Casa així en majúscula no és arbitrària, sinó que respòn a una manera de parlar habitual de la gent de Lluïsos en referir-se a l'entitat com "La Casa", encara que, també, com "El Casal". Fins i tot, en alguns textos dels seus butlletins la trobem escrita d'aquesta manera.

¹⁶ Mossèn *Alfons Muñoz i Trilla* va ésser consiliari de Lluïsos entre 1911 i 1928 i va desenvolupar una important labor de formació en el lleure dels infants. Anys després de la seva mort, el 1939, es va constituir el Grup que, encara avui, porta el seu nom i que realitza funcions d'esplai estructurat en nuclis per edats.

una cerimònia molt solemne, van fer la promesa escolta, en presència dels seus caps; esperem que aquests nois seràn el puntal d'aquest embrionari Agrupament, que es coneixerà amb el nom de Bisbe Irurita dels Lluïsos de Gràcia". Però, com dèiem abans, la implantació de l'escoltisme a Lluïsos calia anar defensant-la dia a dia, com si d'una guerra de guerrilles es tractés, i Mossèn Pellisa, el seu gran valedor, no parava d'emetre missatges positius, tot i reconèixer els recels que el moviment provocava. En la mateixa publicació editorialitzava: "Ja sabem que l'escoltisme no és per tothom, que no encaixa amb algunes personalitats i que en concret desagrada a molts, però això no és motiu perquè no li donem entrada a Casa. També sabem que a Casa no totes les Seccions van bé a tothom i la vida de la Congregació s'apoya en l'activitat diversa de les diferents seccions".

Les setmanes, els mesos següents, a "Nuestra Acción" s'hi van intercal·lant notícies d'activitats puntuals de l'agrupament, amb nous escrits que emeten pedagogia sobre les bondats de l'escoltisme: reproducció de missatges de *Baden Powell*; el paper que el moviment pot desenvolupar en una congregació mariana: "La Congregación busca la formación religiosa, social y física del individuo. El Escultismo quiere formar hombres enteros, física y moralmente, con una educación social completa, exigiendo a sus miembros que sinceramente crean y practiquen una religión"; els propòsits de l'escoltisme i els continguts de la promesa; la simbiosi amb l'Església catòlica: "...el Escultismo que llega al espíritu mediante unas técnicas exteriores ha sido bautizado por la Iglesia, como dice Montini¹⁷, y convertido en un magnífico instrumento para formar cristianos completos. Y como consecuencia lógica, quiere, para las edades menores, que toda la serie de pruebas y especialidades y asimismo todo el plan general de curso estén pensados desde un punto de vista de educación de la fé" etc...

¹⁷ Giovanni Battista Montiniera a l'època en què aparegué aquest escrit a "Nuestra Acción" (Juny de 1961). Cardenal-Arquebisbe de Milà. L'any 1963 succeiria a Joan XXIII en el Papat.

El Consell Directiu de l'entitat aprovava, finalment, en la seva reunió del gener de 1961 el Reglament pel qual es regiria el Bisbe Irurita, formalitzant-se d'aquesta manera la seva presència oficial dins l'estructura de la Casa. Dos mesos després, encara, Jordi Casso escrivia, sense signar-lo, un article a "Nuestra Acción", titulat "¿Para qué escultismo en los Luises?". El seu inici reflectia perfectament els problemes d'acceptació del moviment: "Existe en nuestra Congregación un sector de opinión netamente contrario a la inclusión del Escultismo en nuestras actividades, opinión tan respetable como cualquiera otra, pero como esta postura se basa en unos puntos de cuya interpretación discrepamos, procuraremos resumirlos exponiendo nuestro punto de vista". I Casso anava rebatent un per un els arguments que els adversaris de l'escoltisme dins la casa feien servir: que es tractava d'una organització internacional i que es corria perill de veure diluïda la personalitat de Lluïsos amb idees estranyes a la manera de ser de l'entitat; que no tenia res a veure amb la Congregació, ni amb el seu esperit de 'gran escola de formació'; que era una organització militarista; i que l'Escoltisme no hi feia res dins l'entitat.

Però, malgrat aquestes reticències inicials, l'escoltisme arrelà a Lluïsos de tal forma que, al llarg dels quaranta tres anys de vida que porta, i seguint avui ben viu, han passat per les seves files desenes i desenes de nois i noies que l'han convertit en un dels agrupaments més sòlids i estables de la història del moviment a Gràcia. Sovint ha hagut d'establir llistes d'espera per no poder absorbir el gran nombre de famílies que trucaven a les seves portes, amb l'objectiu d'apuntar-hi els seus fills –no hi ha dubte que la seguretat que dona l'empara permanent d'una mateixa entitat com Lluïsos ha contribuït a aquest fet--. I, no només això, sinó que el seu arrelament a l'entitat es demostra en aspectes com que les famílies més tradicionals i influents de la Casa s'hi han abocat amb força entusiasme al llarg dels anys, o que, en diversos moments de la seva història, l'Agrupament ha estat motor de canvis importants en la idiosincràcia de Lluïsos i en la seva evolució de futur.

Serveixi d'exemple clar per a aquesta afirmació el fet que la primera dona que va arribar a la presidència de l'entitat, des de que es fundà Lluïsos l'any 1855, fou la M^a Teresa Draper, una relevant membre del col·lectiu escolta de la Casa.

Però reprenquem el fil de la història. Després d'una llarga etapa amb Jordi Casso com a cap d'agrupament, ja en la meitat de la dècada dels 60, arribaren al Bisbe Irurita tres seminaristes que venien a prestar servei. "Eren els dies del post Concili Vaticà II i l'Església volia que els aspirants a capellà mantinguéssim contactes reals i directes amb la societat en el si de la qual desenvoluparíem després la nostra tasca d'apostolat. Per això vàrem anar a parar a Lluïsos". Qui així parla és Carles Alcayde, un d'aquells tres "missioners". Els altres eren en José Luis Vázquez, el "Josele", i l'Esteve Humet. També per aquella època i procedent de l'Agrupament Escolta Santa Agnès de Sant Gervasi, entrà com a cap al Bisbe Irurita un jove que s'integraria amb força, no sols a la vida de l'Agrupament i dels Lluïsos, sinó a la del conjunt de Gràcia. Es deia Xavier Valls i Serra que assumí tasques de cap de pioners i que, amb el temps, formaria part dels equips responsables de l'Associació de Veïns Vila de Gràcia en les seves primeres etapes els anys de la Transició. Ja en Democràcia, Valls seria conseller del Districte i, finalment, regidor de Gràcia¹⁸

Carles Alcayde va exercir, també, de cap de pioners, de consiliari i, finalment, de cap d'agrupament, substituïnt en aquesta responsabilitat a Jordi Casso —que es disposava a fer-se càrrec de la presidència de Lluïsos— el febrer de 1968, tal i com reflectia puntualment la

¹⁸ L'etapa de Xavier Valls com a Regidor de Gràcia estigué marcada per una forta i polèmica batalla legal sobre qui havia d'ocupar la regidoria, en base als resultats electorals obtinguts per CiU i el PSC a les eleccions municipals, i a la discrecionalitat o no que la legislació vigent i la reglamentació descentralitzadora de Barcelona permetien a l'alcalde a l'hora de nomenar els responsables de cada districte. La batalla es personalitzà en Valls, del PSC i Daniel Fabregat, de CiU que s'intercanviaren la regidoria en més d'una ocasió i en compliment de sentències legals.

revista "El Cau" que s'editava al Bisbe Irurita. Alcayde ja coneixia Lluïsos de feia molt temps, perquè de petit els seus pares l'havien apuntat a la "competència", al Grup Mossèn Muñoz. "De fet —comenta—, en aquells anys l'Agrupament encara no existia". Però Alcayde no té consciència que les relacions entre els escoltes i els del grup d'esplai es moguessin en clau de competència. "Eren terrenys diferents i ens els respectàvem"

Alcayde va estar al Bisbe Irurita fins a les acaballes de la dècada dels 60. Motius personals i, també, de certa manca de sintonia amb el funcionament de la Casa varen propiciar la seva marxa. En relació a aquest segon aspecte, Alcayde havia recolzat —abans de deixar l'Agrupament— una candidatura a la presidència de Lluïsos que, encapçalada pel pintor Jordi Samsó, es podria qualificar de renovadora, de transmissora d'aires nous a l'entitat. Una candidatura que no va guanyar les eleccions. Dels anys de Carles Alcayde com a cap del Bisbe Irurita se'n poden destacar, sobretot, algunes activitats de l'unitat de pioners: una ascensió a l'Aneto, la filmació d'una pel·lícula d'idea i producció pròpia i, en especial uns campaments d'estiu celebrats entre el 31 de juliol i el 12 d'agost de 1969 a Andalusia. A banda de pujar el cim del Mulhacen, els arriscats pioners pretenien baixar el riu Genil amb quatre barques construïdes per ells mateixos a Barcelona i, amb les quals només pogueren dur a terme un curt recorregut sortint de la població de Puente Genil. Les autoritats de l'època d'aquesta ciutat que, inicialment, havien de donar les màximes facilitats als escoltes graciencs, després es mostraren molt gasius a l'hora de col·laborar. Sembla que s'havien confòs i el que esperaven que arribés de Barcelona era un grup de la Organización Juvenil Española. En aquella època, al Bisbe Irurita hi havia dos estols, el Junfrau i el Sant Jordi, una unitat de rangers, una de pioners i una de clan.

Si el febrer de 1968 la revista que editaven els escoltes es deia "El Cau" i era només del Bisbe Irurita, el desembre d'aquell mateix any, apareixia el número 1 d'una nova publicació. Havien canviat el nom originari pel d'"Ara i Aquí", però s'havia modificat,

també, alguna cosa més, ja no era el portaveu oficial d'un agrupament sinó de dos: el Bisbe Irurita i el Celístia. I és que aquest darrer nucli, de noies, s'acabava de traslladar des de la parròquia dels Josepets al casal de la plaça del Nord i havien començat a conviure uns i altres, junts però separats.. S'endegava així el procés, sense retorn d'altra banda, cap a la coeducació.

Jordi Ayza que, anys després, seria cap d'agrupament amb la seva dona Lourdes Samsó, i arribaren, també ambdós, a comissaris generals de MEGSJC, recorda així aquells temps previs a la consolidació del procés coeducatiu que culminaria amb la fusió del Bisbe Irurita i el Celístia l'any 1974: "En un moment determinat van arribar les noies del Celístia a Lluïsos, venien dels Josepets. Al començament vàrem funcionar per separat, amb unitats autònomes, caus diferenciats dins el mateix casal, però s'inicià l'anomenada fase de festeig que, volia dir, desenvolupar algunes activitats conjuntament per anar-nos coneixent els nois i les noies. jocs de ciutat, sortides, trobades entre els caps..."

En qualsevol cas el procés va continuar endavant i, el novembre de 1970, ja trobem que un matrimoni Lluís Batlle i Anna Panadès entren, respectivament, com a caps d'agrupament del Bisbe Irurita i del Celístia. Aquell mes, la revista tornava a canviar de nom i, ara, s'anomenava "Crit".

Que el tema de la coeducació va preocupar molt als escoltes de Lluïsos ho prova un text aparegut a la revista "Pedra de Toc"¹⁹ que va editar, durant molt poc temps, l'entitat de la plaça del Nord : "El primer problema que se'ns va presentar, va ser, naturalment, la separació entre els nens i les nenes. Era casi impossible que es sentissin en una unitat; semblava talment com si aquesta estigués partida en dos... [...] ... no hem deixat de pensar que és essencial la total integració entre uns i altres: no s'ha de fer un problema d'un fet natural per a tots ells. En aquest punt, per tant, estem satisfets, doncs el que ara veiem més essencial és l'acceptació mútua entre els nois i les noies, i això creiem que ho

hem aconseguit.[...] És important buscar activitats que puguin ser vàlides per tothom i que no creïn diferències ni 'falses superioritats'; així i tot no cal negar la possibilitat, tant als nois com a les noies, de desenvolupar els jocs que es consideren tradicionalment com a propis del seu sexe". Veiem, doncs, que hi havia una gran quantitat de dubtes, molts dels quals han estat resolts a base de sediment de pràctiques i de molt debat social.

M^a Teresa Draper, que va ser cap d'agrupament del Celistia i, posteriorment, la primera dona en assumir la presidència de Lluïsos en tota la seva història²⁰ recorda que no va ser fàcil convèncer els pares de la necessitat de la coeducació: "...hi va haver molta discussió, a les reunions de pares, això de sortir junts nois i noies i dormir junts a la mateixa tenda els hi feia molta por..."

Ja fusionats, doncs, el 1974, l'Agrupament passa a dir-se Bisbe Irurita-Celistia. Amb el temps, i mitjançant un procés natural, el nucli escolta canviarà la seva denominació per agafar la pròpia de l'entitat acollidora: Agrupament Lluïsos de Gràcia. Es podria dir que es tancava un cercle: als escoltes, com hem vist abans, els hi havia costat força ser acceptats per Lluïsos però, finalment, fins i tot se'ls permetia rebatejar-se amb el nom de l'entitat. Al mateix temps se solventava un petit greuge històric. Jordi Casso reconeix avui que, en un determinat moment, va intentar canviar el nom originari de Bisbe Irurita pel d'Abat Oliba: "...no em feia cap gràcia ja que el Bisbe Irurita era una persona que no va ser gens catalana, gens progressista, ni gens res que pogués interessar..., però ho vaig proposar massa tard i ja hi havia massa història al darrera. Els del Clan s'hi varen oposar simplement perquè no volien modificar el nom amb el qual havien entrat a l'Agrupament..."

Pel que fa a les relacions Agrupament—Lluïsos, Jordi Ayza pensa que "l'escoltisme sempre ha estat complicat per les entitats acollidores, sempre ha tingut una personalitat

¹⁹ "Coeducació", a *Pedra de Toc*, n.º2m maig 1977. P.6-7

²⁰ Va ser presidenta entre 1976 i 1982.

pròpia, un moviment molt assembleari, i l'entitat acollidora no hi juga cap paper en l'estructura de representació. Si vols mantenir bones relacions ha de ser per voluntat, però estructuralment no hi ha res establert. A Lluïsos, l'entitat sempre ha fet molta pressió perquè es participi en les activitats globals de la Casa i ha estat més fàcil —degut a la diversitat de coses a fer—del que ho és normalment en una parròquia, en què t'integres a les misses i actes parroquials, o ja em diràs...”

Si en alguna cosa, l'Agrupament ha seguit molt les petjes de la seva entitat mare, és en l'arrelament al territori més immediat. Lluïsos, en diversos moments de la seva història, ha obert de bat a bat les portes a Gràcia i ha encapçalat activitats de tota mena. Des de l'ofrena del Lliri de la vila, a la Verge de Montserrat el diumenge 11 d'abril de 1948, que Lluïsos va abanderar al capdavant de moltes de les entitats graciencques, fins a la cessió dels seus espais per a tota mena de reunions reivindicatives contra la Via O o per constituir, per exemple, l'Assemblea Democràtica de Gràcia el 2 d'octubre de 1976. Pel que fa al tema del Lliri de Montserrat hi ha una anècdota molt significativa que Ramon Carulla —aleshores president de Lluïsos explica: “El Lliri es va portar des de Gràcia fins a Montserrat en una cursa atlètica per relleus. Per transportar els corredors als diversos punts del recorregut vàrem demanar al Capità General si ens podien deixar camions militars. De primer, ens va dir que no *“porqué ustedes son demasiado catalanistas”*, però finalment ens els va deixar en tractar-se d'un tema d'església”. Dèiem, però, que aquesta qüestió de l'arrelament a Gràcia, l'Agrupament l'ha tingut sempre bastant clara. Probablement, un dels exemples més evidents sigui la constitució el 8 de maig de 1977 de “Gràcia, jocs i rialles” sota la inspiració d'alguns caps de Lluïsos, en especial de Florenci Maymó i sobre la qual es parla extensament en un altre capítol d'aquest treball.

Un dels temes més repetits al llarg de tota la història del moviment a Catalunya, és el de les divisions que s'han anat produint i la possibilitat o no que, algun dia, l'escoltisme català

s'uneixi per sempre. Hores i hores de debat i discussió han ocupat reiteradament el cervell de desenes i desenes de caps. És un tema recurrent, que sempre surt, però que, en el fons, no sembla preocupar massa les bases dels agrupaments, tal i com manifesta el qui era cap d'Agrupament dels Lluïsos l'any 1998 Oriol Auverni: "Sé que és una qüestió bastant irracional, però jo sóc de Minyons Escoltes, i no vull perdre aquesta entitat".

Avançant en el temps i, tot i que a Lluïsos les relacions amb l'esplai de la Casa, el Grup Mossèn Muñoz, han estat normalment bones, el tema de la competència mútua agrupaments-esplai és un dels que, inevitablement, es planteja quan es parla amb els caps de les èpoques més darreres. Així, Maurici Sales, un jove que el curs 1999-2000 era cap d'Agrupament al costat d'Aitor Rovira, Mireia Florensa i Xantal Rovira, pensa que: "Teòricament l'agrupament té moltes coses, començant per la Llei escolta, que és una cosa molt antiga però que ens agrada refer-scar-la de tant en tant, encara que sigui per creuren's-ho una mica. Partint d'aquesta llei, hi ha tot un projecte educatiu darrera. Sent una mica el mateix, els esplais es basen molt en el sentit lúdic, encara que també educatiu. Però no sé fins a quin punt tenen un ideal al darrera, mentre que aquí teòricament sí que hi és. A la pràctica, suposo que la distància és molt curta, entre agrupaments i esplais".

Maurici Sales, d'altra banda, en parlar de les activitats recents de l'agrupament, explica que "a nivell de campaments els castors i llops van als Pirineus, perquè són molt petits". Cap semblança amb aquells nanos de les seccions infantils del Rafel de Casanova o del Perla que -també eren molt petits-, no passaven mai en els seus desplaçaments de l'àrea metropolitana de Barcelona. Sales parla, finalment que "com a pioner, vaig participar en una trobada a Suècia amb agrupament de tota Europa". I és que, com diu la famosa cançó, els temps estan canviant.

L'Agrupament dels Lluïsos de Gràcia que, l'any olímpic del 92 va celebrar, amb una gran trobada de nous i antics membres al Casal, el seu trenta-cinquè aniversari, continua avui

ben viu, segueixen les llistes d'espera i, sovint, els hi manquen caps i han de limitar el nombre de nanos que admeten. És, segurament, l'antítesi dels anomenats agrupaments nòmades. I és que la Casa continua donant molta estabilitat.

A.G. CELÍSTIA

La història dels agrupaments de nois Bisbe Irurita i de noies Celistia va anar sempre molt en paral·lel. I no només perquè el 1974 van acabar fusionant-se en un sol agrupament que, amb el temps prendria el nom d'A.E. Lluïsos de Gràcia, sinó perquè ja des d'un bon principi la tipologia de gent que formà part d'ambdós nuclis i fins i tot molts noms de les famílies que els integraven, eren els mateixos.

L'agrupament Celistia va néixer l'any 1957 en el sí de les Monges Carmelites de Sant Josep, del carrer Gran de Gràcia, núm. 234-236. L'inspirador fou Mossèn Joan Pellissa, que compaginava, en aquella època, la consiliaria de Lluïsos i tasques de capellà a les esmentades monges. Ell, parlant amb alguns pares de les noies del col·legi, van arribar a la conclusió que valia la pena intentar la creació d'un grup de noies guies. Maria Josepa Puigbò i Mercè Feliu van ser les primeres persones que tiraren endavant el nou agrupament i, al mateix temps, les primeres caps d'agrupament. Després d'un temps d'estar a les Monges, varen passar a la Parròquia dels Josepets. Maria Teresa Draper, que fou cap d'agrupament del Celistia, pensa que "les monges, o bé necessitaven el local, o bé estaven una mica tipes de l'enrenou lògic que comporta sempre la presència d'un agrupament". També opina que quan marxaren de la Parròquia dels Josepets, la raó fou bastant semblant. Tant a les Monges com a la Parròquia disposaven d'uns caus "correctes, però força petits", per la qual cosa, quan l'any 68 es traslladaren a Lluïsos, el canvi pel que fa als espais que utilitzaven fou de gran envergadura. Maria Teresa Draper explica que "aleshores els nois del Bisbe Irurita van seguir ocupant uns espais a la planta baixa de Lluïsos, mentre que les

noies del Celístia estrenàrem caus al primer pis. Recordo que vàrem disfrutar molt pintant i arreglant-nos aquells caus absolutament al nostre gust". A partir de l'entrada a Lluïsos comença aquella època, ja descrita en la història particular del Bisbe Irurita, del "festeig" entre uns i altres, d'anar desenvolupant les primeres activitats conjuntes i d'anar-se coneixent de mica en mica. Tot això en el marc d'una casa on les noies, tradicionalment, només hi havien desenvolupat algunes tasques de servei, i en la qual va costar molt que arribessin a obtenir el dret a ser-ne sòcies. Maria Teresa Draper explica també que "abans de nosaltres, les noies del Bisbe Irurita, les akeles, només podien fer el seu servei com a caps, però no tenien cap altre dret. Fins i tot hi va haver un president de LLuïsos que els va prohibir que poguessin asseure's al bar de l'entitat a fer tertúlia." Tot això va anar canviant. Les dones assoliren el dret a ser sòcies de Lluïsos i Draper acabà convertint-se en la primera dona presidenta de l'entitat, comptant sobretot amb el suport explícit i total de la gent dels agrupaments Bisbe Irurita i Celístia.

Tornant una mica enrera, Draper comenta que la segona cap d'agrupament del Celístia fou Immaculada Antich, mare del jove anarquista Salvador Puig Antich, executat el 2 de març de 1974. Les seves germanes Immaculada i Montserrat foren algunes d'aquelles akeles a les que abans es referia Maria Teresa Draper. El Celístia, mentre va ser un agrupament sol, va comptar sempre amb un nombre molt important d'efectius, a l'entorn del centenar de noies repartides entre les unitats tradicionals de daines, noies guies i caravel·les. "Era un agrupament amb molt de prestigi, molt ben considerat en el sí de la DDE [es refereix a GSJ], i que seguíem molt estrictament les directrius i els mètodes" de l'entitat escolta. En aquest sentit, Maria Teresa Draper recorda que ella, que no havia estat mai escolta, quan li van proposar ser cap d'agrupament, va anar a buscar informació: "Vaig voler empapar-me d'aquells llibres, aquelles guies dedicades als mètodes de les daines, de les noies guies, i de les caravel·les. Em van ser realment molt útils". L'any 1974, finalment, el Celístia i el

Bisbe Iurita s'unificaren i començaren una història ja més clarament conjunta, que arriba fins els nostres dies.

A.E. DEL CENTRE MORAL INSTRUCTIU DE GRÀCIA

Feia més de trenta anys de les primerenques activitats escoltes de Mossèn Batlle amb el paper que, com ja hem vist, hi va jugar el Centre Moral. Novament, però, l'entitat catòlica del carrer Ros de Olano obria les seves portes al moviment. En la primavera del 1964 s'encetaven les activitats d'un nou nucli d'escoltisme al Centre, amb un grup integrat en la D.D.E. i que va desenvolupar per aquells dies una primera sortida matinal a Santa Creu d'Olorde.

En el "Recull Històric"²¹ que l'entitat va publicar l'any 1994, amb motiu del 125è aniversari de la seva fundació, es dedica un petit capítol a aquest grup que va tenir vida pròpia fins al 1976. El llibre parla, així, dels seus començaments; "Fins 1968 el grup encara no era gaire nombrós. En aquest primer període, s'hi fomentaven les sortides d'un sol dia, fins que aprofitant una visita a la casa de colònies de Canyamars, amb motiu de conèixer-ne les instal·lacions per fer-hi les primeres colònies d'estiu del Centre, s'hi va fer la primera sortida de dos dies..." Un any abans, l'estiu del 1967 s'havien dut a terme les primeres promeses a la població de Castell de l'Areny, al Berguedà.

El "Recull" històric del Centre Moral explica que en aquella estada al Castell de l'Areny, "La construcció d'un altar a la muntanya va servir per celebrar les misses al mig de la natura, perquè l'església del poble era molt vella i estava tancada. Tot i això, era habitual entrar i sortir de l'església per la finestra del campanar".

Després d'aquelles primeres promeses, el nucli d'escoltes del Centre es va anar consolidant, hi havia unitats de llops, rangers, pioners i clan, pel que fa als nois, i de

²¹ Camps, Esteve; Cristià, Carles; Martí, Pere; i Vidal, Núria. Recull Històric Centre Moral Instructiu de Gràcia. 1869-1994. Pàgs. 48-51.

daines, noies guies, caravel·les i, també, clan, quant a les noies. “Aquests grups - s’explica en el “Recull” -- s’havien de distribuir per tots els racons de la casa per poder fer les seves activitats: el cau petit - on ara hi ha un pati --, la Sala de Corte o biblioteca, la sala del costat de la capella i, fins i tot, a les escales. Tots els llocs eren bons per aprendre i passar-s’ho bé”.

Com s’ha vist, hi havia nois i noies i, poc a poc, es va anar entrant en el procés coeducatiu que, sempre segons el “Recull”, no va ser fàcil: “El que va costar més d’aconseguir va ser fer sortides de nois i noies junts, perquè es tractava de trencar amb uns motlles molt rigorosos...”

Entre les nombroses activitats que va dur a terme l’Agrupament hi va haver, també, excursions i campaments d’estiu, diversos cops a Castell d’Areny, però també a Vidrà, Gualba, Olzinelles, Montnegre... Igualment, solien organitzar concursos per finançar els seus projectes, i visites periòdiques a centres d’acollida d’avis com el casal del carrer Sant Salvador, o de nens com el Cottolengo.

L’any 1976 l’Agrupament va desaparèixer. Vegem-ne els motius, segons el “Recull”: “Els Minyons de Muntanya van desaparèixer per falta de continuïtat dels caps més veterans, per motius tan naturals com els estudis, la família i l’esgotament, però també per la poca sensibilització dels infants i adults actuals a viure unes activitats amb unes fortes bases d’ordre, respecte i jerarquia de comandament.”

Anys després, el Centre Moral tornaria a acollir grups escoltes, en concret el Rudyard Kipling i el Tagore, ambdós d’ASDE-Scouts de Catalunya.

A.G CONGESTA

“Vam tenir la sort d’anar a una escola on la germana Maria Teresa Moliné es preocupava molt per les noies, que acabaven els seus estudis i no tornaven més. I li sabia greu no poder acabar d’educació de les noies”. Aquella escola era Les Carmelites del carrer Montseny; aquella germana Maria Teresa n’era la directora; i les que així parlen són Conxita Gimó i Carme Àngel, exalumnes d’aquell centre i membres per tota la vida de l’Agrupament Congesta.

Calia que l’escola oferís a les seves alumnes quelcom més. Un valor afegit que els permetés poder valdre’s per si mateixes en un futur. I fou així com Moliné constituí un col·legi de nit. De 19.00 a 21.00 donaven classes per a les exalumnes que volien, de taquigrafia, mecanografia, *corte i confecció*... i s’anaven fent així suplement dels coneixements que no s’impartien durant el dia. Això va fer que algunes exalumnes tornessin altra vegada a l’escola.

Segurament fou l’èxit de la iniciativa el que féu que Moliné tingués una nova pensada, per tal de reblar el clau: si el col·legi de nit complementava els coneixements de les alumnes, una Pia Unió podia desenvolupar la seva formació espiritual. Fou així com, ajudada pel pare Joaquim Serra, de l’oratori de Sants Felip Neri de Gràcia, va crear aquella nova entitat, anomenada concretament, “Pia Unió de Devotes de la Infantesa Espiritual de Santa Teresina”. A partir d’aquí la coincidència (o “la Providència”, explica Àngel) va fer, com aquell qui diu, la resta, mitjançant un encreuament de necessitats. D’una banda, la nova entitat necessitava un consiliari. De l’altra, Mossèn Antoni Batlle buscava un espai on celebrar missa per als nois que dirigia a l’Escolania de la Parròquia de Jesús. Moliné li deixà la capella del convent, i les seves noies pogueren assistir també a les misses

dialogades que feia el Mossèn²². La influència d'aquest nou personatge va ser tan gran, amb la seva peculiar manera de comunicar l'evangeli, que ben aviat la germana Moliné li demanaria ocupar la plaça de consiliari de la Pia Unió. No només això: també li demanà si podia donar classes de religió al col·legi, "pensant –segons recorda Carme Àngel en un petit resum històric elaborat per ella mateixa sobre l'Agrupament Congesta- que aquell jove sacerdot, a qui veia diferent dels altres, era el que convenia per ajudar-la en la formació de les noies".

Tot i que ja exercia el seu apostolat en altres indrets, Batlle va acceptar l'ofertament, i s'ocupà tant de les classes com de les noies de la Pia Unió, entre les que podia exercir un apostolat més extens gràcies al fet que quedaven més hores sota la seva influència i mestratge. Val a dir que la pròpia estructura de l'escola va veure's trasbalsada per la personalitat del mossèn, com hem vist, amic personal de la pedagoga italiana Maria Montessori. En aquest sentit, Josefina Sanclement, alumna del mossèn, en un homenatge pòstum que se li va tributar a l'escola el 12 de maig de 1957 manifestava que "la intervenció directa del Mossèn en el desenvolupament de la funció docent al nostre col·legi coincidir amb les ànsies de millorament en l'ensenyança que ens venien del centre d'Europa, amb mètodes i sistemes nous. Froebel, Cousinet, Montessori, etc. eren a l'ordre del dia. Els dons de Froebel i el sistema Montessori s'implantaren a la nostra Escola, la qual féu un canvi tan radical que obtingué un gran relleu.

Les qualitats bàsiques de l'ensenyament tan recomanades en la pedagogia moderna, com són l'activitat i la intuïció, es practicaven a la nostra Escola, llavors, amb la més gran simplicitat, en totes les matèries. Recordeu totes, si no, les "excursions instructives" per tal

²² Les misses dialogades, on s'estableix un diàleg de pregunta-resposta entre el capellà i els fidels, eren en aquell moment tota una innovació com ho posa de manifest l'anècdota que reproduïm: "Missa dialogada, aquesta era la gràcia de les celebracions que oficiava Mossèn Batlle –recorda Conxita Gimó. Nois i noies, però, estàvem separats. Si un dia faltava Batlle, havíem d'anar a al bisbat a cercar un substitut. Un dia vam pujar als agustinians de la Ronda de Dalt, a buscar un capellà. I quan en el decurs de la missa vam respondre, com era habitual en les nostres celebracions, aquell capellà ens va dir "que callen las mujeres. que responda el chico (l'escolà)".

d'assimilar millor els coneixements apresos a les nostres aules, ja que mitjançant l'acoblament de memòries juntes, com l'expositiva, que es complementa amb l'auditiva, visual i tàctil, acompanyades d'una sana alegria, feien que els temes tractats quedessin ben gravats en la nostra ment”²³

En aquest sentit, una anècdota que no podem deixar de referir, recordada per la mateixa Sanclement: “Recordo, com si fos ara, que quan se celebrà a Barcelona l'exposició internacional del 1929, totes les qui estudiàvem teníem molta curiositat de conèixer l'art cubista, del qual en aquell temps es parlava molt. I quina no fou la nostra decepció quan ens el mostraren, car nosaltres ja estàvem cansades de veure'l en revistes alemanyes que el mossèn enviava a buscar per mitjà d'algun amic o conegut seu”²⁴

ES FUNDA L'AGRUPAMENT

Com hem pogut veure en el decurs d'aquest treball, Mossèn Batlle tenia una personalitat que en el llenguatge actual podríem definir com a “hiperactiva”. En el mateix moment que seguia ajudant Moliné en les tasques que li tenia encomanades, va anar profundint en els seus coneixements sobre l'escoltisme, tal i com s'explica en un altre punt d'aquest treball. I d'aquesta manera, començà a aplicar els seus coneixements del moviment en l'educació en el lleure dels minyons presents a la seva escolania, que a partir del 1930 integrarien ja una nova secció de Minyons de Muntanya, la primera confessional de Catalunya.

²³ (SANCLEMENT, J. “Mossèn Batlle, professor de l'Escola”, a *Retorn a la casa del Pare. Homenatge pòstum a Mossèn Antoni Batlle i Mestre*, petit llibret editat el 1957 a l'escola i conservat a l'Arxiu Nacional de Sant Cugat. Pag. 5)

²⁴ SANCLEMENT, J. (1957). pag. 6.

Corrien les veus, i les noies d'aquella Pia Unió s'assabentaren de les activitats de Batlle. Segons recorden Conxita Gimó i Carme Àngel, "Batlle anava explicant què feia amb els noies, i Moliné li va dir que podria fer el mateix amb les noies". En volien saber més, i així el Mossèn els proporcionà els llibres del guiatge anglès i francès, per tal que estudiessin la possibilitat de crear un agrupament."Vam agafar el de les franceses, per què l'anglès no l'enteniem", diu tot rient Conxita Gimó. "Per què ens engrescà tant el Guiatge? –recorda Carme Àngel- Els mètodes escoltes fundats per Baden Powell són ja prou coneguts per tornar-los a explicar, però sí que resumirem allò que nosaltres veierem en el Guiatge: els seus mètodes ajuden al progrés personal, físic i intel·lectual; reforma del caràcter amb responsabilitat del propi desenvolupament; deures envers els altres; desinteressat esperit de servei; criteris propis i fidelitat als propis compromisos; anhels de contribuir a fer el món un xic millor de com s'ha trobat". El guiatge se'ls obria com un món ple de noves expectatives: "Vam començar a engrescar-nos –recorden les dues en conversa amb els autors d'aquest treball- perquè de distraccions no en teníem gaires. Als diumenges anàvem a l'escola a fer jugar a la canalla. I vam veure que allò aniria molt bé per la formació del caràcter de les noies. I vam començar a fer un grup que ens vam dir "eulalietes", perquè les franceses tenien grups que es deien "jeannettes". Eulalietes per Santa Eulàlia, patrona de Barcelona".

El primer nucli constituït el 1932 fou de tres colles de 6 noies cada una, que es distingiren per noms d'ocells: les falzies, les Cardines i els Puputs. Les primeres promeses, de 16 noies, arribarien el 12 de febrer del 1933, a Sant Jeroni de la Murtra, que comptaren amb la presència de Mossèn Batlle, l'estret col·laborador de Batista i Roca Amadeu Serch, i Enric Llopis, entre d'altres. . L'agrupament, igual que la Pia Unió creada anys abans, era una eina que havia de servir per complementar l'educació de les alumnes de les Carmelites. Els

primers moments, però, no van ser gens fàcils per aquelles noies guies. “Al principi – recorden les dues entrevistades- quan passàvem amb les motxiles la gent ens mirava com si fòssim bèsties rares. Aquella època les noies no sortien soles. Sortien amb els pares. Sempre venia amb nosaltres la germana Maria Teresa, i dient això, els pares ja ens donaven el permís”.

Les exigències d'aquell escoltisme a les beceroles també comportaven unes importants despeses per a les famílies. “Ens vam fer nosaltres mateixes les tendes, perquè totes veníem de famílies menestrals, i massa diners no en podíem demanar. Les robes dels uniformes anàvem a buscar-les a una fàbrica de Sabadell, on hi havia algú conegut. Algunes membres del Maragall i del Canigó també venien amb nosaltres, perquè la relació era molt bona entre nosaltres.”

Les noies del Congesta participaren en diversos actes litúrgics i es posaren al servei de la Parròquia (de Sant Joan?). Val a dir que Mossèn Batlle transmeté a les noies guies, entre d'altres qüestions, la seva passió pel cant gregorià, i d'aquí que Mossèn Moises Alujas digués textualment: “Mossèn Batlle formà a la Pia Unió un grup de noies de tal manera enamorades de la litúrgia i del cant gregorià, que, fent honor a la veritat, i sense exageracions, s'ha de reconèixer que el conjunt de vida litúrgica de la Pia Unió i el segell de simplicitat, sobrietat i exquisida delicadesa de les melodies gregorianes cantades per les nostres noies, les posen a la davantera de totes les *Scholae Cantorum*.”²⁵

Tot i les bones intencions de la nova entitat, el Dr. Roman, llavors Consiliari d'Acció Catòlica, amb qui parlaren, rebé amb una certa fredor el guiatge catòlic femení (el Congesta n'era l'únic representant), i afirmà que calia estudiar el tema amb deteniment.

Molt de deteniment, a jutjar pel fet que el guiatge catòlic femení no fou reconegut a casa nostra per l'Església fins poques hores abans de la mort de Mossèn Batlle, vint anys després.

“Durant tres anys –explica Àngel en els seus records mecanografiats de l'Agrupament- es portà una activitat molt intensa. A més de les reunions, hi havia una sortida o campament cada mes, que eren sempre prèviament preparats per les Caps, d'aquesta manera teniem ocasió d'anar coneixent millor la nostra terra. Visites culturals, coneixement de la pròpia ciutat; assaigs setmanals de cants; diferents esplais com teatre, jocs, afició a la fotografia, dibuix, etc... Totes les noies trobàvem dins de les activitats de l'Agrupament, allò que més ens atreia”. Lluny de practicar un escoltisme tancat a les qüestions de la fe, el Congesta s'integrà a la Germanor de Noies Guies juntament amb els altres dos agrupaments de guies que existien aleshores –laics tots dos-, el Joan Maragall i el Canigó.²⁶ Aquesta demostració d'obertura es repetiria anys més tard, en la constitució de Guies Sant Jordi. Però no avancem esdeveniments.

De moment, arribaria la guerra. El conflicte fratricida comportà en primer terme la incautació del Col·legi, a banda de la pèrdua de tot l'arxiu documental i la paralització de les activitats normals. “Al cap de pocs dies –recorda Carme Àngel- ens van venir a detenir al meu germà, ma germana i a mi. Ens havien trobat en el material incautat del col·legi una

²⁵ ALUJAS, M: “Mossèn Antoni Batlle i la litúrgia”, dins de *Retorn a la casa del Pare. Homenatge pòstum a Mossèn Antoni Batlle i Mestre*, petit llibret editat el 1957 per l'escola i conservat a l'Arxiu Nacional de Sant Cugat. Pag. 18

²⁶ Segons recullen Samper i Balcells (1993), “l'agrupament Congesta, en ser foragitat del col·legi de les carmelites de Gràcia va acceptar inicialment entrar a la Germanor de Noies Guies i tutilitzar el local de la Germanor al carrer Rivadeneira, al costat de la Plaça de Catalunya. A proposta de Batista i Roca, i presidit per ell mateix, es constituí el primer Consell General de la Germanor de Noies Guies, compost per membres dels tres agrupaments existents: Joan Maragall, Canigó i Congesta. Però un any després les noies de la Congesta es donaren de baixa de la Germanor de Noies Guies”. La data de la creació del primer consell de la Germanor és el 1937, però pel que fa al local de Rivadeneira i a la marxa de la GNG per part del Congesta, els testimonis consultats pels autors d'aquest treball no fan menció a aquests dos fets. En canvi, en un resum

fotografia on feiem la salutació escolta amb la mà alçada, i es van pensar que érem feixistes. Ens van portar a un control de la Plaça Molina, que no sé de qui era. A tres del Congesta que havien anat a missa a un pis del carrer Ramón i Cajal²⁷ de manera clandestina les van portar a un vaixell que feien servir de presó”. Com va passar en molts casos, un amic del germà d’Angel tenia un contacte amb la Generalitat que es va mobilitzar per fer entendre als milicians que l’escoltisme era una activitat protegida pel govern català. I els van deixar anar.

A banda d’això, “s’organitzaren actes per mantenir el caliu de la Germanor: reunions, conferències, alguna vetllada”. Eren moments difícils per qualsevol que volgués professar la seva fe cristiana. “Com a catòliques no podíem donar senyals de vida, no obstant procuràvem viure internament el nostre guiatge catòlic i aprofitàrem algunes sortides o reunions per poder trobar-nos amb algun sacerdot, escoltar la seva paraula, que en aquells moments ens feia força falta, i també poder rebre alguns Sagraments.”

Tot i les dificultats, les noies del Congesta dugueren a terme algunes activitats humanitàries durant la guerra. “Al cap d’un temps vam veure que es podia fer serveis socials sense comprometre’ns amb nanos de Madrid, internats, trets de llocs on hi havia combat, i uns estaven ingressats a Sant felip Neri, a Barcelona. Es va fer un torn de guies que anaven a fer jugar aquells nanos, que no es movien d’allà. Es va veure que alguns estaven molt deixats, raquitics, i vam pensar a fer un campament a la Molina, i vam anar a un refugi d’allà. El campament era portat per noies guies del Congesta, del Joan Maragall, i del Canigó. Els tres agrupaments junts coordinats per la Germanor. Allí van vindre també

històric fet per qui fou una de les responsables de l’Agrupament. Carme Àngel, l’autora parla dels anys de guerra, com a “un temps d’actuació àmpliament humanitària i de franca unió dins el Guiatge”.

²⁷ Probablement es tracti del mateix pis al qual es refereix l’historiador *Josep Benet*, que hi havia al carrer Ramon i Cajal, on *Carme Nolla*, una activista catòlica promotora de grups de Pomells de Joventut a la vila i vinculada a l’Oratori de Sant Felip Neri i al Centre Moral, hi organitzà misses clandestines durant la guerra, fins que un diumenge al matí del maig de 1938, el S.I.M. (Servei d’Informació Militar) hi va dur a terme una

alguns nois per ajudar-nos perquè es feia el mejar i coses d'aquestes. H vàrem estar un mes sencer, i ens anàvem turnant les que ho portàvem". Altres coses que anaven fent aquelles noies era repassar roba que s'havia d'enviar al front, i recollir algunes coses que s'havien d'enviar als soldats.

Passat el conflicte, el col·legi de les Germanes Carmelites, seu de l'Agrupament Congesta, va reprendre les seves activitats. El maig del 1942 la co-impulsora del Congesta, la germana Maria Teresa Moliné, que feia temps que tenia la salut delicada, va morir. Batlle continuaria essent el consiliari de l'Agrupament, a partir del moment en què aquest va reprendre les seves activitats, l'any 48 i fins que la terrible malaltia que patí li ho impedi. Segons una circular enviada als pares al començament del curs 48-49, es recorda que el *guidisme* és recomanat per les jerarquies eclesiàstiques d'arreu del món, i "convida la joventut, a excursions, acampades, jocs i esplais, però estudiats i preparats de tal forma que per mitjà d'això i enmig de l'optimisme i joia que provoca l'esperit de les noies, s'infiltrin els bons costums de servei a Déu i al pròxim, els desvetlla l'esperit d'observació, la disciplina i obediència a l'autoritat ni que sigui de les mateixes noies, per tal que aquestes habilitats adquirides per la freqüència de jocs i acampades preparin suaument la noia a comportar-se en la mateixa forma en la vida domèstica i social"²⁸. Aquesta circular acabava amb una recomanació a què *facilitessin* la tasca de les noies en el sí de l'Agrupament, ja que "sota l'aparença de les excursions i esplais que atrauen a les noies, hi vegin una tasca formal i acreditada d'educació, que abans que la nostra societat, ells [els pares] seran els primers de tocar-ne els beneficis."

detenció massiva. *Benet* recorda que ell era un assidu participant d'aquelles misses, però que el dia de la caiguda no hi havia anat.

²⁸ Observi's que aquesta definició correpondria al *guiatge* catòlic, tal i com es volia aplicar a l'Agrupament Congesta. En aquest sentit, cal remarcar l'esment en les qüestions domèstiques, fruit d'una època on potser l'alliberament de la dona quedava encara una mica lluny.

De bon començament es formaren dues unitats, un esplet de noies guies i un esplet de daines (anteriorment, les petites havien estat anomenades en el sí de l'Agrupament Eulalietes, en record de Santa Eulàlia, co-patrona de Barcelona). Es recomençaren els assaigs de cants i un conjunt d'activitats similars a les que ja s'havien anat fent abans de la guerra.

La mort de Mossèn Batlle, després d'una llarga i penosa malaltia, fou molt sentida per tot l'escoltisme català (com a un dels actors principals de la represa del moviment) i sobretot pels seus minyons del Montserrat i les Guies del Congesta. Pocs anys després, l'activitat de l'agrupament creixé considerablement, fins al punt que entre l'any 58 i el 61 el nombre d'unitats s'amplià de dos a tres aplecs, de dos a tres esplets, i d'un a dos clans. La mort de Batlle tindria serioses conseqüències en el sí del desenvolupament de la història de l'escoltisme català. Els dirigents catòlics anaren ampliant el seu camp d'actuació, degut a que la pressió del règim sobre l'escoltisme estava tornant-se asfixiant. La creació de la DDE i posteriorment de GSJ en són bona prova. La divisió que va provocar aquest afer en el sí de l'escoltisme va fer que nombrosos agrupaments catòlics es passessin a DDE i GSJ, per l'afinitat ideològica i perquè constituïen un paraigua davant del Règim.

Les membres del Congesta, però, no cediren davant la divisió del moviment impulsada – per activa o per passiva, no és aquí el lloc de discutir-ho- per part de les altes instàncies, i romangueren a la Germanor de Noies Guies, com fins llavors. “Quan es parlà de crear les Guies Sant Jordi –recorda Àngel en el seu resum històric- l'Agrupament Congesta, després d'un ampli debat entre noies, caps i pares, decidí romandre dins la Germanor, considerant l'interès d'integrar el sòlid testimoni com a catòliques amb un profund respecte a les opcions de les altres persones amb qui compartíem l'aventura engrescadora de formar el jovent del nostre país”. Àngel ho resumeix en què “sempre havíem estat juntes a la

Germanor, i ens va saber greu deixar aquesta unió que hi havia hagut des del començament. No havíem tingut mai problemes. Ara, això sí, la nostra decisió va causar impressió en els dirigents de GSJ”.

Com dèiem unes ratlles més amunt, l’agrupament Congesta va anar creixent, i d’alguna manera, això va ser la seva desgràcia. “Desaparegut el suport que els brindava la germana Maria Teresa Moliné, i amb noves cares a l’escola, la direcció del centre que des del 1932 havia acollit l’Agrupament Congesta va suggerir a les caps que calia anar buscant un altre emplaçament. “Moltes trobades es feien al vespre, i les monges, que estaven acostumades a que a les set tancaven i començaven a fer vida de convent, tot el que es fes a posteriori els sobrava”.

Es van cercar nous espais, però, no n’hi va haver cap que pogués donar cabuda a tot el Congesta, i arribà la fragmentació. Mentrestant, el col·legi de les Carmelites del Carrer Montseny canviava de terç. Segons recordava Josefina Sanclement en un text mecanografiat amb data del 31 de desembre del 1978 amb motiu de la celebració del centenari del centre, “en la actualidad, y para nuestros días, cambiando la forma y los medios, por las necesidades del momento, siguiendo las directrices marcadas por el Arzobispado, el Colegio asume su transformación en Centro de Catequesis en horas extraescolares que abarca la formación de alumnas, exalumnas y familias”.

“Es va trobar un pis, però la quantitat de noies i colles el feia insuficient. Per tant, l’agrupament va haver de dispersar-se, en alguns pisos i locals de parròquies. L’Agrupament va rebre un fort cop quan un d’aquells caus va ser clausurat a instàncies governatives. Al seu interior s’hi havia dut a terme una reunió d’estudiants, ja que una de les membres de l’Agrupament, la família de la qual havia cedit aquell espai, es trobava implicada en una d’aquestes organitzacions. La policia va sellar el pis amb tot el material a

dins. “estariem parlant dels anys 60, tot i que és difícil concretar”, diuen Àngel i Gimó. Les daines ja no tornarien a funcionar després d’allò, i la vida de l’agrupament es va anar esllanguint. El Congesta no va poder suportar aquella dura prova, i algun temps després, el 1970, va desaparèixer. Algun temps abans de la mort de l’agrupament, però sembla que, segons recorda Pere Font, que va formar part de l’A.E.Doctor Robert, hi hauria hagut contactes entre ambdós entitats per intentar una fusió per aplicar el mètode coeducatiu. Segons Font, però, Carme Àngel es va mostrar poc flexible a fer aquest pas, i finalment no es va realitzar²⁹.

Tot i la mort clínica de l’Agrupament, 153 noies guies que havien passat pel Congesta al llarg de la seva història es van trobar l’any 1983 als Lluïsos de Gràcia per celebrar a títol pòstum el cinquantenari de la seva fundació. Allí recordaren la germana Maria Teresa, el benvolgut Antoni Batlle, els anys passats en el si del Guiatge i constataren que, d’alguna manera, aquelles dues personalitats, unides per la coincidència (“per la Providència”, puntualitza de nou Carme Àngel) havien complert el seu objectiu.

A.E. DOCTOR ROBERT.

Com si es tractés de la crònica d’una mort anunciada, el 6 de setembre de 1981 el diari *Avui* publicava la següent necrològica: “Ha mort l’agrupament escolta DOCTOR ROBERT a l’edat de 35 anys. Amb bon humor i voluntat pel camí de ser millor. **DR. ROBERT. KI JAI**”. Aquest Ki Jai amb el qual es tancava l’esquela correspon al *crit de guerra* que utilitzaven els del Doctor Robert. Pere Font, que havia estat membre de l’Agrupament i que encara avui és capaç de cantar sense equivocar-se gens l’himne que tenien, detalla el significat i l’escenificació del crit: “Es posava tothom fent un cercle (com pel cant dels adéus però agafats per les espatlles) i, aleshores, començava el crit: Un: (cridant) Doctor

²⁹ Per a més detalls, veure la història de l’agrupament Dr.Robert, també referenciada en aquestes pàgines.

Robeeeert !!!!. Tots (cridant) Ki Jai !!!!, (tot seguit i ràpid) Ambbonhumorivoluntatperelcamidesermillor !!!!. Un (cridant) Doctor Robeeeert !!!!. Tots (cridant) Ki Jai !!!!.” Francesc Mulà, que fou cap d’agrupament, s’emportà un bon ensurt aquell matí quan va llegir l’esquela del diari. No podia ser, s’havia mort el seu agrupament. Va reaccionar, van reaccionar uns quants dels antics caps del Doctor Robert i, després d’una reunió en el darrer local que varen tenir –al Casal de Montserrat, del carrer Mercaders –, decidiren intentar reflotar-lo. Ell mateix, l’Andreu Fernández..., varen endegar un estol, uns raiers i, fins i tot, projectaren un clan. Però no trobaren gaire suport de gent nova i, per a ells, ja havia passat el temps de fer escoltisme actiu. Aguantaren una mica i aconseguiren allargar l’agonia un parell d’anys més. Finalment, el curs 1983-84 el Doctor Robert es va dissoldre. Havien passat 37 anys des de que un home anomenat Pere Àngel va fundar l’Agrupament en el sí d’una entitat excursionista de gran prestigi: la Unió Excursionista de Catalunya i, en concret, la seva delegació de Gràcia.

Repassem els orígens d’aquesta història particular. L’any 1940, la fusió de dues entitats excursionistes graciencques d’abans de la guerra, el Centre Excursionista Rafel de Casanova i el Grup Excursionista Perla, amb l’afegit d’alguns membres, a títol individual, del Grup Excursionista de l’Orfeó Gracienc³⁰, va donar lloc a la constitució de la UEC de Gràcia, amb una primera seu social a la Travessera de Gràcia, 151, a la cantonada amb Xiquets de Valls. Quatre anys més tard, un grup escolta fundat el 1931, el Joan Fivaller que havia nascut en el sí del nucli excursionista Perla que hem esmentat abans, reiniciava les seves activitats després del tall de la guerra i les incerteses de l’immediata postguerra. I ho feia aixoplugat per la UEC de Gràcia. Segons explica Sabadell³¹, “aquí foren hereus de minyons de Muntanya els qui iniciaren un agrupament escolta amb el nom de Joan Fivaller; al cap de tres anys es reorganitzà, havent superat entrebancs personals dels seus

³⁰ El Grup Excursionista de l’Orfeó Gracienc es va fundar l’any 1912 i la seva entitat mare, l’Orfeó, va iniciar les seves activitats el 1904.

caps; en la seva reorganització adopten el nom de Doctor Robert, que ràpidament es consolidar”.

L’acolliment o impuls de l’escoltisme laic en aquells difícils 40 i 50 per part d’entitats excursionistes fou molt considerable. Sense sortir de la vila, trobem, a més del Doctor Robert, el Pere Rosselló en el Club Excursionista de Gràcia o el Joaquim Ruyra en el Grup Excursionista Collserola. I és que el paraigua de la DDE no arribava a tot arreu.

Si bé és cert que l’Agrupament va rebre l’empara de la UEC de Gràcia, també ho és que la dispersió, entre diversos espais, va afectar de bon començament algunes de les unitats del Doctor Robert.. Tots no cabien en el local de la Travessera – cal pensar que en els anys 60 hi havia a l’Agrupament un estol, dues seccions, amb 25 nanos a cadascuna d’elles i un clan. “I, tampoc els escoltes érem el grup més important per a la gent de la casa”, explica Pere Font, que comenta, alhora, que l’Agrupament quan es va crear, constava oficialment com a Secció d’Iniciació a la Muntanya. I és que l’escoltisme operava en la clandestinitat. Encara l’any 1965 es pot veure en el programa de la celebració de les noces d’argent de l’entitat, el següent anunci de la participació de l’Agrupament: “La secció Iniciació a Muntanya presenta la humorada excursionista en 2 parts i 10 quadros “La sortida del diumenge””. La festa va tenir lloc als Lluïsos de Gràcia i el director era l’escolta Pere Font. En canvi, un any després, en el programa de la Festa d’Agrupament de 1966, que va tenir lloc el 27 de març, ja hi trobem obertament citat el nom de Doctor Robert.

Pel que fa a les relacions amb l’entitat acollidora, Francesc Mulà reconeix que “potser hi havia discussions simpàtiques, perquè érem una mica una mosca collonera, volíem autonomia i alhora utilitzar els seus locals i el seu material. Però érem un grup de cent socis i crec que per a ells això era important. A més, penso que a la gent de la Junta, malgrat els empenyàvem una mica, comprenien la tasca que fèiem que era diferent a la que ells desenvolupaven com a excursionistes.” Ramona Gimó, que va ser akela de

³¹ Sabadell: “Centres excursionistes i escoltisme”, a *Mossèn Antoni Batlle. Miscel·lània d’homenatge*. P.263

l'Agrupament, pensa que "en el fons a la UEC els hi fèiem nosa, mai no ens van tenir molt en compte."

Un dels fets a remarcar en la història de l'agrupament va ser la intensa implicació que hi mostrà el pedagog i co-redactor dels *Quaderns de l'Exili*. Aquell guia investit, volgué dirigir-ne el clan: Parlant dels prolegòmens de l'Operació Casserres, un projecte pràcticament personal de Galí que pretenia assolir la unió dels guies catalans en una empresa ambiciosa que elevés el nivell del moviment, "em vaig fixar també en els escoltes del 'Doctor Robert' de Gràcia, que si bé no donaven la mesura, la suplïen amb una fidelitat i una disciplina remarcables"³². Val a dir que les referències al baix nivell que fa Galí són a nivell de formació, ja que la majoria eren obrers. Aquella experiència amb l'agrupament – gairebé messiànica, val a dir-ho- és valorada molt positivament per Galí: "...l'Agrupament Doctor Robert féu una reconversió pedagògica total. Intel·lectualment, de grup hostil al cristianisme, passà a ser un grup obert on cabia tothom i tots els problemes es podien veure i tractar des d'un alt nivell intel·lectual"³³.

Mentre la secció va estar sempre a la seu de l'entitat, els llocs van canviar varies vegades de lloc i sempre fora de la UEC. Jordi Martorell i Josep López, que van ser membres del Doctor Robert, expliquen aquesta itinerància dels petits: "L'estol, en els seus inicis, va estar en el pati d'una tintoreria del carrer Encarnació/Torrent de les Flors, després a la planta baixa d'una torre del carrer Martí, entre plaça del Nord i Massens, més endavant a una església del carrer Calaf, entre Muntaner i Santaló, després a la Cooperativa La Lleialtat, del carrer Montseny i, finalment, ja amb tota la resta d'unitats, al Casal de Montserrat del carrer Mercaders". Francesc Mulà, per la seva banda, explica que "cap als anys 73, 74 i 75 –jo aleshores era cap d'agrupament—la UEC s'havien traslladat ja al local del carrer Santa Àgata i nosaltres ens havíem quedat sols a Travessera. Però hi va

³² Galí, R: *Els guies: Operació Casserres*, a Mossèn Antoni Batlle. *Miscel·lània d'Homenatge*, p-186

³³ Galí, op.cit, p.188

Pel que fa al tema de la coeducació, en el sí del Doctor Robert comença a implantar-se a principis de la dècada dels 60, en un procés lent, gairebé en comptagotes. Resulta significatiu llegir les actes d'una convenció extraordinària que l'agrupament va celebrar el 18 i 19 de setembre de 1965 a Can Carol, a Corbera Baixa de Llobregat. Aleshores, el cap d'agrupament era l'Albert Agustí, i en el balanç que es fa del curs anterior hi trobem que, en referir-se a l'estol, s'hi diu: "el problema principal han sigut les nenes, doncs només n'hi havia una. Segons l'akela, el curs ha sigut normal. Al començar el curs eren quinze llops i al finalitzar-lo eren 23". Quant a l'esplet, la progressió en el nombre de noies va ser una mica més lluit. "Varen començar amb tres noies i han acabat amb vuit". El mateix informe de la convenció, en canvi, quan parlava de la secció es referia només a nois quan deia: "els efectius han quedat en 26 minyons, dels 30 que varen començar". Tampoc el clan contemplava encara, aquell any, la presència de les noies. El doctor Robert va també mantenir contactes per ajuntar-se amb l'agrupament de noies Congesta. I és que, com es pot comprovar a la revista *Caliu* del Doctor Robert, hi havia una relació important entre les dues entitats. Però en aquells moments, explica Pere Font, Carme Àngel, dirigent del Congesta, "va mostrar una absoluta rigidesa en tractar de la possible fusió: 'Nosaltres tenim aquests mètodes i aquesta manera de fer. Si els accepteu, bé, si no...'. El Congesta, val a dir-ho, no arribaria mai a ser coeducatiu.

El Doctor Robert també va generar a principis dels anys 60 un nou agrupament, podríem parlar de què va exportar l'escoltisme a l'Hospitalet. "Al cap d'un temps d'estar al clan – explica Mulà- vam voler fer servei. Vam anar a la Parròquia de Santa Eulàlia de l'Hospitalet, i vam oferir-nos al capellà per muntar un agrupament. Devia pensar que els veníem a colonitzar des de Gràcia, perquè va dir-nos que ens dediquéssim a fer una altra tasca, el repartiment del full parroquial. I és així com en Rafel Ruiz i jo mateix, laics tots dos, vam estar mesos repartint aquell full parroquial, porta a porta. Finalment, el capellà va

veure que podia confiar en nosaltres, i ens va permetre crear un nou agrupament coeducatiu que portaria el nom de Prat de la Riba”. Mulà i Ruiz, efectivament, eren laics, com laic era l’Agrupament, “però no érem menjacapellans”, matisa Mulà que, recorda alhora que, també en la seva època de clan, “tot i ser laics vàrem participar activament en unes discussions i filosofades que varen tenir lloc als Lluïsos a l’entorn de l’encíclica ‘Pacem in Terris’ que Joan XXIII va promulgar el 1963”

Una de les darreres activitats remarcables del Doctor Robert va ser la participació, el 1982, en una important missió: restablir al seu lloc una còpia de la creu que el 1936 mossèn Batlle havia clavat a la Pica d’Estats. En Josep Sicart va pujar-hi en representació de l’agrupament, acompanyat d’altres escoltes.

A.E. GUERAU DE LIOST

La història de l’extensió de l’escoltisme va sovint lligada a la història personal d’alguns dels seus membres més actius. La llavor del moviment impregna la vida d’aquestes persones, i fa que el portin allí on calgui. És el cas de qui fou de ben jove minyó de la secció Narcís Monturiol, en Jaume Font. “Vam crear una entitat anomenada Obra Cultural, amb en Raimón Gali com a assessor pedagògic i jo mateix com a assessor financer. I vam anar creant escoles a mesura que trobàvem parelles de nois per poder-les muntar. Dotze a Barcelona, una a Igualada, una altra a Lleida, mirant que fossin sempre dirigides per membres procedents de l’escoltisme. Es tractava d’aconseguir que la feina que el moviment feia els caps de setmana no es perdés entre setmana a causa de les escoles que en aquell moment hi havia”. L’escola Laietània va ser un d’aquests centres³⁴, segons recorda Jaume Font³⁵. Aquest nou centre escolar, que va passar per diversos espais (un pis

³⁴ Segons recordava en conversa amb els autors d’aquest treball qui també fou membre d’aquest agrupament, el desaparegut Enric Sabadell. “a les escoles Laietània hi havia tota l’èliti burgesa de Barcelona”.

³⁵ El 1953, Josep Pereña, amb la col·laboració dels germans Jarque, fundava l’Escola Laietània (de la qual cal destacar les classes d’Expressió). Cal recordar, també que Josep M. Jarque, uns anys després, esdevindria

al carrer Sardenya, un a l'Avinguda Mare de Déu de Montserrat a La Salut, i fins i tot el local de l'actual KGB, a Alegre de Dalt), acolliria de forma oficial a partir del 4 de desembre de 1955 l'agrupament escolta Guerau de Liost. Bé, de fet, ja feia temps que s'estaven fent activitats, com recorda en Josep Tubau i Comerma a un llibret editat el 1981 en motiu del 25 aniversari de l'agrupament: "...va ser el 10 de novembre del 1953 quan en Josep Pereña, director de l'escola Laietània i alguns pares d'alumnes del centre van voler que, en el seu sí, hi tingués cabuda l'escoltisme. El primer estol neix en aquest marc de la mà de la M^a Rosa Jové, la qual se n'encarregarà fins l'octubre de 1954".

Aquesta primera fase d'escoltisme incipient ("Escoltisme Laietània") contrasta amb la constitució efectiva de l'agrupament. Des del moment en què queda inscrit de forma oficial en els arxius de l'escoltisme català (1956), s'experimenta un gir, marcat per l'entrada com a responsables de l'estol (ja amb tres sisenes) de la Ció Jaques (provinent de l'A.G. Joan Maragall, del Ramon Llull segons Tubau) i de l'Henriette Massé, d'Scouts de France. La idea de prendre el nom de Guerau de Liost serà de Jaques i de la mare d'un noi de l'agrupament, l'Anna Ainaud de Lasarte.

La història del Guerau de Liost recull moltes tensions per la confessionalitat de l'entitat, i els testimonis recollits així ho posen de manifest. Les tensions comencen ja des de bon principi: el pas d'un escoltisme incipient ("Escoltisme Laietània", fins el 1955) a la constitució formal d'un agrupament va fer que els seus caps fessin una aposta decidida per l'aconfessionalitat, que va despertar queixes que al desembre del 1960 desembocarien en una forta tensió. *L'entente* només va ser possible creant la figura d'un consiliari³⁶, poc comuna en un agrupament d'aquestes característiques.

un dels peoners de l'educació especial". MONÉS, J.(1981) *L'escola a Catalunya sota el franquisme*, ed. 62. P. 221. La fundació d'aquesta escola se situa en el que, en paraules de Jordi Galí, és "La virada important i el procés d'expansió de l'escola d'esperit català [...], una espècie de conseqüència biològica del desig de qualitat, d'una certa de qualitat que podem anomenar europea i que no podrà florir mai sota dogals ideològics sinó únicament en un clima català de llibertat". (citat a Monés (1981). p.222).

³⁶ Figura que ocuparia Jordi Llimona, caputxí, escriptor, militant socialista. Algunes de les seves obres li varen ocasionar seriosos problemes amb les jerarquies eclesiàstiques.

enmarcades en les repercussions ideològiques del maig del 68. Els pares, que des de la fundació de l'agrupament fins a aquell moment havien maldat per tenir una presència activa en la vida de l'agrupament, van ser conminats pels joves a abandonar els càrrecs que tenien dins la Junta Administrativa que tutelava l'agrupament. Segons recorda Tubau, aquest fet fa que entre els 1970-75 els pares arribin a una situació de "desencis i perplexitat, i en alguns casos, fins i tot d'enfrontaments amb llurs fills. Són moments crítics que sacsegen i qüestionen la interferència dels adults en el món dels joves". I és enmig d'aquest procés d'enfrontament, que arriba una qüestió que havia de tensionar, com a tots els agrupaments, la vida de cada dia: la coeducació

A.E. GUERAU DE LIOST-VÍCTOR CATALÀ

El debat de la coeducació va ser un moment d'alteració de la vida de molts agrupaments. La situació es debatia entre l'equip de caps, amb els pares, i també entre els encara separats nois i noies, enmig del silenci nocturn de les tendes de campanya. Al Guerau de Liost, però, aquest debat queda molt minimitzat per les tensions entre els pares i els membres de l'agrupament: a començaments dels 70 s'exhorta els adults a abandonar els seus càrrecs dintre la Junta Administrativa que tutelava l'agrupament⁴¹, i de fet, a l'any 75 ja només dos adults romanen en aquest organisme. Això fa que el debat de la coeducació es produeixi sense gaires controls per part dels pares, que es troben confrontats amb els seus fills. En Josep Tubau⁴² fa un exhaustiu retrat de la situació, que va més enllà dels enfrontaments entre dues generacions: "El que podríem anomenar un sol Agrupament es produeix sense un rigor formal. Sense cap cerimònia que signifiqui el pas d'una situació a l'altra. L'any 1974 ens trobem en un moment evolutiu que intenta superar diverses crisis perquè la contestació no atenyi solament l'aspecte de les relacions amb els adults, sinó que afecta

⁴¹ Veure Fitxa del l'A.E. Guerau de Liost

substancialment l'Escoltisme tradicional, els seus mètodes i objectius. De la política de resistència hem passat a la política de partit. La tendència dels caps, inscrits en posicions diferents, ocasiona tensions que obstaculitzen la serenor, del tot necessària, per portar a terme els plantejaments educatius. La terminologia ha sofert diversos canvis. S'han accentuat les subdivisions. Ara hi ha llops, raiers, pioners i joves”.

L'inici de la coeducació i de la conseqüent unificació dels dos agrupaments es porta a terme entre el 1971 i el 1973, des de les primeres activitats gairebé experimentals fins a la consolidació del nou mètode. El rebombori que es viu dins l'agrupament, i la manca de tutela per part dels pares fa que els joves dirigents apliquin noves fórmules en els òrgans de gestió de l'entitat: El 1977 la figura del cap d'agrupament serà substituïda per la de tres Responsables, i un any després es delegarà l'Autoritat en el Consell d'Agrupament, amb presència dels caps de totes les unitats. L'agrupament es troba en un dels seus moments més difícils: de 200 membres l'any 69, n'hi ha 120 el 1975. Activitats com la Fira del Gat (campaments generals de l'agrupament) es veuran sotraguejades, passant d'una participació massiva de pares i fills a una celebració més íntima, que porta a Tubau a reflexionar l'any 81 que aquesta trobada “no té una validesa en els motlles tradicionals fins ara utilitzats”. “Algunes de les famílies més antigues—explica Jordi Coy, de l'equip de caps, en el mateix llibret commemoratiu dels 25 anys de l'agrupament— el deixen [el Guerau de Liost-Victor Català]”. Els adults intenten fer un cop de timó, i en aquest sentit, explica Coy, “un grup de pares fa una crida al Consell perquè es plantegi quina ha de ser la seva línia d'actuació. El Consell d'una banda, i els pares de l'altra fan una sèrie de trobades que es resumeixen en un document conjunt on es defineix el que ha de ser l'Agrupament a partir d'aquest moment. Hi ha un compromís seriós per part de tothom per aixecar l'Agrupament. Fruit de totes aquestes tensions, el nombre de membres ha disminuït a 70 i el de famílies a una quarentena”.

⁴² *op.cit.*

El sotragueig, com veiem, està resultant considerable. Des del 1974, l'agrupament forma part d'Escoltes Catalans, i es consagra la seva laïcitat (des del 1971, s'ha eliminat, per exemple, la celebració de la Missa del Gall). Tot i així, segueixen les contradiccions, ja que el mateix 1974 l'agrupament en ple aconsegueix, tot i la contestació religiosa de què fan gala els caps, l'estabilitat de seu, en poder acollir-se totes les unitats en el si del Casal de Montserrat del carrer Mercaders⁴³.

Serà en aquest mateix casal on l'agrupament farà el tombant de dècada, amb una rebaixa cada vegada més important dels seus efectius. El curs 79-80 es detecta una manca important de caps que fa necessària la disminució d'unitats. Aquest canvi, i diferents modificacions en l'estructura directiva fan pensar a Coy l'any 81 que l'Agrupament "ja està preparat per tornar a créixer". De fet, la pròpia celebració del 25è aniversari aquell any fa pensar que pot ser una bona excusa per relançar l'agrupament. No sembla, però, que s'aconseguissin els resultats desitjats. El 1983 es dissol l'A.E. Guerau de Liost-Víctor Català.

A.E. IMPEESA

"Llop que mai dorm". Aquest és el significat del nom d'un agrupament de vida molt efímera – encara no dos anys – pertanyent a A.S.D.E. – Scouts de Catalunya i fruit de la fusió d'uns altres dos nuclis d'aquesta mateixa organització: el Mossèn Cinto, de Gràcia i l'Estel de Gel. L'any 1996, el Mossèn Cinto que tenia la seva seu en uns baixos del carrer Siracussa, número 13, estava molt mancat d'efectius i varen arribar a la fusió creant el nou agrupament **Impeesa** que s'instal·là en el mateix indret gracienc. L'experiència, però, no va fructificar i va durar només fins al 1997, en què es dissolgué, i la gent que hi quedava

⁴³ Segons destaca Tubau. "L'assoliment de la personalitat jurídica, desvinculada del Monestir de Montserrat, ens converteix en part constitutiva del Centre i, en conseqüència, es fa patent la plenitud del nostre reconeixement jurídic, com a activitat específica en el si del Casal de Montserrat". *Op.cit.*

varen integrar-se a l'A.S. Mas Guinardó, igualment d'A.S.D.E. L'extraordinari pes simbòlic del nom, que respon al totem que va rebre Baden-Powell en les seves estades a l'Àfrica com a oficial colonial, no va servir per a donar llarga vida a **Impeesa**.

A.E. JAUME I DEL COLL

L'agrupament que ens ocupa va arribar al món amb el nom d'A.E. Nostra Senyora del Coll. Potser no hi havia altra manera: estava situat en el local d'una parròquia. Fundat el 1960, no canviaria de denominació fins bastants anys després. Però anem a pams.

El Jaume I (encara Nostra Senyora) té uns inicis molts similars als del propi Agrupament de Mossèn Batlle, el Mare de Déu de Montserrat. Segons recorda qui en fou cap d'agrupament, en Florenci Camarassa, "es funda arrel que una persona va aglutinar els escolanets de la parròquia perquè els dissabtes i diumenges no tenien altra cosa a fer que cantar, i anaven una mica desperdigats". Segons Camarassa, aquesta persona és en Josep Maria Riera, que exercia com a ATS al Coll. Riera *descarrega responsabilitats*, i assegura que l'autèntic fundador en va ser el germà Macià Ripoll i Mates, dels Missioners dels Sagrats Cors de Mallorca, que estava com a dirigent de la parròquia de Nostra Senyora del Coll. De bon començament constava de pocs efectius, entre 20 i 25 nois, però tot i així, recorda Ripoll, "van col·laborar molt activament en les inundacions del Vallès l'any 62", com tants d'altres escoltes.

La iniciativa de Ripoll, que acabaria desembocant en un agrupament escolta, va registrar una forta davallada uns 5 anys després de néixer, quan el fundador va patir una greu malaltia que li impossibilitaria de seguir amb la seva tasca. De forma provisional va prendre'n les regnes en Miquel Navarro, però l'agrupament estava perdent pistonada. Davant la situació, el propi Navarro va anar a cercar dos companys, en Joan Verdum i en Toni Menal, aquest darrer membre de l'A.E. Otger Cataló, i els va demanar que

l'aixequessin. “Quan vaig entrar al Nostra Senyora, l'agrupament tenia molt pocs nanos, 5 o 6. L'agrupament tenia un local molt petit, d'uns 10 metres quadrats, que no s'hi cabia”. A partir d'aquí, Verdum i Menal inicien una tasca de propaganda per relançar l'agrupament, ajudats pel no responsable de la parròquia, el pare Pau Coll, “que va donar força a l'agrupament, i el va dotar d'un nou local i finalment d'un pis a la Plaça Gibraltar”. Fou el mateix Pare Pau qui segons Menal va portar al Nostra Dona del Coll un autèntic veterà del moviment, l'Enric Sabadell. Aquest per la seva banda, recorda que “un dia ens vam trobar amb el Ceramista Albors, que havia estat guia del Mare de Déu del Roser, i jo mateix, que en aquells moments, cap a l'any 65, era un dels responsables del Guerau de Liost. Vivíem els dos al Coll, i vam pensar que calia fer alguna cosa pel barri”⁴⁴.

L'agrupament relançat per Menal va donar un tomb important, però alhora, desvinculat del conjunt del moviment. Si en un primer moment, el Nostra Senyora va formar part de la DDE, en marxar el germà Ripoll, cap macroentitat del moviment escolta es va preocupar de l'agrupament, i de fet, des d'aquell moment fins l'any 73 funcionaria d'una manera totalment autònoma. “Llegíem els llibres i ens movíem una mica per intuïció”, explica Menal. Prova d'això és que mantingueren la secció unitària fins l'any 74, quan en ingressar a escoltes Catalans van fer l'oportuna divisió entre rangers i pioners. Aquesta intuïció va fer que ben aviat, a mitjan 60, comencessin a aplicar la coeducació en la secció. Aquest fet va portar múltiples confrontacions amb Enric Sabadell, que s'havia ofert a *dirigir espiritualmente* l'agrupament. Per a Sabadell, segons explica Menal, “la tradició de l'escoltisme semblava que no pogués permetre la coeducació”. I de fet, van fer cas al veterà escolta, i van funcionar durant un curs, cap a l'any 67, de forma separada una secció

⁴⁴ Cal dir que Sabadell situa aquest fet com a inici de l'escoltisme del Nostra Senyora del Coll. Ara bé, segons la banca de dades elaborada per Genís Samper, que es pot considerar com el gran cens històric dels agrupaments catalans, hi figura com a data d'inici d'activitats oficials el 1960, data que el citat germà Macià Ripoll corrobora. És per això que situem el testimoni de Sabadell no com la fundació d'activitats escoltes de l'agrupament, sinó com un possible relançament del Nostra Senyora, tot i que de moment no és més que una hipòtesi de treball. Cal dir que els diversos testimonis consultats pels autors d'aquest treball referents a la

femenina i una de masculina. Tot donaria un gir brusc quan en aquell mateix curs es van registrar, segons recorda Menal, dos greus accidents a la branca femenina: “ a una noia li va caure una porta de Renfe a sobre, i vam estar molt de temps en judicis amb l’empresa, i una altra va caure des d’una tirolina mal muntada, amb fractura de pelvis”. Davant la situació, els propis pares de l’agrupament van reclamar que es tornés a la secció coeducativa, per tal d’evitar més trasbalsos i que els minyons anessin més protegits. El resultat, segons Menal, va ser que es va tornar a la secció mixta –amb el suport del Pare Pau, que creia que aquest era el camí de futur- i que Sabadell marxés conseqüentment de l’agrupament, en veure que les seves tesis eren ignorades. No és la mateixa versió que té Sabadell, qui afirma que “un dia va aparèixer un noi que va voler fer de cap amb un altre, i al cap de poc temps se’ns van treure de sobre⁴⁵”. Pel que fa a la curta etapa que va viure Sabadell a l’encara “Nostra senyora del Coll” cal destacar que, segons sembla, es van produir alguns problemes idiomàtics: i és Sabadell venia d’un model d’escoltisme que defensava molt l’opció de la pàtria catalana, i els nens del Coll, sovint fills d’inmigrants acabats d’arribar, en alguns casos fins i tot no entenien la llengua del Principat⁴⁶. Això devia canviar en poc temps, ja que en Florenci Camarassa, que passa a fer de cap d’agrupament més enllà de l’any 1974, arriba a afirmar que “mai vam tenir cap problema per coses de la llengua. Al nostre agrupament, l’idioma oficial era el català.” Això sí, la militància de què feia gala Sabadell sembla que no es devia perdre en aquell temps, perquè, segueix Camarassa, “si algú se’ns dirigia en castellà, nosaltres contestàvem en català. I,

història del Jaume I incorren en contradiccions freqüents que han fet especialment difícil l’elaboració d’aquest curt relat.

⁴⁵ Confrontant les dates de diversos testimonis, sembla que Sabadell fes referència a qui, segons el germà Macià Ripoll, va relançar l’agrupament l’any 68 –en certa manera, això seria una crítica a la gestió de Sabadell-, en Toni Menal. Segons Ripoll, “aquesta persona li va donar un gran esplendor en tots els sentits convertint-se en un dels agrupaments escoltes més importants de Gràcia”. De tota manera, cal dir que el fundador en cap moment assenyala Sabadell com a cap d’agrupament, sinó com a col·laborador actiu, i explica sobre els orígens de l’entitat que ell mateix va portar l’agrupament del 1961 al 1964, en què va tenir una malaltia. A continuació s’en va fer càrrec Miquel Navarro i el grup va iniciar “un llarg i inexorable declivi, fins que en Toni Menal el reconduí l’any 1968”. En fi, que com ja s’ha dit en l’anterior nota a peu de pàgina, els records dels protagonistes es fan en aquesta història especialment difícils de confrontar.

curiosament, els nanos ens entenien tots. Si algun nano entrava i no entenia alguna cosa, se li tornava a explicar, poc a poc i ben dit, però en català. I si veies que el nano tenia algun problema de comprensió, perquè portava poc temps aquí o alguna cosa d'aquestes, no hi havia cap problema amb canviar al castellà”.

En el moment en què Toni Menal en pren les regnes, l'agrupament es mantindrà només amb la secció, fins que cap a l'any 73 es crea la llopada i el clan. “Va ser un moment de boom”, recorda Menal. Aquell mateix any, l'agrupament es va integrar al nucli A de la ACDE, el de MM-BSC. Ja dins aquesta entitat, passarien directament a Escoltes Catalans, i seria en aquesta entitat on l'agrupament aplicaria el model de secció dividida entre rangers i pioners.

No era fàcil, en aquells mitjan 70 ser escolta. “Les reunions de branca que es feien a Pompeia –recorda Camarassa-, si arribaves tard anaves a buscar el vidre de la finestra on sabies que estaven reunits, tiraves una pela contra el vidre, sortien i t'obrien. Havíem arribat a sortir de dos en dos de Pompeia a la matinada, i l'un cap aquí i l'altre cap allà”. L'agrupament es considera apolític, però tot i així “teníem posters del Che i de *Llibertat Presos Polítics* a les parets de la sala del consell. No ens enduíem els nanos a les manis, però sí que comentàvem l'actualitat. Els llops potser quedaven una mica aliens a tot plegat. Els pioners no”.

Una coeducació que es comença a aplicar sense excessius problemes, obrint la inscripció a les nenes del barri. Per a Florenci Camarassa, això no va alterar gaire el mètode escolta: “És el mateix i no. És el mateix perquè tot és mainada. No és el mateix perquè el nano és més cavall i la nena més tranquileta”. Camarassa relativitza, però, aquesta afirmació amb una anècdota: “Ens ve una mare i ens diu “*Mi niña es muy de muñecas...*” i la nena agafada de la mà de la mare, sense bellugar-se. “Deixa la nena a prova”, li vam dir. I quan

⁴⁶ Segons Sabadell, en aquells moments l'agrupament sumava només dues unitats, i per tant, segons el seu testimoni, “encara no es podia considerar ben bé un agrupament”.

va marxar la mare, es va muntar un cavall fort, i la primera a pujar-hi va ser aquella nena. Era la mare, la tímida, no pas la nena. Es tallen si els pares els tallen”.

El primer estatge de l'agrupament van ser uns locals que la parròquia té al seu darrera, a la Plaça de Gibraltar (el que seria ara el pati de l'escola que hi ha en aquest indret). Segons recorda Camarassa, “allí hi érem tot l'agrupament, en un espai de 10-15 metres quadrats. Bé. potser una mica més, però era molt petit”. Quan van marxar els veïns que hi havia al primer pis, va ser ocupat per l'agrupament a excepció de llops i raiers, que es van quedar on eren, al segon⁴⁷.

Poc després de la creació d'escoltes Catalans, però, van aparèixer els primers descontentaments en el si de l'agrupament. Les quotes eren excessivament cares per un agrupament de matriu obrera com el Nostra Senyora, i d'altra banda la formació de caps no els semblava la més adequada. “Els caps tornaven amb una formació molt fluixa, i amb unes idees que no acabaven de quallar amb les de l'agrupament”. El resultat va ser que, segons recorda Toni Menal, després de 3 o 4 anys de formar part d'EC van deixar l'entitat juntament amb 5 o 6 agrupaments més (Menal precisa que entre ells hi havia els agrupaments Torre Llobeta i Skues). Aquests agrupaments van celebrar alguna altra reunió conjunta, tot i que aquest embrió no va acabar en res de concret. Poc després, ja amb Florenci Camarassa com a cap d'agrupament, el Nostra senyora del Coll va tornar una altra vegada a Escoltes Catalans.

⁴⁷ Camarassa situa aquests temps en el moment en què “encara hi havia el Pare Pau”, sense precisar. Tot i que cal contrastar-ho, podria ser que aquest personatge sigui el mateix que el propi Camarassa descriu com “un capellà collonut, que mai es ficava en les nostres coses. Venia a l'agrupament amb texans i un jersciot. Mai va inculcar als nanos l'obligació d'anar diumenge a missa, i per contra, quan féiem acampades de dos dies, ell feia missa a les 6-7 el matí a la parròquia del Coll, després enganxava la Vespa i venia on érem, i allí feia una missa de campanya en la que participava tothom. Era un capellà obrer, treballava a Correus. Era de Mallorca”. Aquesta darrera afirmació concorda plenament amb el fet que l'orde que s'encarrega des del 1927 de la parròquia del Coll i de l'escola adjacent és la dels Missioners dels Sagrats Cors de Mallorca

Cap a l'any 1979, l'agrupament va voler posar de manifest la seva aconfessionalitat, quatre anys després de la constitució a Montserrat d'Escoltes Catalans⁴⁸. Ja havien abandonat prèviament la Delegació Diocesana d'escoltisme per integrar-se a MM-BSC (Nucli A, dit obert). L'Agrupament es va plantejar en aquell moment la seva opció, i va arribar a la conclusió que era aconfessional, i que per tant, el seu nom no acabava de casar amb la seva ideologia. I van decidir de canviar-lo. Es van posar sobre la taula diversos noms, com ara Picasso, o Miró, però finalment va quallar el de Jaume I. L'únic problema era que ja n'existia un altre de previ, a Escoltes Catalans, amb el mateix nom, però del barri de Sant Andreu. El problema se solucionaria afegint l'epítet "del Coll" al darrera del nom, i llestos⁴⁹.

I arribarien, també aquí, les crisis. Pel que fa a nombre de nanos, Els darrers anys 70 es va viure a l'agrupament una crisi important de nanos, que va arribar a l'extrem que hi havia més caps que infants. "A partir d'aquí –recorda Camarassa- vam passar de tenir 10 nanos a tenir-ne 70, l'any següent. Fins llavors ens hem mantingut en aquest nombre." La situació en aquells anys difícils va fer que altres agrupaments es plantejessin la fusió amb altres, però no va ser aquest el cas del Jaume I. "No ens vam plantejar fusions perquè estavem molt lluny de tothom, i el més proper era el Sant Jordi, a baix a la Plaça Mons. Algun membre del Coll tenia contacte amb ells, però la fusió era impossible perquè ells eren confessionals. Era molt incongruent, i no vam arribar ni a xerrar amb ells. Vam dir "o aguantem, o ens morim"". I a l'any següent, el 79, van arribar molts nanos, i llavors van plegar caps. Es tracta d'una època convulsa de canvis sobtats, en què es defugia l'uniforme i l'estructuració jerarquitzada, que desembocaria en el cas del Jaume I, com en molts altres agrupaments, en el descàrrec de la responsabilitat del cap d'agrupament en un equip més ampli que arribaria a ser el de tot l'equip de caps constituït en assemblea.

⁴⁸ Toni Menal va ser un dels que va participar en aquella reunió força nombrosa –però de foulard a la butxaca. no fos cas- en què es va construir la nova entitat escolta.

L'agrupament es va nodrir en un primer moment dels escolans de la parròquia i fills de feligresos en la seva pràctica totalitat. Posteriorment, arribaran nois de Gràcia que eren companys d'escola dels ja presents, d'Horta en venia algun i de l'altra banda del Carmel, cap. Així mateix, molts venien de les escoles del barri a excepció de la Virolai: "eren els *pijillos del barrio que no se juntaban con los pobres*- recorda Camarassa-. Havíem tingut algun disgust amb ells:estar esperant un autobús amb la motxilla per anar d'excursió, i veure'ls com marxaven ells amb els esquís, burlant-se dels minyons a crits de "Vosaltres a caminar i nosaltres a esquiar!"

Segons el fundador de l'agrupament, el germà Macià, el Nostra Senyora del Coll canvia de nom com a conseqüència de que és expulsat dels locals de la parròquia. Aquesta versió també la comparteixen Florenci Camarassa i Toni Menal, per qui "en aquell moment, manteníem el nom de Jaume I com un signe de deferència cap la parròquia que ens donava acolliment, però ja feia temps que ens havíem plantejat el canvi de nom". Segons la versió de Toni Menal, "el capellà que va substituir el Pare Pau no ens tragava gaire. I amb l'excusa d'haver d'ampliar el menjador de l'escola que depèn de la parròquia, ens va posar un termini de temps per marxar". En tot cas, i segons els arxius consultats⁵⁰, el termini devia de ser considerable, ja que l'agrupament apareix l'any 84 sota el nom ja de Jaume I, però encara a la Plaça Gibraltar, és a dir, a la parròquia⁵¹. Segons confirma qui en aquell moment formava part del clan de l'agrupament, Xavier Torrents, efectivament, van anar marxant a poc a poc a causa de la mala relació que hi havia entre el grup i la parròquia. Durant un temps, afirma Torrents, es van estar als locals de l'Associació de veïns del Coll, al carrer Tirso nº18. No serà fins alguns anys més endavant, entre el 88 i el 90, quan el Jaume I marxarà a un nou pis, al carrer Lluís Bonifaç. I poc a poc, aniran ocupant noves

⁵⁰ Diversos censos d'entitats juvenils editats per l'àrea de joventut i Esports des del 1979 fins el 93, amb periodicitat irregular.

plantes, fins les quatre de l'actualitat⁵². L'edifici és força vell, i això ha generat problemes, com els reflectits al *Sense Nom* del maig del 1998: “La façana de l'edifici d'entrada presentava una esquerda produïda per l'assentament dels fonaments. [...] A l'edifici de dalt, concretament a les bigues situades sobre el cau dels follets, es va detectar ciment al·luminós”⁵³. El local, que en principi estava llogat per l'agrupament, ha estat adquirit recentment per Escoltes Catalans, dins la seva política de patrimonialització⁵⁴. L'agrupament, un dels fundadors d'aquesta entitat, va marxar-ne durant uns anys per tornar-hi amb força, i segons qui era cap d'agrupament el 1998 juntament amb Andrea Díaz i Joseba Ruiz de Erenchun, Ferran Pérez considera que “el suport tècnic i pedagògic que ens dona Escoltes Catalans és molt important”. En un article aparegut al *Sense Nom* de l'any 93 sota el títol “Per què som a Escoltes Catalans”, el coordinador pedagògic Santi Martínez explica que “quan trobes un grup de gent que treballa l'educació en el lleure com ho fas tu, posant al teu abast noves idees i recursos, informant-te de com aconseguir més i millors ajudes de l'administració i donant-te un marc legal des d'on demanar-les, i a més, t'ofereix un espai on debatre i compartir experiències, no t'ho repenses gaire: vas de cap a Escoltes Catalans”.

⁵¹ El canvi de nom també va comportar el canvi de foulard, al qual se li va afegir una cinta blanca enmig de la vermella, ja que trobaven que era massa seriós i calia canviar-lo.

⁵² Al *Sense nom* num 1, corresponent al novembre de 1993 s'exhorta els pares a visitar els nous locals del cau. I tot i que no s'acaba de precisar, cal suposar que es tractaria d'algun nou pis del mateix bloc que s'ocuparia per aquelles dates.

⁵³ Els problemes que ha donat el casalot del carrer Lluís Bonifaç semblen una constant en la història recent de l'agrupament: tres anys abans de la cita referenciada, el maig del 95 el coordinador tècnic del Jaume I. Oriol Rúbies explicava al *Sense Nom* que “com és ben palpable, els locals del cau necessiten una gran reforma. Però això és inviable per a la nostra economia”. En aquest sentit, Rúbies feia una crida als membres del cau a deixar-hi hores durant l'estiu, de cara a estalviar el màxim de despeses en professionals que realitzessin les obres. El cert és que, com hem vist, els locals de l'agrupament seguien generant problemes 3 anys després.

⁵⁴ L'agrupament assumeix, però, les despeses que comporta el local cosa que fan que, segons l'opinió dels caps consultats, el preu de la quota anual que paguen els nanos sigui superior a la mitjana dels altres agrupaments i esplais. Val a dir que el maig del 98, a la revista de l'agrupament, *Sense Nom*, es fa referència a la col·laboració de Generalitat, Ajuntament, i sobretot, Escoltes Catalans, a l'hora de solucionar els problemes de finançament que pateix l'entitat. Cal dir, però, que segons Florenci Camarassa, la composició social del barri i dels membres de l'agrupament ha fet que en ocasions s'haguessin aplicat beques especials i rebaixes a les quotes, per poder donar cabuda a tothom, ja que segons el mateix Camarassa, la funció més important del Jaume I “era que els nois deixessin d'estar al carrer i que tinguessin contacte amb la natura que aprenguessin a treballar entre ells, a ajudar-se...”

L'Agrupament ha generat durant la seva existència les activitats pròpies d'un agrupament escolta. Així mateix, distingeix al Jaume I el fet d'haver creat en el seu sí, com a activitat d'agrupament, una colla de diables – la Malèfica del Coll- i un drac. Segons Camarassa, “els treballs manuals i aquestes històries s'acaben perdent”. Per aquesta raó, “els vaig engrescar a fer un drac, que el vam fer amb un sac de poliuretà, tallant-lo, afegint-li després un marc de fusta amb uns forats i a sobre roba, unes pinces de bateria, etc. I sortíem al carrer a fer soroll”. El problema era que no tots podien participar: “Només disfrutaven els que portaven el drac i els que encenien els petards, i vam fer una colla de diables perquè tothom es divertís. Llavors va tocar fer els vestits, “d'arpillera en rotllo, cosits a mà per nosaltres mateixos en hores d'agrupament”. Avui, aquells vestits han estat renovats; el drac d'estar per casa s'ha transformat en el Gaudiamus que és l'enveja de les colles de dracs (reprodueix la figura i els colors del drac-salamandra que rep els visitants del gaudinià Parc Güell); i l'agrupament segueix la seva marxa, amb una seixantena de membres, i una quarantena d'anys a les seves espatlles. L'espai que ocupava l'agrupament, fa anys, a la parròquia, és la seu ara –signe dels temps- de l'Esplai Salamandra, amb qui s'han fet darrerament activitats conjuntes, com ara casals d'estiu o qüestions relacionades amb la Festa Major del Coll. L'any 98 l'agrupament formava part de la comissió d'infància i joventut del barri del Coll, que estava integrada, a part d'ells, pel Casal de Joves, els esplais Salamandra i Sant Jordi, l'Aroloki Club i el Punt de Dinamització Infantil.

A.E. JOAN FIVALLER

Igual com el Centre Excursionista Rafel de Casanova, el 1932, el Grup Excursionista Perla va voler bastir un planter de futurs socis amb la creació de les seves seccions de follets i minyons de muntanya, agrupades amb el nom comú de Secció de Minyons de Muntanya

Joan Fivaller. En el butlletí de novembre-desembre d'aquell any, se justificava amb aquestes paraules la creació de les dues esmentades seccions: "Al G.E. Perla, les seves Seccions de "follets" i de M.de M. li seran una paletada de sava nova, de sava viril i sana que entrarà a enfortir la que are té, serà o és ja un nou graó remuntat qu'en l'escala del ascens que are te, l'ajudará a fer-lo fort i gran; serán eixos plançons d'avui, els homes de demá, que plens d'amor per l'entitat que s'ha preocupat d'ells i curulls d'agraïment per l'obra feta amb ells pel Grup, vetllarán pel "perla" i el farán sobresortir amb son esforç i amb sa voluntat, convertint-lo amb un dels més preuats joiells de la cultura de nostra Pàtria. "

En el moment de constituir-hi els grups escoltes, el Perla tenia la seu social a la plaça Rius i Taulet i al Carrer Mozart 26, lloc on s'hi havien traslladat el novembre de 1931. L'entitat excursionista s'havia fundat l'any 1924, aixoplugada a l'estatge social de l'Agrupació Choral La Artística Graciense, del carrer Sant Lluís.

Segons explica Jaume Font el Joan Fivaller va ser impulsat pel sabater Antoni Pujol i Charles al seu establiment del carrer Perla, 29. "Aquesta secció —explica Font— quan vé la guerra li ofereixen un local de Renovación Española al carrer Sèneca", on heurien funcionat amb independència del G.E. Perla.

Anys després, entre el 44 i el 45 el Joan Fivaller es torna a posar en marxa als locals de la UEC de Gràcia. Poc temps després, el 1947 es reorganitza amb el nom de Doctor Robert, i inicia una nova singladura que durarà fins el 1981,

A.E. JOSEP CARNER

Avui, trenta anys després de la seva fundació, el nucli escolta que perviu en el Cercle Catòlic de Gràcia, té un nom compost. Al igual que tants altres agrupaments, inclou dos denominacions fruit d'una fússió prèvia que es va produir el 1992. Però, a pesar d'això, l'actual Montnegre-Josep Carner és hereu directe d'aquell grup d'alumnes de l'escola San

Luis Gonzaga del carrer Bonavista que l'any 1966 varen desembarcar en el si de l'entitat del carrer Santa Magdalena i que tres anys després, a l'estiu del 69, realitzaren un primer campament escolta a Sant Andreu de la Barca.

Podria dir-se que ens trobem davant d'un dels agrupaments més estables pel que fa a la seva ubicació física --no s'han mogut mai del Cercle Catòlic--, però que alhora ha sofert més processos d'integració de gent i, també, una de les rutes més estranyes pel que fa a la seva ubicació dins les macrorganitzacions escoltes. L'arbre genealògic del Montnegre-Josep Carner abraça gent que provenia de l'esmentada escola del carrer Bonavista, de la parròquia dels Josepets, de diverses generacions de socis del Cercle i dels agrupaments que, amb anterioritat, han anat desapareixent i aportant-hi efectius en la seva llarga travessa: ens referim, com a mínim, al Sant Pere Claver, a l'Otger Cataló, als Abat Oliba de nois i de noies, al Montnegre i al Montnegre-Abat Oliba. D'altra banda, els viratges de la seva història de pertinences li donen unes característiques molt sorprenents. Primer s'ubicaren, només "perquè tocava", sota el paraigua protector d'una D.D.E expansionista gairebé sense límits; s'apuntaren després a la ortodòxia d'un escoltisme que creien químicament pur, els dels Exploradores de España i on sense voler-ho es convertiren en cavall de troia d'un tímid procés de catalanització de l'escoltisme espanyolista. Finalment retornaren, amb trauma i escissió inclosos, a l'estructura d'una Delegació Diocesana d'Escoltisme ja en procés de transició cap a futures redefinicions.

Si aquell primer campament a Sant Andreu de la Barca fou el tret de sortida de la protohistòria del Josep Carner, ben aviat apareixeria en escena la figura del precursor, sempre imprescindible. I va venir del "sud", del "sud" de Gràcia, de la Parròquia de Sant Tomàs d'Aquino on ja havia fundat un altre agrupament, l'Aureli Escarré. Es deia *Mossèn Josep Vendrell Cortada* i era vicari dels Josepets i nou consiliari del Cercle. "Un capellà atípic", tal com el defineix el qui fou cap d'agrupament del Josep Carner, *Àngel Sebastià*.

“Un home advocat que es fa capellà als trenta anys, no un d’aquests —sigui dit amb tots els meus respectes— que entren el Seminari als catorze anys i als vint-i-u ja són capellans. La seva arribada va suposar una revolució per a la gent de l’entitat”, manifesta també *Sebastià*, que juntament amb aquell *Mossèn* i amb *Toni Bosch* de l’Aureli Escarré que, en missió “evangelitzadora” d’un any, havia aterrat al Cercle, foren el motor del nou nucli escolta que s’estava creant: en un primer moment, eren una dotzena de *nanos* i encara no havien batejat l’agrupament. El nom vindria un any després, amb la mort de l’anomenat “Príncep de les Lletres Catalanes”, el poeta, escriptor i periodista *Josep Carner i Puig-Oriol*.

El Josep Carner, doncs, neix amb la forta personalitat de *Mossèn Vendrell* al darrera. “...allà on ha anat ha muntat agrupaments, a Caldetes, a Montcada i Reixac, a una parròquia del Paral·lel...”, explica *Àngel Sebastià*. Però, sovint, les personalitats fortes tenen claroscurs i, tal com manifesta *Toni Bosch* en el capítol d’aquest treball dedicat a l’Aureli Escarré, *Vendrell* podria haver-les tingut.

El 1970, després d’un breu retorn des de l’exili a Barcelona i de tornar novament a fora, va morir a Brussel·les *Josep Carner*. Mentrestant, com diu *Àngel Sebastià*, a aquell primigeni grup de *nanos* i caps “els hi havia entrat el cuquet de l’escoltisme” i, per decisió democràtica, escolliren com a nom de l’Agrupament, el de Josep Carner. “*Mossèn Vendrell* ho tenia claríssim, tot el que els caps decidíem ho posàvem en comú i ho discutíem, tot s’aprovava per consens”.

I en aquell context d’agrupament fundat per un capellà i en el si d’una entitat catòlica que existia des de l’any 1903, el camí era evident, ingressar a la D.D.E. I s’hi trobaren sense plantejar-se gairebé res, pràcticament sense ni adonar-se’n, eren els anys en què la D.D.E.

engolia tot allò vinculat mínimament amb l'església i les seves organitzacions paral·leles.

Segurament, però, aquest ingrés sense preguntes va provocar futurs interrogants que conduirien al Josep Carner a donar un pas molt insòlit en el conjunt del moviment.

“Comences a documentar-te, a veure coses, a participar en activitats generals de la D.D.E. i veus que es dedicaven més a la política que a l'escoltisme. Anàvem allà amb un esperit escolta i ens trobàvem un espècie de 'juerga marinera', d'escoltisme, poc. Almenys així ho veïem des de l'equip de caps...”, exposa *Sebastià* qui, encara rebla el clau, amb una acusació de manca de democràcia interna en el si de la D.D.E.: “...No hi havia diàleg, n'hi havia un que es posava al púlpit, deia el que fos i la resta 'carretera i manta’”.

Sigui com sigui, la gent del Josep Carner es va fixar amb aquells grups de *nanos* que semblaven escapats d'algun campament anglès de *Sir Baden Powell*, aquells que se'ls trobaven sovint a les estacions del tren o en plena muntanya, amb la camisa caqui, un fulard —com el seu—rodejantels-hi el coll, el cos acribillat d'insígnies, moltes més que les que ells portaven, el capell presidintels-hi la testa, arrengrats com en l'exèrcit i movent-se a cops de xiulet. Allunyats de l'assemblearisme que el Josep Carner predicava, però més fidels a les essències del moviment, el qui aleshores formaven l'agrupament veïeren la llum i contactaren amb els Exploradores de España. S'equivocarien o no, però ara almenys sabien perquè volien ingressar a una nova macroentitat. “Crec que vàrem marxar — explica *Sebastià* — cap a l'època en què la D.D.E. començava a preparar el canvi cap a Minyons Escoltes. Vàrem anar a una FOCA (curs de Formació de Caps) i vam sortir enfocats. En escoltisme llegeixes a Baden-Powell, compares amb la D.D.E, rangers i pioners, camises de coloraines...” No acabaven de veure clar l'escoltisme diocesà i cridaren un “predicador” que els hi vengés què era allò dels Exploradores. Eren un agrupament amb potència, havien crescut molt i molt depressa. En aquells primers tres o quatre anys havien passat del no res a tenir un centenar d'efectius i donaren un salt endavant.

Juan Antonio Soriano era fill d'un antic "explorador" *José Juan Soriano Carrillo* que havia vingut a Barcelona després de la guerra i regentava una farmàcia al carrer Pare Claret. *Soriano* pare no podia tenir major pedigrí escolta, pertanyia –segons explica el seu fill–, al primer grup d'Exploradores de l'estat espanyol creat a Linares, província de Jaén. Recent nascut, el seu pare ja l'havia apuntat als Exploradores i, sent encara un nadó, li feren una fotografia amb el mític *Teodoro Iradier* agafant-lo entre els braços. Doncs bé. *Juan Antonio Soriano* fou l'encarregat de "predicar" la filosofia, mètodes i organització dels Exploradores a la gent del Josep Carner: "Hi havia una norma –comenta *Soriano*– que quan un nou agrupament volia entrar a la nostra entitat, calia explicar-los-hi prèviament quin mètode progressiu d'educació teniem i passar un temps d'aprenentatge".

Només dos o tres anys estigué l'Agrupament Josep Carner en els rengles dels Exploradores, entre 1973 i 1975. Durant aquest curt període s'intentaren conjuntar dues voluntats més o menys manifestes: la de la gent del Josep Carner que volien empaltar-se de l'escoltisme pur de Baden Powel traslladat al nostre país i la d'alguns dirigents dels Exploradores, encapçalats per *Soriano*, que esperaven probablement amb certa iingenuïtat que l'entrada dels efectius d'aquell agrupament d'una entitat catòlica clàssica integrada per famílies de la classe mitja gracienc, els ajudés a catalanitzar una entitat amb imatge, costums i ribets ideològics poc arrelats a Catalunya. "L'entrada del Josep Carner va ser un rebombori dins dels Exploradores, un punt d'inflexió. Es va passar d'una situació en la qual cadascu es preocupava de lo seu, sense ficar-se en qüestions com la religió, la pàtria o la llengüa, a plantejar-se fins i tot una possible estructura federativa, amb equip de formació propi i exclusiu català, o el mateix canvi de nom a Scouts de Catalunya. Tot això de cara a Madrid, Déu n'hi do!. Els valencians tenien una estructura pròpia molt forta i nosaltres tot just començàvem a crear-ne una a imatge i semblança seva. Penso que sinó s'hagués entrat en contacte amb el Josep Carner, aquests plantejaments haguessin arribat

més tard del que van arribar”. Així pensa *Juan Antonio Soriano* que, pel que fa a la barreja de gent de classes diferents que va suposar l’entrada del Josep Carner, ho té molt clar: “Els Exploradores sempre han estat gent senzilla, de classe mitja, mitja baixa o baixa directament. Molt tirats”.

Soriano no volia desaprofitar el que de bo podia tenir per als Exploradores la integració de l’Agrupament del Cercle i s’hi va implicar de ple. De “predicador” va passar a actor directe en la direcció del grup: “Vaig optar per enlloc de donar consells al Josep Carner, posar-m’hi de cap de secció i intentar canvis pràctics. Parlar de Consell d’Honor enlloc de Corte de Honor, de traduir cançons al català, de conjuntar les visions sobre el tema de l’uniforme, etc..., però tot plegat va costar molt”. En relació a l’uniforme i als temes d’imatge externa, *Soriano* pensa que “L’uniforme era com el vestit per anar d’excursió, eren gent senzilla que potser no tenien res més per sortir a fora i així el *nano* aprenia l’”autocuidado”. Quant a les ensenyes, com tot pot ser una qüestió positiva o negativa. Pot acabar amb “titulitis” o “ensenyitis” i anar com un cromó o entendre que allò només és el símbol de la superació d’un esforç personal. Els del Josep Carner es posaven les coloraines perquè els agradava i els canvis que els hi demanàvem havien de servir per posar-se a l’alçada de la senzillesa que requeria el moviment, per la participació de gent d’extracció social molt més baixa”. Però les coses no van anar bé. *Soriano* creu que “Exploradores no van poguer assimilar amb suficient velocitat el que significava el Josep Carner. A mi em va faltar temps de convenciment.” I per a la gent del Cercle Catòlic “va pesar molt la imatge que teniem. Deien ‘són militars’, ‘perquè porten un bordó?’, ‘perquè juguen amb un pal?’.

Finalment les coses es precipitaren i, en una reunió de pares que havia de ser ordinària per a conèixer simplement el programa del curs següent, es va plantejar per part d’alguns d’aquells la conveniència o no de continuar dins d’Exploradores. Els que es mostraren partidaris de seguir-hi a dins, foren expulsats. L’escissió estava servida. *Juan Antonio*

Soriano i *Josep Sagret*, que eren els caps d'agrupament, varen convocar a la gent per carta per veure els qui volien mantenir-se dins d'Exploradores. Deu o dotze de llobatons, dues patrulles de sis i sis efectius cadascuna d'elles, de la secció, i tres o quatre pioners constituïren el bagatge que s'emportaren cap un nou destí. Era ja el 1975 i els expulsats se n'anaren cap al carrer Saragossa on fundaren l'Agrupament Rudyard Kipling, en uns antics locals de l'emissora de l'avui desapareguda Radio Juventud.

El Josep Carner va continuar en el si del Cercle Catòlic, una entitat amb la qual les relacions de l'Agrupament no sempre foren fàcils. De fet, el Cercle sempre ha tingut en el teatre, simbolitzat sobretot per les antiquíssimes representacions nadalenques de l'Estel de Natzaret, la nineta dels seus ulls. L'Agrupament sempre va tenir amb l'entitat diferència de criteris pel que fa a l'utilització dels espais. Tant *Sebastià* com *Soriano* recorden haver hagut de guanyar-se pam a pam l'espai per uns caus millors que, finalment, es construïren en el primer pis de l'entitat i on encara avui estan ubicats.

L'any 1990 es va iniciar la darrera etapa de l'agrupament del Cercle, amb la fusió amb els efectius d'un agrupament arribat dels Franciscans del carrer Larrard, el Montnegre-Abat Oliba. Avui, el nou Agrupament Montnegre-Josep Carner continua ben actiu formant part de Minyons Escoltres i Guies Sant Jordi de Catalunya. Una de les darreres aparicions en públic la va fer l'Agrupament el dissabte 29 d'abril de 2000 en què, durant tot el dia, varen celebrar una festa infantil oberta al barri, a la plaça Trilla, al costat de l'estatge social del Cercle. Paral·lelament, en els locals de l'entitat acollidora, es va poder visitar una exposició fotogràfica recordant la petita història del Montnegre-Josep Carner i la molt més llarga dels seus agrupaments precursors.

A.E. LLUÍS COMPANYS

“Diuen que en Pep Inglès s’ha endut els pioners a una manifestació”, deien, astorats, alguns pares. Eren temps convulsos, quan aquell cap de l’A.E. Lluís Companys va decidir arrossegar els seus minyons a una de les moltes concentracions de la primerenca democràcia. Aquest gest d’Inglès ha estat criticat en diversos àmbits de l’escoltisme gracienc, per com podia suposar la manipulació d’uns nanos que potser encara no havien escollit a consciència la seva significació política.

El cert és que l’agrupament Lluís Companys va néixer amb una energia enorme, en un moment en què el moviment escolta començava a albirar l’espectacular rebaixa d’efectius que patiria en un futur proper. Els fundadors de la nova entitat provenien tots ells d’altres agrupaments, on integraven unitats de clan. L’afinitat entre ells i una certa postura crítica respecte el moviment van fer que convergissin en l’agrupament de nova planta. El mateix Pep Inglès venia de l’A.E. Abat Oliba, d’on havia sortit a causa, fonamentalment, de la confessionalitat que s’hi practicava, i amb la voluntat d’apuntar-se al projecte d’Escoltes Catalans. Del Josep Carner sortiren, per la seva banda, un grup de membres del clan, crítics tots ells amb el Cercle Catòlic, segons recorda qui va ser cap de l’agrupament, Elisenda Figueras, “i que havien sortit rebotats, davant una estructura tancada com la del Cercle, i estem en una època que hi ha moltes ganes de fer coses i de trencar motllos”. El Lluís Companys quedarà fundat l’11 de novembre del 1976, i començarà les seves activitats el 5 de febrer del 77. El nucli promotor de l’agrupament va ser format per Joan Sebastià, Xavier Durany, Jordi Martínez, Cisco Salvador, Pep Inglès, Joan Cros, Josep M. Cros i Salvador Bru. Pràcticament hi havia més “promotors” que nens, de bon començament, i de fet, els infants van ser recabats, de bon principi, a partir de contactes personals amb alguns amics que confiaren al nou agrupament les seves criatures.

“Els primers integrants de l’agrupament eren persones molt polititzades”, recorda Elisenda Figueras, qui recorda que “teníem el costum de fer una ofrena a la tomba de Lluís

Companys per l'aniversari de la seva mort. Ho portàvem al nínxol, perquè encara no hi havia el monument. I pel que recordo, era el temps en què encara es feien poques ofrenes, pràcticament res". La mort del dirigent escolta i intel·lectual nacionalista Batista i Roca a ser molt sentida a l'agrupament, que va anar a la seva vetlla.

L'agrupament s'estigué de bon començament a la seu de l'Associació de veïns degut a la vinculació que alguns dels seus membres, com Pep Inglès, tenien amb l'entitat, i de fet, participava de la seva vida com una vocalia més de la Junta. Si en un principi la seu de l'associació es trobava al Torrent de l'Olla, posteriorment es traslladaria al carrer Salinas, 10. Segons recorda Figueras, "allí no teniem cau, només un armari on guardàvem les coses. Els dissabtes utilitzàvem la sala gran, amb aquell famós plafó de la Lliga de Vidues i Mutilats de Guerra...". Serà en aquest nou emplaçament on l'agrupament comença a experimentar un creixement espectacular, que comporta també la consolidació d'un equip de caps. Entrant a l'any 80 el Lluís Companys sumava ja uns 120 efectius, i la xifra començava a ser desproporcionada respecte les dimensions d'aquell local. Va ser llavors quan es va començar a cercar un nou local que pogués satisfer les necessitats d'una entitat que creixia cada vegada més i més. I va ser així com els membres del Lluís Companys van entrar en contacte amb l'A.E. Roland Philipps, un dels agrupaments més polèmics de la història de l'escoltisme, que es trobava en franca davallada. Finalment, uns per la necessitat de local, els altres per la voluntat de no perdre un nom tan històric, es decidí la fusió d'ambdós agrupaments el 1980.

A.E. LLUÍS COMPANYS-ROLAND PHILIPPS

A Gràcia han existit dos agrupaments, que acabaren fusionant-se i acabaren, també, desapareixent plegats, arrossegant un notable pes històric sobre les seves espatlles. Un, el **Roland Philipps**, per ser dels més antics –va néixer l'any 1936, com a integrant de Boy

Scouts de Catalunya i en el si d'una de les entitats excursionistes més importants del país, supervivent fins avui mateix, la Unió Excursionista de Catalunya. L'altre, el Lluís Companys, per raons òbvies, per la gran responsabilitat que comporta dur el nom del president màrtir. Fa ben poc, a les darreries d'aquest any 2000, va caure – per la piqueta d'un dels molts enderrocaments que a Gràcia transformen vells casalots, tallers, fàbriques o magatzems en pisos d'alt standing—un dels pocs vestigis que restava dempeus dels dos agrupaments: un mural amb imatges marines que els nanos pintaren en aquells remoguts anys de la Transició en els que, també els escoltes, ocupaven festivament el carrer quan convenia. El mural es trobava al carrer Vallfogona, entre Verdi i Topaci i, amb la caiguda d'aquest particular mur anecdòtic de l'escoltisme local, del **Roland Philipps** i del Lluís Companys només en resta la memòria.

Però la darrera etapa d'ambdós agrupaments havia començat amb la seva fusió, l'any 1980, en què es traslladaren al local que el Roland Philips tenia al carrer Sant Pere Màrtir, un local que la que fou cap d'agrupament Elisenda Figueras explica que “estava fet caldo, amenaçava ruïna, era com una antiga carbonera i pagàvem un lloguer molt petit”. Però foren anys en què el Lluís Companys-Roland Philipps va créixer molt i s'anà consolidant. Calgué, doncs, cercar un nou acolliment i, com anys enrera havien fet molts dels agrupaments laics, el trobaren en un centre excursionista, el Montnegre amb seu al carrer Joan Blanques, 41. “Era un centre excursionista amb una activitat pràcticament testimonial, es trobaven uns quants a jugar al dominó i poca cosa més. Vàrem iniciar un debat intern sobre si calia intentar reflotar aquella entitat o sencillament tirar endavant l'Agrupament, i la segona opció fou la guanyadora”, explica Figueras.

A partir de l'estada a la seu del Montnegre, continuen les activitats normals del nucli escolta, amb una paral·lela forta implicació en el barri: col·laboren en la recuperació del

Drac de Gràcia, en actes de l'Associació de Veïns –recordem que el Lluís Companys havia nascut en el se si--, amb les festes majors a la plaça Virreina, etc...

El Lluís Companys-Roland Philipps –seguint el rastre dels seus agrupaments mare—va estar sempre compromès políticament.

Les relacions del Lluís Companys-Roland Philipps amb Escoltes Catalans no sempre foren bones i, en els darrers temps, es varen enverinar força. Oriol Subirana, l'últim cap d'agrupament el defineix com a “atípic, revolucionari dins d'Escoltes Catalans. Érem crítics amb moltes coses de l'organització, teníem molt poca presència a les assemblees, reunions de branca, etc, pràcticament no seguíem els mètodes. L'agrupament va entrar en el camí de l'hecatombe. La manca de gent que volia fer de cap feia que no se seleccionés prou i no se'ls donés la suficient formació”. Eduard Vallory, cap re relacions exteriors d'Escoltes Catalans, ratifica aquesta opinió, i parla de l'agrupament com un cas de “caos generalitzat en què Escoltes Catalans va haver d'intervenir”. Tot plegat, va anar generant una escalada negativa en l'evolució de l'agrupament. De tota manera, encara a mitjan de la dècada dels 90 varen apostar per una nova activitat d'arrelament al barri. Integrats dins la Federació de Carrers de la Festa Major de Gràcia, varen implicar-se directament en l'organització de la Festa Major –abans ho havien fet amb jocs a la plaça de la Virreina -al carrer Joan Blanques entre Sant Lluís i Encarnació, on hi tenien la seu. Però ni això va ser suficient per a garantir la continuïtat del Lluís Companys-Roland Philipps, i aquest va morir l'estiu del 1998. Als locals, en aquell moment, s'hi amuntegaven tot un seguit de vells materials utilitzats segurament pel Roland Philipps al llarg dels seus 62 anys d'història. Uns trineus fets pels llobatons als anys 80; vells banderins i alguns altres objectes que ningú del moment sabia exactament quin valor tenien. Mort el Lluís Companys-Roland Philipps, a Gràcia queden ara 6 agrupaments. El seu darrer cap, Oriol Subirana, té una opinió molt particular sobre la situació: “A Gràcia caldria matar més d'un

agrupament, més d'un esplai, i anar cap a processos d'unificació. El que passa és que hi ha molts monitors malalts de les seves entitats. Penso també que les administracions haurien de tancar l'aixeta per evitar la selva que hi ha ara. I pel que fa a les organitzacions, haurien d'intentar que a cada barri només hi hagués un centre d'Escoltes Catalans, un de Minyons Escoltes i un centre d'esplai".

G.S. MAKARENKO

Es tracta d'un dels nuclis graciencs històricament més vinculats a l'ortodòxia de l'escoltisme fundat per *Baden Powell*. Tots els anys que estigué a Gràcia —des del 1978 en què es fundà fins al 1994— va prestar servei als infants de la zona del barri de Vallcarca, en uns locals parroquials del número 29 del carrer Gomis, ben aprop del famós viaducte⁵⁵. És l'únic agrupament de Gràcia que als autors els hi consta que hagi format part de l'organització "Asociación Scout Baden Powell" on hi estigué integrat des del seu naixement fins que l'any 1993 passà a A.S.D.E.—Scouts de Catalunya.. El 1995 es traslladà a Horta, concretament a uns espais cedits per una escola al carrer Farnès, 60, on viu actualment. A jutjar per les últimes dades de les que es disposa, aquest nucli més aviat va a la baixa, ja que, mentre el curs 1992-93 tenia 60 *nanos* a les seves files, el curs 1999-2000 només agrupava 23 nens i nenes, amb cinc caps.

A.E. MARE DE DÉU DE MONTSERRAT

El matí del dissabte 21 de març de 1998, entre les majestuoses parets de la parròquia de la Mare de Déu de la Bonanova hi ressonaren, amb emoció, les estrofes d'"El Minyonet". I això succeïa mentre entraven les despulles d'*Eladi Homs i Zimmer* portades per escoltes,

⁵⁵ Obra dels arquitectes *Eduard Ferrés* i *LLuis Homs*, el viaducte de Vallcarca fou construït per comunicar el Turó de la Creueta amb el Turó del Putget, passant per damunt de la Riera de Vallcarca. La seva execució es perllongà entre 1907 i 1923.

rigorosament uniformats, de Catalunya i de Mallorca (*Homs* fou, com s'explica en un altre moment d'aquest treball, qui exportà l'escoltisme català a les Illes). Es tractava del darrer comiat a un dels nois de *Mossèn Batlle*, un dels molts que, al llarg de setanta anys d'història, han passat en alguna època per l'Agrupament **Mare de Déu de Montserrat**. L'església plena de gom a gom, les intervencions de diverses persones que havien conegut *Homs* en alguna de les seves facetes de servei —els darrers anys de la seva vida els dedicà a tasques a favor de la gent gran— mostraven ben a les clares que s'enterrava una persona que havia comprès perfectament l'esperit escolta. Un esperit que, per a *Francesc Hom*s, fill de l'*Eladi*, ha fet possible que l'escoltisme “hagi estat un gran gèrmen de transformació de la societat catalana i, alhora, de reafirmació d'una determinada personalitat col·lectiva d'aquesta societat catalana. I aquest gèrmen ha fructificat.” Personalment per a *Francesc Hom*s, durant molts anys dedicat a la política activa, també el gèrmen de l'escoltisme l'ha marcat profundament: “Estic en la política, en bona part, perquè en el seu dia em va créixer el gèrmen de l'interès pel país, per les coses públiques i per l'altruisme, que em va sembrar l'escoltisme”.

Doncs bé, aquesta parròquia de la Bonanova que acomiadà *Eladi Hom*s és l'espai en el qual hi fa estada, avui, l'Agrupament **Mare de Déu de Montserrat**, aquell que *Mossèn Batlle* fundà, quan alborava la dècada dels anys 30, a una altra parròquia, la de Jesús de Gràcia.

El cas d'*Eladi Hom*s no és, ni molt menys, únic. Tal i com es va veient en diversos capítols del present estudi, el **Mare de Déu de Montserrat** sí que ha estat un autèntic gèrmen de noms cabdals per a la història de l'escoltisme català. Es tracta d'un agrupament que ha donat moltes voltes, des de que el *Mossèn* inicià aquelles primeres excursions amb els escolanets de Jesús, voltes emparades gairebé sempre sota el mantell de la patrona de Catalunya i prenyades de dificultats i malentesos amb les entitats acollidores.

Els primers escoltes del **Mare de Déu de Montserrat** foren nois procedents, majoritàriament, de tres focus graciencs ben definits: el Centre Moral i Instructiu de Gràcia, les escoles del Patronat Domènech i la pròpia parròquia de Jesús, on l'Agrupament hi romangé fins al 1934, en què hagueren d'abandonar aquells caus després dels fets del Sis d'octubre. Una barreja de "repressió" oficial, i d'integrisme local expulsà *Batlle* i els seus nois, cap un altre espai gracienc, un pis a la Rambla del Prat. De capellà a capellà, l'Agrupament va quedar-se sense la protecció del rector de Jesús, *Marcel·li Garriga* (que havia mort el 1933), però en va obtenir una altra, la del Doctor *Lluís Carreras*, que l'emparà a la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat.

Després de la Rambla del Prat i, fins a les portes de la guerra, el **Mare de Déu de Montserrat** s'instal·là en un altre pis de la Lliga Espiritual, ja fora de Gràcia, al carrer Diputació, d'on sortiren el 16 de juliol de 1936 en direcció a la Vall Ferrera per a desenvolupar-hi aquell campament d'estiu amb retorn controlat per les Milícies Antifeixistes. De la Vall Ferrera, *Batlle* i la majoria dels nois retornaren a la Barcelona d'aquells primers dies de guerra, però alguns com els germans *Cirera* i *Francesc Alborni* partiren directament cap a França on beurien de les arrels pedagògiques i metodològiques dels Scouts de France. *Mossèn Batlle*, detingut unes hores pels milicians i rescatat per *Marc Aureli Vila*, en nom de la Generalitat, va marxar cap a Suïssa on hi passaria tot el temps del conflicte. El local de l'Agrupament al carrer Diputació fou assaltat i destruït per milicians, i les seves activitats reduïdes a la més mínima expressió. Quan l'any 1937 es produí la unificació de Minyons de Muntanya i Boy Scouts de Catalunya, el **Mare de Déu de Montserrat** no hi pogué ser present, degut a la seva pràctica desaparició o, almenys, a la seva situació de clandestinitat.

Però els nois del **Mare de Déu de Montserrat** sí que varen mantenir-se en actiu durant algun temps, duent a terme determinats serveis. *Ramon Carulla*, un dels membres més

veterans del nucli, explica que, “En començar la guerra la Generalitat ens va agafar a tots els que érem escoltes i ens va portar a Can Gomis, un castell de Santa Perpètua, per tal de disposar d’una força. Quan vèiem que la F.A.I. provocava destrosses en algun poble dels voltants, hi anàvem armats en un camió i intentàvem fer-los fora. Es veu que la F.A.I. va planejar alguna cosa i un dia que la majoria estàvem de ronda, es van reunir un grup de “faieros” dels entorns i van posar setge al castell on només hi havia quedat una colla. Els van comminar a sortir, amenaçant-los que, sinó ho feien, els pelaven, i aquells es van rendir i els hi van prendre tot el material. Després ens van portar a Caldes de Montbui i ens van tancar als locals del Centre Catòlic de la localitat, amb el nostre cap barallant-se amb ells, ens titllaven de feixistes i, finalment, els nostres dos responsables varen decidir tornar a Barcelona i anar a veure al Conseller *Espanya*⁵⁶ per arreglar la situació”. “Durant el camí cap a Barcelona, --continua el relat de *Carulla*-- el nostre cap es va enterar que el volien “pelar” i va saltar del cotxe en marxa aprofitant un moment que els de la F.A.I. badaven. Llavors, quan va quedar lliure va anar a veure a l’*Espanya* i li va explicar que ens volien afusellar. Mentrestant nosaltres continuàvem tancats a Caldes, però des de la Generalitat es van moure bé i, abans de la matinada següent en què ens volien afusellar, van veïr els guàrdies d’assalt, van entrar al centre ‘a patada limia’ i ens van rescatar.”

Més endavant i, seguint sempre les explicacions de *Ramon Carulla*, “alguns dels que ens quedàrem a Barcelona, ens vam incorporar al servei de trameses al front que s’estava organitzant i que, després d’ubicar-se un temps a la plaça Catalunya, va instal·lar-se a l’edifici de la Casa Fuster⁵⁷ als Jardinetes de Gràcia. Allí jo en vaig ser el cap d’oficina.”

Acabada la guerra, la represa del **Mare de Déu de Montserrat**, com la del moviment escolta en general, fou llarga i complicada. En el nou estat de coses no hi havia lloc oficial

⁵⁶ *Josep M^a Espanya i Sirat* fou conseller de Governació de la Generalitat de Catalunya entre el març i el setembre de 1936.

⁵⁷ La Casa Fuster es troba al Passeig de Gràcia, 132 / Gran de Gràcia, 2 / Gràcia. 2 i és obra de l’arquitecte *Lluís Domènech i Montaner*.

per a res que no estigués vinculat directament al Règim imperant. La formació dels joves, en tots els seus vessants, tant de l'educació reglada com de la del lleure, va quedar en mans de les autoritats franquistes. L'escoltisme català no cabia en la concepció dels amos de la situació. Al **Mare de Déu de Montserrat** no li va quedar altre remei que aprofitar petites escletxes de clandestinitat. Així, el mateix any 1940 *Josep M^a* i *Xavier Cirera*, retornats ja de França, varen refer la Colla Rens amb antics minyons de l'Agrupament i establiren el primer cau de la postguerra en el seu mateix domicili particular al carrer Septimània, 41, molt aprop de la plaça Lesseps. Un cau que, el 27 d'abril de 1941 —vegi's la intencionalitat de la data escollida— fou assaltat i saquejat per membres de Falange Española. Aleshores, segons testimoni de *Jordi Ponsa*, que s'havia incorporat a l'Agrupament l'any 1935, estigueren durant un temps a la parròquia dels Josepets, però “no hi hagué entesa entre *Mossèn Batlle* i el rector de l'època”. Després, explica també *Ponsa*, “hi hagué un curt període de temps en el qual ens reuníem a l'aviu desapareguda plaça de la Creu, al costat de l'actual plaça Lesseps”. Aquella estada a l'aire lliure del **Mare de Déu de Montserrat** va donar pas al camuflatge de l'Agrupament, com a “Catecisme de Sant Magí”, al col·legi de Santa Florentina, al carrer Calaf cantonada Muntaner. Els següents estatges del nucli de *Mossèn Batlle* foren ja al Casal de Montserrat, primer al carrer dels Archs i després al número 42 de Mercaders. *Jordi Solà*, fundador de l'Agrupament Sant Felip Neri de Gràcia i antic escolà de Montserrat, reviu com al carrer dels Archs va coincidir amb el **Mare de Déu de Montserrat**: “Nosaltres, amb els antics escolans havíem format un agrupament que es deia Abat Marcet i tinguérem la seu al carrer dels Archs. Nosaltres ja hi érem quan va arribar el grup de *Mossèn Batlle* procedents del carrer Cafaf. Recordo que els dos agrupaments fèiem les sortides junts. A l'Abat Marcet teníem de consiliari el *Doctor Pere Tarrés*.”

Com hem vist al començament d'aquesta història particular, el **Mare de Déu de Montserrat** va a anar a raure, finalment, a la parròquia de la Bonanova on encara avui viu. I, en un viatge tan llarg, setanta anys, probablement no hi podia faltar algun campament dedicat a baixar algun riu amb barca, activitat molt pròpia dels agrupaments escoltes. Així, l'any 1971 els pioners del **Mare de Déu de Montserrat** baixaren l'Ebre des de Logronyo fins al Delta a la Mediterrània. Almenys això és el que s'explica en un número de la revista "Tertúlia" del Sector I de M.E.G.S.J.C., corresponent al desembre de 1984, en què es fa un breu resum històric de l'anomenat "Agrupament de *Mossèn Batlle*".

A.E. MONTNEGRE

"No era un agrupament que tingués unes estructures sòlides; no era un agrupament que tingués una garantia de continuïtat assegurada sempre, per la renovació de *nanos* i de caps; no era un agrupament que tingués uns locals bons, no era un agrupament que tingués bon material per anar d'excursió, ni iniciatives extraordinàries... érem, més aviat, un grup de joves que volia interrelacionar-se, un grup d'amics que intentava fer coses, fer escoltisme..., però, a vegades, l'escoltisme, el cau, eren només un pretext per trobar-se, per coneixe's millor, per estar fora de casa..." Qui així s'expressa és Joan Carles Peris, un periodista de TV3 que va començar la seva vida escolta com a pioner de l'Agrupament Montnegre, fa ja alguns anys i que, quan aquell nucli s'uní amb l'Abat Oliba, n'arribà a ser cap d'agrupament. Però, alguns d'aquests "no era" venien de lluny. Repassem, sinó, la història d'una formació nascuda, únicament amb guies, a la frontera entre Gràcia i el Guinardó.

Passada la plaça Sanllehy, caminant per l'avinguda Verge Montserrat a mà dreta i dirigit-se cap al barri del Guinardó, es troba la Parròquia del Santíssim Redemptor. L'any 1962, dues germanes Núria i Teresa Sastre, dues "elisendes" --com es coneixia a les

No molt lluny del primer local -- i després d'una curta estada en un garatge de l'avinguda Verge Montserrat cantonada Sardenya --, un magatzem d'ous del carrer Valseca va acollir aleshores el foragitat agrupament. El magatzem era a la planta baixa i a dalt hi havia un parell d'habitacions, un lavabo i una petita terrassa, espais que les noies del Montnegre varen començar a utilitzar. Quan es traslladaren a aquell nou cau de lloguer, l'agrupament, que havia començat amb unitats de daines i noies guies, comptava també amb un grup de Clan. Tot plegat, una seixantena de membres. Però, mentre la "caixa d'ous" s'anava quedant petita, el preu del lloguer s'incrementava i, davant d'aquella situació insostenible, el Montnegre, ja a començaments dels anys 70, s'enlairà fins a les portes mateixes del Parc Güell, al carrer Larrard, 51, on els frares franciscans regentaven la Parròquia de la Verge de la Salut.⁵⁹ Allà hi havia uns caus que havien deixat lliures els nois de l'Agrupament Sanllehí, acabat de desaparèixer. El Sanllehí fou un agrupament de molt curta durada (entre 1967 i 1970) i amb un itinerari semblant al del Montnegre, ja que també havien estat a la Parròquia del Redemptor, d'on havien sortit per anar a parar a Larrard.

Dels anys en els quals el Montnegre fou un agrupament només de noies, es constata una important presència en activitats a nivell de l'organització general a la qual pertanyien. Cal recordar que, en el moment de la fundació, s'integraren a la Germanor de

⁵⁹ El convent de l'ordre franciscana del carrer Larrard es va construir l'any 1936. Quan el 18 de juny de 1946, un decret del Bisbe de Barcelona, *Gregorio Modrego*, va crear trenta-quatre noves parròquies, una d'elles fou la de La Salut que, des del 25 de maig de 1952 i fins al seu definitiu emplaçament a l'església actual del carrer Clavell, cantonada Verge de la Salut --inaugurada el 18 de març de 1975-- , estigué ubicada a la capella del convent dels Franciscans a Larrard. D'entre aquells trenta-quatre nous centres de culte, a Gràcia n'hi hagué dos més: la parròquia de Sant Carles Borromeu i la de Sant Miquel dels Sants.

Noies Guies i, ja a l'octubre de 1967, entraren a Guies Sant Jordi. Aquell mateix curs participaren i guanyaren un campionat de natació d'abast de G.S.J. i, en el 1972-73, l'organització els hi encarregà, per exemple, l'elaboració d'un muntatge audiovisual o l'ambientació d'època medieval –a cura dels pares de l'agrupament--, per a una trobada de guies de tot Catalunya. El Montnegre és un nucli obert, amb projecció exterior, participen molt activament en les Tamborinades i formen part d'una coordinadora de festes infantils de barri.

No fou fins al 1974 que el Montnegre va donar els primers passos cap a la coeducació i ho feu de baix a dalt: començà a incorporar nois a les unitats de daines i de noies guies. A l'octubre d'aquell mateix any, els pioners d'un agrupament que hi havia a l'Escola Tècnica Professional del Clot, el Sant Pere Claver, iniciaren els primers contactes i activitats mixtes amb les caravel·les del Montnegre, arribant finalment a una integració total entre ambdues unitats, quan els pioners del Clot –inclosos els caps- entraren en bloc al Montnegre. Aquella integració no fou, només, entre nois i noies, sinó que va comportar una certa amalgama de procedències socials. A grans trets, els nois del Clot pertanyien a famílies bastant senzilles, mentre que al primitiu Montnegre s'hi respirava un ambient social més benestant, amb gent, fonamentalment, de Gràcia i el Guinardó. Joan Carles Peris explica que el màxim responsable del Sant Pere Claver era el pare Lluís M^a Chanut⁶⁰, “que es va oposar a fusionar, també, les unitats de llops i rangers”. Aquell sacerdot moriria congelat l'any 1978, juntament amb dos nens, en una excursió al Costabona.

⁶⁰ En el Cens d'Entitats i Equipaments d'Educació en l'Esplai a Barcelona de l'any 1987, editat per l'Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Barcelona, hi apareix un Centre d'Esplai amb el nom d'aquest capellà, amb seu al carrer Banys Vells, 9. 1er. pis, i federal al Moviment de Centres d'Esplai Cristians –MCEC. En el mateix Cens hi apareix, també, un A.E. Pare Chanut, amb seu al carrer València, 680 i pertanyent a MEGSJ.

El procés coeducatiu es va generalitzar entre 1975 i 1976. Prèviament, es donà una situació si més no curiosa: l'unitat femenina de caravel·les havia tingut un cap noi i una cap noia alhora, qüestió que va causar un petit rebombori dins de Guies Sant Jordi.

Si els espais de la pròpia parròquia del Redemptor, més aviat generosos, i la veïna plaça Sanllehy eren escenaris habituals de l'agrupament mentre estigueren al Guinardó, no hi ha dubte que, ja a Larrard –amb uns locals “infames”, com els defineix Joan Carles Peris –, el Parc Güell es convertí en centre neuràlgic de l'activitat sabatina de les diverses unitats. No només s'hi feien jocs, sinó trobades i reunions per grups, etc. “El Parc Güell el teníem com a balcó, com a galeria del cau”, comenta el mateix Peris, que recorda els elements bàsics de la vida del Montnegre, les “obsessions de sempre” –diu ell–: “l'empresa (projecte de curs o de trimestre), els locals i uns extra-jobs (activitats que feien els *nanos* per a obtenir recursos), que mai havien donat resultat”. L'arreljament dels caus i la sortida de passos, d'unitat a unitat, segons les edats, inauguraven, indefectiblement, cada curs de l'agrupament. Pel que fa a les empreses, Peris les recorda com a sorgides molt “de dalt a baix, de processos assemblearis”. “I aquest era el problema”, conclou.

La dècada dels 80 comença pel Montnegre amb importants dificultats. El 3 d'octubre de 1980 l'equip de caps convocava l'habitual reunió de pares d'inici de curs, en un to força dramàtic: “...Enguany no us convoquem només per a ‘presentar els nous caps’ i ‘discutir el plantejament del curs’, sinó també per a tenir-vos al corrent dels problemes que, a curt plaç, poden fer desaparèixer l'Agrupament”. I, en l'ordre del dia d'aquella reunió, a

celebrar en la nova parròquia de La Salut⁶¹, s'anunciava que es parlaria del problema de la manca de locals, de la manca de nens i de la manca de caps. El curs 1981-82 el Montnegre pràcticament va tocar fons i el futur es presentava molt incert. Arribà, aleshores, la fusió amb l'Abat Oliba, un agrupament en una situació extremadament precària i que compartia, amb un nucli de l'antiga OJE, el local del carrer Ros d'Olano, 6, 2^{on} pis, situat al damunt mateix del Club Helena. Joan Carles Peris creu que la fusió va ésser fruit d'una necessitat mútua, tot i que l'aportació de l'Abat Oliba, "stricto sensu, fou molt minsa". Reconeix, però, que va servir per evitar que el Montnegre –que no tenia gairebé pioners- no es veiés abocat a tancar. L'Abat Oliba va aportar a aquella unificació, un parell de caps i un grup força important de pioners/caravel·les. Però la fusió entre aquella unitat d'ambdós agrupaments va ser molt problemàtica. Podríem parlar d'absoluta incompatibilitat de caràcters entre uns i altres. Després d'un breu període de tensions, es conformà una unitat de pioners-caravel·les, exclusivament amb la gent del Montnegre i conduïda per dos caps procedents d'aquest nucli i els dos de l'Abat Oliba, mentre que es creava una unitat de Truc, amb els qui havien arribat del carrer Ros d'Olano.

AGRUPAMENT MONTNEGRE-ABAT OLIBA

⁶¹ Ubicada al carrer Clavell, cantonada Verge de la Salut.

Una tarda de finals de setembre de 1981, la terrassa del bar Vall⁶², a la plaça Rovira, va acollir el primer **encontre unificador** de dos agrupaments, el **Montnegre** i l'**Abat Oliba**, pertanyents a **Minyons Escoltes** i en situació difícil tots dos. L'escenari era molt conegut per als de l'**Abat Oliba** que, en la seva història nòmada per Gràcia, tenien en la plaça Rovira un punt habitual de trobada. Si el bar Vall és testimoni i protagonista de milers d'instants de la història quotidiana de Gràcia, des de la banda mar de la plaça, **Can Comulada** —el bar i la casa de queviures—, ho són des de la banda muntanya. Només cal referir-se, --serveixi de botó de mostra--, al vell cinema Rovira⁶³ o al popular tramvia 39⁶⁴. L'antic altell de fusta del **Can Comulada** recorda, sens dubte, nombroses converses entre els caps de l'**Abat Oliba**, en trobades informals a la tornada d'excursions de caps de setmana o en reunions més o menys ortodoxes del **Consell d'agrupament**. No massa lluny, en un petit magatzem que els de **Can Comulada** tenien al carrer **Providència**, s'hi va guardar durant un temps el material de l'agrupament, en un dels períodes que aquest va estar sense local estable.

La reunió de **Can Vall** —entre **café** i **café**, entre **orxata** i **orxata**— no va anar malament. Uns i altres —molt més nombrosos els caps del **Montnegre**— posaren, com si es tractés d'una partida de cartes, tots els trumfos sobre la taula. De fet, l'**Abat Oliba** no tenia local, el seu material era escàs i força deteriorat i aportava, bàsicament, a la fusió dos caps i un grup de pioners/caravel·les, dels quals el **Montnegre** estava molt mancat. El **Montnegre** disposava d'un equip de caps més ampli, dels caus del carrer **Larrard**, 51, d'unitats de llops/daines i de rangers/noies guies, i de millor material. Podria parlar-se,

⁶² La família Vall, propietaris encara en l'actualitat, regenta aquest establiment des de l'any 1921. Abans ja existia amb el nom de **Café "El Recreo"**.

⁶³ D'aquest cinema, situat en el número 100 del **Torrent de les Flors**, ja n'hi ha constància l'any 1909 i va tancar les seves portes el 1965.

⁶⁴ El 39 unia Gràcia amb la **Barceloneta**, transportant en els mesos d'estiu, centenars de veïns i veïnes a les platges i zones de bany de la ciutat. Fou el darrer tramvia de Gràcia i el seu últim recorregut es produí el 5 de febrer de 1968.

més aviat, d'una absorció però ben assimilada per dalt, com ho prova, per exemple, el manteniment dels dos noms originaris i el fet que el primer cap d'agrupament del nou nucli fusionat –escollit poques setmanes després–, fos un dels dos caps de la part més minoritària, l'*Albert Musons*, co-autor d'aquest treball.

Una primera sortida general del nou agrupament, la dels passos d'aquell octubre a la població de Mura, posà en evidència la dificultat d'ensamblar els pioners/caravel·les d'ambdues formacions. No fou possible, i els de l'antic **Abat Oliba** constituïren una unitat de Truc.

La Parròquia de la Salut que va rebre a l'agrupament fusionat, tenia com a rector el pare **LLuis Rocaspana**⁶⁵, amb qui les relacions no foren massa fàcils. Tot i la implicació en les activitats socio-culturals de la parròquia (com en les anomenades festes del Castanyot de la Salut, a començaments de curs), l'escassa exigència en les qüestions pràctiques de la fe per part dels caps escoltes i la presència competitiva, en els mateixos locals, d'un grup d'esplai millor vist pel rector, no facilitaren gaire el contacte fluit, ni amb el capellà ni amb el Consell Pastoral. Aquells anys a la parròquia hi havia diversos col·lectius, a part dels escoltes i de l'esplai ja citat: un grup cultural i artístic, un de coral i instrumental, un d'acció social, el Moviment Hora 3, el servei de catequesi, etc.

“Dia 15, dissabte, a les 10 h. Gimcana; Dia 16, diumenge, a les 10 h. Maraton”. Aquest cartell, patrocinat per “La Caixa”, va aparèixer a nombroses botigues i parets “lliures” del barri, en un mes i any concrets a determinar, a començaments de la dècada dels '80. Les inscripcions calia fer-les al Bar Piraña, davant dels locals de

⁶⁵ *LLuis Rocaspana i Bastida* entrà com a rector de La Salut i Superior de l'Ordre Franciscana del carrer Larrard l'any 1980. A finals de 1983 fou nomenat Arxiprest de Gràcia.

l'agrupament i gairebé segon estatge social del mateix. Força gent s'apunà i participà en aquelles dues activitats d'esport popular mostra, d'altra banda, de l'esperit d'obertura al territori més proper, que caracteritzava el **Montnegre-Abat Oliba**.

Una obertura, malgrat la qual l'agrupament va tenir sempre problemes de nombre d'efectius que intentava paliar amb campanyes, més o menys agressives, de captació de *nanos* per a les diverses unitats. Campanyes certament discretes, amb mitjans molt modestos: cartells i octavetes per les botigues, escoles i bústies; però amb eslògans i crides força suggerents, com aquesta: "Els vostres fills no poden viure de l'escola a la televisió. Necessiten anar d'excursió i de campaments, tenir amics de la seva edat, jugar i fer esports, conèixer la ciutat i la natura. Nosaltres us ho oferim. Som els escoltes del barri de la Salut. Volem educar en Llibertat. Veniu a conèixer-nos !!" O aquesta altra, adreçada directament als subjectes que es pretenia captar: "Tens de sis a divuit anys ? T'agradaria anar d'excursió, tenir un grup d'amics de la teva edat, tenir un local per reunir-te amb ells, fer campaments d'estiu, sentir-te útil, saber què fer els dissabtes, conèixer experiències noves, participar en jocs, competicions, activitats..., conèixer el món i la natura...?. Vine amb nosaltres !!".

L'instint de supervivència provocava, segurament, que aquests textos de promoció ignorassin qualsevol referència a l'esperit i a la metodologia escoltes. De res es diferenciaven dels d'un grup d'esplai d'aquells que, ja en els inicis dels '80, s'estaven implantant amb força arreu del país.

Però aquesta manca en el material publicitari no vol dir, ni de bon tros, que el **Montnegre-Abat Oliba** estigués al marge de la reflexió i revisió constants de

mètodes, línies pedagògiques i opcions formatives. Ben al contrari, els caps de l'agrupament pensaven molt i, sobretot, escrivien molt. Ja el 6 de gener de 1982, trobem un primer document que, amb l'extens títol de "Proposta sobre la línia d'Agrupament i sobre les opcions bàsiques (Fe, País, Natura i Educació), considerades en funció d'aquella", defineix els àmbits a partir dels quals pretenien desenvolupar la formació dels *nanos*: Intel·lectual i físic, Social, Polític i Ecològic, i la seva incardinació amb les opcions emanades de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi. Al mateix temps es va elaborar un altre document d'organització interna, un reglament on les funcions de cadascu es concretaven amb gran detall: Cap d'Agrupament, Consell d'Agrupament, Secretaria, Tresoreria, responsable de material, pares... A partir d'aquí, es van anar generant molts textos debatuts àmpliament en inacabables reunions de caps, algunes de les quals tenien com a escenari, el soterrani de la casa d'un dels caps d'agrupament, co-autor del present treball, al carrer Sant LLuís.

L'any 1985, tot aquest procés de reflexió i debat interns va culminar, d'alguna manera, amb la publicació de dos textos de força relleu: la Carta General de l'Agrupament (una mena de Constitució) i els Documents per a una proposta de progrés personal de les quatre unitats: llops-daines, rangers-noies guies; pioners-caravel·les; i truc. A la Carta s'hi reflectien, perfectament, els principis ideològics del grup: Quant a la Fe, es partia del respecte per les creences religioses de tots els seus integrants, "valorant més el testimoniatge personal que una tasca de catequesi", la qual consideraven missió d'altres instàncies. "Bo i no assumint —es deia textualment— cap opció de fe concreta, la línia educativa de l'Agrupament tendeix al foment de valors humans fonamentals i assumits, en general, per tothom, com són ara la generositat, la solidaritat, l'estimació i el respecte". La qüestió de País també la tenien molt clara: "Considerem que el nostre marc nacional més

immediat és el Principat de Catalunya, dins d'una realitat lingüística, cultural i històrica més ampla que configura els Països Catalans". I era en aquest marc que inserien els diversos nivells de la tasca pedagògica: el lingüístic i cultural, l'ecològic i geogràfic, els dels valors humans i el social. A partir de la pedagogia defensada per MEGSJC, pretenien formar una determinada manera de ser de cada noi-noia, amb l'estímul de quatre valors fonamentals: "La responsabilitat i, amb ella, el sentiment de la llibertat responsable; la idea de servei als altres; la sensibilitat davant tot el que ens envolta; i l'esperit crític". Pel que fa als mètodes eren, senzillament, els de l'organització mare

Aquells dos documents programàtics es presentaren, amb tota solemnitat, el dissabte 13 d'abril de 1985 als locals de l'agrupament. En el mateix acte es va batejar la nova revista del **Montnegre-Abat Oliba**, de nom *Sidral* i publicada per "L'Òliba Negra Edicions". L'editorial del número zero traspuava optimisme per tot arreu. Sota el títol d'"Encara val la pena", s'hi afirmaven coses com aquestes: "Volem que sapiguen que el 'Montnegre-Abat Oliba' és un agrupament amb trempera, inquiet i marxós; que en som uns quants i que volem ser-ne més; que creiem en l'amistat, l'esperit de servei, la solidaritat i el diàleg". O, "Volem dir ben fort que tenim ganes de construir una mica aquest país nostre. Que respectem i defensem la natura i que som membres d'una família universal, la família dels escoltes, que supera les llengües, les fronteres i els colors".

Precisament, en el curs 1984-85 es va produir una experiència de col.laboració concreta entre l'agrupament de La Salut i el **Pompeia**, que tenia la seva seu en unes dependències que els frares caputxins de l'església d'aquest nom a la Diagonal, tenien anexas al convent. En una sortida de sector, els pioners d'ambdós nuclis, numèricament escassos tant els uns com els altres (uns 10 en el **Pompeia** i 8 o 9 al

Montnegre-Abat Oliba) , varen confraternitzar i decidiren desenvolupar una etapa en comú que va durar un curs; el campament de Setmana Santa al Pedraforca, un parell de projectes plegats i el campament d'estiu foren les principals activitats conjuntes. Aquells mesos, les dues unitats de pioners alternaven, indistintament, com a espai de trobada el cau del **Pompeia** i el del **Montnegre-Abat Oliba**. Una de les iniciatives de l'experiència compartida fou la recuperació i impuls d'un esport típic de MEGSJC, batejat com a "Scout Ball", del qual fins i tot arribaren a fer un llibre de normes reglamentàries i a organitzar una lliga entre agrupaments. Els jugadors portaven el foulard lligat a l'esquena, es tractava de prendre-li als rivals i col·locar la pilota dins un forat, tenia semblances amb el rugby. Cinc anys després, el 1990, el Montnegre-Abat Oliba es fusionava amb el Josep Carner. Enrera quedaven els locals dels Franciscans de Larrard, on el grup d'esplai de La Salut gaudia de més favors per part de l'entitat acollidora, que els escoltes. Amb la fusió també queia, potser per sempre, el nom d'Abat Oliba. El nou agrupament, amb seu al Cercle Catòlic de Gràcia, passava a denominar-se Montnegre-Josep Carner.

A.E. MOSSÈN CINTO VERDAGUER

Es tracta d'un agrupament, de l'organització A.S.D.E. – Scouts de Catalunya, que va néixer a principis dels anys 80. Segons el que ha estat dirigent d'A.S.D.E. i cap de l'A.E. Josep Carner, Juan Antonio Soriano, "primer va estar en un local de lloguer per la zona del passeig de Sant Joan – Diagonal". Posteriorment, el Mossèn Cinto va ocupar una planta baixa, també en règim de lloguer, al carrer Siracussa, 13, molt aprop de la plaça del Poble Romani i de la residència d'avis que hi ha al costat. De composició mixte des dels seus inicis, l'agrupament va tenir, gairebé sempre, un promig d'una cinquantena de nanos. L'any 1996 va desaparèixer com a tal en fusionar-se amb un altre nucli d'A.S.D.E., el

Grup Scout Estel de Gel, donant lloc a un nou agrupament, batejat com a Impeesa i que va continuar en el mateix local de Siracusa.

A.E. NARCÍS MONTURIOL

“L’escoltisme de Blanquerna és fill d’una conferència que hi va anar a fer en Batista i Roca”, segons recorda qui en va ser un dels seus integrants, Jaume Font. I és que després de la conferència *inaugural* del moviment de la Germanor de Minyons de Muntanya, que va pronunciar el 1927 al CEC, Batista i Roca s’entregà a la tasca de repetir la crida per la formació de seccions a diverses entitats, de manera que ben aviat aquesta eina dedicada a enfortir el caràcter de la joventut catalana –que no era nova, però sí revisada des del punt de vista nacionalista- va sortir de l’excursionisme per estendre’s a la resta de la societat. La secció de Minyons de Muntana Narcís Monturiol va ser la quarta en antiguitat de Barcelona, per darrera de la Josep de Margarit, Ramón Llull i Rafel de Casanova, vinculades a grups excursionistes.

Segons segueix Font, “cada dijous una personalitat feia una conferència. En Batista i Roca va explicar-ho tot, i va dir que aquells qui s’engresquessin, que es reunissin”. I es van aplegar uns 14 o 15 companys, tots ells de l’Acadèmia Monturiol. De tota manera, la constitució formal de la secció no seria fins el 10 d’octubre del 1930. Els estatuts de la secció serien redactats pels propis membres, i serien aprovats, amb algunes correccions per la Junta Directiva de la Mútua Escolar Blanquerna el 1933. En un principi, “el senyor Galí ens va destinar un local a la planta baixa”, tal i com recorda Jaume Font, i al curs 1933-34, en què Blanquerna aglutina tots els seus centres a l’edifici de Via Augusta 140, ocupen un nou espai.

La secció Narcís Monturiol és el segon grup gracienc del moviment endegat per Batista i Roca, per darrera del Rafel de Casanova, vinculat al club excursionista del mateix nom. És

a més, com s'ha dit, la primera secció de Minyons de Muntanya vinculada a una entitat no excursionista. I no per casualitat. La Mútua escolar Blanquerna aglutinà en el seu si els corrents de renovació pedagògica, i alguns dels elements més avançats de la societat de l'època, en diversos camps. El grup dels capellans europeus, Alexandre Galí, i contactes constants amb intel·lectuals com el propi Batista i Roca, juntament amb la burgesia catalanista que es trobava vinculada a aquell centre escolar, configuren un caldo de cultiu on una nova forma d'educar i enfortir el caràcter de la joventut seran molt ben rebuts. Fem una ullada a aquest context.

Alexandre Galí i altres pedagogs varen fundar l'any 1923 la Mútua Escolar Blanquerna, per poder així continuar en la tasca de renovació pedagògica, ara des de l'escola privada, que havien endegat en la dissolta Escola Graduada de la Mancomunitat per decisió de la recent instaurada dictadura de PRimo de Rivera. La Blanquerna va obrir en un principi locals a diversos indrets de Barcelona, i en concret, els estudis de Batxillerat i comerç els impartiren a partir de l'abril de 1929 en un xalet llogat a l'Avinguda Diagonal 468, a Gràcia, on hi instal·laren l'Acadèmia Monturiol. No passaria, doncs, ni un any que ja s'hi creava la secció de minyons de Muntanya. Fou així potser gràcies a la mentalitat d'Alexandre Galí, que tenia un ampli i sincrètic coneixement de les fórmules renovadores: "El mètode Montessori , al Parvulari; la república escolar de Dewey, a l'acadèmia Monturiol; els centres d'interès de Decroly, a l'ensenyament de la geografia de Pau Vila; el plantejament de l'educació física d'Spencer, a les classes de gimnàstica i esports; la coordinació de tots els ensenyaments des del parvulari fins a la universitat impulsats per Badley..."⁶⁶

Un dels aspectes de la formació de la Blanquerna fou, evidentment, la religiosa, tasca dirigida pel doctor Lluís Carreras, que des del seu lloc de consiliari de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat acolliria pocs anys després l'agrupament de Mossèn Batlle en els seus locals. Un altre dels capellans del grup era mossèn Higini Anglès, que

havia estat director de l'escola Montessori de la Diputació de Barcelona, després **Escola Graduada de la Mancomunitat**. En la seva tasca quotidiana Anglès era ajudat per Mossèn Batlle, que entre altres activitats, hi donava classes d'Història sagrada. Les qüestions relacionades amb el culte diari eren conduïdes per Mossèn Manuel Trens, vinculat també a l'escoltisme. Mossèn Trens, com a responsable del culte, organitzava la missa setmanal per a cadascun dels cursos, una missa dialogada en la qual els escolars hi llegien en català els textos de l'epistola i l'evangeli simultàniament a la celebració en llatí. Aquelles misses dialogades es celebraven també a les Monges Carmelites del Carrer Montseny, on l'any 1932 hi naixeria el primer agrupament catòlic de noies guies de Catalunya, el Congesta. Aquelles noies guies i els minyons del Mare de Déu de Montserrat participaven en el mateix tipus de misses que els alumnes de la Blanquerna. Tots aquests i altres capellans formaven un grup conegut el dels "europeus". Es tractava de sacerdots avançats clarament al seu temps que en el sí del primer Congrés Litúrgic de Catalunya, celebrat l'any 1915 a Montserrat, havien impulsat canvis profunds en les formes litúrgiques de l'església catalana. Eren capellans que propugnaren també un clar arrelament de l'Església amb el compromís catalanista, i que apostaren igualment amb fermesa pels processos de renovació pedagògica.

Però tornant a la secció de minyons de Muntanya Monturiol, en tot moment va mantenir un caràcter fortament lligat a l'estructura de la pròpia acadèmia, com a activitat extraescolar. Prova d'això és que només hi podien participar alumnes i exalumnes, i d'altra banda, que el Cap de la Secció serà nomenat pel Consell General de la GMM, de comú acord amb la Junta Directiva de la mútua escolar Blanquerna.

⁶⁶ MASSABEU, J (1989), p. 31.

L'octubre del 1931 el Narcís Monturiol constitueix el primer estol de follets, i dos anys més tard, segons explica Massabeu (1989), s'adquireix una casa de pagès a uns terrenys del Figaró per tal d'emprar-la com a lloc d'acampada.

Tot i el suport rebut per part de l'escola, val a dir que el Narcís Monturiol, segons dades citades per Samper i Balcells (1993), tindria una envergadura més aviat petita: així, el 1932 disposava de 17 minyons, dos menys que la secció de Josep de Margarit. En aquell mateix moment, el grup de Mossèn Batlle, el Mare de Déu de Montserrat, tenia 39 minyons i la secció Pau Claris, 38⁶⁷. Tot i així, disposava del seu pes en el sí de la GMM: en el moment de la creació del Consell General de l'entitat, el director de l'Acadèmia Monturiol, Narcís Masó, en formarà part, i aquest mateix pedagog vinculat a Unió Democràtica de Catalunya, després dels fets d'octubre del 1934, substituirà a Batista i Roca, en la seva absència, a la presidència del consell General de la GMM.

Masó va fer una tasca destacada a favor de l'escoltisme, intentant divulgar en el sí de les escoles municipals –sense èxit, d'altra banda– aquest moviment⁶⁸. De portes endins, a la revista *Junior*⁶⁹ de la Mútua Escolar escrivia sobre els Minyons de Muntanya el 1931, en què explicava a grans trets els continguts del moviment, i on feia un retrat que contrasta amb les activitats actuals de l'escoltisme: “Per a ésser admès dins un grup de Minyons cal tenir de dotze a divuit anys, i assegurar-se el Cap de Secció de la seva bona conducta i moralitat. El minyó, però, no és definitivament considerat com a tal fins després d'haver prestat la seva Promesa. Mentrestant se'l considera un novici. Els novicis poden passar a aspirants després d'haver assistit almenys a quatre reunions de colla o de la Secció, durant

⁶⁷ Samper, p. 89. Dades recollides de l'inorme enviat per les seccions de cara a l'atorgament del Premi Sant Jordi, l'abril de 1932.

⁶⁸ Acompanyat del propi Batista i Rocam i dels metges Pere Gabarró i Joan Soler i damians, Masó dirigí un curs d'educació física i principis generals d'educació escolta pels mestres de les escoles municipals de l'Ajuntament de Barcelona. (Balcells i Samper, 1993, p.91)

⁶⁹ La revista *Junior* permet anar resseguint pas a pas les activitats de la Mútua escolar Blanquerna al llarg del temps d'existència d'aquest òrgan de comunicació. S'hi aprecien el naixement d'algunes iniciatives pedagògiques, com ara la República Escolar en el sí de l'Acadèmia Monturiol, les activitats de les diferents seccions, o la ideologia dels dirigents Centre Escolar, vinculada clarament al nacionalisme.

les quals ha d'aprendre la Llei dels Minyons de Muntanya, conèixer el fons del seu sentit, els signes per conèixer-se entre ells, les principals senyals de camins, saber fer i utilitzar cinc menes de nusos, demostrar que sap presentar-se correctament, saludar i conèixer el sentit de la salutació dels Minyons de Muntanya, com també la història del nostre Patró, el cavaller de Sant Jordi, saber fer un treball pràctic (capsa de cartró, fusta cuinar, etc)". Potser no ha de semblar estrany que la premsa de l'època tingués una visió certament crítica d'un moviment com aquest. Després de fer un recordatori de la promesa i de la Llei, Masó acabava amb una crida: "Donada l'alta finalitat patriòtica i moral d'aquesta organització és de desitjar que s'escampi ben depressa entre el nostre jovent". Val a dir que en el número anterior de la revista, del desembre del 1930, apareixia un article signat per J. Ruiz amb una crida molt similar, tot i que en aquest cas, per a una altra entitat: la Palestra de Batista i Roca.

Una de les primeres referències a la recent secció constituïda entre aquells murs apareix a *Junior* el març del 1931, arrel de què els Minyons havien organitzat una conferència sobre la importància de la respiració en la salut de l'home, a càrrec del Dr. Soler i Damians. Posteriorment, l'octubre del 31 se'ns referència una acampada al Santuari de Gresolet on, a banda de caminades, activitats esportives, el signant de l'article, M.M.M. reconeix en to de broma que "durant aquests dies l'esport preferit per tots nosaltres era el "pànxing"

Cal referenciar, en la línia del que abans s'ha afirmat sobre la presència migrada de minyons a la secció, que en una sortida a Manresa, els membres de la Narcís Monturiol queden embadalits davant la disciplina i l'organització de la secció d'aquella població: només l'estol de follets "ja arriba als 50", segons explicava M.M.M. a *Junior*, el desembre del 31.

Els agrupaments de la Germanor de Minyons de Muntanya tenien en alguns casos afinitats importants amb els grups de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. En alguns casos,

com és sabut, es va donar fins i tot la doble filiació de grups a les dues entitats. A la Blanquerna, però, tingueren clar de bon principi les diferències entre els dos moviments, i així, mentre la secció romania aconfessional, es creava el gener de 1932 entre les mateixes parets un grup de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, que tindria com a consiliari Mossèn Antoni Batlle. Seria un moment d'efervescència, a Blanquerna, ja que, segons reflecteix *Junior*, entre el 1932 i el 1933 s'hi crearia també una delegació de l'Associació Catalana d'estudiants i el Grup "Nus" d'exalumnes, impulsat per Narcís Masó.

"El primer cap de secció es deia Joan Moya, ajudat per en Carles Pijoan i un altre. Després ens va vindre un tal Mariano Asensio, que l'havien destinat des de la GMM. Amb l'Asensio arribem a la Guerra." Qui així parla, de nou en Jaume Font, aniria aquell juliol del 1936 juntament amb Raimón Galí a l'edifici de la Blanquerna. Els dos n'eren alumnes. La seva missió –completa- era esborrar de les seves parets qualsevol rastre de simbologia de caràcter religiós. Eren dies en què el compromís catalanista de la Mútua podia no ser suficient salvaguarda per al profund odi anticatòlic que imperava en l'ambient. De tota manera, Ventura i Gassol, conseller de cultura de la Generalitat, va pactar amb Alexandre Galí la incautació de l'edifici salvant no només el seu estatge, sinó transformant en patrimoni públic el caràcter renovador i d'assaig de Blanquerna iniciat anys enrera. Però la guerra va passar, i el darrer nadal d'aquella contesa, el de 1938, fou especialment trist per a una Catalunya irremediablement vençuda. Aquells dies va tenir lloc una darrera vetllada amb la participació dels professors i diversos alumnes de Blanquerna. Enmig d'aquella última sessió confraternitzadora, Alexandre Galí va pronunciar unes paraules ben representatives del tràgic moment que vivia el país i de les contradiccions que havia provocat la Guerra Civil. Va dir: "jo me'n vaig. Amb els rojos, el catalanisme m'ha salvat; amb els nacionals, la creu no serà suficient per a salvar-me".

Encara hi va haver uns dies més de classe a la Blanquerna. Però el 21 de gener de 1939 les aules de la Via Augusta s'ompliren per darrera vegada de professors i alumnes d'aquella escola renovadora. Alexandre Galí abandonava Barcelona el 25 de gener, hores abans de l'entrada dels feixistes, dels nacionals, per la Diagonal. Camí de l'exili, encara va aturar-se unes hores a la seva natal Camprodon. I després Mèxic, i un paper destacat en l'edició dels tan recordats Quadrens de l'Exili. No massa temps després, l'edifici de la Mútua Escolar Blanquerna passava a ser l'Instituto Nacional de Segunda Enseñanza Menéndez Pelayo. Ja res seria igual que abans entre les parets d'aquell edifici. Ja res seria igual que abans dins els límits del nostre país.

Mentrestant, aquell gener, la secció de Minyons de Muntanya Narcís Monturiol donava per acabades les seves activitats. Seria, però de forma momentània. Passada la guerra, “del Narcís Monturiol només en quedàvem uns quants –explica Jaume Font–: en Galí, en Rahola, l'Ainaud. Vam engegar un clan de guies com a Narcís Monturiol”. Eren els antics minyons d'aquella secció que ja havien superat els 18 anys d'edat. Això passava el 1948, i tot i que el 1950 és l'any que consta als arxius com a data de la mort del Narcís Monturiol, els seus membres romandrien actius. Tant Raimon Galí com Jaume Font i Joan Ainaud, col·laborarien en la represa del moviment, formant part del consell clandestí de la Institució catalana d'Escoltisme. I estenent el moviment a través de la fundació o participació en altres agrupaments, com ara el Doctor Robert o el Guerau de Liost.

AGRUPAMENT PARE CLARET.

Gairebé cent anys després de l'arribada de l'orde dels claretians a Gràcia (que tingué lloc el 4 novembre de 1859), es va crear en el mateix indret del barri del Camp d'en Grassot, on s'assentaren aquell primer grup de missioners, l'Agrupament Escolta Pare Claret.

Corria l'any 1956 i els claretians, que havien fet de l'ensenyament confessional la seva tasca fonamental d'apostolat, varen acollir la idea d'un dels seus membres, el Pare *Josep M^a Sureda*, de constituir un agrupament escolta. Aquella opció representava, però, una ínfima engruna a la qual no donaren gaire importància, dins l'oferta formativa que el fill de Sant Antoni M^a Claret generaven al barri. Tal i com pensa *Ramon Torres*, un dels caps d'agrupament, "De fet, els claretians ens tenien allà al col·legi, però no hi havia una gran relació, ni bona ni dolenta..." Aquesta visió la corrobora *Albert Truñó*, que havia estat membre de l'unitat de llobatons i que va més lluny en les seves apreciacions, per a ell l'Agrupament era un espai de llibertat en el marc de l'ensenyament encarcarat de l'època: "Érem els soterrats i potser els capellans ens seguien tenint perquè quedava bé tenir escoltes però no hi havia gaire implicació. Aquells capellans eren molt rígids i nosaltres, a l'Agrupament, ens ho passàvem molt bé, no hi havia gaires imposicions. Com que estàvem soterrats en aquell cau, per exemple, allí et podies posar guarro de pintura, cosa que al col·legi mai se t'hagués passat pel cap". A *Truñó* li agrada esplaïar-se en la descripció del tipus d'escola dels claretians d'aquell temps: "Veníem d'una educació molt competitiva, la dels claretians. Hi havia un capellà que ens posava títols de militar, de capità a soldat ras. Et preguntava i, si la cagaves, passaves enrera, mentre que si l'encertaves passaves al davant.. Recordo haver après francès amb el Pare *Borrell* que agafava un diccionari i ens feia recitar les paraules una a una a partir de la que ell digués. Potenciaven la competitivitat al màxim. A l'Escoltisme, en canvi, s'hi vivia també un esperit competitiu, però molt més sà."

L'Agrupament Pare Claret fou un dels 37 que participaren en la fundació de la D.D.E. de Barcelona i, en els seus 20 anys de vida, sempre estigué integrat per nois i acollit en instal·lacions dels claretians. Segons *Juan Antonio Soriano*, que en el seu moment fou un dels *nanos* de l'Agrupament i que anys més tard ocuparia importants responsabilitats qa

Exploradores de España, “a la D.D.E. el tema dels pares funcionava molt bé, els pares col·laboraven a dissenyar els programes i fins-i-tot en alguns casos —com en el Pare Claret—hi havia el comitè de pares amb el seu president”. I precisament aquesta qüestió ocasionaris que *Soriano*, alumne del Col·legi Claret abandonés el grup escolta: “El meu pare era de la província de Jaén i, després de la guerra s’havia traslladat a Barcelona. A Andalusia havia format part dels Exploradores de España. Sempre fou molt actiu i allà als Claretians ajudava a fer moltes coses”. “Recordo —explica *Soriano*—que un grup persones de l’Agrupament varen tenir una reunió a casa i tots preferien que el meu pare fos president del Comitè. Però no va ser possible, la raó que el meu pare no era català”. Aquella insòlita decisió va caure com un gerro d’aigüa sobre la família *Soriano* i al cap d’un temps marxaren cap a un agrupament dels Exploradores de España que hi havia a la Parròquia del Santíssim Redemptor.

Els primers caus de l’Agrupament varen estar al carrer Sicília, per on avui s’entra al complex de l’Esportiu Claret i, davant per davant, del cinema Màxim que havia nascut el 1933 i va apagar per sempre la seva pantalla quatre anys abans de la desaparició de l’Agrupament, és a dir el 1972. Tant *Xavier Torres*, fill de l’esmentat cap d’agrupament, com *Albert Truñó* descriuen per un igual els caus del carrer Sicília: una porta negra d’entrada, unes escales que baixaven i conduïen a dues o tres estances ocupades per les diverses unitats i pels caps. Més endavant els caus es traslladaren al 350 del carrer Nàpols, seu del Casal Claret que era un centre recreatiu i de lleure que depenia del Col·legi i on, sobretot, hi varen destacar sempre les activitats de teatre afeccionat. Eren especialment importants les representacions nadalenques dels Pastorets i les de la Passió per Setmana Santa. *Xavier Torres* recorda que els caus del carrer Nàpols estaven situats al darrera del bar del Casal.

En aquella època no hi havia cap grup d'esplai que competís amb els escoltes del Pare Claret, però sí que es va constituir un grup, una secció especial adreçada als infants i joves, amb certes reminiscències militaristes, a cura d'un capellà, el Pare *Guasch* que, anys més tard penjaria els hàbits i crearia al carrer Ferrer de Blanes número 5 un centre d'activitats de lleure, afiliat a una organització internacional de ioga, on s'hi feien activitats de meditació transcendental i s'organitzaven camps de vacances per a *nanos*. *Xavier Torres* defineix el grup del Pare *Guasch* al col·legi Claret com “una cosa més de caire militar, que es va quedar enmig entre un agrupament i un esplai”.

Tant *Xavier Torres* com *Albert Truñó* concorden, també, en que l'Agrupament tenia entre 80 i 100 membres integrats en grups de llobatons, rangers, pioners i clan, en què no eren molt rígids pel que fa a l'uniforme i tampoc en la qüestió confessional. En aquest sentit *Truñó* explica que “als campaments sí que el diumenge es feia missa, es muntava un altar que el construïem els *nanos*, però el Pare *Sureda*, el fundador, li donava a tot plegat un caire renovador, era bastant modern per aquella època. Com a mestre va ser un dels primers que es va endur els alumnes d'excursió”. *Truñó* i *Torres* guarden bon record d'uns campaments a Cala Macarella a Menorca. *Truñó* explica que “A 300 metres de nosaltres hi havia un campament de la O.J.E. Mentre nosaltres portàvem tendes normals d'acampada, ells portaven tendes militars. No hi vam tenir cap problema, eren gent més gran que nosaltres i si alguna cosa ens va sobtar és que fumaven...”

Truñó s'en recorda igualment amb enyorança de les nits de campament: “...al voltant del foc de camp, els més grans educaven els més petits, t'explicaven històries que no sabies pas d'on venien...” I potser en aquells focs va aprendre a representar històries l'*Alex Oller* del grup “La Fura dels Baus” que va formar part de l'Agrupament.

Qui també parla amb enyorança i emoció és en *Ramón Torres* que, com hem dit abans, fou cap d'Agrupament: "Al cap de dos anys de ser-ho, en una sortida d'Agrupament a Palau de Plegamans vaig voler fer la Promesa escolta. Fins aquell moment hi havia estat només perquè no estiguessin sense cap d'Agrupament i perquè m'agradava la muntanya". A *Torres*, amb tota probabilitat, li havia picat la "droga" del moviment. I avui n'està content i orgullós. Una "droga" que va portar a alguns caps del Pare Claret l'any 1976, en desaparèixer l'Agrupamen, a relançar-ne un altre no gaire lluny d'allà, el Rudyard Kipling a la parròquia de Sant Josep de Calassanç.

A.E. PERE ROSSELLÓ

Els anys 50 foren anys extremadament crítics per a la salut del moviment escolta. No en va, la policia anava estrenyent el cercle al voltant de l'estructura de càrrecs de la Institució Catalana d'Escoltisme. L'assalt per part de la *guardia de Franco* l'any 53 a un campament de primavera de la branca de Minyons on es trobava Mossèn Batlle, al Montnegre, van suposar la llavor de la divisió de l'escoltisme, a causa de la imperiosa necessitat de cercar paraigües protectors. Paral·lelament, els Fets del Montnegre propiciarien que la ICE suspengués les seves activitats.

És en aquest context, cap a les primeries dels 50, "que hi hagué un fort increment de l'escoltisme dins les entitats excursionistes, potenciat per en Josep M. Benet i de Caperà, excomissari dels BSDC, primer president de la UEC de Barcelona i antic secretari de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya. Benet va dur a terme un complet curset de formació de caps on se seguien les directrius dels programes dels Guies Excursionistes, ampliat amb noves tècniques"⁷⁰. Fou d'aquesta iniciativa d'on sortiren, segons Quera i

⁷⁰ VALLORY, E., QUERA, J. G. (1994), P. 42

Vallory, un conjunt de caps que anaren a parar, entre d'altres agrupaments, al Joaquim Ruyra del Centre excursionista Collserola i al Pere Rosselló del C.E. de Gràcia.

La iniciativa de Benet coincidiria pràcticament en el temps amb l'arribada a la presidència del CEG de Joan Cervera, amic personal de Batista i Roca, el gener del 1957. En aquell moment, va convèncer la Junta Directiva de la situació "indignant" que patia el moviment, i "vaig proposar de crear un agrupament, sabent que el moment era perillós, perquè si resultava que els tancaven no era qüestió d'obrir-ne un". A partir d'aquí, Cervera es va posar en contacte amb en Joan Peralta i qui havia estat comissari general de BSC, Alexandre Pinyol, i van començar a treballar per posar en marxa el nou agrupament. La situació d'il·legalitat amb què sortia a la llum –no es va afiliar a la DDE– va fer que la seva denominació oficial en el sí del Butlletí de l'entitat fos "grupo infantil" de la secció de muntanya. En un article de Joan Peralta, anomenat "Excursionisme i Escoltisme", publicat el juny del 58, l'autor reivindica les seccions infantils a l'estil de la creada per tal d'accentuar el nivell excursionista dels clubs. Es concep l'escoltisme com un entrenament previ, per tal d'habituar el nano a la natura, depurar les tècniques –càmping, esquí, escalada...-. Es parla d'aquest grup novell com un "grupo de entrenamiento escultista".

El nom de Pere Rosselló se li adjudicaria al cap de poc temps. És el nom del capità de cavalleria que fundaria la primera entitat escolta a casa nostra, els *Exploradores Barceloneses*. Aquell moviment, recordem-ho, va ser titllat d'espanyolista i militarista per la societat de l'època, i per això pot sorprendre en un primer moment que se li adjudiqués aquest nom a un agrupament d'una entitat tan catalanista com el CEG. Cal entendre, doncs, que la denominació podria haver estat proposada per Alexandre Pinyol, que va formar part dels Exploradores abans que aquesta entitat patís l'escisió total del 1933 que la transformaria en els BSC. A través dels primers dirigents de l'agrupament, el Pere Rosselló entroncarà ràpidament amb els agrupaments representants del sentiment dels antics BSc, i

de fet, el 1958 demanaria, juntament amb el Roland Philipps, el Folch i Torres i el Pere el Gran, que es donés per acabada la unificació que Minyons de Muntanya i BSC havien dut a terme el 1936, a causa del creixent pes del catolicisme en l'Institució. Aquests agrupaments mantindrien la seva proposta en el moment en què la Institució Catalana d'Escoltisme es dividí en els tres sectors ja explicats, i el Pere Rosselló s'integraria en el conegut com a "nucli B", que aglutinava els agrupaments aconfessionals.

L'agrupament, com tot el Club Excursionista, va tenir la seu al carrer Astúries 33, al segon pis, fins el 1962. A partir de llavors, tots els socis de l'entitat i les seccions inscrites tindrien al Passatge Mulet el nou punt de reunió.

Val a dir que l'agrupament es veuria complementat per la fundació d'un nucli de guiatge sota els auspicis de la mateixa entitat, que s'anomenà Indira Gandhi.

L'evolució de les activitats del Pere Rosselló durant els anys 60 va ésser espectacular, com també ho seria al conjunt del moviment. No en va el maig del 68 suposaria un enorme sacseig de les idees imperants. Així, qui fou cap de l'agrupament i president del CEG, Toni Vives, que va entrar a l'agrupament amb 12 anys, el febrer del 67, recorda que encara en aquells moments el Pere Rosselló bebia de l'ortodòxia del moviment: "quan hi vaig entrar encara es feien formacions d'estil paramilitar, amb hissada de bandera i salutacions escoltes". I afegeix que, tot allò "ens ho vam carregar, vam fer un nou escoltisme, però no vam transformar-lo en un esplai, sinó que el vam desmilitaritzar".

El xoc del maig francès va ser brutal per a l'escoltisme, i coincidia amb un moment històric molt concret. Segons Joan Cervera, "les assemblees del clun havies de comunicar-les, i demanar permís a la comissaria de policia del districte. I la comissaria t'enviava un agent de la brigada politico-social, que es presentava i de vegades es quedava, i sovint deia que se n'anava i que quan acabéssim truquéssim a la comissaria i li enviéssim un resum de com havia anat". Aquest record és totalment compartit per Toni Vives, qui recorda que a

l'agrupament "l'enviaven un membre de la BPS. Veies que venia i ningú no sabia d'on. Intentaves fer-li el buit, vejam si marxava. Eren coses que alteraven la vida de l'agrupament".

El Pere Rosselló va passar de recitar la promesa de memòria i seguir al peu de la lletra les disposicions del carnet de Boy-Scouts de Catalunya a "acabar amb els uniformes i coses com ara les estrenes, que eren com una *novatada* –recorda en Toni Vives-, una cosa molt comuna a l'escoltisme i amb reminiscències militaristes". Aquest trencament aniria arribant paulatinament a bona part dels agrupaments escoltes catalans, però mentrestant, ja es començaven a apreciar les diferències en les ballades sardanes de diumenge a les 8 de la tarda a la Plaça de Sant Jaume, a les quals com si d'una tradició es tractés, acudien els membres de l'agrupament. "Es ballaven sardanes, però a part, algun dia apareixia alguna bandera catalana immensa que algú llançava d'es d'un terrat. La gent anava teòricament a ballar sardanes, o –confessa Vives- a lligar entre la gent d'altres agrupaments. Lligar en termes molt *light*. I veies un... no un enfrontament, però sí una divisió entre els "progres" i els "clàssics". I els veies amb els seus uniformes, bordons, pals, banderes, i nosaltres que anàvem molt més despenjats.". És clar que Vives reconeix que, en part, l'anihilació de l'uniforme va venir acompanyada de la generació d'un de nou: "en aquets moment anàvem amb xiruques i bambes. Defuges un uniforme però caus en un altre. Com les tribus urbanes. El nostre uniforme era més hippíós. Dins l'agrupament hi havia els més progres que t'arribaven amb un llibre a la mà, de marxisme, d'aquells que no se'ls havien llegit en sa vida, però que fardava molt. Hi havia uns tics. Als 18 anys es viu molt de la forma. El que era de línia trotskista t'arribava amb ulleretes i barbata...". En aquell moment, però, el radicalisme va ser tal que es va eliminar tota la simbologia escolta, i només se'n va mantenir el fulard, com a símbol de què al Pere Rosselló se seguia fent escoltisme. Fulard,

però, que els membres de l'agrupament només es posaven en sortir a la muntanya, mai pel carrer.

Apareixien a marxes forçades noves activitats que pretenien desplaçar les antigues. Frases com “La imaginació al poder” i noves paraules com *body-art* o *happenings* serien alegrement adoptades pel Pere Rosselló, que tenia nombrosos elements presents a la vida universitària catalana. El compromís polític dels membres de l'agrupament seria una de les claus importants de la història del Pere Rosselló dels ja començats 70. “La gent- recorda Toni Vives- estava bullint, i la gent de l'agrupament va agafar compromisos forts a partir d'una certa edat. Es van decantar cap al PSAN, o cap al PSUC, o a CCOO...”. En Jordi Duch, un dels caps de la llopada, va caure com un més dels 113 de Maria Mitjancera. Alguns estaven fugits, fixats o perseguits, i el clan arribà a un moment en què tingué una trontollada forta, pel marcatge policial que estava rebent. Una trontollada similar a la que ja havia rebut durant l'inici del procés de coeducació. El Pere Rosselló havia estat designat com a agrupament pilot per BSC per tal de dur a terme la coeducació, i el propi cap d'agrupament, Sergi Bragado, va haver de fugir a França, d'on ja no ha tornat. “L'havien detingut en una manifestació, li van fer un judici i li demanaven tres anys de presó. El van requerir que es presentés als jutjats i el *tio* s'hi presenta. Allí es troba que li diuen que s'esperí 3 o 4 hores, vaja, *vuelva usted dentro de un rato*. I va agafar el tren i se'n va anar a París”.

El Pere Rosselló, com s'ha avançat, seria designat per a dur a terme una experiència pilot de coeducació en el marc de Boy Scouts de Catalunya. Tot i així, sembla que no reberen gaires suggerències. En Toni Vives, que en aquell moment era membre del clan, recorda que, com en d'altres agrupaments, la futura arribada de les noies va trasbalsar les tendes de campanya: “va portar moltes discussions, reticències. Durant un any sencer. Als nanos de la llopada els era igual, però més amunt...”que si se'ns faran parelles”... Nits senceres

divagant i dient parides. “hi hauran parelles, i llavors ens barallarem, perquè tu tindràs parella”... És clar, era un món que no coneixíem, totalment desconegut!”. El context no era gaire favorable per eliminar aquella sensació de novetat. Però el cas és que finalment es va dur a terme sense gaires complicacions, integrant al Pere Rosselló les noies provinents de l'Indira Gandhi. Corria l'any 1969, i amb estranyesa, els nois van comprovar que, efectivament, les noies eren tan capaces com ells de dur a terme els jocs més bèsties. Això va venir acompanyat, però, d'algunes xerrades sobre temes com l'anticoncepció, explicant una mica el que els mateixos caps podien arribar a saber, ja que tampoc no hi havia centres de planificació familiar que poguessin orientar-los. Havien canviat els temps, recorda Vives: “Quan vaig arribar a la secció recordo que ens havien clavat xerrades sobre la masturbació, en una línia similar a com ho feien a l'escola. Que si et quedaries cec, que si la columna vertebral se t'assecaria... No t'ho deien amb aquestes paraules, com a l'escola, però...”

L'efervescència que va viure l'agrupament –que el 1974 havia pres part en la fundació d'Escoltes Catalans- en aquells anys 70 va començar a baixar en picat a finals d'aquella dècada, coincidint amb l'arribada d'un perillós fantasma. “Després de l'eufòria postfranquista –recorda Toni Vives- va ser el moment de l'arribada de les drogues, que va ser el que va fer malbé l'agrupament”. De fet, en Jordi Mas, que va ser membre de l'equip de caps en aquesta època, encara recorda amb un cert to de broma com l'agrupament va mutar lleugerament el seu nom, i va començar a ser conegut com el “Porro Rosselló”. De tota manera, però, allò va sortir de mare, segons continua Toni Vives: “Parlem de droga a nivell de nens que van començar amb els porros i van acabar punxant-se. Te n'adonaves, de l'entrada de la droga. Veies el cap de secció i pensaves “ostres, si aquest es passa la tarda fumant porros al bar de la cantonada, com pot ser cap de secció?”. I el Pere Rosselló, enmig de l'ambient depressiu del desencant, va suspendre les seves activitats,

segons Quera i Vallory (1994), “a causa de problemes interns que en provocaren un mal funcionament”.

Un dels autors del llibre que acabem de citar, Jordi Quera, va refundar l'agrupament juntament amb Gemma Escolà i la col·laboració d'Enric Ripoll com a president del Club Excursionista de Gràcia. Era el 1987, i a partir d'aquell moment, el Pere Rosselló redoblaria les forces per arribar al bon moment de salut que passa en l'actualitat, en què els responsables actuals ja pensen d'obrir un nou agrupament en una altra entitat excursionista. Poc a poc, la millora de les comunicacions han fet que l'agrupament, com la resta dels membres del moviment internacional, hagin anat ampliant progressivament, i en poc temps, el seu radi d'acció, amb campaments a Àustria (Donau 91) o a Occitània (Bécours), per citar només dos exemples. Lluny queden en el record aquells anys 70, on per a Toni Vives “anar al Pedraforca volia dir un viatge de dos dies. A l'Aneto, una setmana sencera, amb dos dies de viatge d'anada i dos de tornada. Per tant, d'alta muntanya, poca. Anaves una vegada a l'any a Núria, i pujar al Pallars ja era el summum. El nostre món era Sagalés, la Hispano Igualadina, les rodalies de Renfe... Hi havia molts factors que feien que el món de fa 25 anys no s'assemblés en res a l'actual. El nostre món era Aiguafreda, Figaró, el castell d'Aramprunyà i aquest tipus de llocs”.

L'agrupament arriba al tombant de mil·lenni, com deïem, amb molt bona salut, i una integració plena en l'entitat que els acull, que podria resultar envejable per a molts agrupaments. Tal i com recorden Quera i Vallory (1994)⁷¹, “fou gratificant el reconeixement implícit de la nostra tasca dins el Club Excursionista de Gràcia quan el 1992, l'assemblea del club, a l'hora de modificar els estatuts, afegia a l'article que explicita els seus objectius un paràgraf que diu: “[El CEG] Potenciarà, en tant que li sigui possible, la pràctica de l'escoltisme dins l'Entitat donant suport al funcionament d'un agrupament escolta”. Potser això li garanteix la seva pervivència, després de més de 40 anys d'història.

Dada sorprenent potser, tenint en compte que el Pere Rosselló va néixer quan en tancaven molts d'altres.

AGRUPAMENT POMPEIA

Situat en una cantonada de Gràcia, a la frontera amb l'Eixample, l'Agrupament **Mare de Déu de Pompeia** (o, simplement, **Pompeia**) va néixer l'any 1955 en el si de l'escola que els frares caputxins tenien en l'edifici de la Diagonal, 450⁷², just a la cruïlla amb la Riera de Sant Miquel. Aquell any el nomenament de nou director del centre en la persona del pare *Maties Solà*, va crear l'ambient propici perquè un grup d'exalumnes s'animessin a constituir un nucli escolta. I es trobaren, a l'escola, amb un històric del moviment, en *Francesc Passans*, un dels nois de *Mossèn Batlle*⁷³ que, lògicament, en sabia un niu. Ell es convertiria en el primer cap d'agrupament, responsabilitat que –amb alguna intermitència– va assumir durant quinze anys. Sense caus, només amb petits espais cedits per l'escola, les dues unitats inicials – una de llops i una de minyons–, s'ompliren ben aviat sobrepasant la cinquantena d'efectius. Uns efectius que, donada la característica fronterera abans esmentada, provenien de Gràcia, però molts eren també de la part alta de l'Eixample, al marge d'alguns d'altres barris com el Guinardó, Sant Gervasi, la Vall d'Hebró...

L'agrupament va anar creixent, hi va haver un intent fallit de formar un Clan i el curs 1974-75 –duta ja a terme la divisió entre Llops/Daines, Rangers/Noies Guies i Pioners/Caravel·les– es va introduir la coeducació. Després de *Francesc Passans* hi hagué dos caps d'agrupament, *Josep M^a Serra* i el *Sr. Maristany*, fins que, ja amb la coeducació

⁷¹ p. 106

⁷² L'església i el convent de Pompeia es començaren a construir l'any 1907 i s'inauguraren el 31 de desembre de 1909, pocs mesos després dels fets de la Setmana Tràgica. Obra de l'arquitecte *Enric Sagnier i Villavecchia* (1858-1931), s'hi va inst·lar la comunitat caputxina fundada per *Fra Rupert M^a de Manresa*.

⁷³ *Francesc Passans* –tal com s'explica en un altre moment d'aquest treball–, era només un marrec quan l'any 1927, *Mossèn Batlle* li preguntà un bon dia perquè faltava als assajos de l'escolania de la Parròquia de Jesús i ell li contestà que anava a un altre lloc on feien coses més interessants. El nano havia conegut *Josep M^a Batista i Roca*.

implantada, en el curs 1976-77, arribaren *Antón M^a Ponsa* i *Montserrat Zamora*, alhora que el **Pompeia** estrenava nous locals traslladant-se a la Riera Sant Miquel, 1 bis, al costat mateix del convent i on es va obrir l'estatge social dels anomenats "Pompeia Grups", comunitat cristiana impulsada pels propis frares i que englobava diverses activitats, sempre amb un sentit "assenyaladament catequètic", tal com es definia en un opuscle de presentació d'aquella època. "Catequitzar –es deia en el mateix document- vol dir instruir, formar en l'esperit cristià. Arribar a una formació global exigeix una atenció específica pel que fa als aspectes més rellevants de la personalitat. Un treball ple de sensibilitat i d'amor". Doncs bé, el **Pompeia** començà a compartir espai de trobada amb altres col·lectius, l'Acció Solidària contra l'Atur, Franciscàlia⁷⁴, el Grup Medicina i Societat i el Grup Tikuna, d'ajut al Tercer Món. *Joaquim Gavaldà*, un altre dels caps d'agrupament del **Pompeia**, va arribar el curs 1981/82 i fou primer responsable de l'unitat de pioners. Recordava aquell edifici nou dels "Pompeia Grups" com "unes oficines, amb ascensors, vestíbuls, amb un seguit de despeses...". *Gavaldà* creu que, precisament, els problemes vingueren d'aquí, ja que si bé en un principi els frares permeteren a l'agrupament instal·lar-se allà sense pagar res, "quan s'adonaren que en podien treure un rendiment econòmic, llavors van plantejar que paguéssim un lloguer". I aquesta qüestió crematística, segons *Gavaldà*, acabaria provocant la mort de l'agrupament anys després.

Quant al tarannà de l'agrupament, *Joaquim Gavaldà* el defineix com a molt clàssic i amb un pes massa notable de la figura del consiliari, que era un caputxí i que participava, per exemple, en les reunions del Consell d'Aggrupament. *Gavaldà* creu que aquella presència "coartava la llibertat dels caps a les reunions" i que, en la seva època, ja no era lògic que "el tema de l'església tingués tan de pes i això va provocar algunes friccions amb el consiliari". Aquest frare anava, també, a les sortides generals

⁷⁴ Franciscàlia és una institució cultural creada l'any 1949 pels caputxins de la província de Catalunya, a iniciativa del pare *Basil de Rubí*. La seva activitat gira a l'entorn de conferències, cercles d'estudi,

d'agrupament a celebrar missa de campanya, així com als diversos campaments. Però l'esperit tradicional del **Pompeia**, segons *Gavaldà*, s'expressava igualment en l'utilització generalitzada –encara quan ell hi va entrar- de camises, foulards, insígnies, etc...

Sempre referint-se a la seva època, *Gavaldà* recorda com a activitat especial, que varen repetir en varies ocasions, sortides d'agrupament a plantar arbres en indrets que havien patit algun incendi forestal. També, la importància que donaven a les activitats de muntanya, com un circuit a peu que varen dur a terme per tota la comarca de l'Empordà. En tant que cap de pioners, va topar també amb el tema de la droga. “Jo intentava guanyar-me als *nanos*, que m'ho expliquessin tot, però en aquesta qüestió em varen enganyar, en una sortida vaig descobrir que tots portaven *xocolata, porros* per fumar. I vàrem enfocar el problema portant una psicòloga que els hi va fer unes xerrades i informant, de seguida, el Consell de pares”. En aquest punt, *Gavaldà* fa un incís per insitir en què el **Pompeia** tenia tots els ingredients de l'estructura tradicional escolta i repassa, així, l'organigrama de l'agrupament: “Com a integrants dels “*Pompeia Grups*”, teníem un representant en el seu òrgan de govern. Després hi havia el Consell d'Agupament, amb tots els caps, entre ells el d'Agupament, el Consiliari i, fins i tot, un representant dels pares que, a vegades, declinava assistir a les reunions, en funció dels temes que s'hi tractaven o del seu propi tarannà personal. I també hi havia el Consell de pares, amb caràcter assessor”.

Tot el conjunt de l'Agupament **Pompeia** i en especial la seva unitat de pioners/caravel·les, quedaren fortament marcats per un fet luctuós que va esdevenir l'estiu de 1981, la mort d'un noi de 17 anys ofegat a l'estany de la Llebreta, a la zona d'Aigüestortes. Els pioners/caravel·les havien desenvolupat una empresa consistent en la construcció d'unes bales, amb les quals s'endinsaren en aquell estany relativament perillós i organitzaren un joc de “guerra de bombardes” (amb bosses plenes de farina). A

un dels pioners li anà a parar farina als ulls, va caure a l'aigua, es va posar nerviós i es va ofegar. “Una imprudència total”, conclou *Joaquim Civaldà* que, precisament, va incorporar-se com a cap, immediatament després de l'accident, trobant-se una unitat desmoralitzada i uns pares que exigien més mesures de control. “Es va avisar a la Guàrdia Civil, es va recuperar el cos, es va retornar cap a Barcelona un cop suspès el campament i, al cap d'uns dies, es va tornar al lloc dels fets a celebrar una missa i col·locar un petit monòlit amb una creu, en record del *nano*, tot plegat molt traumàtic...”. Els pioners d'aquell grup, alguns varen continuar a l'unitat i els altres varen passar a Truc, però els caps varen plegar tots. El cop havia estat massa fort.

Jordi Ayza que, en aquella època, era un dels dos comissaris generals de MEGSJC., creu que, actualment, els caps ho tenen molt més complicat. “Recordo dos enterraments, potser tres de nanos accidentats als quals vaig haver d'assistir en la meua etapa de comissari general, recordo perfectament el cas del Pompeia. Va ser un desgraciat accident. Els pares ho van sentir moltíssim però, si passés ara, de seguida estarien pensant en judicis i aquestes coses”.

Quim Ponsa era un dels tres caps d'agrupament que hi havia al Pompeia en el moment de produir-se l'accident, i el 82 va deixar-ho per marxar a la mili. De la seva època recorda que tenien un gran nombre de nanos: uns 25 a llops/daines, una vintena a rangers/noies guies i un nombre semblant també, a pioners/caravel·les. Tenien igualment una unitat de Truc. “Érem un agrupament potent”. Però aquesta força numèrica no va ser suficient per impedir que, tant sols dos anys més tard, el 1984, el Pompeia desaparegués. Ponsa creu que el motiu va ésser “les males relacions que hi havia amb els capellans de Pompeia, els quals van apostar clarament per apoiar el grup d'esplai que havia sorgit a la mateixa seu dels “Pompeia Grups”. Una vegada més es repetia la història d'un esplai que desplaçava un

agrupament de l'entitat catòlica que l'acollia. Aquesta vegada, però, l'agrupament afectat no va resistir el desplaçament.

A.E. OTGER CATALÓ

Ens situem en uns soterranis de la Parròquia dels Josepets, un dels escenaris habituals de l'escoltisme gracienc. En aquella espècie de túnel –tal com el defineix qui fou cap de l'agrupament de l'Abat Oliba *Oriol Garcia* – va tenir la seu durant quinze anys l'Agrupament Escolta Otger Cataló. Nascut l'any 1956, en un moment de franca divisió de l'Escoltisme català, l'Otger Cataló és un exemple paradigmàtic del que ofereixen les estadístiques sobre l'evolució del moviment a nivell català, des de la creació de la DDE **aquell mateix any** fins a l'entrada dels anys 70. Expliquem-nos: a partir de l'arribada de la Delegació Diocesana i la situació de paraigües protector que per molts agrupaments representà (l'Església aconseguia dominar el moviment, però també dividir-lo) hi hagué un *boom* de creació de nous agrupaments que es crearen sota una base potser poc sòlida. Als anys 60 aquesta situació s'estabilitzà i en entrar els 70 molts d'aquests agrupaments simplement s'esfondraren. L'Otger Cataló, com veiem, coincideix exactament amb el procés descrit a nivell general.

Cal esmentar, però, que ben a prop d'allí, al Cercle Catòlic, estaven fent cap a l'any 64 el primer intent de crear un agrupament escolta. Un parell de nois se n'encarregaven, i li van transferir la responsabilitat de ser cap d'agrupament a un jove de 16 anys anomenat Jordi Ayza, que arribaria a ser comissari general de MEGSJC. Tenien un parell de patrulles actives, i Ayza va intentar adscriure aquell grupúscul a la DDE per donar-li un marc legal. Allí, però, es van quedar esverats de veure que un jove tan jove estava portant un agrupament, que el van exhortar a fer el que per edat li tocava, que era integrar-se a un clan. “Em vaig posar en contacte amb l'Otger Cataló – recorda Ayza-, que estava als

Josepets, i vaig passar-los les dues patrulles. Al Círcol, com podeu imaginar, es van quedar *molt contents amb mi*". El primer intent de crear un agrupament al Cercle fracassava, però si més no, algú se'n va aprofitar.

L'any 1971 l'Agrupament es trobava amb una greu mancança tant de nois com de caps. La proximitat de l'Agrupament Escolta Abat Oliba a la Salle Gràcia-Josepets va fer que el peix gros es mengés el petit. "Nosaltres assumim —recorda l'*Oriol Garcia*—tota la seva gent, els materials i els locals d'aquest agrupament, però sota el nom d'Abat Oliba, mantenim els dos caus fins que a Josepets van dir prou".⁷⁵ Motor important d'aquesta absorció fou el germà de la Salle, *Miquel Pujol i Jordà*, aleshores cap d'agrupament de l'Abat Oliba i que, a la vegada, havia estat també el principal impulsor d'aquest nucli.

G.S. RABINDRANAT TAGORE

Aquest agrupament, que pertany a A.S.D.E.—Scouts de Catalunya, es va fundar l'any 1978 i va tenir una breu estada a Gràcia, de tres o quatre anys, sota l'aixopluc del Centre Moral i Instructiu, al carrer Ros d'Olano. Consta que, abans de Gràcia, havien estat a la seu dels Pares Franciscans Conventuals, al carrer Bertràn, 14 a Sant Gervasi. Des de 1988 fins a 1991 estigueren allotjats al Centre Moral i, immediatament després, anaren a parar a la parròquia del Pilar, al carrer Casanova on encara resideixen avui. Si hem de fer cas de les dades estadístiques facilitades per l'estructura central d'A.S.,D.E. – Scouts de Catalunya, el **Tagore** gaudeix de bona salut, ja que el curs 1999-2000 tenien 83 *nanos* i 40 caps, o "scoutters" com s'anomena els monitors en aquesta macroorganització. D'altra banda, és curiós assenyalar com el Centre Moral ha acollit al llarg de la seva història dos

⁷⁵ Els autors del treball han intentat infructuosament accedir als arxius de la Parròquia de Josepets per aconseguir més dades sobre l'evolució d'aquest agrupament. No ha estat possible, degut a les obres de remodelació que ha patit la parròquia, i de la qual encara s'arrosseguen la reforma i reordenació dels seus arxius.

agrupaments inscrits dins l'escoltisme de vinculació estatal: el **Tagore** i el **Rudyard Kipling**.

A.E. RAFEL DE CASANOVA

Feia tot just un any de la *famosa* conferència de Batista i Roca al Centre excursionista de Catalunya en què exposava la seva idea sobre un moviment de minyons de muntanya que adaptés les idees de Baden-Powell al sentiment catalanista. Feia també, tot just, un any des de la creació de la primera secció de minyons de muntanya, la Isards, anomenada després Josep de Margarit. I aquell missatge, que es va articular a través del Secretariat d'Entitats Excursionistes, registrava els seus fruits per primera vegada a Gràcia. Les paraules de Batista i Roca van ser oportunament recollides el 1928 pels membres del Club Excursionista Rafel de Casanova⁷⁶, que, com veurem tot seguit, van adaptar-les a la seva realitat, fins i tot, per suplir les seves mancances.

El 1928 feia quatre anys que al Club hi funcionava una secció infantil. Una iniciativa protegida econòmicament per uns quants benefactors, que per la via de donacions de diners o materials pretenien aconseguir que els nens poguessin fruit també –i de franc- de les activitats excursionistes. Es tractava de fer un petit planter de futurs socis que contribuïssin a la bona marxa social i econòmica de l'entitat, al temps que es recabaven nous adeptes a les activitats de muntanya. Aquella secció infantil, va gaudir en els primers moments d'amplis suports, que en poc temps, començarien a minvar, fins a deixar-la en una situació, si més no, difícil. El volum de caixa havia disminuït, i amb prou feines es podien pagar els materials d'acampada, i a més, les excursions cada vegada eren menys variades. I fou en aquest context en què arribà la conferència de Batista i Roca, i ja el 1928 es creava la

⁷⁶ Segurament pronunciades, dins la campanya de propaganda que inicià Batista i Roca, en el propi club, ja que segons es recull al *Bulletí Anuari de l'entitat*, a la p. 38. Batista i Roca hauria fet per aquell temps una conferència en què havia dit que l'excursionisme “és joventut de cos i d'esperit”.

secció de minyons de muntanya del Club. A jutjar pels butlletins de l'entitat, sembla com si el canvi s'hagués produït d'una manera subtil i alhora molt ràpid. Tant és així, que al *Butlletí-Anuari del Grup Excursionista Rafel de Casanova* corresponent a l'any 1928 s'anuncia una festa del "IV Aniversari de la fundació de la Secció de Minyons de Muntanya". No és que s'haguessin avançat en el temps a Batista i Roca: simplement, els responsables del club substituïren l'epítet de "Secció E. D'Excursions per a infants" pel de "Minyons de Muntanya"⁷⁷, d'una manera tan dràstica que, amb raó, els mots que el president honorari del Club, Joan Carreras, digués en el discurs d'aquella festa, adreçant-se als infants fossin com segueix: "M'han dit que als més petits de vosaltres, ara vos anomenen "Follets" i als més grans "minyons de muntanya". Trobo encertats els noms...⁷⁸".

Davant d'un canvi tan dràstic, els responsables de la secció donaven també oportuna resposta. "...ens vàrem dir: i si els fèsim pagar les sortides? Ultra acostumar-los de joves a despendre's d'algunes pessetes, farem excursionistes, perquè així podrem aixemplar el radi de les excursions, no dubtant, però, que quedarà bastant reduït el nombre d'infants.

Així ho hem fet i la realitat ens ha donat la raó, de prop d'una cinquantena d'infants que teníem, ens hem quedat amb uns vint, o sia menys de la meitat: tenim la satisfacció, però, de dir, que aquests vint minyons, pagant-se les excursions, havien comprès que no podien nomenar-se infants (aquí està explicat el perquè del canvi de nom, havent-hi a més el seguir l'orientació presa pel secretariat de coordinació excursionista) i havent trobat que era el nom més escaient per a ells [minyons de muntanya], surten a les excursions contents, i, a cada lloc nou on van, s'entusiasmen més (abans, degut a la situació econòmica de la

⁷⁷ Segons les actes del club, el 3 de desembre del 1924 es constitueix la "sección de excursiones para niños", en el marc d'una reforma estatutària que passa a organitzar el Rafel de Casanova en seccions. Les definides en aquella data són la d'infants, "propaganda", "montaña", "fotografía" i "feminal".

⁷⁸ Val a dir que no sembla que quallés gaire la nova denominació de bon començament, si més no, en els òrgans directius. Així, en un llibre d'actes de l'entitat que s'ha pogut localitzar, i que abarca el període des del 1924 fins el 1930, en cap punt es parla de cap secció de minyons de muntanya: tota referència al grup d'infants es fa sota la denominació de "sección de Excursiones para niños".

secció, es repetien moltes sortides), fent-nos veure a nosaltres això que ha estat el millor, que d'ençà la fundació, ha fet la secció, ja que acostumats de petits a pagar-se les sortides i a sortir mensualment, de grans, sentiran la necessitat de continuar, amb més gran desig, a conèixer nous llocs de la nostra terra".

Així, doncs, podem veure com la proposta de Batista i Roca fou abraçada pels responsables del Rafel de Casanova, no només pel canvi d'orientació que es proposava pel secretariat de coordinació de treballs excursionistes, sinó, potser més important, perquè s'addeia més a les necessitats del Grup en aquell moment: formar una pedrera o un planter de futurs socis adults que garatissin la continuïtat de l'entitat.

De la recensió que es fa de les activitats de la secció en el seu primer any de vida ja enquadrada en els Minyons de Muntanya, cal ressaltar la vitalitat que sembla denotar, amb diverses sortides mensuals, que no depassarien el cercle concèntric del Barcelonès i algunes poblacions vallesanes, del Maresme i del Baix Llobregat. En aquest primer any destaca com a destí més habitual Can Cuyàs (zona limitrofe entre Barcelona i Santa Coloma) , on solien fer càmpings. Cal dir que el 1931 un fullet sobre els guies excursionistes, moviment endegat també per Batista i Roca, indica que al club s'hi havia assentat una de les colles⁷⁹.

A partir d'aquest moment, el rastre del Rafel de Casanova s'ha perdut per als autors d'aquest treball. Segons sembla, però només com a hipòtesi, l'agrupament hauria mort l'any 1939 o 40, moment en què el club que el va generar es va integrar a la UEC de Gràcia. El fet que sí que estigui documentada la pervivència del Joan Fivaller, que provenia del G.E.Perla, en el sí de la UEC, fa pensar que la nova entitat només acolliria un agrupament. No es pot precisar, però, si es va optar per mantenir només un dels dos (situació de diatriba entre el Fivaller i el Casanova) o si realment només es mantenia viu, el 1940, el Joan Fivaller.

A.E. RAMON LLULL

Amb setanta-tres anys a les seves espatlles, l'Agrupament escolta Ramón Llull és avui el degà de l'escoltisme català. Va ser la segona secció en antiguitat dels Minyons de Muntanya de Batista i Roca, per darrera només de la Josep de Margarit. No és en el sí d'aquest estudi on pertoca fer una anàlisi de què ha representat aquest agrupament escolta pel moviment de Baden-Powell a Catalunya, però tot i així, fem-ne un ràpid esbós. Pioner en la coeducació a través de la iniciativa personal del matrimoni Serra, el Ramón Llull es fusiona amb l'agrupament de guies Joan Maragall per generar el Nucli Escolta Nus. Essent ja coeducatiu, rebrà dues fusions més, l'any 75, amb el Mare de Déu de la Mercè i el Collblanc, per fundar un impronunciable Agrupament Escolta Ramón Llull-Joan Maragall-Mare de Déu de la Mercè Collblanc, que finalment, per raons pràctiques, passarà el 1978 a anomenar-se simplement A.E. Ramón Llull. Al llarg de la seva vida ha rebut efectius d'altres agrupaments dissolts com són el Dr Robert, Rafel Tassis i Pere Rosselló (que es refunda, com veiem en una altra banda d'aquest treball, el 1987). Darrerament, també han fet el mateix amb l'Agrupament Lluís Companys-Roland Philipps, finit el 1998. El viatge d'entitats acollidores l'han portat, en un inici, al Grup Excursionista Joventut Catalana, al carrer Floridablanca. D'allí al cercle Barcelonès de Sant Josep. D'aquesta entitat, segons els arxius de Genís Samper, fa una *incursió gracienc* al club Helena del carrer Ros de Olano. Posteriorment anirà a un local del Passeig de Sant Gervasi i després al centre Cívic Casal de Sarrià i finalment, al seu emplaçament actual, al carrer Ros de Olano nº6 (a sobre mateix del Club Helena). Les fonts consultades pels autors d'aquest treball confirmen el primer pas del Ramón Llull pel local de Ros de Olano, però no ha estat possible, de moment, obtenir-ne més detalls, i només es pot apuntar com a data d'aquest fet els inicis dels anys 70 (segons records de Toni López, que fou cap d'agrupament del Roland

⁹ Samper (1993), p.81

Philipps i que afirma que aquest agrupament havia fet activitats conjuntes amb els del “quart nus”, que ell situa efectivament al club Helena). Fonts del propi agrupament parlen d’un nomadisme forçat que aquest agrupament pateix cap a mitjan 70, que dispersa les seves unitats entre un local de Sagrada Família i el del Club Excursionista Montnegre, al carrer Joan Blanques. En aquest local, que anys més tard ocuparà l’agrupament Lluís Companys-Roland Philipps fins la seva dissolució l’any 98, el Ramon Llull hi tingué l’unitat de pioners, segons recorda qui va ser cap d’agrupament, Jordi Pera. En algun moment, l’agrupament va passar també pel carrer del Call. De fet, segons recorda el mateix Pera, “es podria dir que el Ramon Llull ha passat per tot Barcelona”.

Pel que fa a les entitats escoltes on ha estat afiliat, l’A.E. Ramon Llull ha format part de la GMM, després fusionada amb BSC; posteriorment, al nucli A de l’Associació Catalana d’Escoltisme, per passar després a l’associació coeducativa del matrimoni Serra NINE (Nois i Noies Escoltes). El tarannà d’aquesta parella de dirigents, Antoni Serra i Montserrat Jaques, els ha donat un pes remarcable en el conjunt de la història de l’escoltisme català que els va valdre el 1998 rebre un homenatge a l’Auditori del Palau de la Generalitat en reconeixement a la tasca realitzada i al paper que va jugar NINE⁸⁰.

⁸⁰ El matrimoni format per Montserrat Jaques i Antoni Serra, de 84 i 85 anys respectivament, constitueixen dues de les figures més representatives de la memòria viva de l’escoltisme català. El mes de juny del 98 varen rebre a l’auditori del Palau de la Generalitat, un emotiu homenatge on es reclamava per a ells la Creu de Sant Jordi. Merescut sens dubte per a dos escoltes que ja l’any 1927 participaren en el moviment que va crear Josep M^a Batista i Roca, la **Germanor de Minyons de Muntanya** i la **Germanor de Noies Guies**. Trenta-sis anys més tard, en plena grisor del franquisme i amb un escoltisme amparat però també mediatitzat per l’Església Catòlica, es llençaren a l’aposta arriscada d’endegar una nova organització que defensés conceptes molt més oberts i democràtics: els **NINE (Nois i Noies Escoltes)**. El seu ideari era ben clar: laïcisme, progressisme, el sentit de pertinença als Països Catalans i, sobretot, la coeducació, on esdevingueren els pioners d’un mètode en aquells moments, als anys 60, totalment renovador.

Com dèiem, però, no és en el marc d'aquest treball discutir el desenvolupament d'aquest fructífer agrupament. El fet de no ser una iniciativa gracienc, sinó un agrupament que acaba arribant al barri molt a posteriori, fa que sigui aquí on vulguem centrar la nostra atenció.

I ho farem començant per parar esment a una qüestió, d'altra banda evident, però no per això, menys remarcable. Un agrupament escolta el fan les persones. Són aquestes persones les que en marquen el tarannà. En aquest sentit, un nou grup no pot funcionar sense pensar com una llosa sobre el futur d'un agrupament. En aquest sentit, és convenient analitzar el procés d'implantació al barri que ordinarà aquest agrupament.

Com hem vist, abans d'arribar a Gràcia – ho fa l'any 85- ve del casal de Sarrià. Surten d'aquest local a partir d'unes obres que s'hi han de realitzar, amb la promesa de l'ajuntament. Han passat ja 13 anys. Per sort, a través de contactes que en Jordi Pera, membre de l'equip d'agrupament, tenia amb la Generalitat, es va aconseguir negociar la seva implantació.

Finalment al carrer Ros de Olano nº6, en un pis propietat del govern català com a resultat de la transferència de competències des de la Direcció General de Juventut que prèviament havia ocupat aquell local. Es podria dir que, d'alguna manera, l'arribada a Gràcia es fa totalment en fred. Fins i tot, no hi ha contacte personal amb l'entitat

Avui, Montserrat Jaques conserva encara trets i expressions que denoten un caràcter fort i contundent de juvenil. Contundència en afirmar que "avui a l'escoltisme s'hi va com a un esplai" o que "hi falta ideal", o que "ja no s'hi forma el caràcter català". Tant ella com el seu marit Antoni Serra, s'emocionen en recordar la figura del bisbe i koca, "un dels patriotes més grans que ha donat Catalunya i no sempre prou reconegut". No amaguen, tampoc la seva decepció en afirmar que quan crearen els NINE, "l'escoltisme català de l'època no els va ajudar gens".

Igualment clara i sense dubtar gens es mostra Montserrat Jaques en parlar del paper de la dona en el si del moviment, "històricament, la igualtat de sexes en l'escoltisme no ha existit". I el matrimoni fundador dels NINE creuen, d'altra banda, que a l'escoltisme català "li ha passat ja l'hora de les unificacions."

acollidora, perquè és un local públic. Segons Pera, “vam anar a petar a Gràcia com haguéssim pogut anar a un local que se’ns ofería al Carrer Viladomat de l’Eixample”

Així doncs, costa dur a terme la implantació, segons que explica qui en seria cap d’agrupament, Xavier Torrents: “Va costar molt d’aconseguir implantar-nos al barri. Veníem amb caps i *nanos* de Sarrià⁸¹, i fins que no en van entrar de graciencs i aquests van arribar a caps, no ens vam implicar gaire⁸²”. Entre les activitats que el propi Torrents destaca en la vida del barri hi ha l’organització d’una assemblea ordinària d’Escoltes Catalans, organització que va ser compartida amb la resta d’agrupaments graciencs d’aquesta entitat, i que inclogué un concert, un correfoc, etc.⁸³. Les reunions se celebraren a La Sedeta. Així mateix, durant les commemoracions del mil·lenari de l’obra *Tirant lo Blanc*, el Ramón Llull organitzà un cercavila medieval pel barri. Però més enllà d’activitats puntuals, l’agrupament ha participat activament en les ponències de joventut del districte de Gràcia, i més encara, desenvolupa una important activitat al carrer. El seu local és petit, i cal cercar llocs on poder escampar la boira: les places del Sol, del Diamant i de la Revolució són els seus referents més importants per a les activitats de l’agrupament i així mateix, per a les festes al carrer que serveixen per donar-li notorietat i aconseguir nous membres. Ja són graciencs. A banda d’això, igual com és important la implicació de l’escoltisme en el seu entorn immediat, ho són les empreses ambicioses en el marc de la solidaritat. El Ramón Llull ha desenvolupat a mitjan 90 una tasca intensa de cooperació amb el Senegal, que ha inclòs l’elaboració d’unes instal·lacions destinades a esdevenir letrines en un poble d’aquest país.

⁸¹ El testimoni de Pera contradiu el de Torrents, en el sentit que per al primer, els *nanos* sí que eren majoritàriament de Sarrià, mentre que els caps eren de tot Barcelona, com a conseqüència de la fuicó de feia uns anys que va donar lloc al Ramón Llull-Joan Maragall-Marc de Déu de la Mercè-Cobians que seria conegut com el “quart nus”.

⁸² Per a alguns casos no passa el temps ni els canvis de local: l’Agrupament Ramon Llull va obrir en els seus inicis una mostra d’estarvis en una oficina de Ciutat Vella i encara la mantenen allí. Hi ha hagut canvis de nom, però mai s’ha tocat l’oficina. Probablement, els nois del grup deuen ser uns dels clients més antics de la delegació.

Com dèiem, l'agrupament va arribar a Gràcia a partir d'algunes gestions que es van fer amb la Generalitat, i que el van portar al carrer Ros de Olano, al mateix espai que anys abans havien compartit l'A.E. Abat Oliba i un grup de la *Organización Juvenil Española*. En aquell moment, -"no recordo si ja hi eren o van arribar pels mateixos temps que nosaltres", puntualitza Torrents- van estar-se junts amb un esplai que treballava amb persones discapacitades, l'Estel Blau. Posteriorment, aquesta entitat va marxar i després d'estar-se un temps sols els va arribar nova companyia: els ecologistes d'ADENA, que s'hi estaren entre 3 i 4 anys, abans no se'ls va oferir com a emplaçament més adequat a les seves necessitats un despatx a l'hotel d'entitats de Nou Barris.

Aquell local ha estat sempre, des que fou traspassat per part de la Direcció General de Juventud, propietat de la Generalitat. En un primer moment, segons explica Torrents, "estàvem en concessió anual, i quan vaig entrar jo com a cap d'agrupament, a inicis dels 90, vam començar a negociar amb la secretaria general de joventut per allargar els períodes de cessió. Perquè exhaurit l'any i avisant amb un parell de mesos d'antelació, no podien fer fora. Vam aconseguir allargar la cessió a 5 anys, i posteriorment, amb el canvi de secretari general, ens ho van rebaixar a tres".

L'arribada a Gràcia coincideix amb un canvi generacional important en el si del consell de l'agrupament. Segons Torrents, que va entrar-hi el 88 provinent del Jaume I, "hi havia alguns problemes generacionals, gent de les antigues generacions, de 30 anys, i d'altra banda, gent més jove. En aquells moments hi havia merders, crits als consells, fins i tot algú que demanava dimissions...". En una desena d'anys, la mitjana d'edat de l'equip de caps del Ramón Llull ha caigut en picat, fins a situar-se entre els 19 i 21 anys, segons expliquen els actuals responsables de l'agrupament, Jordi Barbet i Silvia Martínez.

⁸³ Val a dir que en aquella ocasió van intentar establir relacions amb el Club Helena, entitat situada al mateix edifici, però segons recorda Torrents, "no ens van fer gens de cas".

L'any 92, el Ramón Llull patí una crisi greu que concertà les solidaritats de diversos col·lectius. La nit de dijous a divendres prèvia a l'inici dels campaments de Setmana Santa, es declarà al local de Ros de Olano un incendi que malmeté algunes de les parts del local. Segons sembla, el foc s'hauria iniciat al celobert, o en tot cas, l'hauria afectat seriosament: allí hi havia una bombona de butà que s'incendià aixecant una flama que arribava fins l'àtic. Per un estrany cop de sort no esclatà. Els veïns acusaren els responsables del Ramón Llull de negligència i d'haver iniciat de forma fortuïta el foc. Per sort, el testimoni d'un forner que del carrer estant veié com una persona fugia corrents de la zona, els va salvar de responsabilitats més grans. Sembla, doncs, que va ser un incendi provocat, tot i que mai se n'han aclarit les causes ni tampoc l'autoria. A Xavier Torrents sempre li ha quedat el dubte de saber d'on havia vingut aquella desgràcia.

En aquell moment, la solidaritat arribà de molt diverses bandes: des del districte de Gràcia es facilità un camió per a les tasques de desenrunat, a les quals es prestaren com a voluntaris els pioners de l'agrupament. L'empresa Titan cedí la pintura necessària per a repintar el local, la Generalitat va esmenar els marcs de les finestres i la porta, i l'agrupament dels Lluïsos van facilitar materials per tal de poder tirar endavant els campaments d'aquella Setmana Santa. Per sort l'estructura de l'edifici i del local no van quedar afectades i només calgueren feines de reforma per tal de poder tornar als caus.

Amb Torrents com a cap d'agrupament, s'intenta reflatar el cens d'efectius, que havia anat decaient⁸⁴. Així mateix, es reformulen els estatuts oficiosos de l'agrupament respecte els que ja existien de l'any 82. Aquest document regeix l'organització i ideari del Ramón Llull juntament amb el marc organitzatiu i ideològic establert a Escoltes Catalans. L'elaboració d'aquest nou document va portar dos cursos d'intenses discussions. Allí s'hi defineix la pedagogia activa com a base del seu mètode educatiu, es posa esment especial en la

vinculació actual i “activa” de l’agrupament al barri de Gràcia, rebutja el proselitisme polític en el marc educatiu, i fins i tot s’estableixen els passos necessaris per dur a terme una hipotètica dissolució del Ramon Llull.

Avui, al desembre del 2000, l’agrupament compta a les seves files amb uns 65 membres, entre una cinquantena de nanos, 8 caps, i altres membres del consell. La gran prioritat consisteix en aconseguir ampliar aquest nombre, a partir de garantir que entrin nous follets que després vagin seguint l’evolució natural en el si del moviment que pot seguir un escolta. Segons expliquen Barbet i Martínez, “no tenim gaire relació amb altres agrupaments; amb els que més són els del Jaume I del Coll, que de tant en tant fem una excursió conjunta”. La majoria dels caps actuals, que com s’ha dit, tenen una mitjana d’entre 19 i 21 anys, estudien i treballen alhora, cosa que produeix en alguns moments algunes incompatibilitats d’horari. L’organització ha variat força respecte la que mantenia aquella llunyana secció de Minyons de Muntanya Ramon Llull fundada el 1927. Avui el consell d’agrupament és el que pren les decisions, i fruit del canvi de mentalitat dels primers 70, encara avui les decisions es prenen de forma assembleària i no existeix la figura del cap d’agrupament, sinó que està repartida.

Els actuals responsables –integrants tots dos de l’equip d’agrupament que substitueix el cap- detecten que “els pioners costa motivar-los, cal buscar coses i costa. Als petits, es pot comentar que com que ara els nens fan moltes coses, hi ha problemes amb els esports que practiquen al cap de setmana. A més els veus que han estat fent tota la setmana anglès i coses d’aquestes, i se’ls veu molt saturats. La meitat dels pares de follets, remarca Martínez, “es creuen el projecte, però l’altra meitat s’ho prenen *en plan parking*. Per això els caps fan moltes reunions per conscienciar els pares, per fer-los veure el que fem.” Han passat més de 70 anys. Ni l’escoltisme és el mateix, ni la societat tampoc.

⁸⁴ Segons el testimoni de Pera, que no ha pogut ser encara contrastat amb els arxius d’Escoltes Catalans, en el moment d’arribar a Gràcia, l’any 85, el nombre d’efectius de l’agrupament comptant els caps no passa la

A.E. ROLAND PHILIPPS

Va néixer tres anys després que la seva entitat acollidora, ja que la Unió Excursionista de Catalunya es fundà el 1933, i el **Roland Philipps** el mateix any d'inici de la guerra civil, el 1936. Com en el cas del **Ramon Llull**, no és objecte del present estudi explicar la vida de l'etapa que l'Agrupament estigué fora de Gràcia, des dels inicis fins al 1956 en què desenvolupà les seves activitats a la seu de la U.E.C. de Barcelona, al carrer Santa Anna. Val a dir, però, que des d'un principi es mantingué sota l'òrbita d'*Alexandre Pinyol*, i de fet, tindria un paper essencial en la divisió de l'escoltisme. De talant independent, el **Roland Philipps** va arribar a donar-se de baixa l'any 1950 de la Institució Catalana d'Escoltisme per considerar-la exhaurida. Durant aquells anys formà part d'una minoria dissident que, amb la seva força contribuiria a dinamitar la Institució. Però anem a pams.

La següent etapa portaria ja l'Agrupament a Gràcia, essent acollit per una entitat històrica en el camp del mutualisme i la protecció de la classe treballadora, la Cooperativa de Teixidors a Mà⁸⁵. *Toni López*, que fou cap d'agrupament del **Roland Philipps** recorda les diminutes proporcions de l'espai que ocuparen en el primer pis de Teixidors: "Era un cau petit, de deu metres quadrats, on ara hi ha el restaurant del Teatreneu⁸⁶. Entraves a una sala on hi havia tot de *iaïos* jugant al dominó i, al fons on ara hi ha la cuina, a l'esquerra hi havia el local d'alguna associació i nosaltres, en una habitació superpetita, amb una banqueta llarga. Cada patrulla disposava de l'espai en uns dies i hores determinats, ja que tots junts no hi cabiem". Aquesta ubicació del cau de l'Agrupament en els espais de la Cooperativa correspon, perfectament, al record físic de com era Teixidors aquells anys. A la planta baixa, hi havia la botiga, al primer pis el bar-cafè on els cooperativistes hi

trentena.

⁸⁵ Entitat fundada el 1876.

passaven l'estona, efectivament jugant al dominó o a cartes o llegint el diari. Al fons del bar-cafè, un passadís duïa a diverses estances per a reunions —una d'elles deuria ser la del cau—, la secretaria i la rica biblioteca de l'entitat. Al segon pis, finalment, hi havia el teatre. Però la precarietat dels espais que ocuparen a la vella cooperativa, es veié compensada amb escreix quan els del **Roland Philipps**, després d'una breu estada a Franciscàlia, a la Riera de Sant Miquel, marxaren cap a uns nous locals al costat de la Diagonal. Eren els anys previs a la creació d'Escoltes Catalans, procés en el qual el **Roland Philipps** hi va participar activament, els efectius de l'Agrupament s'anaven incrementant i calgué buscar un lloc més ampli. El “miracle” va arribar des dels Carmelites Descalços de la Diagonal, cantonada Llúria, on es van cedir a l'Agrupament uns espais força grans. L'entrada era pel 145 de Llúria, paret per paret de l'edifici religiós i per on, encara avui, s'accedeix a espais d'activitats de lleure, ara però els inquilins són els membres d'un esplai anomenat “Garbí”. *Toni López* descriu així els inicis d'aquest nou capítol de la història del **Roland Philipps**: “Els carmelites tenien al carrer Llúria, a la porta del costat del convent una lliga d'afezionats al futbol que organitzava un dels capellans. Tenien unes sales bestials que només les feien servir els divendres per decidir els àrbitres i aquestes coses. Allò estava al sòtans de l'església. Vàrem disposar d'una sala esplèndida. Jo —continua *Toni López*—, vaig viure aquell procés com a raier. Els caps van negociar molt bé, van explicar que érem un grup que ens dedicàvem al muntanyisme i aquell capellà —que no tenia ni idea d'això de l'escoltisme— va formar la secció de muntanya de les joventuts carmelitanes. Aquells anys, a començaments dels 70, encara no podiem dir obertament que érem escoltes.” L'acolliment per part d'aquell carmelita fou excel·lent, fins-i-tot els hi deixà fer obres d'adequació dels locals a les seves necessitats.

⁸⁶ Es tracta del teatre que, actualment, ocupa les antigues instal·lacions totalment reformades de la cooperativa.

Ja s'ha dit que el **Roland Philipps** formava part, i de fet encapçalava, una minoria dissident respecte la manera de fer dels dirigents de l'escoltisme que reivindicava tornar a una situació similar a la de la Institució unificada de l'any 37. La repressió franquista i les necessitats de protecció de l'escoltisme, que propiciaren la creació de la Delegació Diocesana d'Escoltisme, decantaren el pes de la Institució cap als agrupaments catòlics, i els caps del **Roland Philipps** es negaren a acceptar el nou *statu quo*. Reivindicaren la dissolució de la ICE l'any 52, i el 58 repetien la proposta en companyia de l'A.E. Folch i Torres, el Pere Rosselló –també sota l'òrbita directa d'*Alexandre Pinyol*- i un nucli embrionari. La posició expressada generà un fort debat a la ICE, que acabaria amb la dissolució de la institució i la creació de l'Associació Catalana d'Escoltisme, l'aparença unitària d'un escoltisme català ja dividit en tres nuclis. El **Roland Philipps** formà part com a capdavanter en el nucli B, integrat només per agrupaments aconfessionals.

A la casa dels Carmelites, els del **Roland Philipps** hi estarien pràcticament fins a la fusió amb el Lluís Companys.

Toni López, que té molt clars els perquè de l'escoltisme, va apuntar anys després els seus fills al seu agrupament, el Lluís Companys-Roland Philipps abans que aquest desapareixés definitivament el 1998. Però amb anterioritat a que això succeís, ja no li agradava com funcionava aquell nucli i els va apuntar al Ramon Lull, també d'Escoltes Catalans. “A un esplai van a passar-s'ho bé –diu--, a un agrupament s'encarreguen de formar-los passant-s'ho bé”. Té clars, com deïem, els perquè, els d'avui i, també, el d'ahir, els d'aquell escoltisme dels anys 70 que li va tocar viure: “Estàvem en una situació d'anormalitat educativa nacional. L'escoltisme t'aportava un contacte amb la natura que no et donaven enlloc. L'agrupament, per mitjà de les excursions et donava això i et permetia aprendre tècniques de fer foc, de construir instal·lacions, i t'ho passaves bé. I mentre t'ho passaves bé, coneixies un companyarisme i una organització de col·legues que a l'escola no es

donava. A l'escola tenies una disciplina quadriculada, a l'Agrupament, democràcia, un sistema assemblaeri, es feia la voluntat de la majoria..." I *López* segueix desgranant amb entusiasme els perquè de l'escoltisme en aquells anys en què ell en formà part: "Per primer cop et trobaves que les dones podien estar amb tu, conviure a la mateixa tenda de campanya, veure-les amb sostenidor i calces i que no passava res. A més, a l'Agrupament podies parlar en català, de fet per a mi va ser l'inici del perfeccionament de l'idioma".

Per a *Toni López*, el **Roland Philipps** era dels agrupaments més progressistes d'Escoltes Catalans. A títol individual, els seus membres vivien molt intensament l'efervescència de l'època, "...estàvem infotmadíssims de l'Assemblea de Catalunya, anàvem a les "manis" de la Rambla, participàrem a les diverses edicions de les '6 hores de Canet', juntament amb altres grups vàrem fer servei d'ordre en el primer 11 de setembre en democràcia, el de 1976 a Sant Boi. Teníem —explica—no sé si per sort o per desgràcia, caps que militaven a partits d'esquerra radical, d'altres propers al PSUC, etc..."

Quan *Toni López* dubta de la sort o la desgràcia que suposava tenir caps molt compromesos políticament, deu estar pensant, amb tota probabilitat, amb un fet greu que els va marcar a tots plegats molt durament. El 9 de maig de 1977, l'empresari *Josep M^a Bultó* moria assassinat en explodir-li un sofisticat artefacte que li havien adossat al pit, com a brutal mesura de pressió perquè pagués una quantitat determinada de diners. El mateix mètode fou utilitzat el 25 de gener de 1978 per acabar amb la vida de l'ex alcalde de Barcelona *Joaquim Viola* i la seva esposa. Un mes i mig després de l'assassinat de *Bultó*, la policia va detenir quatre membres d'un suposat grup independentista radical, entre ells *Carles Sastre*, aleshores cap d'agrupament del **Roland Philipps**. Vint-i-tres anys després, *Toni López* recorda d'aquesta manera els fets: "Nosaltres teníem un cap d'agrupament acusat d'assassinar en *Bultó*. Ell era cap d'agrupament en el moment en que jo estava a pioners. Va ser a l'estiu i érem de campamants. Quans ens va arribar la notícia

de la seva detenció no ens ho podíem creure. Fou un cas que ens va impactar moltíssim. El van acusar de la mort d'en *Bultó* i, també, de la del matrimoni *Viola*. Però finalment li van aplicar l'amnistia, va marxar exiliat i després va tornar". Aquell succés, encara avui per esclarir totalment i per conèixer les implicacions o no de *Sastre*, va provocar diversos problemes al **Roland Philipps**, alguns caps foren investigats, els intervingu-
eren els telèfons, però poc a poc tot s'anà tranquil·litant. Tot i així a l'Agrupament li quedà un cert estigma: "Amb Escoltes Catalans –explica *Toni López*-- hi va haver problemes, ens veien una mica com si fóssim un agrupament que formava petits terroristes. Es miraven amb lupa tot el que dèiem a les reunions de l'organització, ens escoltaven amb un cert escepticisme. Però l'Agrupament va seguir funcionant amb normalitat. La gent que s'estimava al *Carles* va patir molt, perquè quan ets a la presó pateixes i canvies. Recordo que el dia de l'amnistia, quan va arribar amb tren al Passeig de Gràcia, el vam anar a rebre tots, perquè era una alegria tornar-lo a veure, era el nostre cap d'agrupament."

El **Roland Philipps** fou, també, un agrupament vinculat estretament a la vida de Gràcia, el seu territori proper, vinculació que van potenciar encara més quan el 1980 es fusionaren amb el *Lluís Companys*, un nucli escolta que provenia de l'Associació de Veïns de la Vila de Gràcia i que, per raons òbvies, participava activament en totes les mogudes del barri.

G.S. RUDYARD KIPLING

Feia ben poc que l'Agrupament Josep Carner s'havia trencat. Aquell curiós experiment de vasos comunicants entre un nucli escolta de la D.D.E. que cercava l'ortodòxia del moviment internacional i una associació – *Exploradores de España* – que somniava amb patents d'arrelament al país, a Catalunya, no havia funcionat. *Juan Antonio Soriano* i altres caps del Josep Carner dels que s'hi havien integrat procedents d'*Exploradores*, van escindir-se del grup del Cercle Catòlic i crearen un nou agrupament a partir dels *nanos* que

els seguien. Deu o dotze llobatons, dues patrulles de la secció de sis membres cadascuna i tres pioners foren l'aportació inicial al nou Grup Escolta batejat amb el nom de l'autor del "Llibre de la Selva", l'anglès *Rudyard Kipling*. En primera instància s'ubicaren en una antiga torre del carrer Saragossa on hi havien hagut les instal·lacions de Radio Juventud, aquella que es coneixia popularment com "La Voz de Cataluña".

Poc a poc l'aportació inicial d'efectius procedents del Josep Carner es va anar ampliant amb gent del barri. Però al carrer Saragossa no estigueren sols. Es trobaren amb un grup de joves d'entre 17 i 22 anys pertanyents a un grup de la OJE que practicaven l'espeleologia. En aquells anys –estem parlant del 1977- la OJE seguia ocupant locals que d'alguna manera formaven part d'algun tipus de xarxa oficial, com en aquest cas ho era el de Radio Juventud, emissora pública, i que l'organització que durant el franquisme havia tingut l'hegemonia de la formació dels joves, ara, amb la transició política havia de començar a compartir amb altres entitats. "Era el començament dels problemes de la OJE. Ens van indicar que anéssim al local del carrer Saragossa, ens van oferir de compartir els locals. Penso que en el fons ens van acollir precisament per poder demostrar que ells ja no tenien el monopoli de l'espai del carrer Saragossa". Qui així parla és Juan Antonio Soriano, qui com hem vist abans, va ser el principal impulsor del Rudyard Kipling.

Però les relacions amb el grup de la OJE no foren senzilles. Si Soriano, en altres punts d'aquest treball defineix la gent que integraven els agrupaments d'*Exploradores de España* com a "senzilla, de procedència molt popular⁸⁷", en referir-se a aquells joves de la OJE que van trobar-se al carrer Saragossa, els defineix més radicalment: "Eren tirats. Els saludaves, et convidaven a fer una cervesa, i es posaven per allà tirats, amb tot desordenat. No cuidaven en absolut l'espai que tenien. Per a nosaltres, la casa del Carrer Saragossa era un

⁸⁷ *Como muestra un botón*, diuen els castellans. Soriano explica que, al primer agrupament d'*Exploradores* del que va formar part, i que es trobava a la parròquia del Santíssim Redemptor, dels 7 membres de la seva patrulla, un era del carrer Mariano Cubí, un altre del Guinardó, un de l'Avinguda de la Catedral, i quatre del Passeig de l'Exposició

autèntic palau, un lloc de trobada on ens sentíem molt a gust. Per a ells era com una casa en runes”. La seva dona, Alicia Albir, també escolta procedent del Josep Carner i membre del Rudyard Kipling, va més enllà: “Eren, simplement, uns maleducats”.

Tot i que l’espai del que el Rudyard Kipling disposava al carrer Saragossa era gairebé un luxe per a ells, no s’hi trobaven a gust, i varen decidir canviar de lloc. I com que la majoria eren del barri de Gràcia, varen decidir quedar-s’hi. Fou aleshores –estariem parlant de finals del 79/principis dels 80- quan el Centre Moral i Instructiu de Gràcia, al carrer Ros de Olano 7 i 9, els va obrir les portes. La veritat és que els del Rudyard Kipling anaren al centre amb una certa prevenció, després de l’experiència negativa que havien tingut de les seves relacions amb el Cercle Catòlic quan formaven part del Josep Carner. “Veníem una mica cremats, de les entitats grans, i vàrem pensar que anant al Centre Moral ens passaria igual que al Cercle. De fet, mai vam integrar-nos del tot a la nova entitat que ens havia deixat unes golfes com a cau”. Aquesta situació d’instabilitat va provocar que el Rudyard Kipling anés de baixa, i sobretot, que no pogués integrar nous caps. “Vàrem estar dos o tres anys, i en vista que no arribaven noves fornades de caps, vàrem disoldre l’agrupament, i integrarem els nanos que ens quedaven a l’A.E. Mossèn Cinto Verdaguer, també de Scouts d’Espanya⁸⁸. Era ja l’any 1982.

⁸⁸ Exploradores de España s’havien transformat en Scouts d’Espanya a començaments dels anys 80.

A.E. SANLLEHY

L'Agrupament Escolta Sanllehy, nascut en el sí de la Parròquia del Santíssim Redemptor, a l'Avinguda de la Verge de Montserrat només va durar tres anys.. Fronterer amb Gràcia, va acabar, però, els seus dies sota l'aixopluc dels Pares Franciscans del Carrer Larrard, 51 al barri de la Salut.

El Sanllehy va néixer el 1967, promogut per Josep Lluís Pardo, provinent de l'Agrupament escolta Joaquim Ruyra de Ciutat Vella i que esdevindria el 1974 primer secretari general d'Escoltes Catalans. Pardo, ajudat per un grup de noies de l'A.G. Montnegre, que eren a la mateixa parròquia des del 1962, van constituir l'agrupament, amb un primer estol. Era un agrupament de nois, amb la idea de convertir-lo en coeducatiu. Però sembla que no hi van ser a temps. Poc després de constituir-se, el propi impulsor de la nova entitat va anar assumint responsabilitats en la branca minyons de BSC, i va haver d'abandonar les seves responsabilitats en l'agrupament. El Sanllehy es va traslladar a una nova seu, als franciscans del carrer Larrard 51, i acabà desapareixent el 1970, 3 anys després de la seva constitució. Els seus locals serien aprofitats poc després per l'Agrupament Montnegre.

A.E. SANTA MARIA DE GRÀCIA.

El Patronat Domènec feia temps que s'havia castellanitzat sota la tutela del Franquisme repressor, també, de tota la renovació pedagògica del país. . Als seus alumnes actuals, -- antigament, alguns foren escoltes de *Mossèn Batlle*-- ni se'l's hi parlava d'un home que havia dirigit l'escola durant 12 anys investint-la dels mètodes d'educació més avançats arreu del món. I és que *Artur Martorell*, un dels més il·lustres pedagogs de la història del país, restava en el més dur ostracisme oficial, reclòs en un trist negociat de cementiris de l'Ajuntament de Barcelona. A l'orgue de la parròquia de Jesús feia ben bé trenta anys que

ja no hi sonaven les notes d'”El Minyonet”, una de les cançons preferides de *Mossèn Batlle*, i de *Mossèn Marcel·li Garriga*, aquell venerable rector que va acollir els primers escoltes de l'Agrupament Mare de Déu de Montserrat tampoc no s'en parlava gaire. Els vents havien bufat des de 1939 contracorrent per a les idees de renovació litúrgica que homes com *Garriga* i *Batlle* assimilaren sense reserves al llarg de la dècada dels anys 20 i, encara no s'havia aixecat la gran polseguera de canvis en l'església catòlica d'un Concili, el Vaticà II, que arribaria dos anys més tard. *Mossèn Batlle* havia mort cinc anys abans i *Batista* i *Roca* no havia tornat encara de l'exili. L'escoltisme català no confessional actuava en la clandestinitat o s'aixoplugava dins el paraigüa de la Delegació Diocesana creada pocs anys abans. Corria l'any 1960 i les mateixes pedres de la Parròquia de Jesús que reberen, el 1930, els primers minyons de *Mossèn Batlle*, amb calça curta i la camisa bruna dels inicis del moviment a Catalunya, tornaren a parlar d'escoltisme. El lloc era el mateix, el pes històric de l'escenari, aclaparador, però l'agrupament un altre: es creava el Santa Maria de Gràcia i, com manaven els costums de l'època, amb dos nuclis separats, el dels nois i el de les noies.

I, precisament, per aquesta coincidència d'escenaris, a vegades la gent del Santa Maria de Gràcia ha reivindicat uns orígens històrics tan remots com els de l'agrupament inicialment creat per *Mossèn Batlle*. Seriosament, per exemple, quan el 1978 celebraren el seu “cinquantenari” i a la seva publicació “Hissa i”, en el número corresponent a l'estiu d'aquell any, hi trobem reproduït un retall de la revista infantil i juvenil “Cavall Fort” que s'en feia ressò: “Enguany, durant els mesos de febrer i març, s'ha celebrat el cinquantenari de l'Agrupament Escolta Santa Maria de Gràcia, la fundació del qual representa una fita important de l'escoltisme català...”. O, també, quan en el número 33 de la revista “Carrer Gran” de Gràcia, el juny de 1981, en unes notes escrites per membres de l'Agrupament s'hi expressa textualment que: “El nostre agrupament fou fundat el 1928 per Mn. Batlle

amb el nom de Mare de Déu de Montserrat. Els minyons foren els escolans de la Parròquia de Santa Maria de Gràcia. Es van afiliar a l'Organització de Minyons de Muntanya..."

I ja en un to humorístic, quan en la mateixa "Hissa j", de la tardor del 1978, s'ens explica sota el títol de "Recull històric del gloriós A.E. Sta. M. de Gràcia" que, "...Una tarda de dissabte de l'any 50.000 abans del 1978, un troglodita que es deia Pepet Pedratorta, va descobrir que es trobava sol i avorrit i va anar a buscar un altre troglodita i així successivament fins que van ser molts troglodites. Començaren a pensar què podrien fer per divertir-se, el més gran i més eixerit va dir –Podriem fer un agrupament escolta !! Si, sí, sí, sí.....van respondre tots, i van decidir d'agrupar-se. I així van començar els troglodites del Santa Maria de Gràcia". De fet, i a jutjar per alguns continguts de la seva publicació oficial, queda clar que els escoltes del Santa Maria tenien un elevat sentit de l'humor. En un número d'"Hissa j" del 1979, a la portada hi apareixen *Adam i Eva al Paradís i*, en les pàgines interiors, un escrit signat per l'equip de redacció que s'encapçalava amb el següent paràgraf: "Malgrat les 'tisores', hem pogut publicar aquesta portada a primera vista un xic dubtosa, però que us quedarà totalment justificada al saber que aquests personatges no són ni més ni menys que els primers Comissaris Generals de tot el món escolta".

Polèmiques històriques i bromes a part, els dos agrupaments –el de nois i el de noies—del Santa Maria de Gràcia varen sorgir l'any 1960. *Oriol Martínez*, cap d'agrupament ja en la dècada dels 90, explica que a la Parròquia de Jesús hi va haver una manca de relació amb el rector i que aquest els va anar movent de lloc: "Primer estàvem a sobre mateix de la parròquia en una mena de terrat, però donava directament a l'església i fèiem massa soroll. Per això ens traslladaren al tercer pis d'un edifici anexe en el carrer Sant Pere Màrtir, número 5". Allà l'agrupament hi estigué fins al 1991.

I fou a Jesús on l'Agrupament va viure, de forma activa, els anys de les transicions: la general política del país, la dels costums i interessos dels joves, i la del propi moviment. La revista "Hissa i", fundada el mes d'abril de 1976, en dóna fe en diversos dels seus exemplars.

Pel que fa a la primera transició, ja a l'octubre del 79, el posicionament sobre l'Estatut d'Atonomia que era a punt d'aprovar-se en Referèndum el 25 d'aquell mes, era prou contundent, en referir-se a les raons dels qui propugnaren l'abstenció: "...L'estatut d'autonomia ens nega la sobirania. Això diuen els abstencionistes. No diuen Sí perquè dir Sí és dir No a tot allò pel que ha lluitat i mort tanta gent, dir No a la possibilitat d'autodeterminar-nos algun dia..." Pocs mesos després, el tema escollit era el de les eleccions del 20 de març de 1980 que donarien la primera victòria electoral a *Jordi Pujol*, i un membre de l'Agrupament criticava les picabaralles que havia presenciats la darrera nit de campanya, entre els diversos partits que es disputaven, fins i tot amb violència, un tros de paret on enganxar la seva propaganda. I, ja el 1981, "Hissa!" criticava durament el Cop d'Estat del 23-F, el Manifest que un grup d'intel·lectuals feren públic a Madrid contra els nacionalismes, i els prolegòmens de la famosa LOHAPA (Ley Orgánica de Armonización del Proceso Autonómico), fruit directe del "tejerazo". La revista deia textualment: "...Davant aquests fets nosaltres no podíem mantenir el silenci, i com a membres de l'Agrupament i de la societat catalana hem de defensar uns drets que són irrenunciables: el dret a la llengua, el dret a l'ús de la bandera i el dret al nostre autogovern..." En una època en què l'Escoltisme havia ja perdut aquell paper substitutori que tingué durant el Franquisme, el Santa Maria continuava apostant fort pel compromís cívico-polític amb el país.

Quant a l'evolució i els canvis en els costums i interessos dels joves, en la revista d'aquells finals dels 70 i començaments dels 80 hi trobem, per exemple, diverses

referències a *Martin Luther King* o retalls de premsa sobre la mort violenta de *John Lennon*. Els joves canviaven i el Moviment començava a plantejar-se interrogants fonamentals. Així, l'estiu del 78, el pedagog *Josep Anton Soler i Busquets* reflexionava d'aquesta manera a les pàgines d'"Hissa j": "...Aquests darrers anys la presència social de l'escoltisme ha perdut relevància, ja no es parla de l'escoltisme; acompanyat això amb el fet que molts dels medis han sigut assumits, cada vegada més i per més escoles i centres d'esplai: treballs manuals, excursions, habilitats tècniques, grups d'amistat; i afegint-hi que el mateix creixement dels moviments, les exigències d'improvitació, els trasbals de tota mena i la realitat de la joventut dels caps i de la seva no professionalitat; amb unes connotacions de deterioració pedagògica evidents, han portat a una pèrdua d'identitat..."

La futura competència amb els esplais –que en definitiva ocasionaria l'any 1991 la marxa de l'Agrupament dels locals de la Parròquia de Jesús, on hi havia també un centre d'esplai --, començava a intuir-se i a preocupar els entorns escoltes. El debat sobre la professionalització o no dels caps també s'albirava, encara que timidament.

I més enllà de l'enquadrament gracienc dels espais físics que el Santa Maria feia servir a diversos indrets del barri, tal com ho explica *Oriol Martínez*: "Quan estàvem a Jesús el nostre escenari eren els Jardinetes i, a Corpus, el Passeig de Sant Joan", l'Agrupament estigué sempre molt arrelat a la vida de Gràcia, molt entroncat amb la seva gent i la seva vida social i cultural: fou un dels nuclis escoltes que crearen el 1977, l'entitat organitzadora de festes infantils a les places del barri, "Gràcia Jocs i Rialles"; des de les pàgines d'"Hissa j" una vegada més, es criticà l'assalt i tancament de "La Campana" l'emissora lliure de Gràcia, el 17 de gener de 1980⁸⁹; l'agrupament organitzà, també, diverses edicions d'uns Jocs Florals.

El **Santa Maria de Gràcia** és un agrupament on la música hi ha tingut sempre un pes especial. Durant varis anys van organitzar el Festival de la Cançó Escolta. Rafel Dasca,

aleshores membre del Truc de l'agrupament Montnegre-Abat Oliba, recorda que l'any 1984 hi va participar i guanyar el segon premi: "En aquella edició el festival es va celebrar en un pati del col·legi dels Jesuïtes del carrer Casp, hi participaren 21 agrupaments i jo vaig quedar en segon lloc amb una cançó titulada 'Tornada', amb música meua i lletra a partir d'uns diaris de campament d'un dels caps del Montnegre, en Joan Carles Peris." En la tardor de 1979, d'altra banda, un grup de nois i noies del **Santa Maria** es varen engrescar i crearen una coral l'"Espigol", dirigida des d'aleshores i fins avui mateix, gairebé sense interrupció, per un escolta de l'Agrupament, en Quim Mañós. Tot i així, Oriol Martínez pensa que "...al principi la gent que anava a l'Agrupament eren majoritàriament del barri, molts feien la catequesi a la Parròquia, però a mesura que va anar passant el temps, la gent venia de més lluny i es va anar desarrelant. Hi seguia havent *nanos* de Gràcia, però n'hi havia també d'Horta, del Guinardó i d'altres punts de la ciutat".

Els darrers temps de l'estada de l'Agrupament als locals annexes a la Parròquia de Jesús, les relacions amb el rector s'anaren refredant: "Els de l'esplai Santa Maria, ubicat dos pisos mes avall del nostre –explica Oriol Martínez– tenien un millor contacte amb la Parròquia.. Nosaltres teníem uns caps més creients, altres menys, això anava a cycles, pràcticament no hi havia ningú de l'Agrupament que anés a missa allí, si és que n'hi havia que anaven a missa..." Sobre aquesta qüestió de la confessionalitat i les pràctiques religioses, Oriol Martínez, des de la seva visió de responsable de l'Agrupament ja en els anys 90, pensa que el fet que "un cap de Minyons no sigui catòlic és molt freqüent. No s'en fa conflicte, sinó que es deixa una mica de banda. Quan celebràvem la Nit de Nadal, només quatre gats venien a la missa del gall i molts anaven directament a la festa posterior. Al final vam suprimir la missa i traslladarem la festa a una setmana abans de Nadal".

L'any 1992, finalment, el Santa Maria es traslladà a una altra Parròquia, la del Corpus Christi al carrer Bailèn i allà van agafar *nanos* nous de zones com la plaça del Respall, el

⁸⁹ "La Campana" havia iniciat les seves emissions el 13 de gener de 1979.

carrer Llibertat, etc. Però arribaren anys de davallada i, novament, una situació d'incompatibilitat –en aquest cas horària i d'utilització del mateix lloc físic, els sòtans de la Parròquia—amb el grup d'esplai que hi havia a Corpus, va acabar amb la “victòria” dels competidors, i l'Agrupament va haver de marxar. Un temps sense local que va fer disminuir el nombre de *nanos* i un acolliment posterior, dividides les unitats entre els locals que els cediren la Parròquia de Sant Llorenç i la Fundació “Família i Benestar” en un pis del carrer Aragó⁹⁰, deixaren pas ja en el curs 1997--98 a la fusió amb l'Agrupament Santa Agnès, a la Parròquia del mateix nom del carrer Sant Elies. “Del Santa Agnès – explica *Oriol Martínez* – només en quedaven, abans d'ajuntar-se amb nosaltres, un parell de caps i alguns *nanos*”.

Avui, el nou Agrupament “Santa Maria-Santa Agnès” s'allotja en uns espais, els de la Parròquia de Santa Agnès, que havien estat presò de molt trist record durant la Guerra Civil. L'historiador *Josep Benet* la va descriure així als autors d'aquest treball: “Es tracta de l'edifici d'un ex convent, després parròquia, que primer va ser ocupat per la gent de la FAI i durant molt temps hi varen tenir una presò d'aquestes privades de la que, desgraciadament, en sortiren moltes persones per a ser afusellades, assassinades, o a la Rabassada o al cementiri de Montcada durant la guerra, fins al maig del 37. Aleshores quan la Generalitat va aconseguir que els elements de la FAI quedessin marginats del poder, va restar durant un temps en mans del govern català. Ben aviat, però, se'n va fer càrrec el SIM (Servei d'Intel·ligència Militar), que va arribar de Madrid i amb ells va començar una actuació molt més científica i fou aleshores que hi començaren a haver, a més de les cel·les, algunes càmeres on es torturava a la gent, amb instruments de terror per extreure declaracions als presos. I això va durar fins que s'acabà la guerra.”. Coses de la història entrelaçada en una mateixa ciutat !.

⁹⁰ Aquesta Fundació la va impulsar *Francesc Borrell*, exregidor d'Unió Democràtica a l'Ajuntament de Barcelona, i pare de l'*Oriol Borrell*, un membre del Santa Maria de Gràcia.

A.E. SANT FELIP NERI

De l'Oratori de Sant Felip Neri, conegut popularment com els *felipons*, n'hem parlat sobradament en altres punts d'aquest treball, en especial pel seu paper de centre litúrgic de forta incidència en la Gràcia del primer terç del segle i, també, passada ja la Guerra Civil. *Mossèn Batlle* i els seus nois hi foren presents en activitats de culte els anys 30, com les noies del Congesta, o els joves de la FEJOC –el grup número 1 de la qual es creà allà mateix sota el nom de “Torras i Bages”, l'any 1931--, però l'escoltisme trigaria molts anys en arribar-hi. No seria fins al 1963 en què *Jordi Solà*, un laic col·laborador actiu de l'Oratori i amic personal de *Mossèn Batlle* coincidiria amb el pare *Santiago Saboya*⁹¹ de Sant Felip, en l'interès d'endegar-hi un nucli escolta.

Prengué el mateix nom de l'entitat acollidora i *Jordi Solà* en fou el primer cap d'agrupamen, mentre que el Pare *Saboya* n'assumia les tasques de consiliari. La influència de *Mossèn Batlle* en el fundador pel que fa a la seva creença en un escoltisme confessional però respectuós amb els laics, va fer que el Sant Felip Neri anés al començament per lliure i, malgrat el corrent habitual en els agrupaments catòlics de l'època, no s'integrés d'entrada a la D.D.E. estructura que ja existia. No va ser fins el curs 1965-66 que s'iniciaren els primers contactes amb la macroentitat en la quie, finalment, s'integrà.

Bàsicament fou un agrupament de nois, encara que el 1970 hi començaren a entrar noies. *Ramon Oranies*, actualment monjo, amb funcions d'organista al Monestir de Montserrat, va ésser cap de la secció unitària de l'agrupament, cap de pioners i adjunt d'aquesta branca per a la demarcació de la D.D.E. en la qual estava integrada Gràcia. *Oranies* recorda que “les noies formaren part en algun moment de les unitats de llops i de rangers, però mai de la de pioners”. També explica que els caus els tenien, “primer en l'edifici annex a la

mateixa església de Sant Felip al carrer del Sol i , posteriorment estiguerem al pati que donava (encara en l'actualitat) al carrer Ros d'Olano, amb la qual cosa teniem l'entrada independent." L'avui monjo recorda perfectament els principals camps d'estiu que la unitat que ell portava, primer com a secció unitària i després com a pioners, varen dur a terme: Les Lloses, Aransa, Arties, Olet, cap a Pont de Suert, campaments ja per equips separats dins de pioners a Andorra i a Menorca, una travessa de Núria fins a Sant Martí del Canigo, Eivissa, etc... *Oranies* pensa que la relació de l'agrupament amb els pares de l'Oratori " no va ser del tot fàcil, ja que l'ambient de Sant Felip era una mica tancat per aquells anys i l'escoltisme hi va significar una certa obertura a l'exterior". Tot i així, també recorda que els escoltes varen col·laborar en activitats amb altres grups de la casa com la Congregació Mariana o la Catequesi. L'Agrupament també desenvolupava activitats conjuntes amb altres nuclis escoltes, especialment, amb el Pare Claret, dels col·legi dels claretians de Gràcia, l'Anselm Albareda, de la Parròquia de l'Esperit Sant i els de la Mare de Déu de Montserrat i Verge de la Pau.

Els caps i *nanos* del Sant Felip Neri varen utilitzar sempre l'uniforme i, com tants escoltes de l'època, solien "exhibir-lo" els diumenges cap al tard quan, en tornar d'excursió, complien el ritual d'afirmació catalanista de participar en les ballades de sardanes a la plaça Sant Jaume. Eren aquelles ballades que, sovint, acabaven amb bronques ja fos amb els *grusis* o amb elements suposadament incontrolats de Falange o organitzacions paral·leles. Un diumenge, del curs 1965-66, una de les patrulles de la secció de l'Agrupament caminava amb l'uniforme, les insígnies i els bordons pel carrer Jaume Ier després de la ballada, quan un grup de la O.J.E. els hi volgueren prendre els bordons per obtenir el seu particular trofeu, com anys enrera apostaven entre ells a veure qui assoliria major nombre de passadors de fulard dels minyons de *Mossèn Batlle*. La bronca entre els

⁹¹ El Pare *Santiago Saboya* fou Prepòsit de Sant Felip Neri en diversos períodes: entre 1959 i 1968, sent elegit tres vegades seguides i, més tard, ho tornà a ser entre 1974 i el moment de la seva mort el dos de març

de la O.J.E. i els de Sant Felip fou considerable, però el diumenge següent encara ho fou més, perquè la patrulla agredida va tornar acompanyada de més efectius dels nois de l'Oratori. Dies després –tal i com recorda *Ramon Oranies*—“veniem d'alguna reunió a Pompeia, al cap d'avall de la Riera de Sant Miquel i vàrem identificar els que havien provocat la bronca, aquell grup de la O.J.E. que descobrírem que solien reunir-se en una habitació reservada a la rebotiga del popular Bar Roure a la mateixa Riera de Sant Miquel cantonada Lluís Antúnez”. Coses d'aquell temps.

Passaren els anys, al Pare *Saboya* el substituï com a consiliari un capellà mallorquí que estigué uns anys a la comunitat de Sant Felip, hi hagué una crisi de *nanos* i en el curs 1973-74 l'Agrupament va tancar les seves portes o, millor dit, els seus caus. El propi Oratori ja intuïa una certa decadència que, amb els anys, aniria incrementar-se fins a quedar reduïda a la comunitat gairebé simbòlica que és avui, només una lleugera ombra del seu passat gloriós. Tot i la gran empenta del qui avui és la seva principal ànima, el Pare *Ferran Colàs*, que, entre altres iniciatives, ha obert el claustre de Sant Felip a diverses activitats culturals de la Gràcia del 2000.

A.E. SANT JOAN DE GRÀCIA

Al tombant de la dècada dels 80, la parròquia de Sant Joan de Gràcia tenia un problema: un buit profund en la formació dels infants des de la comunió fins la Confirmació. Faltaven activitats en aquest sentit, alguna cosa que enganxés els joves de la zona a participar en la vida de la parròquia. Qui era en aquells moments rector, Mossèn Xavier Bastida, va aplegar un grup de nois d'entre 16 i 17 anys (provinents tant dels propers Lluïsos de Gràcia com de la pròpia Parròquia) i els va exposar l'estat de la qüestió. Durant el 1981 es va estudiar què calia fer, si un esplai o un agrupament. Finalment es va triar la segona opció,

de 1980, sent elegit en aquest període en dues ocasions.

en contra totes les estadístiques que assenyalaven amb claredat la crisi que vivia en aquells moments el moviment escolta, que a la dècada anterior havia perdut bona part dels efectius generats anys abans amb el *boom* de la DDE.⁹² El primer cap d'agrupament del Sant Joan va ser, òbviament, Mossèn Bastida, ja que amb un equip de caps tan jove calia una personalitat en qui els pares poguessin confiar plenament.

La primera activitat que va fer el Sant Joan de Gràcia va ser una sortida de cap de setmana amb una única unitat de llops. L'agost arribaria el primer campament, amb un equip de caps encara molt reduït, de 5 persones.

Així doncs, l'agrupament va néixer com una activitat de parròquia més. Això fa que, segons explica qui n'ha estat cap d'agrupament, en Joan Ferratjans, “els canvis de rector i de vicaris s’han anat notant. És una qüestió de confiança. Fins i tot el mateix rector no es comporta de la mateixa manera els primers anys que els últims. El fet que et deixin els locals, la implicació en la vida de la parròquia, són coses que es van notant. Al principi el que era l'agrupament era només una sala. Ara és tot un pis i no ens deixen pintar, però podem fer i desfer com volguem” Si bé en els seus inicis la voluntat de l'agrupament era la de ser un complement de la catequesi, l'evolució del moviment i de la pròpia societat fa que aquesta qüestió es dilueixi. El Sant Joan de Gràcia es troba inscrit a Minyons Escoltes –Guies Sant Jordi de Catalunya, que tenen en l'opció fe un dels seus elements teòricament importants. Tot i així, qui també ha estat cap de l'agrupament de Sant Joan, en Miquel Sendra, explica que bona part dels seus efectius es poden enmarcar en l'agnosticisme. En aquest sentit, el que s'intenta és ensenyar l'evangeli com un compendi de valors “universals”, vàlids per a tothom. El que cal és, segons Ferratjans, “partir d'un profund respecte a les conviccions de les famílies”, com a base de l'educació en la fe. En aquest

⁹² La majoria de les parròquies s'estaven desfent dels seus agrupaments o estaven a punt de fer-ho, en pro dels espais (segons els testimonis recollits de les estructures de dirigents tant de MEGSJC com d'escoltes Catalans, a causa de què són un moviment més disgregat i fàcil de controlar per l'Església). Convé ressaltar

sentit, cal remarcar que en els darrers temps l'Agrupament s'ha posat a treballar de forma intensa amb Càritas Diocesana, i fruit d'aquesta relació han arribat moltes cares noves al Sant Joan. "Si tenim 90 nanos, de 10 a 15 provenen del treball conjunt amb Càritas", explica en Ferratjans. En aquest sentit, és obvi que no només l'opció fe, sinó també el sentiment de pàtria tan arrelat a MEGSJC necessiten una revisió. "El tema de la pàtria no costa d'entomar. Pots tenir nanos de l'Àfrica, d'Amèrica, però el nostre entorn és Gràcia i Catalunya, per tant hem de saber transmetre aquesta realitat. El tema de la fe és més complicat. Amb nanos del Nord de l'Àfrica has de ser molt respectuós i intentar buscar l'equilibri. El que transmetem al nano és vàlid per qualsevol persona. No anem en la línia de què els nens acabin anant a missa de vuit a la parròquia. Cal deixar-ho clar amb les famílies i parlar-ho. Si el nen és musulmà i a la família li preocupa que mengi porc, ho respectarem com la cosa més normal".

El Sant Joan de Gràcia es troba ben a la vora de la Plaça del Nord, on viu des de fa prop d'una cinquantena d'anys un dels agrupaments més forts del districte, els Lluïsos de Gràcia. La presència del Sant Joan, però, no s'ha plantejat mai en termes de competència: segons Ferratjans, "fins i tot alguna vegada hem recorregut a la llista d'espera de l'agrupament dels Lluïsos, que té les unitats desdoblades".

En els inicis l'agrupament, que, com hem vist, neix en un moment de crisi de l'escoltisme, els seus membres respecten escrupolosament la simbologia de Baden-Powell, i es comença portant tot l'uniforme. Poc després, quan es produeix el relleu generacional en l'equip de caps, s'opta per l'altre extrem, i s'abandona qualsevol simbologia. Finalment, en aquests moments s'està tractant de recuperar alguns dels elements diferencials de l'escoltisme.

El Sant Joan de Gràcia té actualment 4 objectius definits: fer una educació en valors clara, coordinar-se amb altres entitats, estudiar l'aplicació de les directrius de Minyons, i assolir

que ben a prop de l'estatge del Sant Joan, a la Plaça de la Virreina, arribarà temps després l'esplai Matinada, que s'instal·la al carrer Torrijos provinent de Sarrià (carrer Sant Ermengol).

una forta implicació en el barri. En aquest darrer punt, potser el gran triomf de l'agrupament és haver generat una de les entitats més actives en la vida cultural del districte, els Castellers de la Vila de Gràcia⁹³. Ferratjans se sorprèn que, tot i aquesta circumstància, i al fet que els membres del Sant Joan estan implicats en un bon nombre d'entitats graciencques, l'agrupament no sigui gaire conegut per ell mateix. "Potser no som prou potents com a entitat", afirma resignat.

El juliol del 1999 l'agrupament comptava, tot i així, amb una respectable quantitat d'efectius: unes 110 persones, entre caps i nanos. I potser, desitgem-ho, un gran futur per endavant.

⁹³ Una entitat tan implantada en el districte que en el Congrés *Gràcia cap al 2000*, celebrat al Teatreneu l'octubre del 1999, alguns dels seus membres van arribar a presentar una comunicació reclamant que Gràcia recuperés alguns dels seus trets diferencials, com un pas més per a assolir una independència que aquest col·lectiu no es cansa de reclamar.

AGRUPAMENT SANT JORDI

Amarat d'idees europeïstes, *Enric Sunyer i Coma* es trobava a París l'any 1968. No hi ha va anar pas per la famosa revolta d'aquell maig de barricades, estudiants i obrers al carrer, d'imaginació al poder i d'il·lusions frustrades per a gran part d'una generació que "hi va ser-hi en bloc". No, l'*Enric Sunyer* ja era a França des de cinc anys abans on s'hi havia desplaçat per a estudiar-hi la carrera de Ciències Geològiques, ja que la universitat franquista del nostre país l'ofegava mentalment. *Sunyer* tenia, com altres, una mena d'estatus d'exiliat. Trenta dos anys després recorda que "ens varen aconsellar que retornéssim als països respectius a fi de no trobar-nos enredats amb els aconteixements polítics del 1968". A França *Sunyer*, mentre estudiava i duia a terme tasques de caire cívic i cultural, havia conegut un il·lustre activista, també exiliat, de nom *Josep M^e Batista i Roca*. "En *Batista* –explica *Sunyer*–, sempre feia proselitisme a favor de la creació d'agrupaments d'escoltisme". I ell va ser un dels que li va fer cas.

El mateix 1968 *Sunyer*, deixant enrere el Maig francès, tornà a Catalunya i un any després, conjuntament amb una amiga de la infància, la *Conxita Borrell* varen començar els primers contactes amb famílies de confiança de la zona de Vallcarca, susceptibles de poguer portar

nanos a un futur agrupament escolta. Després de varies reunions informals a casa dels dos promotors, entraren en contacte amb *Mossèn Joan*, el rector de la parròquia de Sant Jordi de Vallcarca que, en aquella època, encara estava ubicada a l'antiga església del convent de l'ordre dels Camils del carrer Mare de Déu dels Reis, 12, a tocar gairebé del Pont de Vallcarca i de la plaça Mons. Avui, l'església dels Camils –que data de la primera dècada del segle XX –, encara segueix dempeus, però la parròquia ocupa, des de fa uns anys, un modern edifici a l'altre costat de la plaça Mons.

Aconseguiren reunir una quinzena de nois i noies, amb els quals iniciaren la vida de l'agrupament. *Enric Sunyer* es convertí en el primer cap que va cuidar-se dels nois i la *Conxita Borrell* de les noies. D'altra banda, un home molt vinculat històricament a l'escoltisme català, l'*Enric Llopis* –amb qui *Sunyer* s'havia posat en contacte en arribar a Barcelona, per indicació de *Batista i Roca* – s'incorporà al Sant Jordi, com a consiliari i assessor. Així, el 1969 l'agrupament va dur a terme el seu campament d'estrena, aprop de Santa Fè del Montseny en el qual, davant l'*Enric Llopis*, varen fer la promesa els primers escoltes d'aquell nucli del barri de Vallcarca, que s'havia aixoplugat a la parròquia de Sant Jordi. Els campaments s'endegaren cada any i els tres següents tingueren lloc, per aquest ordre, a la rectoria del poble de Cogolls a la Vall de Pallerols, aprop de Les Planes d'Hostoles, l'any 1970; a Queralbs i Vilamanya el 1971, amb les promeses a dalt del cim del Balandrau presidides per *Sunyer* com a consiliari per delegació de *Llopis* que no havia pogut pujar al pic; ja el 1972 el campament va tenir lloc a una masia llogada, la de Can Baldric, en el poble de Batet a la Vall de Ribes. Durant aquells primers quatre anys de l'agrupament, els que va restar a la parròquia, varen implicar-se en la vida de la comunitat i dugueren a terme activitats socials amb els pares i mares i amb altres feligresos actius:

excursions al Pedraforca, al Montseny, a la Costa Brava i a la Vall de Ribes i Núria entre d'altres.

Però, com hem dit al començament l'*Enric Sunyer* era un home de conviccions europeïstes i, tant és així, que el 1972 va fundar el Col·legi d'Europa en una finca de Sarrià, al carrer Pomaret, 74. Allà hi havia més espai perquè l'agrupament fés les seves activitats, tant a l'aire lliure com en les aules, i el Sant Jordi, sense canviar-se de nom, s'hi va traslladar, integrant-se dins l'oferta extraescolar de la nova escola. "A partir d'aquest fet —explica avui *Sunyer*—, l'agrupament tenia més caire d'organització de colònies d'estiu, que no de caire escolta, encara que hi havia les activitats pròpies i l'organització escolta com abans...". Si el nom de l'agrupament no va canviar-se, sí que ho féu el fulard. El primigeni era de fons blanc amb barres vermelles i, en anar a parar al Col·legi Europa, aquestes es transformaren en verdes, el color de l'escola. A partir d'aquell moment, els campaments d'estiu i les colònies que organitzava el Sant Jordi es realitzaren sempre a Sant Miquel d'Engolasters a Andorra, en un petit establiment llogat que havia estat hotel.

La vida del Sant Jordi va anar paral·lela a la del Col·legi Europa i va desaparèixer amb ell. El 1979 l'escola —molt boicotejada sempre per les autoritats franquistes— va haver de tancar degut a l'expropiació de terrenys per construir el cinturó de ronda, després de declarar zona verda el solar a mig edificar del Col·legi. Val la pena deturar-se un moment en la història d'aquell equipament educatiu. Havia estat construït a partir d'uns pavellons prefabricats en una finca de 50 mil pams quadrats, propietat del fundador, l'*Enric Sunyer* i amb la participació econòmica de la "Fundation Europeenne de la Culture", de Brusel·les. Tal i com explica el seu promotor, el centre "...tenia una mentalitat i pedagogies europeïstes al igual que els col·legis de Bruges, Brusel·les i Amsterdam i va ésser mal rebut

des del primer moment, aprofitant totes les ocasions per a posar-li traves, burocràtiques, polítiques, econòmiques i, fins i tot, personals a través d'alguns veïns addictes al Règim, com el cas d'un antic militant 'nazi' holandès que va arribar a agredir a la *Conxita Borrell* –confundadora de l'agrupament--, el dia de la inauguració del col·legi perquè fèiem soroll a la nit”.

Avui, el capital estranger que havia servit per a crear el centre sota l'impuls de l'escolta *Enric Sunyer*, forma part d'un projecte d'”Université Européenne” traslladada als Estats Units. *Sunyer*, entre altres activitats, es dedica a recuperar la història local del seu barri i forma part de l'equip que dirigeix el Grup d'Estudis del Coll-Vallcarca.

A.E. TORRAS I BAGES

Fundat el 1951, l'Agrupament Escolta *Torras i Bages*, actualment ubicat a X, ha estat al llarg de la seva història en el si de diverses entitats: des de la parròquia de Sant Medir, de la Bordeta, fins a l'Oratori de Sant Felip Neri, al barri Gòtic. Agrupament itinerant, la seva vinculació amb Gràcia es remet a una curta estada en el si de la Parròquia de la Salut, quan aquesta estava provisionalment ubicada en el convent i església dels Pares Franciscans del carrer Larrard, 51. Tal com es recorda a un petit llibret editat en motiu del desè aniversari de la parròquia, “En el curso 1959-60 [concretament l'11 de gener del 1960] se adhirió al Centro el “Grup Escolta-Agrupament *Torras i Bages*” que con sus reuniones semanales de Lobatos, Sección y Clan dio una nueva tónica al C.P.C.R. Sobresalieron, entre otros actos, las Asambleas de Padres de Familia, las “Festes d'Agrupament”, y las conferencias sobre

educación de los hijos del Dr. Folch i Camarasa. A fines de 1961 se trasladaron a otro local más céntrico.”

Itinerant en els espais, el Torras i Bages feu també un viatge a través de les entitats escoltes, començant per MM-BSC, passant després a la catòlica DDE, fent un gir de laïcitat amb la Germanor de Nois i Noies Guies i acabant amb l'ingrés a Escoltes Catalans. Cal dir que el 1974 es transformà en coeducatiu per la via de la fusió amb l'històric agrupament guia Canigó, amb el nom d'A.E. Canigó-Torras i Bages (un des pocs casos, cal dir-ho, d'agrupament que, en fusionar-se, inclou primer el nom de la branca femenina).

A.G. VÍCTOR CATALÀ

Elles també es volien divertir. Les noies que assistien a classe a les escoles Laietània veien amb una certa curiositat com els seus germans començaven tot just l'any 53 a fer les primeres activitats escoltes, que cristalitzarien el 1955-56 en l'agrupament Guerau de Liost. Però com en tants d'altres casos –situem-nos en l'època i revisem exemples com el de l'A.G. Congesta o el Celístia- semblava com si primer haguessin de ser sempre els nois i, com per efecte rebot, després les noies. En aquest cas també fou així, i no seria fins el 1956 que es començarien a fer les primeres activitats amb daines en el marc d'aquell centre escolar. Segons Josep Tubau i Comerma ⁹⁴ el seu naixement fou conseqüència de “la

⁹⁴ *Op.Cit.*

voluntat d'uns pares que en molts casos tindran diversos fills i filles dins la mateixa escola”.

El primer grup de daines neix el 1956 de la mà de Rosalia Ballester. Tot i la presència d'aquestes activitats, aquest nucli de guiatge tardaria 9 anys a ser oficialitzat com a agrupament –el dels nois, tardaria només tres anys en fer el mateix procés, des de l'inici d'activitats fins a l'oficialització-. En el temps d'espera, i de forma paral·lela al Guerau de Liost, el grup de guies també patirà la dispersió en diversos locals com a conseqüència de la marxa de les escoles Laietània.

L'octubre del 1965 aquest nucli de guiatge –les activitats del qual estan poc documentades en els 9 anys previs des que es crea l'aplec de daines– serà batejat amb el nom de Víctor Català. La primera activitat d'una certa rellevància que duen a terme les seves daines és la visita a l'Escala el 5 de desembre d'aquell any, per tal de demanar permís a Caterina Albert per batejar l'agrupament amb el seu sobrenom literari. “Les daines –segons Tubau– envolten el seu llit de malalta, malaltia que la portarà a la mort el 27 de gener del 1966, però encara tindrà prou energia per il·lusionar-se amb el projecte dedicant-los un llibre com a record de la visita”. Aquelles nenes van endur-se un aparell per tal d'enregistrar la veu de Caterina Albert. 4 dies després l'escriptora va perdre la veu, i per tant, segons recorda Jaume Font, “les paraules que les noies de l'agrupament li varen gravar a l'escriptora foren, doncs, les últimes que es conserven”⁹⁵.

L'inici de les activitats més o menys oficialitzades fan que el Víctor Català experimenti un important creixement: el 1966 es constituirà l'esplet de noies guies i al mateix temps, el Foc (clan d'akeles). Ja feia temps que el debat sobre la coeducació s'estava tractant amb

⁹⁵ Aquell fet li va suggerir a Jaume Font una de les activitats a les quals ha dedicat una bona part de la seva vida: la creació d'una fonoteca amb gravacions de centenars d'homes i dones rellevants del país, a partir de la Fundació que porta el seu nom i que té la seu al Carrer Camèlies. Des de començaments d'octubre del 2000, tot aquest llegat de cintes es troba ja dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya, a Sant Cugat.

AGRUPAMENTS DE GRÀCIA: FITXES TÈCNIQUES **(ordenades alfabèticament)**

A.E. ABAT OLIBA

- *Denominació:* Abat Oliba
- *Significat motivació del nom:* Correspon al nom de qui fou bisbe de Vic, abat de Ripoll i de Cuixà, i escriptor impulsor de la incipient cultura catalana del pas del primer al segon mil·lenni.
- *Any de fundació:* Aproximadament el 1967. Aquesta dada es basa en un petit text de la memòria escolar del curs 68-69: "El entusiasmo desplegado por el infatigable hermano Salvador Figuera en la preparación y formación de "Minyons Escoltes" del colegio a través de los últimos cursos, está en la retina de todos". D'altra banda, el testimoni d'Oriol Garcia, un cap de l'agrupament, reforça la idea que cal situar la seva fundació cap aquest any.
- *Any de desaparició:* 1974, per fusió amb l'A.G. del mateix nom.
- *Fundadors es:* Germà Salvador Figuera (?), per extensió, la pròpia escola La Salle que impulsa aquesta iniciativa.
- *Color del fulard:* Groc i Negre
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* La Salle Gràcia-Josepets, Plaça del Nord 14 (iniciis); Lluïsos de Gràcia, Plaça del Nord 7-10 (segons Genís Samper; els autors no en tenen constància);
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* DDE
- *Publicacions:* Circular

A.G. ABAT OLIBA

- *Denominació:* Abat Oliba
- *Significat motivació del nom:* Fundat al mateix espai que l'anterior, pren la mateixa denominació, com a branca femenina del mateix moviment.
- *Any de fundació:* 1972
- *Any de desaparició:* 1974, per fusió amb l'A.E. del mateix nom.
- *Color del fulard:* Groc i Negre
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* La Salle Gràcia-Josepets, plaça del Nord, 14.
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GSJ

A.E. ABAT OLIBA (MIXTE)

- *Denominació:* Abat Oliba
- *Significat motivació del nom:* Mantenen el mateix nom que ja tenien
- *Any de fundació:* El 1974 es registren els primers campaments amb presència conjunta de rangers i noies guies.
- *Any de desaparició:* 1981, per fusió amb l'A.E. Montnegre, passant-se a denominar Montnegre-Abat Oliba.

- *Fundadors/es*: Fruit de la fusió dels dos agrupaments Abat Oliba previs, el de nois i el de noies.
- *Color del fulard*: Groc i negre
- *Entitats acollidores espais utilitzats*: Carmelites de Sant Josep del Carrer Verntallat, 1 (1977); sense local l'any 79; Ros de Olano 6 a partir del 1980
- *Composició*: Mixte
- *Organitzacions escoltes de pertinença*: DDE/GSJ: MEGSJC
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius*: Segons el testimoni d'Oriol Garcia, "vam arribar a tenir uns cent nanos, érem un agrupament important", tot i que no especifica la data en què es va viure aquesta situació. En el moment de fusionar-se amb l'A.E. Montnegre, l'Agrupament havia arribat a un dels nivells més baixos, amb una unitat de pioners/caravel·les d'entre 12 i 14 persones, i pràcticament sense llops/daines ni rangers/noies guies.
- *Publicacions*: Circular; Pinyol

AGRUPACIÓ ATLÉTICA EXCURSIONISTA

- *Denominació*: Agrupación Atlética Excursionista
- *Significat motivació del nom*: L'article 1r dels estatuts de l'entitat definia el seu caràcter com a "una asociación que tendrá por objeto la práctica de los deportes en general, atendiendo al mismo tiempo al fomento de la educación intelectual y moral de los asociados por medio de conferencias, cursillos, etcétera..."
- *Any de fundació*: 1918
- *Any de desaparició*: Segons l'historiador Marcel Gabarró ("L'escoltisme a Catalunya 1912-1939", dintre de *Barcelona d'Excursió*), "la premsa ens permet seguir les seves sortides i activitats a l'aire lliure amb una periodicitat regular fins al 1923, el que demostraria una vitalitat respectable".
- *Fundadors/es*: Joaquín Gimeno
- *Entitats acollidores espais utilitzats*: Gimnàs Garcia Alsina, Rambla del Prat, 2.
- *Composició*: Nois (a partir de 16 anys).
- *Organitzacions escoltes de pertinença*: Escisió dels *Exploradores*.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius*:
- *Observacions*: No estariem parlant en sentit estricte d'una agrupament escolta, sinó d'una entitat que sorgeix com a escisió dels *Exploradores*

AGRUPACIÓ ESCULTISTA ESPAÑOLA

- *Denominació*: Agrupación Escultista Española; Agrupació Escultista
- *Significat motivació del nom*: Correspon al de la pròpia entitat
- *Any de fundació*: 1918
- *Any de desaparició*: Hi ha constància que va existir almenys fins al 1935.
- *Fundadors/es*: Luis Aguilera
- *Entitats acollidores espais utilitzats*: La seu de l'entitat es trobava al carrer Argentona, 3 i 5.
- *Composició*: Nois i noies (es fa difícil determinar si seguien participant en l'edat adulta, però així ho sembla si més no en l'estructura organitzativa). No sembla que es pugui parlar d'activitats mixtes, a jutjar pel contingut dels seus butlletins. Tot i així hi ha alguna evidència de què les noies havien fet activitats conjuntes amb "los pequeños escultas".
- *Organitzacions escoltes de pertinença*: Escisió dels *Exploradores Barceloneses*.

- *Publicacions:* "Agrupación Escultista", després "Portantveu de l'Agrupació Escultista".

A.E. ANSELM ALBAREDA

- *Denominació:* Anselm Albareda
- *Significat/motivació del nom:* Anselm Albareda i Ramoneda (1892-1966). Historiador, bibliotecari i cardenal que formà part de la comunitat de Montserrat. Fou abat titular de Ripoll. Intervingué en el Concili Vaticà II, defensant l'actualització dels estudis eclesiàstics.
- *Any de fundació:* 1971
- *Any de desaparició:* Viu actualment
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Col·legi La Salle Nord (inícis); Parròquia de l'Esperit Sant
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* DDE.

A.G. ANSELM ALBAREDA

- *Denominació:* Anselm Albareda
- *Significat/motivació del nom:* Veure fitxa anterior
- *Any de fundació:* 1967
- *Any de desaparició:* 1974 (possible fusió amb el de nois?)
- *Color del fulard:* Verd / Blau
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia del Corpus (inícis); La Salle Josepets; Parròquia de l'Esperit Sant (1973)
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GSJ

A.E. ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

- *Denominació:* Antoine de Saint-Exúpery
- *Significat/motivació del nom:* Escriptor i pilot civil francès mort d'accident aeri el 1944. Conegut per la seva obra *El Petit Príncep*
- *Any de fundació:* 1968
- *Any de desaparició:* Després del 1970
- *Color del fulard:* Groc/escocès
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Corpus
- *Composició:* nois

A.G. ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

- *Denominació:* Antoine de Saint-Exúpery
- *Significat/motivació del nom:* Idem que anterior
- *Any de fundació:* 1968
- *Any de desaparició:* Després del 1970
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Corpus
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GSJ

A.E. AURELI ESCARRÉ

- *Denominació:* Aureli Escarré
- *Significat/motivació del nom:* Es tracta del nom de l'Abat Aureli Maria Escarré (1908-1968) que ho fou com a successor de l'Abat Marçet. D'esperit renovador i crític, va ser forçat a l'exili arrel d'unes declaracions que va fer el 1963 al diari *Le Monde* en les quals expressava la seva clara oposició al règim franquista, sobretot pel que fa a Catalunya. Convertit en un símbol per a molts catalans, aquest agrupament, que en el moment de la mort d'Escarré es trobava a les beceroles prengué el seu nom com a homenatge després que alguns dels seus membres participessin activament en els actes d'enterrament de l'Abat.
- *Any de fundació:* 1968
- *Any de desaparició:* 1976
- *Fundadors es:* Mossèn Josep Vendrell Cortada, en aquell moment vicari de la Parròquia de Sant Tomàs.
- *Color del fulard:* Escocès
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Sant Tomàs d'Aquino (C/Roger de Flor, nºx), més en concret, l'Associació Laical de l'esmentada parròquia
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* DDE

A.G. AURELI ESCARRÉ

- *Denominació:* Veure fitxa A.E. Aureli Escarré (nois)
- *Significat/motivació del nom:* Ídem
- *Any de fundació:* 1969
- *Any de desaparició:* 1974
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Cases particulars; Locals de l'Associació OSCUS (C/Roger de Flor); Parròquia de Sant Tomàs d'Aquino
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GSJ

A.E. BISBE IRURITA

- *Denominació:* Bisbe Irurita
- *Significat/motivació del nom:* Correspon al Doctor Manuel Irurita, bisbe de Barcelona a partir de l'any 1930. Presumptament assassinat l'any 1936 en esclatar la Guerra Civil. El Bisbe Irurita era un personatge clarament identificat amb els posicionaments de la dreta eclesiàstica i política. Quan es fundà l'agrupament, el nom fou escollit per la condició de màrtir d'església que tenia Irurita, però anys més tard, l'elecció va generar malestar en alguns membres de l'agrupament, per la tendència clarament espanyolista que mostrà Irurita al llarg

de la seva vida. De fet, segons indiquen Balcells i Samper¹ Irurita s'hauria destacat també pel seu antiescoltisme.

- *Any de fundació:* 1957
- *Any de desaparició:* Fusionat el 1974 amb el Celístia, per esdevenir A.E. Bisbe Irurita/Celístia, i després A.E. Lluïsos de Gràcia
- *Fundadors/es:* Jordi Casso (membre dels Lluïsos de Gràcia) i Mossèn Pellissa, consiliari de l'entitat
- *Color del fulard:* Vermell i verd
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Lluïsos de Gràcia (Plaça del Nord 7-10)
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* DDE
- *Publicacions:* El Cau

A.E. CAVALL BERNAT

- *Denominació:* **Cavall Bernat**
- *Significat/motivació del nom:* Monòlit septentrional del Massís de Montserrat. De forma peculiar, té una alçada de 1099 metres. Al seu cim hi ha una imatge de la Verge, donada pels excursionistes de tot Catalunya.
- *Any de fundació:* 1973
- *Any de desaparició:* 1977
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* C/ Roger de Flor 237 b.
- *Composició:* Nois

A.G. CELÍSTIA

- *Denominació:* Celístia
- *Significat/motivació del nom:* La Celístia és la claror dels estels. El van escollir per què els agradava, no simbolitza res de concret més enllà del propi significat.
- *Any de fundació:* 1957
- *Any de desaparició:* El 1974 es fusiona amb l'A.E. Bisbe Irurita
- *Fundadors/es:* Mossèn Joan Pellissa (consiliari dels Lluïsos i capellà de les Monges Carmelites de Sant Josep del carrer Gran de Gràcia, núm. 234-236), M^{re} Josepa Puigbó i Mercè Feliu.
- *Color del fulard:* Vermell i Blanc
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Monges Carmelites de Sant Josep, al carrer Gran, núm. 234-236; Parròquia dels Josepets. Lluïsos de Gràcia, a la plaça del Nord, 7-10 (1970).
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GNG, GSJ

A.E. DEL CENTRE MORAL INSTRUCTIU DE GRÀCIA.

- *Denominació denominacions:* **Centre Moral Instructiu de Gràcia.**

¹ BALCELLS I SAMPER (1993); p.98

- *Significat motivació del nom:* Correspon al de l'entitat que el va acollir, fundada el 2 de febrer de 1869 i de la qual en fou primer president Josep Llobet i Comas.
- *Any de fundació:* 1964.
- *Any de desaparició:* 1976.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Seu del Centre Moral Instructiu de Gràcia, al carrer Ros d'Olano, 7 i 9.
- *Composició:* Primer, nois i noies separats. Posteriorment, mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* D.D.E.

A.G. CONGESTA

- *Denominació:* Congesta
- *Significat motivació del nom:* La congesta és una massa de neu que es conserva en una clotada de les altes muntanyes. Tal i com afirma una de les seves dirigents històriques, Carme Àngel: “escollirem aquest nom perquè la **blancor** de les congestes, situades en les **altes muntanyes** i la seva **resistència** als diversos temporals, ens va agradar com a símbol del nostre agrupament”.
- *Any de fundació:* 1932
- *Any de desaparició:* 1970
- *Fundadors/es:* Mossèn Antoni Batlle i la Germana M^a Teresa Moliné (directora del Col·legi on començà l'agrupament).
- *Color del fulard:* Verd i vermell.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Col·legi Sant Josep de les Germanes Carmelites, del carrer Montseny, 31 (1932—principis dels anys 60); Dispersió de les unitats en diversos locals, entre ells un pis del carrer Còrsega, tocant a Pg. de Gràcia (Principis dels anys 60—1970).
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* G.N.G.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* en el moment de fundar-se formen tres colles de 6 noies cada una. El 1936, 30 Noies Guies i 35 Eulalietes. L'any 1958 l'agrupament tenia un gran nombre de membres, 158, repartits entre 2 Aplecs de Daines, 2 Esplets de Noies Guies, 1 Clan i 10 Guies Investides. Entre aquell any i el 1961 l'increment d'efectius fou molt notable i s'hagueren de constituir un altre Aplec, un altre Esplet i un altre Clan.
- *Publicacions:* Congesta

A.E. DOCTOR ROBERT

- *Denominació:* Doctor Robert
- *Significat motivació del nom:* Correspon al metge i polític catalanista, que fou alcalde de Barcelona, Bartomeu Robert i Yarzabal.
- *Any de fundació:* 1947
- *Any de desaparició:* 1984
- *Fundadors/es:* Pere Àngel
- *Color del fulard:* Verd i groc
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* UEC de Gràcia, quan tenia la seva seu a la Travessera de Gràcia, 151; A començaments dels anys 70, dispersió per diversos locals; Casal de Montserrat, al carrer Mercaders, núm. 42; Pel que fa a l'estol, en

els seus inicis va ubicarse en una tintoreria del carrer Encarnació-Torrent de les Flors; després a una planta baixa, en una torre del carrer Martí, entre plaça del Nord i Massens; més endavant a l'església del carrer Calaf, entre Muntaner i Santaló, després, a la Cooperativa La Lleialtat, del carrer Montseny, 47 i finalment, ja amb totes les altres unitats, al Casal de Montserrat, del carrer Mercaders, núm. 42.

- *Composició:* Primer, nois. A partir de 1963, comença un període d'implantació progressiva de la coeducació que durarà fins al 1971 en què l'agrupament és totalment mixte. No hi ha, per tant, fusió amb cap agrupament femení, sinó que van entrant noies en el nucli inicial de nois.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* MM-BSC; MM; EC.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* En la primera meitat dels anys 70 l'agrupament creix molt i arriben a tenir entre 110 i 120 *nanos*.
- *Publicacions:* Caliu

A.E. GUERAU DE LIOST

- *Denominació:* Guerau de Liost
- *Significat motivació del nom:* Es tracta del pseudònim del poeta, periodista i polític catalanista Jaume Bofill i Mates (Olot 1878- Barcelona 1933). Vinculat políticament, primer a la Lliga Regionalista i després a Acció Catalana, fou regidor de l'Ajuntament de Barcelona, diputat a la Mancomunitat i diputat a les Corts Espanyoles. Com a periodista va treballar a "La Veu de Catalunya" i a "La Publicitat". D'entre la seva obra poètica destaquen "La muntanya d'ametistes", "La ciutat d'ivori", "Ofrena rural" i "Sàtires".
- *Any de fundació:* 1955. Des del 1953, però, ja es feien activitats escoltes a l'escola Laietània on va néixer l'agrupament.
- *Any de desaparició:* 1973, en què es fussiona amb el Víctor Català per esdevenir coeducatiu.
- *Fundadors es:* Josep Pereña, M^a Rosa Jové, Montserrat Casasses, Ció Jaques, Henriette Massé, Anna Ainaud de Lasarte.
- *Color del fulard:* Blau i carabassa
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Escola Laietània, al carrer Verge de la Salut, núm. 17 (fins al 1959); Convent dels Pares Camils, al barri del Guinardó (1959-1960); Escola Pau Casals, al carrer Cardener; cases particulars al carrer Camèlies, al carrer Dr. Roux i al carrer Iradier; Parròquia dels Àngels, al carrer València-Balmes; Capella de Sant Joan de la Creu, al Peu del Funicular; Centre Excursionista Àguila de Les Corts (1961-1973).
- *Composició:* Nois.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* MM-BSC; DDE; MM.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* La dècada de 1959-1969 és l'etapa de major creixement i expansió, superant la xifra de 150 el nombre de *nanos* inscrits.
- *Publicacions:* L'Espurna (publicació de la patrulla "Braus", que va registrar 18 números a partir del 1965)

A.E. GUERAU DE LIOST-VÍCTOR CATALÀ

- *Denominació:* Guerau de Liost-Víctor Català.

- *Significat/motivació del nom:* Veure explicació en la fitxa dels agrupaments originaris.
- *Any de fundació/fusió:* 1973
- *Any de desaparició:* 1983
- *Fundadors/es:* Fruit de la fusió dels dos agrupaments: Guerau de Liost i Victor Català.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Centre Excursionista Àguila, de Les Corts (1973-1974), Casal de Montserrat, al carrer Mercaders, núm. 42 (1974--1983) fins la seva desaparició
- *Composició:* Mixte
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* EC
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Els anys en què estan al Centre Excursionista Àguila de Les Corts, l'agrupament coneix el seus moments de màxim esplendor i arriben a assolir, gairebé, la xifra de 250 membres. Després comença una etapa de clar retrocés amb 120 efectius l'any 1975 i 78 el 1980

GRUPO IBERIA

- *Denominació:* Grupo Iberia
- *Significat/motivació del nom:* Pren el nom del "Colegio Ibérico", centre educatiu privat en el que es va gestar.
- *Any de fundació:* Primera referència coneguda l'any 1913, en un article publicat al Diari de Barcelona
- *Any de desaparició:* A causa del buit de documents que existeixen sobre aquest grup, juntament amb l'evolució del propi moviment a què pertanyia, els autors especulen que no devia sobreviure gaire temps.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Segons dades facilitades per l'historiador Marcel Gabarró, l'Agrupament es genera a l'antic Colegio Ibérico, situat a l'antiga masia de Can Trilla, al carrer Gran de Gràcia 175-177. Establí el seu estatge social a una casa senyorial del Carrer Ample.
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* *Exploradores Barceloneses* (després, *Exploradores de España*)

A.E. IMPEESA

- *Denominació/denominacions:* **Impeesa.**
- *Significat/motivació del nom:* Correspon al totem que li posaren a *Baden-Powell* durant les seves estades a l'Àfrica com a oficial colonial de l'exèrcit britànic.
- *Any de fundació:* 1996 (per fusió de l'A.E. Mossèn Cinto Verdaguer i el G.S. Estel de Gel).
- *Any de desaparició:* 1997.
- *Fundadors/es:* Els responsables dels dos agrupaments fussionats.
- *Colors del fulard:* Lila i blanc.

- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Planta baixa, en règim de lloguer, del carrer Siracussa, núm. 13.
- *Composició:* Mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* A.S.D.E. – S.C.
- *Observacions:* Quan va desaparèixer l'agrupament, els seus efectius anaren a parar a l'A.E. Mas Guinardó.

A.G. INDIRA GANDHI

- *Denominació:* **Indira Gandhi**
- *Significat/motivació del nom:* Indira Gandhi Shrimati (1917-1984). Primera ministra índia en diverses ocasions. Fou presidenta del Moviment de Països no alineats, un any abans de la seva mort per assassinat.
- *Any de fundació:* 1967
- *Any de desaparició:* 1969 (per a fusionar-se amb el Pere Rosselló)
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* CEG (primer al carrer Astúries, després al Passatge Mulet).
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GNG

A.E. JAUME Ier. DEL COLL.

- *Denominació denominacions:* Ntra. Sra. del Coll; Jaume Ier.; Jaume Ier. del Coll.
- *Significat/motivació dels noms:* Pel que fa a Ntra. Sra. del Coll correspon al nom de la parròquia que va acollir, al principi, l'agrupament. Davant l'opció de laïcitat que van fer, van decidir canviar de nom. Quant a Jaume Ier. es refereix al qui fou Comte de Barcelona i Rei d'Aragó, dit "El Conqueridor" (1208-1276). L'apèndix "del Coll" li van posar quan, ja integrats a Escoltes Catalans, varen comprovar que hi havia un altre agrupament amb el mateix nom i calia diferenciar-se.
- *Any de fundació:* 1960.
- *Any de desaparició:* Viu actualment.
- *Fundadores es:* Germà Macià Ripoll Mates, dels missioners dels Sagrats Cors de Mallorca.
- *Colors del fulard:* Vermell i blanc (segons el propi Macià; segons Balcells i Samper (1993), vermell i negre); Negre, vermell i blanc posteriorment.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Diversos locals de la Parròquia Ntra. Sra. del Coll, al carrer Santuaris, núm. 30; carrer LLuís Bonifaç, 2 (local propi, actualment de propietat de la macroentitat a la qual pertanyen, Escoltes Catalans).
- *Composició:* Primer, de nois. Més endavant, mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* D.D.E.; M.M.; E.C.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* El moment pitjor pel que fa al nombre de *nanos* va ésser el curs 1977-78 en què n'hi havia menys

que de caps. El curs següent hi va haver un increment molt considerable, de 10 a 70 i aquesta xifra es va mantenir força estable. Any 1984: 36 nens i 14 nenes, de 7 a 16 anys; 10 caps, de 20 a 33 anys; Any 1987: 45 nens i nenes i 11 caps; Curs 1998-99: 50 nens i nenes i 16 caps; L'any 1998 tenien una vuitantena de membres, dividits entre uns 50 *nanos*, 16 caps i 15 integrants del grup d'antics escoltes de l'Agrupament.

- *Quotes*: 2.000 PTA. (1984); 2.500 PTA. (1987); 9.000 PTA. (1998);
- *Publicacions*: Sputnik; Sense nom; Totem.

A.E. JOAN FIVALLER

- *Denominació*: Joan Fivaller
- *Significat/motivació del nom*: Joan Fivaller (Segles XIV i XV). Conseller en cap de Barcelona en diversos períodes, la seva figura és famosa pel fet d'exigir al Rei Ferran, el dret de pagar uns impostos sobre la carn que comprava la ciutat de Barcelona. Aquesta qüestió ha fet que Fivaller sigui considerat un símbol de les llibertats municipals davant del poder reial.
- *Any de fundació*: 1931
- *Any de desaparició*: 1948
- *Fundadors/es*: Antoni Pujol i Charles, sabater de professió, del carrer La Perla, 29.
- *Entitats acollidores espais utilitzats*: Sabateria del c/ Perla, 29; Seu del Grup Excursionista Perla, al c/ Mozart, núm. 26. ; Segons *Jaume Font*, en arribar la guerra s'en van a un local del partit "Renovación Española" al carrer Sèneca.
- *Composició*: Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença*: GMM

A.E. JOAQUIM RUYRA

- *Denominació*: Joaquim Ruyra.
- *Significat/motivació del nom*: L'escriptor Joaquim Ruyra (1858—1939) fou considerat un mestre de les generacions noucentistes a causa de la seva col·laboració en la fixació de la llengua literària. Entre les seves obres cal destacar "Pinya de Rosa", "Entre flames"...
- *Any de fundació*: 1957.
- *Any de desaparició*: 1975.
- *Entitats acollidores espais utilitzats*: Grup Excursionista Collserola, ubicat al Casino "La Violeta", del carrer Sant Joaquim, 8 i 10; Casal de Montserrat, al carrer Mercaders, núm. 42 (1970).
- *Composició*: Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença*: M.M.-B.S.C.; M.M.; E.C.
- *Observacions*: Segons el testimoni de Josep Lluís Pardo, membre de l'agrupament Joaquim Ruyra de Ciutat vella i exsecretari general d'escoltes Catalans, una unitat del seu agrupament (diferent del Joaquim Ruyra que ens ocupa) es va establir al carrer Massens durant un temps.

A.E. JOSEP CARNER

- **Denominació denominacions:** Josep Carner.
- **Significat/motivació del nom:** Correspon al poeta, escriptor i periodista Josep Carner i Puig-Oriol, nascut a Barcelona l'any 1884 i que s'hagué d'exiliar al final de la Guerra Civil per haver-se posat del cantó de la República. L'any 1970 va retornar a Barcelona per a fer-hi una breu estada i aquell mateix any, ja altre cop a Brusel·les, va morir. Quan l'agrupament es va crear el 1969 no es batejà de cap manera i va ser el 1970 –mort Josep Carner–, que els propis *nanos* que hi havia varen escollir, democràticament, aquest nom com a identificació.
- **Any de fundació:** 1969.
- **Any de desaparició:** 1991, per fusió amb l'A.E. Montnegre-Abat Oliba, passant a denominarse Montnegre-Josep Carner i continuant amb seu al Cercle Catòlic.
- **Fundadors/es:** Mossèn Josep Vendrell Cortada, en aquells moments consiliari del Cercle Catòlic i vicari de la Parròquia dels Josepets, que havia arribat de la Parròquia de Sant Tomàs d'Aquino on ja havia fundat una altre nucli, l'Aureli Escarré. L'ajudaren en l'endegament del nou grup escolta, en Toni Bosch (vingut també de l'Aureli Escarré) i Àngel Sebastià entre d'altres.
- **Color de fulard:** Escocès.
- **Entitats acollidores/espais utilitzats:** Cercle Catòlic de Gràcia al carrer Santa Magdalena, núm. 12: 1969 -- 1982—1983 – 1984—1987 -- 1990).
- **Composició:** Mixte. Al començament només ho era l'estol i hi havia unitats separades de nois i noies en els altres nivells. Poc a poc, tot l'agrupament va anar funcionant en règim de coeducació general.
- **Organitzacions escoltes de pertinença:** D.D.E (1969-1974); G.S.J. (1970-1974); A.S.D.E. – S.C. (1974-1977); MEGSJC (1982 -1983—1984—1987-- 1990).
- **Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:** En els dos o tres primers anys d'existència, entre 1969 i 1972, el creixement fou espectacular: passaren del “no res” a un centenar de membres Any 1983: 48 nens i 48 nenes, de 8 a 18 anys; 12 caps de 19 a 23 anys. Any 1984: 55 nens i 59 nenes, de 8 a 18 anys; 11 caps, de 19 a 20 anys; Any 1987: 64 nens i nenes; 22 caps; Any 1990: 36 nens i nenes.
- **Quotes:** 2.500 PTA. (Any 1983); 600 PTA. (Any 1984); 2.500 PTA. (Any 1987); 4.000 PTA. (Any 1990).
- **Caps d'Agrupament:** Àngel Sebastià; José Antonio Soriano i Josep Sagret.

A.E. LLUÍS COMPANYYS

- **Denominació:** Lluís Companys
- **Significat/motivació del nom:** En record del President de la Generalitat Lluís Companys, afusellat el 15 d'octubre de 1940.
- **Any de fundació:** 1976
- **Any de desaparició/fusió:** 1980, per fusió amb el Roland Philipps
- **Fundadors/es:** Joan Sebastià Martí, Xavier Durany, Jordi Martínez Roque, Cisco Salvador, Pep Inglès, Joan Cros, Josep M^a Cros, Salvador Bru.
- **Color del fulard:** Groc i blau.
- **Entitats acollidores/espais utilitzats:** Associació de Veïns Vila de Gràcia, carrer Salinas nº10. Club Excursionista Montnegre (C/ Joan Blanques, 41)

cantonada Muntaner (aquí l'agrupament es camufla amb el nom de Catecisme de Sant Magi); Casal de Montserrat (primer al carrer dels Arcs i, després, al carrer Mercaders, 42; Parròquia de la Bonanova, al carrer Sant Joan de La Salle, 3 (1987, segons el Cens d'Entitats i Equipaments d'Educació en l'Esplai a Barcelona).

- *Composició*: Primer, nois; després mixte
- *Organitzacions escoltes de pertinença*: GMM; MM-BSC; DDE; MEGSJC.

A.E. MONTNEGRE

- *Denominació s*: **Aurora Bertrana, Montnegre.**
- *Significat/motivació dels noms*: **Aurora Bertrana**, en homenatge a aquesta escriptora catalana, filla del, també escriptor, Prudenci Bertrana. Pel que fa al **Montnegre**, pot referir-se a qualsevol dels indrets geogràfics que, amb aquesta denominació, hi ha a Catalunya (cims, poble, serra, llogaret.). En qualsevol cas, no s'ha constatat que tingui relació directa amb els famosos fets del Montnegre de l'any 1953, en què un campament escolta, amb Mossèn Batlle al capdavant, fou assaltat per falangistes.
- *Any de fundació*: 1962
- *Any de desaparició*: 1981, per fusió amb l'A.E. Abat Oliba, passant a denominarse Montnegre-Abat Oliba.
- *Fundadors/es*: Núria i Teresa Sastre i altres membres del Clan de l'Aggrupament Guia **Elisenda de Montcada**.
- *Color del foulard*: Verd i marró (colors de la natura).
- *Entitats acollidores i espais utilitzats*: Parròquia del Santíssim Redemptor, al carrer; Garatge de l'avinguda Verge Montserrat, cantonada Sardenya; Magatzem del c/ Valseca, 39; Franciscans del carrer Larrard, núm. 51 (Començaments dels anys 70);
- *Composició*: Noies (fins al 1974). Després, mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença*: G.N.G.; G.S.J.; M.E.G.S.J.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius*: Cap a les darreries dels anys 70 tenia un centenar de membres; A començaments dels 80, només una cinquantena.

A.E. MONTNEGRE-ABAT OLIBA

- *Denominació s*: **Montnegre-Abat Oliba.**
- *Significat/motivació dels noms*: Veure explicació en la fitxa dels agrupaments originaris.
- *Any de fundació*: 1981, per la fusió dels dos agrupaments Montnegre i Abat Oliba.

- *Any de desaparició:* 1990. Per fusió amb l' A.E. Josep Carner, del Cercle Catòlic de Gràcia, passant a denominarse Montnegre-Josep Carner.
- *Fundadors/es:* Els caps dels dos agrupaments fusionats.
- *Color del fulard:* Blau cel i blau fosc.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Pares Franciscans del carrer Larrard, núm. 51.
- *Composició:* Mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* M.E.G.S.J.C.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Any 1983: 25 nens i 22 nenes, de 8 a 16 anys; 10 caps, de 18 a 23 anys; Any 1984: 19 nens i 14 nenes, de 9 a 16 anys; 11 caps, de 18 a 31 anys; Any 1987: 40 nens i nenes; 7 caps.
- *Quotes:* 3.000 PTA. (Any 1983); 3.500 PTA. (Any 1984); 5.500 PTA. (Any 1987).
- *Publicacions:* Sidral.

A.E. MONTNEGRE-JOSEP CARNER

- *Denominació denominacions:* **Montnegre-Josep Carner.**
- *Significat/motivació dels noms:* Veure explicació en la fitxa dels agrupaments originaris.
- *Any de fundació:* 1990, per fusió dels agrupaments Montnegre/Abat Oliba i Josep Carner.
- *Any de desaparició:* Viu actualment.
- *Fundadors/fundadores:* Els caps dels dos agrupaments fusionats.
- *Color del fulard:* Verd i blau.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Cercle Catòlic de Gràcia, al carrer Santa Magdalena, núm. 12.
- *Composició:* Mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* M.E.G.S.J.C.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* El curs 2000/2001 tenen 12 castors i llops, 12 rangers/noies guies, 7 pioners/caravel·les i 9 caps.

A.G. MONTSENY

- *Denominació:* Montseny.
- *Any de fundació:* 1950
- *Any de desaparició:* 1951
- *Entitats acollidores/espais utilitzats:* UEC Gràcia
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GNG

A.E. MOSSÈN CINTO VERDAGUER

- *Denominació denominacions:* **Mossèn Cinto Verdaguer.**

- *Significat motivació del nom:* Jacint Verdaguer i Santaló, poeta, escriptor i capellà, va néixer a Folgueroles l'any 1845 i va morir a la finca de Vila Joana, de Vallvidrera, el 1902. La seva obra més emblemàtica fou el poema "l'Atlàntida".
- *Any de fundació:* Començaments dels anys 80 (Segons dades facilitades per A.S.D.E. – S.C. l'any 2000). No apareix encara en el Cens d'Entitats d'Esplai i Agrupaments Escoltes de la ciutat de Barcelona del 1982, ni el Cens d'Entitats d'Esplai de Barcelona de 1983. En canvi sí que apareix ja en el Cens d'Entitats i Equipament d'Educació en l'Esplai a Barcelona del 1984, amb seu al carrer Siracusa, núm. 13. Apareix, també, en el mateix Cens de l'any 1990.
- *Any de desaparició:* 1996 (per fusió amb el G.S. Estel de Gel, donant lloc a l'A.E. Impeesa).
- *Colors del fulard:* Marró i groc (segons A.S.D.E. – S.C., l'any 2000); Vermell i verd (segons *J.A. Soriano*).
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Primer van estar (segons *J.A. Soriano*) en un local de lloguer per la zona del Pg. de Sant Joan – Diagonal; Planta baixa, en règim de lloguer, del carrer Siracusa, núm. 13.
- *Composició:* Mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* A.S.D.E. – S.C.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Any 1984: 36 nens i 23 nenes, d'11 a 19 anys; 8 caps (scouters), de 19 a 25 anys; Any 1987: 57 nens i nenes; 12 caps (scouters); Any 1990: 42 nens i nenes.
- *Quotes:* 1.400 PTA. (Any 1984); 1.200 PTA. (Any 1987); 5.000 PTA. (Any 1990).

A.E. NARCÍS MONTURIOL

- *Denominació:* Narcís Monturiol
- *Significat motivació del nom:* Narcís Monturiol fou un popular inventor i polític català (1819-1885), la figura del qual vé marcada per la invenció d'una nau submarina batejada amb el nom d'Ictineu. El centre de batxillerat de la Mútua Escolar Blanquerna, on va néixer l'agrupament, portava aquerst nom.
- *Any de fundació:* 1929
- *Any de desaparició:* 1950
- *Fundadors/es:* Un grup d'alumnes de l'Acadèmia Monturiol (Mútua Escolar Blanquerna) que assistiren a una conferència pronunciada a l'escola per *Josep M^a Batista i Roca*.
- *Color del fulard:* Groc/or.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Acadèmia Monturiol, a l'avinguda Diagonal, núm. 468 (Mútua Escolar Blanquerna) –actual Boulevard Rosa--.
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* G.M.M.; M.M.—B.S.C. ?
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* En el moment de fundar-se eren catorze o quinze *nanos*. Passada la guerra –segons *Jaume Font--*, només en quedaven uns quants membres que varen endegar un grup de Clan.

A.E. NOSTRA DONA D'EUROPA

- *Denominació:* Nostra Dona d'Europa
- *Any de fundació:* 1962
- *Any de desaparició:* Abans del 75
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Sant Jordi de Vallcarca
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* DDE

Observacions: Dades recollides a la banca de dades d'agrupaments escoltes elaborada per Genís Samper. Val a dir que responsables de la parròquia i veïns de l'entorn proper no han sabut explicar absolutament res d'aquest agrupament als autors d'aquest treball.

A.G. NOSTRA DONA D'EUROPA

- *Denominació:* Nostra Dona d'Europa
- *Any de fundació:* 1966
- *Any de desaparició:* 1970
- *Color del fulard:* Blau
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Sant Jordi de Vallcarca
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GSJ
- *Observacions:* Dades recollides a la banca de dades d'agrupaments escoltes elaborada per Genís Samper. Val a dir que responsables de la parròquia i veïns de l'entorn proper no han sabut explicar absolutament res d'aquest agrupament als autors d'aquest treball.

A.E. PARE CLARET

- *Denominació:* Pare Claret
- *Significat/motivació del nom:* Pren el nom del de l'escola que el va acollir. Antoni Maria Claret i Clarà (1807-1870). Eclesiàstic que el 1849 va fundar a Vic la Congregació de Missioners fills de l'Immaculat Cor de Maria, popularment coneguts com a Claretians. Aquest orde arribà a Gràcia el 4 de novembre de 1859 i prengué possessió d'una casa-missió aixecada 5 anys abans a la zona del Camp d'en Grassot, on avui encara es troba el col·legi i la Parròquia del Cor de Maria.
- *Any de fundació:* 1956
- *Any de desaparició:* 1976
- *Fundadors es:* El Pare Josep M^e Sureda i Gomis C.M.F. (Cordis Maria Filius, sigles dels pares claretians) i el Pare Mateu.
- *Color del fulard:* Vermell / Blanc
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Col·legi dels claretians, primer al C/ Sicília (actual seu de l'Esportiu Claret) i posteriorment al C/ Nàpols 350, en el que s'anomenava Casal Claret.
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* DDE. Fou un dels agrupaments fundadors de la DDE a Barcelona.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Gairebé sempre varen tenir entre 80 i 100 membres.
- *Caps d'Agrupament:* Joan Millán; Ramon Torres.

- *Observacions:* L'any 1976 uns quants caps d'aquest agrupament varen relançar l'A.E. Rudyard Kipling, a la parròquia de Sant Josep de Calassanç.

A.E. PERE ROSSELLÓ

- *Denominació:* **Pere Rosselló**
- *Significat motivació del nom:* Pere Rosselló i Axet (1895-1956), capità de cavalleria, fou impulsor de la implantació del primer escoltisme a Catalunya, a través dels *Exploradores Barceloneses*. El seu mètode no quallà a causa dels components militaristes i espanyolistes que se li atribuïren.
- *Any de fundació:* 1957
- *Any de desaparició:* Viu actualment
- *Fundadors es:* Joan Cervera com a president del Club Excursionista de Gràcia. Comptà amb la col·laboració d'Alexandre Pinyol i en Joan Peralta.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Club excursionista de Gràcia (Primer al Carrer Astúries nº33, 2n pis; després Passatge Mulet, 4).
- *Composició:* Nois. El 1969 es fusiona amb l'Índira Gandhi per passar a ser coeducatiu
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* MM-BSC; BSC; EC

A.E. POMPEIA

- *Denominació denominacions:* **Mare de Déu de Pompeia. Pompeia.**
- *Significat motivació dels noms:* Pren el nom de l'entitat acollidora, l'església-convent dels frares caputxins de Pompeia.
- *Any de fundació:* 1955.
- *Fundadors es:* Un grup d'ex-alumnes de l'escola que hi havia a Pompeia.
- *Color del fulard:* Vermell i gris.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Escola dels Caputxins de Pompeia, avgda. Diagonal, núm. 450); Pompeia Grups, a la Riera de Sant Miquel, núm. 1 bis: 1982-1983-1984).
- *Composició:* Nois (fins al curs 1973-74); Mixte (a partir del curs 1974-75).
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* MM-BSC.; D.D.E.; MEGSJC (1982-1983-1984).
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Any 1983: 46 nens i 36 nenes, de 8 a 18 anys; 9 caps, de 18 a 22 anys. Any 1984: 47 nens i 32 nenes, de 8 a 18 anys; 11 caps, de 18 a 23 anys.
- *Quotes:* 2.700 PTA. (Any 1983); 3.000 PTA. (Any 1984);
- *Publicacions:* Destral.
- *Caps d'Agrupament:* Francesc Passans; J.M. Serra; Sr. Maristany; Antón M^a Ponsa/Montserrat Zamora; Jordi Urgell/Lourdes Pedra; Marta Mestres/Lourdes Ponsa/Teresa X; Joaquim Gavaldà/ X.; Joaquim Gavaldà; Teresa X;

A.E. OTGER CATALÓ

- *Denominació/s:* **Otger Cataló.**
- *Significat/motivació del nom:* Correspon al d'aquest personatge fabulós, imaginat per donar un origen al mot "català".
- *Any de fundació:* 1956.
- *Any de desaparició:* 1971, absorbit per l'A.E. Abat Oliba.
- *Color del fulard:* Negre i groc.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia dels Josepets, a la plaça Lesseps, 25, si bé els caus es trobaven en un soterrani en el qual s'hi entrava per l'Avgda. República Argentina, núm.
- *Composició:* Nois.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* D.D.E.

G.S. RABINDRANAT TAGORE

- *Denominació/denominacions:* Rabindranat Tagore
- *Significat/motivació del nom:* Es tracta del poeta, músic, pintor i filòsof bengalí nascut a Calcuta l'any 1861 i mort a Santiniketan, Bolpur, Bengala el 1941.
- *Any de fundació:* 1978
- *Any de desaparició:* Viu actualment
- *Fundadors/fundadores:*
- *Colors del fulard:* Negre i verd.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Carrer Bertran, 14, seu dels Pares Franciscans Conventuals (Cens d'Entitats i Equipaments d'Educació en l'Esplai a Barcelona -- 1987); Centre Moral i Instructiu de Gràcia, al carrer Ros d'Olano, 7 i 9 (A partir de l'any 1988), (Censos d'Entitats i Equipaments d'Educació en l'Esplai a Barcelona -- 1990 i 1991 ; Parròquia del Pilar, al carrer Casanova, 187 (A partir de l'any 1991), (Cens d'Entitats i Equipaments d'Educació en l'Esplai a Barcelona -- 1992/1993);
- *Composició:* Mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* A.S.D.E. - S.C.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Any 1990: 53 nens i nenes; Curs 1999-2000: 83 nens i nenes; 40 caps (scouters).
- *Quotes:* 5.000 PTA. (ANY 1990).

A.E. RAFEL DE CASANOVA

- *Denominació:* Secció de Minyons de Muntanya del Centre Excursionista Rafel de Casanova.
- *Significat/motivació del nom:* Es tracta del nom del centre excursionista que va acollir l'agrupament. Aquesta entitat donaria origen, juntament amb el Grup Excursionista Perla i alguns membres de l'Orfeó Gracienc, a l'UEC de Gràcia, l'any 1940. Rafel Casanova i Comas (1660 ?-1743). Darrer Conseller en Cap de Barcelona (1713-1714), dirigí la defensa de la ciutat davant el setge de les tropes felipistes que culminaren amb la desfeta de l'11 de setembre de 1714.

- *Any de fundació:* 1928
- *Any de desaparició:* 1939 (?), juntament amb l'entitat.
- *Fundadors es:* Caps de la secció infantil de l'entitat, després de sentir una conferència de Batista i Roca.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Centre Excursionista Rafel de Casanova, c/ Verdi, núm. 55 (entitat fundada el 1915).
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GMM
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Segons els butlletins del centre excursionista, el pas d'una secció infantil a una de Minyons de Muntanya va comportar una considerable pèrdua d'efectius, per les despeses que s'exigien als membres. De tota manera, els responsables constataren que s'incrementà la fidelitat dels minyons que hi assistien.

A.E. RAMON LLULL

- *Denominació denominacions:* Ramon Llull.
- *Significat/motivació del nom:* En record de l'escriptor, filòsof, místic i missioner mallorquí.
- *Any de fundació:* 1927. S'unifica a mitjans 1950 amb l'A.G. Joan Maragall, fundant el Nucli Escolta Nus. Essent ja coeducatiu, es fusiona l'any 75, amb el Mare de Déu de la Mercè i el Collblanc. Per raons pràctiques, passarà el 1978 a anomenar-se simplement A.E. Ramón Llull. Al llarg de la seva vida ha rebut efectius d'altres agrupaments dissolts com són el Dr Robert, Rafel Tassis i Pere Rosselló (que es refunda, com veiem en una altra banda d'aquest treball, el 1987). Darrerament, també s'han absorbit els darrers membres del Lluís Companys-Roland Philips, finit el 1998.
- *Any de desaparició:* Viu actualment.
- *Color del fulard:* Primer, lila; Després, blau marí i groc, que són els colors actuals.
- *Entitats acollidores/espais utilitzats:* Grup Excursionista Joventut Catalana, del carrer Floridablanca, 37; Cercle Barcelonès de Sant Josep, Club Helena, al carrer Ros d'Olano, núm. 6; Centre Civic Casal de Sarrià, al carrer Eduard Conde; 2on pis del carrer Ros d'Olano, núm. 6. (1987, 1990).
- *Composició:* Primer, de nois. Més endavant, mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* G.M.M.; M.M.-B.S.C.; M.M.; N.I.N.E.; E.C.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Any 1987: 55 nens i nenes; 12 caps; Any 1990: 40 nens i nenes.
- *Quotes:* 4.000 PTA. (1987). 4.500 PTA. (1990).
- *Publicacions:* L'Alzina.
- *Caps d'Agrupament:* Jordi Pera; Jordi Admetlla/Clara Bosch; David Bussé; Xavier Torrents/Martina Gasull (1991-92/1995-96); Francesc Torras i dos més; Gemma Aguilà i Eli Llansana; Jordi Barbet/Silvia Martínez (2000-01)

- *Observacions:* Els dies 5 i 6 de novembre de 1994, el Ramon Llull, juntament amb els altres agrupaments d'E.C. de Gràcia (Jaume Ier, Lluís Companys-Roland Philipps i Pere Roselló) varen organitzar la 20ena. Assemblea General Ordinària d'Escoltes Catalans. La trobada va tenir lloc al Centre Cívic de La Sedeta.

GRUP ROSA BORRÀS

- *Denominació:* Desconeguda
- *Significat/motivació del nom:*
- *Any de fundació:* En la mateixa època que el Grup Iberia
- *Any de desaparició:* Desconeguda
- *Fundadors/es:* Rosa Borràs
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Escola Privada del Passeig de Sant Joan 166, dirigida per Rosa Borràs.
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* *Girl-Guides Muchachas Exploradoras*

A.E. ROLAND PHILIPPS

- *Denominació:* Roland Philipps
- *Significat/motivació del nom:* Roland Philipps fou un alt dirigent escolta, col.laborador directe de Baden Powell.
- *Any de fundació:* 1936
- *Any de desaparició fusió:* 1980, per fusió amb el Lluís Companys
- *Color del fulard:* Vermell i blanc
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* UEC de Barcelona (C/Santa Anna) fins el 1956; Cooperativa Teixidors a Mà (C/Terol 26) fins el 1969; Pompeia (C/Riera de Sant Miquel) fins el 1970; C/Llúria 145 fins el 1979.
- *Composició:* Nois; Mixte
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* BSC; MM-BSC; BSC; EC

G. S. RUDYARD KIPLING

- *Denominació:* Rudyard Kipling
- *Significat/motivació del nom:* L'escriptor anglès Rudyard Kipling (Bombai/1865 – Londres/1936) és l'autor, entre d'altres obres, del famós "Llibre de la Selva", els personatges del qual han inspirat part de la simbologia organitzativa del moviment escolta a nivell internacional.
- *Any de fundació:* 1977
- *Any de desaparició:* 1982. Es fusionen amb el A.E. Mossèn Cinto Verdaguer.
- *Fundadors/es:* Juan Antonio Soriano i altres caps de l'A.E. Josep Carner que marxen d'aquest agrupament del Cercle Catòlic de Gràcia quan el nucli del Cercle decideix abandonar Exploradores de España i retornar a la D.D.E.
- *Color del fulard:* Blau marí i groc.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Torre del carrer Saragossa, que havia estat la seu de Radio Juventud; Centre Moral i Instructiu de Gràcia, al carrer Ros d'Olano, 7 i 9.

- *Composició:* Mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* Exploradores de España.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* En el moment d'escindir-se de l'A.E. Josep Carner i fundar-se el nou grup, marxen del nucli del Cercle Catòlic uns 25 nens i nenes.

A.E. SANLLEHY

- *Denominació:* Sanllehy
- *Significat motivació del nom:* Pren el nom de la plaça veïna de l'indret on es va fundar l'Agrupament. Joan Sanllehy i Alrich (1847-1911) fou un polític conservador que exercí com a diputat provincial. L'any 1906 fou nomenat alcalde de Barcelona, càrrec del qual va dimitir per desacord amb els pressupostos de cultura de la corporació.
- *Any de fundació:* 1967
- *Any de desaparició:* 1970
- *Fundadors/es:* Josep Lluís Pardo (provinent de l'agrupament escolta Joaquim Ruyra de Ciutat Vella).
- *Color del fulard:* Groc
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia del Santíssim Redemptor; Franciscans del Carrer Larrard 51 (els mateixos locals que poc després de la seva mort aprofitarà l'A.E. Montnegre).
- *Composició:* Nois. La intenció del fundador era acabar sent un agrupament coeducatiu, però tot indica que no hi va ser a temps.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* DDE

A.E. SANTA MARIA DE GRÀCIA

- *Denominació denominacions:* Santa Maria de Gràcia.
- *Significat motivació dels noms:* Pren el nom de la seva entitat acollidora, la Parròquia de Santa Maria de Gràcia o Parròquia de Jesús.
- *Any de fundació:* 1960
- *Any de desaparició:* 1975 (per unificar-se amb l'A.E. Santa Maria de Gràcia, de noies).
- *Fundadors fundadores:*
- *Color del fulard:* Verd i negre
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Santa Maria de Gràcia, al carrer Gràcia, núm.
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* D.D.E.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Any 1983: 39 nens i 26 nenes, de 8 a 17 anys, 16 caps, de 18 a 25 anys.

A.G. SANTA MARIA DE GRÀCIA

- *Denominació denominacions:* **Santa Maria de Gràcia.**
- *Significat motivació del nom:* Pren el nom de la seva entitat acollidora, la Parròquia de Santa Maria de Gràcia o Parròquia de Jesús.
- *Any de fundació:* 1960.
- *Any de desaparició:* 1975 (per unificar-se amb l'A.E. Santa Maria de Gràcia, de noies).
- *Colors del fulard:* Verd i negre.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Santa Maria de Gràcia, al carrer Gràcia, núm.
- *Composició:* Noies.
- *Entitats escoltes de pertinença:* G.N.G.; G.S.J.

A.E. SANTA MARIA DE GRÀCIA (MIXTE)

- *Denominació denominacions:* **Santa Maria de Gràcia.**
- *Significat motivació del nom:* El pren del dels dos agrupaments, la fusió dels quals li donà origen.
- *Any de fundació:* 1975.
- *Any de desaparició:* Viu actualment amb el nom d'A.E. Santa Maria/Santa Agnès,
- *Colors del fulard:* Verd i negre.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Santa Maria de Gràcia (Locals del c/ Sant Pere Màrtir, 5, 3er. : 1982-1983-1984—1987-1990--1991); Parròquia de Corpus Christi, al carrer Bailèn, núm. 175 (1992); Pis de la "Fundació Família i Benestar", al carrer Aragó, prop de la plaça Letamendi; Parròquia de Sant Llorenç, al carrer; En convertir-se en A.E. Santa Maria/Santa Agnès va ubicar-se a la parròquia d'aquest darrer nom, al carrer;
- *Composició:* Mixte.
- *Entitats escoltes de pertinença:* M.E.G.S.J.C
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Any 1983: 39 nens i 26 nenes, de 8 a 17 anys; 16 caps, de 18 a 25 anys; Any 1984: 36 nens i 31 nenes, de 8 a 17 anys; 11 caps, de 18 a 25 anys; Any 1987: 74 nens i nenes; 12 caps; Any 1990: 66 nens i nenes.
- *Quotes:* 3.200 PTA. (Any 1983); 3.000 PTA. (Any 1984); 3.500 PTA. (Any 1987); 3.000 PTA. (Any 1990).
- *Publicacions:* Hissa!

A.E. SANT FELIP NERI

- *Denominació:* Sant Felip Neri
- *Significat motivació del nom:* Correspon al de l'Oratori de Sant Felip Neri que va acollir l'agrupament. Aquest congregació s'instal·la a Gràcia el 1880, atenent a les necessitats d'estendre el nucli que, des del 1673, s'havia establert a Barcelona. L'any 1883 es posà la primera pedra de l'Oratori i el 1885 eren beneïdes la residència i la capella. Sant Felip Neri (1515-1595). Eclesiàstic italià, fundador de la "Confraternità della Santissima Trinità" a Roma el 1548,

per tal d'atendre els pel·legrins i convalescents. El 1575 va fundar la congregació de preveres de l'Oratori.

- *Any de fundació:* 1963
- *Any de desaparició:* 1973
- *Fundadors/es:* Jordi Solà; Andreu Parra.
- *Color del fulard:* Verd/vermell
- *Entitats acollidores/espais utilitzats:* Oratori de Sant Felip Neri de Gràcia, al carrer Sol, núm. 8.
- *Composició:* Nois.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* Primer van ser un agrupament lliure, no adscrit a cap organització. Després varen pertànyer a la DDE.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Solien tenir sempre, una vintena de *nanos* a LLops, uns 25 a la Secció Unitària (després Rangers i Pioners) i un nombre indeterminat al Clan.

A.G. SANT FELIP NERI

- *Denominació:* Sant Felip Neri
- *Significat/motivació del nom:* Veure fitxa anterior
- *Any de fundació:* 1970
- *Any de desaparició:* 1974
- *Entitats acollidores/espais utilitzats:* Oratori de Sant Felip Neri de Gràcia, al carrer del Sol, núm. 8
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GSJ
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:*

A.E. SANT FRANCESC D'ASSÍS

- *Denominació:* Sant Francesc d'Assís
- *Significat/motivació del nom:* Fundador de l'Ordre dels Franciscans. Autor de l'himne al Germà Sol i a la Germana Aigüa, qui centrà tota la seva doctrina en la pobresa.
- *Any de fundació:* 1963
- *Any de desaparició:* 1971
- *Color del fulard:* Verd/marró
- *Entitats acollidores/espais utilitzats:* Franciscans del carrer Larrard, 51.
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* D.D.E.

A.E. SANT JOAN DE GRÀCIA

- *Denominació/denominacions:* Sant Joan de Gràcia.
- *Significat/motivació del nom:* Correspon al de la Parròquia en el si de la qual va néixer i on ha estat ubicat sempre l'agrupament. La primera pedra de la Parròquia de Sant Joan de Gràcia es va col·locar el 22 d'abril de l'any 1878, i el 14 de setembre de 1884 fou inaugurat i beneït solemnement el nou temple.

- *Any de fundació:* 1982.
- *Any de desaparició:* Viu actualment.
- *Fundadors/es:* Els quatre o cinc primers caps eren nois i noies de la pròpia Parròquia i, també, dels Lluïsos de Gràcia. Mossèn Xavier Bastida, rector aleshores de la Parròquia, en fou el primer cap d'agrupament.
- *Colors del fulard:* Groc i lila.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Sant Joan, a la plaça de la Virreina (locals parroquials annexes del carrer Santa Creu, núm. 2, 2^{on} pis).
- *Composició:* Mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* MEGSJC.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Any 1984: 17 nens i 21 nenes, de 7 a 17 anys; 4 caps, de 17 a 18 anys; Any 1987: 48 *nanos*, 13 caps; Any 1990: 54 nens i nenes. El curs 1998/99 tenien 90 *nanos* i 20 caps.
- *Quotes:* 3.200 PTA. (Any 1984); 2.700 PTA. (Any 1987); 4.800 PTA. (Any 1990).
- *Publicacions:* Quin cacau!

A.E. SANT JOSEP

- *Denominació denominacions:* **Sant Josep.**
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Col·legi de l'avgda. República Argentina, núm. 85-89 (situat a l'acera del carrer pertanyent al districte de Sarrià-Sant Gervasi)
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* C.M.S. (Centre Marista Scout).
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Any 1983: 80 nenes, de 8 a 15 anys; 8 caps, de 17 a 22 anys; Any 1987: 147 nens i nenes i 27 caps.
- *Quotes:* 1000⁷- PTA. (Any 1983).

A.E. SANT JORDI

- *Denominació-denominacions:* Sant Jordi.
- *Significat/motivació del nom:* Correspon al de la Parròquia de Sant Jordi de Vallcarca, en el si de la qual va néixer l'agrupament i, en concret, en l'edifici antic, ja que actualment n'existeix un de construcció moderna, aprop del primer. La vella parròquia de Sant Jordi de Vallcarca estava ubicada al carrer Mare de Déu dels Reis, núm. 12, es construí entre 1900 i 1910 i era una antiga església conventual de l'ordre dels Camils.
- *Any de fundació:* 1969.
- *Any de desaparició:* 1978.
- *Fundadors/es:* Enric Sunyer, Conxita Borrell, Enric Llopis.
- *Colors del fulard:* Primer, blanc i vermell; després, blanc i verd.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Sant Jordi de Vallcarca (antiga), al carrer Mare de Déu dels Reis, núm. 12; Col·legi d'Europa, al carrer Pomaret, 74.
- *Composició:* mixte.
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* D.D.E.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* El nombre màxim de *nanos* que varen tenir no va superar mai la trentena i repartits en les unitats d'edat més petita, és a dir llobatons i daines.

A.E. TORRAS I BAGES

- *Denominació:* Torras i Bages (prèviament, el 1946 havia estat al Centre Parroquial de Santa Maria del Mar, amb el nom d'A.E. Santa Maria del Mar. El 1976 s'unifica amb l'A.G. Canigó i passa a dir-se A.E. Canigó-Torras i Bages
- *Significat/motivació del nom:*
- *Any de fundació:* 1951
- *Any de desaparició:* El 1974, per fusió amb l'A.G. Canigó.
- *Color del fulard:* Verd / Vermell
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Parròquia de Sant Medir (1952); Parròquia de Sant Francesc de Sales (1957); Franciscans del carrer Larrard 51, seu provisional de la parròquia de la Salut (1959-1961); Oratori de Sant Felip Neri, a la Pça. Sant Felip Neri, 5, baixos de Ciutat Vella (1987)
- *Composició:* Nois
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* MM-BSC; DDE; GNNG; EC
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* El 1987 tenien 138 *nanos* i 14 caps.

A.G. VÍCTOR CATALÀ

- *Denominació:* Víctor Català.

- *Significat/motivació del nom:* Es tracta del pseudònim de la novel·lista, narradora, autora teatral i poetessa Caterina Albert i Paradís (L'Escala, 1878-1966). De formació autodidacte, es mantingué sempre fidel als esquemes literaris del naturalisme i el modernisme. Entre les seves obres poètiques destaquen "La infanticida", "El cant dels mesos" i "El llibre blanc"; i pel que fa a la narrativa, la seva obra cabdal és "Solitud", encara que també cal parlar de "Dramas Rurals" i "Caires vius". El 5 de desembre de 1965 les daines del nou agrupament i els seus familiars es desplaçaren a l'Escafa a visitar Víctor Català i demanar-li permís per batejar l'agrupament amb el seu nom. L'escriptora, malalta al llit i envoltada per les daines, donà el seu consentiment, alhora que els hi dedicava un llibre. Jaume Font, un dels impulsors, també, de l'escoltisme a l'Escola Laietània explica que "al cap de quatre dies de la visita de les daines, Caterina Albert va perdre la veu. Les paraules que les noies de l'agrupament li varen gravar aquell dia a l'escriptora foren, doncs, les últimes que es conserven". Aquell fet li va suggerir a Jaume Font una de les activitats a les quals va dedicar bona part de la seva vida: la creació d'una fonoteca amb gravacions de centenars d'homes i dones rellevants del país, a partir de la Fundació que porta el seu nom i que té la seu al carrer Camèlies. Des de començaments d'octubre de 2000, tot aquest llegat de cintes es troba ja dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya, a Sant Cugat. Un mes i mig després de la visita de les daines, el 27 de gener de 1966, Caterina Albert moria a l'Escala.
- *Any de fundació:* 1965, si bé des del 1956 ja s'havien començat a fer activitats d'escoltisme femení a l'Escola Laietània.
- *Any de desaparició:* 1973, en què es fussiona amb el Guerau de Liost, per esdevenir coeducatiu.
- *Fundadors/es:* Rosalia Ballester.
- *Entitats acollidores espais utilitzats:* Escola Laietània, al carrer Verge de la Salut, núm. 17; Dispersió per diverses cases particulars i altres espais (veure fitxa del Guerau de Liost); Centre Excursionista Àguila de Les Corts (1961-1973).
- *Composició:* Noies
- *Organitzacions escoltes de pertinença:* GNG; GNNG.
- *Dades significatives sobre l'evolució del nombre d'efectius:* Com en el cas del Guerau de Liost, l'etapa de major creixement i expansió correspon a la dècada de 1959-1969.

■

■